KONFERANSLARIM

(Bir İmanın Destanlaşması)

Yeni Boyut: 16

Birinci Basım: 1994

İsteme Adresi:
PK. 35
81060 Erenköy - İstanbul

Dizgi : Aycan Grafik
Baskı : Cihan Ofset
Kapak : Aycan Grafik
Cilt : Kısmet Ciltevi

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

Konferanslarım adıyla yayınlanan bu kitapta sadece bir ilim ve düşünce adamının konuşmaları değil, milyonları heyecan ve aksiyona sevk eden bir iman ve düşüncenin destanı sergilenmektedir.

Yurdumuzu bir uçtan bir uca, yaz-kış demeden, insan ayrımı yapmadan, bir aşk ve cezbe ile dolaştık ve yılda 50'ye yakın yerde insanımızla, bu konferanslar sayesinde kaynaştık, kucaklaştık.

Bir-iki konferans hariç, her konuşmamız üç saate yakın sürmüştür. Oldukça ağır konuların bu kadar uzun süre derin bir sessizlik içinde, her yaştan insan tarafından dikkatle izlenmesi edebiyat, felsefe ve psikolojiyle uğraşan birçok insanın bu konuyla ilgilenmesine yol açmıştır. Çünkü insan tabiatı, bir konuyu aynı dikkatle üç saate yakın bir süre izlemeye müsade etmemektedir. Değişik açılardan olaya bakan uzmanların vardıkları ortak kanaat şudur: Bu konferansları izleyen üçyüz ile üçbinbeşyüz kişi arasında değişen topluluklar, bir trans haline geçmekte ve sürenin farkında olmamaktadırlar. Dinleyicilerin beyanları da, konferanslar süresince zaman kavramını tamamen unuttukları ve zihinsel canlılıklarını sürekli korumalarını sağlayan bir konsantrasyon içinde oldukları yolundadır.

Bütün bunları, insanımızın Kur'an'a ve hürafeden arındırılmış dine duyduğu derin susuzluğun sonuçları olarak görüyor ve bu susuzluğu gidermede bize görev yüklediği için Cenab-ı Hakk'a şükrediyoruz.

Kitaba aldığımız konferanslar, çok önemli saydığımız konulardır. Zaman içinde, diğer konuşma bantları da çözülüp yazıya geçirildikçe yayınlanacaktır. Kitabın adına, parantez içinde eklenen kısım, okuyucularımızın teklif ve ısrarlarının bir sonucudur.

Biz, metinle konuşmadığımız için konferansların, ses veya görüntü olarak kaydedilmesi gerekiyordu. Bu işi, değerli gönüldaşlarımızdan **İsmet Kalyoncu** Beyefendi üstlendi ve hemen hemen tüm yurdumuzu bizimle dolaşarak konuşmaları kaydetti. Kendisine, ortak imanımız ve coşkumuz adına teşekkür ediyorum. Ses bantlarının çözülüp yazıya geçirilmesini sağlayan değerli gönüldaşımız **Ali Dürüst Beyefendi**'nin yardımları da çok anlamlı olmuştur. Kendisine şükranlarımı sunuyorum.

Mutlu ve aydınlık yarınlara elele, gönül gönüle!..

Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk

I
KUR'AN'DAKİ İSLAM[1]

Sayın dinleyenlerim, sizleri sevgilerle ve saygılarla selamlıyorum;

Mübarek Ramazan'ın rahmet ve güzelliği hepinizi kucaklasın diye dua ediyor ve **"Kur'an'daki İslam"** konferansıma başlamak istiyorum.[2]

Bu konferans son 5 ay içinde Türkiye'de otuza yakın yerde verildi. Birkaç gün önce **Trabzon**'da aynı konuyu halkımızla görüştük ve bugün de sizlerle beraber "Kur'an'daki İslam" konferansını bir Ramazan sohbeti şeklinde burada birlikte göreceğiz.

Kur'an'daki İslam; sadece İslam değil de, neden Kur'an'daki İslam; evvela bu başlığın gerekçesini vermek lazım.

Kur'an'daki İslam diyoruz. Çünkü Kur'an'ın dışındaki, İslam olmaz. O zaman İslam diyelim sadece. Elbette ismi tek

(1) Verildiği yerler: **İstanbul** (36 yerde), **İzmir, Bolu, Trabzon, Antalya, Tarsus, Bursa, Konya, Tekirdağ, Adapazarı, Edirne, Bolvadin** (2 yerde), **Sinop, Kırkağaç, Soma, Malkara, Gaziantep, Almanya** (18 yerde), **Zürih, New York...**

(2) Bu konferans, Konya Ticaret Odası Dergisi'nin Mart 1993 sayısında tam metin olarak yayınlanmış ve yurt çapında 10.000 adet dağıtılmıştır.

kelimedir, anlatacağım. Fakat İslam'ın onu insanlığa getiren Kitap'taki çehresi zaman içinde büyük ölçüde değiştiği için bu noktaya dikkat çekmek üzere biz, Kur'an'daki İslam diyoruz. İslam diye dünyanın şurasında burasında sahneye getirilen yekünun Kur'an'da olmayan, vahye dayanmayan bir takım yanlışlarla, bir takım bozukluklarla, bir takım hürafelerle lekelendiğini vurgulamak için...

İslam'ı insanlığa Kur'an-ı Kerim getirmiştir. Bu dinin sahibi onu insanlığa bu Kitap'la ulaştırmıştır. Bu Kitap'ın dışından tedarik edilen bir takım şeylerin bu Kitap'a fatura edilmesi halinde bunun Cenab-ı Hakk'ın iradesi istikametinde arındırılması lazım. Ve bunun da biricik ölçüsü, mihenk taşı Kur'an-ı Kerim'dir. O bakımdan sadece bugün 1990'lı yıllarda biz Kur'an'daki İslam demiyoruz. Tarih içinde yozlaşmaların ve dinin vahye bağlı mihverinden uzaklaşmaların yoğunlaştığı zamanlarda aynı tema gündeme getirilmiştir. Bütün vahye bağlı düşünce odakları tarafından. Çünkü **İslam'ın en büyük bahtiyarlığı Kur'an gibi bir kitaba sahip olmasıdır.** Bir Kitap ki ilahî kelam vasfını taşır. Bir Kitap ki bizzat yaratıcı kudretin garantisi altındadır. Böyle bir Kitap'a sahip olan bir dinin, bir sistemin ve disiplinin temelde bir tek sıkıntısı olur. O da cehalet veya saptırmalar yüzünden bu dine inananlar ile bu Kitap arasına bir takım duvarların girmesidir. Aksi takdirde bu dinin yozlaştırmalara ve çarpıtmalara mahkûm olması mümkün değildir. Ve bu dinde bir takım rahatsızlıklar görülürse bunları şuna buna tamir ettirmeye de gerek yoktur. **Konsiller** toplamaya, **reform** yapmaya gerek yoktur. Çünkü Allah'ın koruması altında olan bu Kitap, ilk günkü kadar taze ve berrak, ortadadır.

O halde bizim sıkıntımız, yalnız Kur'an'a ulaşmada çektiğimiz sıkıntıdır. Birçok yanlış söylenir, birçok saptırma olabilir, birçok yanlış anlama olabilir. İçten ve dıştan birçok karıştırma olabilir. Fakat Kur'an-ı Kerim ortada durduğu süre-

ce bunların hepsinin üstesinden gelmek mümkündür. Bütün dava, bu niyeti taşımaya bağlıdır.

Kur'an dininin en önemli niteliği, bir numaralı vasfı, bu dinin Allah'ın elinden çıkmış olmasıdır. Daha ileri bir ifadeyle, Kur'an-ı Kerim dinin sahibi olarak tek bir kuvvet görüyor: Yaratıcı, Cenab-ı Hakk. Dinin arkasına insanı kesinlikle koymuyor Kur'an-ı Kerim ve bize açıkça gösteriyor ki, din gerçeğinin arkasına insan girerse din tahrip olur ve ortadan kalkar. Bütün peygamberlerin mesajı böyle yozlaştırılmıştır. Hatta burada Kur'an-ı Kerim o kadar ısrarlıdır ki, dinin arkasına o dini tebliğ eden peygamberi bile koyamazsınız. Resul, dinin sahibinin elçisidir, habercisidir; ortağı değildir.

Bu gerçeğe dikkat çekmek için olacak, tarih içinde bütün İslam düşünürleri, mezhepleri, meşrepleri ne olursa olsun bir din tanımı getirmişlerdir. Kur'an kaynaklı bir tanımdır bu. Bir iki kelime değişikliği ile bu tanım bütün İslamî ekoller tarafından kabul edilmiştir asırlar boyu. Çünkü verileri Kur'an'a dayanır. Bu din tanımı bizim çocukluğumuzda ezberlediğimiz bir tanımdır. Bu tanıma göre **din, ilahî bir kanundur, ilahî bir bütündür, ilahî bir disiplindir.** Tanımda yer alan diğer unsurlar bu konferansın konusu değildir. Onların tahliline geçmiyorum.

Din, bir ilahî disiplindir. Yani bunun arkasına Cenab-ı Hakk dışında bir kuvveti koyduğunuz zaman bu, İslam olmaktan çıkar. Ve Kur'an-ı Kerim insanlığı âdeta omuzlarından tutup sarsarcasına şu gerçeğe dikkat çekiyor. Mesela Zümer suresinde ilk ayetlerde insanoğluna hitap ederken, kendine gel diyor. Gözünü aç, sakın yanılma, aldanma. Temiz, arı-duru din yalnız Allah'ındır, Allah'ın tekelindedir.

Allah'ın din konusundaki tekeline ve tek hüküm ve tasarruf sahibi oluşuna onun elçilerini bile ortak edemezsiniz. Bu da şirk olur. Nitekim bu görünmez, bu örtülü şirkle mesela

Hıristiyanlığın batırıldığını bize Kur'an-ı Kerim açıkça bildiriyor. **Hz. İsa** örneğini dile getiriyor. Diyor ki İsa Allah'ın kulu ve Resulü idi. Allah ona bu pâyeleri verdi. O da bu pâyelerden memnundu. Siz ne diye ona Allah'ın oğlu ünvanını verdiniz? Yani veren mi memnun değildi, yoksa alan mı memnun değildi de siz araya girdiniz. Ve müthiş sarsıcı bir ifadedir aklı olanlar için. Diyor ki, Hz. İsa Allah'ın kulu olmayı yetersiz bulmazdı. Siz niye ona Allah'ın oğlu dediniz. Ve iyi niyetle yaptılar bunu. İşte din meselesinin en hayatî noktalarından biri de budur. İyi niyet insanın ayağının kaymasını önlemiyor. Evet, kilise babaları Hz. İsa'yı Allah'ın oğlu ilan ederken iyi niyetliydiler. Bu iyi niyetleri onları kurtarmamıştır. Diyorlar ki, koca **Hz. İsa** nasıl bizim gibi olur. Ona farklı bir sıfat vermemiz lazım. Cenab-ı Hakk o farklılığı vermiş, Resul demiş ona. Hayır o yetmez, daha fazlasını vereceğiz, ona Allah'ın oğlu diyeceğiz diyorlar. Ve Kur'an-ı Kerim diyor ki, işte tevhidi böyle hançerlemişlerdir.

Bizim peygamberimiz Hz. Muhammed, hayatı boyunca böyle bir saptırmaya âlet olmamak için çırpınmıştır. Mesela diyor ki; Allah, peygamberlerin kabirlerini tapınak haline getirenlere lânet etsin. Mesela diyor ki; sakın beni överken Hıristiyanların Hz. İsa'yı övmeleri şeklinde taşkınlıklara gitmeyin. Benim için yalnız Allah'ın kulu ve Resulü deyin. Ve mesela diyor ki; biz peygamberleri birbirimiz arasında yarıştırmayın. Biz birbirimizin kardeşleriyiz, birbirimizi tamamlarız.

İnsanoğlunun, peygamberlere hürmet veya büyük insanlara hürmet adı altında tevhidi nasıl perişan ettiğini ve tevhit dinini bir nevi **şirket kurumu** haline nasıl getirdiğini Kur'an-ı Kerim bize çeşitli ifadelerle yüzlerce ayetinde veriyor. Ve ilginçtir, Kur'an-ı Kerim bunu din temsilcilerinin yaptığını da ısrarlı bir biçimde ifade ediyor. Kur'an-ı Kerim'in yaklaşık üçte biri din temsilcilerinden şikâyetle dolu-

dur. Vahyi nasıl tahrif ettiler, Allah'ın mesajlarını nasıl hesaplarına göre bozdular, nasıl bir kısmını söyledi, bir kısmını sakladılar. Bunları Kur'an-ı Kerim söylüyor. Ve nasıl peygamberleri Allah'ın ortağı durumuna getirmek üzere bir takım uydurmalara, sahte kutsamalara gittiler. Bunları söylüyor, niye söylüyor? Artık bir daha peygamber gelmeyecek. Siz kendi dünyanızda meydana gelecek sapmaları bunlara bakarak ibret alın ve önleyin.

Evet dinin tek sahibi vardır: Cenab-ı Hakk. Tevhidin kaçınılmaz sonucudur bu. **Tevhit, bütün kudret ve tasarrufta birlik demektir.** Yaratıcı birdir, tasarruf hakkı, hüküm kaynağı birdir. Din birdir. Bunlar hep tevhit. Bu birlerin hiçbir yerde iki olması mümkün değildir. Kitap da birdir. Dinlerinizi zübüre bölmeyin diyor. **Zübür,** dinde ikinci derecede kutsal kitaplar demektir. Ben sizin nasıl tek Rabbinizsem dinleriniz de tektir diyor. Dini zübürlere bölerseniz her hizip kendi elindeki Kitap'la avunur, en iyi benimkisi der ve bu, dini mahveder.

Şimdi hadiseyi buraya getirdiğimiz zaman hemen bir sıkıntı zuhur ediyor. Efendim, yani şimdi Peygamberimizin sözleri, sünneti filan ne olacak? Bu ya bilgisizliktir, yahut da kasıttır. İki halde de tashihi gerekir. Hz. Peygamber Allah'ın ortağı değildir, Allah'ın elçisidir. **Hz. Peygamber'in sünneti Kur'an-ı Kerim dışında bir din kurmaz. Hz. Peygamber, aldığı vahyin karşısında rakip firma kuran bir şef değildir.** Hz. Peygamber Allah'ın gönderdiğini açıklar. Hz. Peygamber'in sünnetine kim dil uzatıyor? Biz mi, onu yalan makinesine çevirmeye çalışanlar mı?

Tevhidin omurga noktalarından birini gündeme getirdiğiniz zaman tevhidin peygamberini âlet ederek tevhidi hançerlemek istiyorlar. Bu gafletin veya ihanetin durdurulması lazım. Kim Hz. Peygamber'in sünnetine karşı gelebilir? Hz. Peygamber'i devreden çıkararak Kur'an'ı nasıl anlayacaksı-

nız? Ama kim Hz. Peygamber'e izafeten binlerce yalan uydurulmadığını söyleyebilir? Bunları niye karıştırırız biz? Evet, tevhit icap ettirir ki kudret bir olduğu gibi din de bir olsun, din bir olduğu gibi Kitap da bir olsun. Bütün peygamberlerin aldığı vahiylerin toplamına genel ad olarak **Kitap** diyor Kur'an. Biz Kitap'tan şu peygambere şunları verdik, işte dinin kaynağı o. Nebiler bunu açıklarlar. Fiilleriyle, sözleriyle açıklarlar. Ama Allah'a ortak değildir onlar. Onlar Cenab-ı Hakk'a bağlıdırlar. Onları Cenab-ı Hakk'tan bağımsız hale getirdiniz mi, eski bilginlerin deyimiyle **taaddüdü kudemâ** lazım gelir. Yani ilahların birden çok olması gerekir. Bu tevhit meselesinde en hassas nokta budur. Hz. Peygamber diyor ki; ben ümmetim adına açık şirkten korkmuyorum. Artık ne Kâbe'nin haremine getirip putları dikerler ne evlerine ne yollarına. Fakat ben ümmetim için örtülü, gizli, maskeli şirkten korkuyorum diyor. Korktuğu başına gelmiştir. Zaten olacak kı, söylemiştir.

Asırlar içinde bu tevhit meselesindeki yozlaştırmaları durdurmak için tevhit erlerinin verdikleri mücadelelere bakın. Evet, hüküm sahibi tektir. Ve O, gönderdiği dine bir ad koymuştur: **İslam.** İkinci bir ad yok. O kadar hassastır ki; buraya insanoğlunun burnu girmesin diye dinin adını bizzat kendisi belirlemiştir. Yani muhtevasını verebilirdi ve derdi ki siz buna uygun bir isim koyun. Hayır. Sekiz tane ayet var Kur'an-ı Kerim'de, Kur'an'ın getirdiği dinin adını insanoğluna dikte ediyor. İslam İslam'dır. Ona ikinci bir kelime ekleyemezsiniz, bir başka kelimeyle de değiştiremezsiniz.

İslam'ın kelime mânası Allah'a teslimiyettir. İsminde bütün mucizesi saklı. Bu din teslimiyet dinidir. Yaratıcı dışındakilere teslim olmamak için yaratıcıya teslimiyet. Şimdi bu dini çeşitli oyunlarla yaratıcı dışındakilere, insanlığı teslim etmek için Cenab-ı Hakk'la muvazaa dini haline getirdiler. İnsanla muvazaa var. **Ama Cenab-ı Hakk'la muvazaa yok. Tevhit muvazaa kabul etmez. Muvazaa bazı akitleri hukukta bâtıl hale getirir. Ama tevhitte dini ortadan kaldırır.** Allah'la, bir adım sen gel, bir adım da ben geleyim diye pazarlığa oturamazsınız. İslamiyet pazarlık dini değildir, teslimiyet dinidir. Teslimiyetin elle tutulur odak noktası Kur'an-ı Kerim'dir. Hz. Peygamber de ona teslimdir. Hz. Peygamber'in hadisi de ona teslimdir. Kim Peygamber'in hadisine karşı çıkabilir? **İmam-ı Âzam**'ı bu fikrinden ötürü tekfir ettiler. Efendim, söylediği şudur. Bu **âhâd haberleri** Kur'an'a arz edelim. Oradan onay alanlarını kabul edelim. **İmam-ı Şâfiî**'nin söylediği de aynı şeydir. Ve başına neler getirmişlerdir bu yüzden.

Kur'an'ın **Hz. İsa** ile ilgili ayetini okudum. Cenab-ı Peygamber Allah'a teslim olmaktan rahatsız mı olur. Hâşâ! Allah'a teslimiyetin elle tutulur göstergesi Kur'an'a teslimiyettir. Peygamber de Kur'an'a teslim olmayı şeref bilir. O zaman neyin eğri, neyin doğru olduğu ortaya çıkar. Aksi takdirde tevhidin yerini şirket alır. Şirk ile şirket aynı köktendir. Yani hüküm kaynaklarının, otoritenin birden fazla olması demektir. Hindistan'da ilahların sayısı milyonlarla ölçülür. Tevhidi bir defa hançerlediniz mi bir kanserojen tahribat başlar ve bir daha tutamazsınız. Parçalanma sürekli yeni parçalanmalara vücut verir. Ve insanlık perişan olur. O yüzden tevhidi omurga noktasında çok sıkı korumak lazımdır. Bu, çileli bir iştir.

Bugün bizim başımıza bir başka Peygamber gelip de bozukluklarımızı düzeltmeyeceğine göre, sıkıntılarımızı gidermede gidilecek bir tek kaynak vardır. O da Kur'an-ı Kerim'dir. Şimdi **Kur'an-ı Kerim'den rahatsız olmayı dindarlık sayan bir takım insanlar var İslam dünyasının şurasında burasında.** Ve küfür odakları da bunları sürekli bu işte tahrik ve teşvik ediyorlar. Bu din Kur'an-ı Kerim'e hesap vermeyecektir de kime hesap verecektir? **Engizisyon**

mahkemelerine mi? Eğer öyle değilse Kur'an'dan niye rahatsız oluyorsunuz? Yani Kur'an'a arz edilip de ondan onay alan şeyi kabul etmek bize mutluluk mu getirir, felaket mi getirir? Ve Kur'an'a arz ettiğimizde ondan onay almayan şeyi biz din diye neden başımızın üstünde tutalım. Din meselesinin İslam dünyası açısından en ciddi noktası işte buradadır. İslam dünyası burada bir karara varmak zorundadır. Ya İslam'ın mânasındaki o teslimiyeti gerçekleştirecektir, ya da kaç asırdan beri devam ettiği aldanışı sürdürüp gidecektir.

Bu dinin adı İslam'dır ve başka bir kelime ile birleşemez. Arap dünyasından bize sıçrayan bir yanlışlık var. **İslam Sosyalizmi,** İslam Humanizmi v.b. Bunlar, kavramları karıştırdığı için itibar görmemesi gereken gelişmelerdir. İslam, İslam'dır. İslam Sosyalizmi diyerek ne kastedilmektedir? Efendim, sosyal adalet. İslam'ın içinde bu dediğiniz varsa vardır, yoksa yok deyin. Varsa o zaman bir başka kelimeye neden sığınıyorsun? Evvela bu ismi korumak lazım. Ve İslam'ı bir hayat aktivitesi olarak benimseyen insana da Müslüman denir.

Bir de İslamcı, dinci gibi kelimeler kullanılıyor. Ticaret mi yapıyoruz? Mobilyacılar, kuaförler var, sebzeciler var. Bir de İslamcılar var. Bu yanlış. İslam Allah'ın dinidir ve bizler de bu dini kabul ediyorsak Müslüman oluruz, yok kabul etmiyorsak münasip bir adla anılırız.

Aziz dinleyicilerim! Kur'an'daki İslam'ın en önemli niteliği, insanın **fıtratı** olmasıdır, insanın varlık yapısının bağlı olduğu prensipleri gündeme getirmesidir. Kur'an-ı Kerim dine **fıtrat** diyor. O, varlık yapısının bağlı olduğu disiplindir ki, Allah insanı onun üzerinde yaratmıştır. Allah'ın elinden çıktığı şekliyle insan eşittir İslam; Allah'ın elinden çıktığı şekliyle İslam eşittir mükemmel insan. **İnsanla İslam'ı bir çizgi üzerinde çakıştırmıştır Kur'an-ı Kerim. Nerede**

temiz insan bulursanız orada temiz İslam'ı bulursunuz. Nerede İslam'ı bulursanız orada temiz insanı bulursunuz.

Şimdi bu ikisi neden çelişir ve çatışır? Bir tanesinde bozulma olur da ondan. Batı dünyası bugün İslamiyet'in, insanlıkla, insan yapısıyla bağdaşamayacağını sürekli propoganda ediyor. İslam'ı sahneden uzak tutmak için bütün ümitlerini de bu propogandaya bağlamıştır. İnsanlığa demek istiyor ki; bu İslam dediğiniz şeye alâka duymayın, insan hayatıyla bağdaşmaz. O sizi perişan eder. Sizi boğar. Soluk alamaz hale getirir. Ve bunun için İslam dünyasında İslam'ı hurafelere mahkum ederek Kur'an'daki güzelliğinden uzaklaştıran bir takım odaklar yaratma peşindedir. Artık haçlı, kılıç kullanmıyor. Bu stratejiyi uyguluyor. Bu da bizim bu ilahî güzellikler sistemini esas kaynağına müracaatla yeniden ve bir kez daha öğrenmemiz gerektiğinin bir başka delilidir.

İnsan fıtratıyla İslam asla çelişmez ve çatışmaz. Ve insanla İslam'ın çelişmesi sözkonusu olmadığı için İslam'da mesela **reform** diye bir kavram olmaz. Çünkü reform bir deformasyon gerektirir. İnsanı sıkıntıya sokan bir deformasyon olacaktır ki onu şekle sokmak üzere bir müdahele gereksin. Şimdi Kur'an-ı Kerim gibi ilahî kaynağı olan bir dinde deformasyon nasıl olur? Kur'an'dan uzaklaşmakla olur. O halde Kur'an'a yaklaşırsınız iş düzelir. Reform sözüne gerek yoktur. Kaynağa dönme sözü kullanılmalıdır. Fakat sağdan soldan, tâbiri caizse dinin altını oyan insanlar var. Ben bunlara namert teraneleri diyorum. İşte, reform yapalım, çağdaşlaştıralım gibi sözler. Zaten kendisi çağdaş değilse onun ilahî olması mümkün değildir. Yani reforma ihtiyaç gösteren bir müessese ilahî olmaz. Ahmet yapar, Mehmet bozar. İslam bu değildir. O bütün zamanların ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde Allah'ın elinden çıkmıştır. Buna burnunuzu sokar, çarpıtırsanız o zaman birileri çıkar, şunu düzeltelim, reform yapalım der.

Bu reform melanetinin insanımızın yakasından düşmesi için Kur'an'ın getirdiği güzelliklerin hiçbir ambargoya tâbi tutulmadan insanımıza anlatılması lazım. İşin burasına geldiniz mi bir takım çevreler bundan rahatsız olur. Yani Allah'ın Kitabı'ndaki güzellikleri, Allah'ın Kitabı'ndaki prensipleri, mesajı taksitle insanlığa vereceksiniz. Ve ne kadar vereceğinize de bir takım insanlar karar verecek. Bu, Kur'an-ın getirdiği, Hz. Peygamberin tebliğ ettiği din değildir. Din adına bir zulüm mekanizmasının insanlığın başına musallat edilmesidir. **Engizisyondur** bu. Ne vardır Kur'an-ı Kerim'de? Ve nasıl tebliğ edilmiştir Resul tarafından? Bir harfine dokunmadan onu insanlığa aktarmak lazım. Bunun aksini yapanları Kur'an-ı Kerim en büyük zalimler olarak nitelendiriyor.

Şimdi bir yaklaşım vardır. Bunları halka söylemeyin. Yedi asırdır İslam'ı böyle çürüttüler. Neden bunlar halka söylenmeyecek. Böyle olmasını Cenab-ı Hakk buyurmuşsa başımız üstüne. Öyle yapalım.

Bugün sizin dininizi tamamladım. Nimetimi sizin üzerinizde tamamladım. Ve din olarak size İslam'ı seçtim diyor. (Maide, 3) Tamamlanmışsa bu, neresini eksik buluyorsun da bunu takside bağlıyorsun? İkinci bir şeytanî gerekçe. Efendim, bunları söylemeyelim, istismar ederler. Allah bir ayetinde diyor ki insanı ben yarattım; ona iç dünyasının neler fısıldadığını da en iyi ben bilirim. Ve bir yerde de, benim yarattığımla benim arama girme diyor (bk. Müddessir, 11). Dinin sahibi kimse insanın yaratıcısı da O'dur. İnsanlığa bu dini göndermiştir ve tebliğ eden Hz. Peygamber'e dahi dudağını kıpırdatmak şeklinde bile bu işe karışma diyor. Hz. Peygamber'e bu yetki verilmemiş de sen kim oluyorsun? Siz insanlara dini anlatmadınız da ne oldu yedi asırdır?

Hz. Peygamber kendisinin bir ünvanından bahsediyor. Diyor ki ben **çıplak uyarıcıyım**. Bu söz, vereceği haberin

önemi nedeniyle, acele oluşu yüzünden yatağından elbise giymeye vakit bulamadan sokağa fırlayıp insanlara bu haberi veren insanın durumunu anlatmak içindir. Haber o kadar önemlidir ki elbisesini giymeye vakit bulamaz. Hz. Peygamber diyor ki; ben gerçeği ne bir saniye geciktiririm ne de ona bir kılıf giydiririm. Olduğu gibi söylerim. İslam dünyasının çektikleri, çıplak uyarıcı yoksunluğundan kaynaklanıyor. Bakın İslam dünyasına, despotizm kahrı altında inliyor. Neden? Çünkü çıplak uyarıcısı yoktur. Gerçeğe sürekli kılıflar uydurarak hesaplara göre onu sahneye çıkaran insanlar doldurmuş İslam dünyasını. Allah'ın elinden çıktığı şekliyle ve Peygamber'in tebliğ ettiği şekliyle söylesenize!

Kur'an-ı Kerim sürekli din temsilcilerinden yakınıyor. Mesela diyor ki; vahyi açıklarken dillerini dolandırırlar. O yana, bu yana gevelerler. Neden çıplak söylemezler? Kur'an mesajının bütün çıplaklığıyla insanımıza duyurulması lazımdır.

Asırlardır Kur'an-ı Kerim okunmuyor. Okuduğumuzu zannediyoruz, okumuyoruz. Ben 9 yaşımdan beri Kur'an'ı ezbere okuyan bir insanım. Ben de 25 sene sonra Kur'an'ı okumadığımı anladım. Ben bunu büyük bir açıklıkla söylüyorum. Kur'an; nasıl okunacağını, layıkıyla nasıl okunacağını kendisi anlatmıştır bize. Şimdi **biz hatim devirerek Kur'an okuduğumuzu zannediyoruz. Allah şahittir aldanıyoruz. Kur'an'ın ne demek istediğini bilmeyen insanın Kur'an okuduğunu söylemek Hz. Peygamber'e iftiradır.** Biz, yedi asırdır İslam dünyası Kur'an okumuyor diyoruz da adama bak ne biçim laf ediyor camilerde hatimler gürül gürül okunurken diyorlar. Evinde senede beş hatim indiren adamı çağırıp da 600 küsur sayfalık Kur'an-ı Kerim içinde ne var, bir sayfada bana bunu özetler misin dediğim zaman, ben onu bilmem hocam, bana ne diyor. Nerede Kur'an okuyan? Ve soruyorum: Bu hale getirdiğimiz Kitap bize rahmetini uzatır mı? Uzatmıyor, uzatmayacaktır.

Kur'an okumak ne demek, kendi veriyor tanımını. O kadar okumuyoruz ki Kur'an okumanın ne demek olduğunu bile Kur'an-ı Kerim'den öğrenemedik. Kur'an, kendisini okumanın ne demek olduğunu iki yerde vermiştir. Kur'an okumak, **tedebbür** etmek demektir. Tedebbür, bir kelamı, bir kavramı anlamak için gönül ve beyin kudretlerini seferber etmek, gayret göstermek demektir. Bu şekilde Kur'an okunur.

Hz. Peygamber buyurmuş ki, sizin en hayırlınız Kur'an okuyandır. Kime söylüyor bunu? Sahabeye söylüyor. Oturup düşünsenize, bunun söylediği Sahabe Kur'an okuyor, ne dediğini bilerek, yaşayarak. İşte böyle Kur'an okuyacaksın. **İbn-i Mesud** diyor ki; biz bir ayet kümesi indiği zaman onu günlerce hayatımıza mâl ederdik, konuşur, tartışırdık ve o bizim iliklerimize kadar işlerdi. Sonra bir küme ayet daha gelirdi.

Şimdi düşünelim kim Kur'an-ı Kerim'i okuyor da bu hatim devrilen yerlerde Cenab-ı Hakk bize ne diyor burada diye iki tane ayet üzerine fikir yoruyor? Yani hoca efendi şunu okuyorsun da güzel nağmelerle, ne diyor, ne demek istiyor bir anlatıver diyor muyuz? **Kur'an'ı anlamadan hatim etmek, Kur'an'ın ne dediğini bilmeden okumak sanıldığı gibi sevap değildir.**

Sonuçta, süslü kılıflar içinde Kur'an'ı duvarlara asmak, sürekli hatim indirmek var, ancak hükümleri ayak altında. Hükümler ayak altında, kağıtlar baş üstünde. Yolunu da gayet güzel bulmuşlar. Kur'an-ı Kerim'in asılı olduğu odada ayak uzatılmaz. Keşke ayaklarını uzatsaydın da indirip onu bir okusaydın. Duvara çaktın onu yedi asırdır, orada duruyor.

Kur'an'a hürmet, Kur'an'a güzel kılıf yapmakla eşitlenmiştir. İşte felaket burada. Kur'an'a güzel kılıf yapmakta, bulunduğu yerde ayak uzatmamakta ısrarlı olun da arka odada ne yaparsanız yapın. O önemli değil. Bu mu Kur'an'a saygı?

İşte biz, insanımız Kur'an okusun derken, Kur'an'la kucaklaşsın derken bunu kastediyoruz. Kur'an'ı hayatımıza sokun derken bunu kastediyoruz. Diyoruz ki **Allah aşkına bu kılıfları yırtın da Kur'an-ı Kerim'i indirin aşağıya.**

Kur'an'ı anlamak için herkesin anlayacağı dile tercüme gerekir. Kur'an'ın dili Arapça'dır. Ancak Kur'an'ı anlamak için bütün insanların Arapça öğrenmesi gerekmez. Tercüme edilir, çoğaltılır. Tercüme, Kur'an değildir, yanlış anlaşılmasın. Yalnızca tercümesidir. **Shakespeare**'in kitabı tercüme edilince Shakespeare'in kitabı mı oluyor, hayır. O yalnızca bir tercümedir. Bir de Arapça cennet dilidir diye bedeviler bir şey söylemişler, olmaz böyle şey. Yani Cenab-ı Hakk başka dil mi bilmiyor Arapça cennet dili olsun. Siz cennete gitmenin yollarını arayın, orada ne konuşacağınıza sahibi karar verir. Cennete girdi de nasıl konuşacağı kaldı. Onun çaresini arıyor. Sizin dillerinizin muhtelif olması Cenab-ı Hakk'ın ayetlerindendir diyor Kur'an-ı Kerim. İnsanlığı tek bir dilde toplarsanız bu ayete ters düşersiniz bir defa. O yüzden **Allah'ın Kelam'ı tercüme edilecektir, herkes anlayacaktır.**

Burada bir şeyin daha altını çizmenizi Hakk rızası için istirham ediyorum.

Biz bunları söylüyoruz, birileri devreye giriyor "Efendim Kur'an'ı okuyup da ne anlayacaksınız, hiçbir şey anlamazsınız, okumayın" diyor. Peki kardeşim, anlamak için okumamak lazımsa peki geriye ne kalıyor? Anlamak için ne yapacağız? Anlamak için okumak lazım. Oradan başlamak lazım. Okumayın diyor. E peki anlamak için ne yapacağız? Devam ediyor, Kur'an'a iftira. "Efendim, Kur'an-ı okursanız anlamazsınız, Kur'an mücmel ve müğlaktır". **Hâşâ. "Kur'an**

mûğlaktır" diyen adam küfre gider. Resmen İslam'ın dışına çıkar. Amerika'da hocalığım sırasında bir oryantalistin kitaplarını okumuştum, bence tarihin en büyük Kur'an düşmanlarından birisidir. **Black Macdonald** hep "Kur'an mûğlaktır, Kur'an kaostur, Kur'an karmaşadır, Kur'an'dan hiçbirşey anlamazsınız" diyor. Şimdi İslam'ın en güzel memleketlerinden birinde, şu toprakların üzerinde Macdonald'a rahmet okutacak adamlar var. "Kur'an'ı okumayın sapıtırsınız" diye başlık atıyor. Bunu söyleyen bir adamın dini kalır mı?

Kur'an'ı okuyarak insanlar sapıtıyorsa hidayet bulmak için ne yapacaklar be adam. "Kur'an'ı çocuklarınıza okutmayın, sapıtırlar" diyor. Biz Kur'an'ı hüküm çıkarmak için değil, sevap olsun diye okuruz diyor. Hükümlerini ayaklarının altına aldığın bir Kitap sana nasıl sevap ulaştırır. Bakın halkımız dinliyor. Bunları deşifre ettiğiniz zaman da rahatsızlıklar çıkıyor ortaya. Bu da nereden çıktı, ne güzel gidiyordu, bakın işte. Gidiyor da nereye doğru gidiyor? Şeytana doğru gidiyor.

Şimdi **"Kur'an muğlaktır ve mücmeldir" diyen adam, Kur'an'ın dininin dışına çıkar.** Umarım ve niyaz ederim ki, anlamadığı için söylemiştir, Allah affetsin. "Hayır, ben onu bilerek, anlayarak söyledim" diyorsa, İslam dininin dışına çıkar. Bakın niçin çıkar. Kur'an-ı Kerim, kendi adlarından birini de **Kitab-ı Mufassal** olarak tescil ediyor. Kur'an'ın bir ismi de Kitab-ı Mufassal; detaylı kitap demek. Neresi mücmel? Kur'an'da 31 tane ayet var. Bu 31 tane ayet detaylı olmak, detaylandırmak, detaylılık ifade eden değişik kelimeler, aynı kökten türevler kullanarak Kur'an'ı anlatıyor. Kur'an'ın bünyesinde, **Kur'an'ın mücmel olduğuna ilişkin bir işaret bile yoktur.** Detaylı olduğuna dair 31 tane ayet var. Bütün bunlar dururken ortada "Kur'an müğlaktır, mücmeldir" demek Allah'ı rahatsız etmez mi?

İkinci zulüm -Kur'an-ı Kerim bunları zulüm olarak nitelendiriyor- Allah'ın Kitabı'ndaki gerçekleri saklamak ve çarpıtmaktır.

Üçüncü zulüm: "Efendim Kur'an-ı Kerim o kadar zordur ki hiç kimse ondan bir şey anlamaz, onun için elinizi sürmeyin, cin çarpar" diyorlar. Zaten Kur'an-ı Kerim'i biz hep Kur'an çarpsın diye, böyle yeminlere mahkûm ettik. Sokaklarda görürsünüz, duyarsınız derler ki "Kur'an çarpsın yapmadım." Şuur altına bakın! Kur'an, çarpmak için mi geldi insanlığa? Kur'an rahmet kitabıdır. Ne demek çarpmak? Böyle diye diye Kur'an'ı Kerim bizi öyle çarptı ki, dünyaya rezil etti. Kur'an'ı çarpıcı kitap değil de, rahmet kitabı olarak anlayan ilk Müslüman nesillerin kurdukları ilimlerle göklerde koloniler kuran insanlar geldi bizim ensemize oturdular. Biz Kur'an çarpıyor çarpıyor dedik, aman duvara asın çarpmasın, asın duvara çarpmasın, sonunda çarptı. Nasıl çarptığını da söyleyeceğim, yine Kur'an kendi mucizesi içinde vermiştir onu, oraya da geleceğim.

Şimdi şu üçüncü zulüm; Kur'an o kadar zormuş ki hiç kimse birşey anlayamazmış.

Aziz dinleyenlerim, şurada Kur'an'ın yine bir beyanı ile kaç kişi isek bir sonraki rakamı Cenab-ı Hakk tamamlıyor. Üç kişi olsanız dördüncü benim, dört kişi olsanız beşinci benim diyor (bk. Mücâdile, 7). Burada diyelim 800 kişi isek 801'incimiz Cenab-ı Hakk'tır. Bu şuurla dinleyin bu söylediklerimi. Çünkü ben bunları söylediğim an benim ağzımdan bunlar çıktığı an, benim işim bitti. Ben artık zalim olmaktan kurtuldum. Bunları ben içimde tutarsam zalim olurum. İnadına zulüm işliyorlar sürekli, hapsediyorlar vahyin mesajını. Ama ben söyledim mi benim işim biter. Ondan sonra boyunduruk sizin boynunuzdadır. Bugün dünya, yarın âhiret, bunların hesabı da var. Bize apaçık bir biçimde teklif etmekten

başka bir şey yok. Ben jandarma değilim. İlim adamıyım, düşünce adamıyım. İşte bunu çarpıtmadan olduğu gibi söylüyorum. Bundan sonrası size kalıyor.

Bakın Kur'an-ı Kerim'de bir Kamer suresi var, 2.5 sayfalık bir suredir bu. Bu sure içerisinde 4 defa tekrar edilen bir ayet vardır. Kur'an'ın pek yaptığı şey değildir bu ve bu ayet pekiştirilmiş, çift yeminle başlayan bir ayettir. Bu, Kur'an-ı Kerim'in bir başka yerde yaptığı şey değildir. Bir yemin için Lâm, Arap dilinde Lâm-ı Kasem denir. Bir de **Kad** var, hem yemin hem de kesinlik ifade eder. "Pekiştirilmiş yeminle yemin olsun ki, üst üste yemin olsun ki biz bu Kur'an'ı kolaylaştırdık, siz okuyup anlayasınız diye" Bitmiyor ve Cenab-ı Hakk bir de soru soruyor "Yok mu bunu anlayacak kimse" diye, hani nerede? Kur'an zordu, anlaşılmazdı. Dört ayet, böyle çift yeminli, dört defa tekrar edilen bir ayet. İleride adeta Kur'an-ı Kerim'e yöneltilecek bu zulüm ve gafletleri kendisi delmiştir.

Bütün bunlardan sonra bir soruya cevap getirelim. Vatandaşa diyoruz ki "Kur'an oku, bu senin dininin kitabıdır, dünyanın, âhiretin mutluluğu, güzelliği buna bağlı" Müslümansan bu böyle. Müslüman değilsen zaten mesele yok. Peki hocam okuyacağım diyor ve üç gün sonra geliyor veya gönderiyorlar. "Efendim ben okudum, anlamadım" diyor. Neyi anlamadın, söyle bakayım diyorum, "Efendim ben işte okudum orada ben yıldızların kayma noktalarına yemin ederim ki, göklerdeki yollara yemin ederim ki diyor. Rüzgârların dölleme yaptığını söylüyor" Kur'an'ın astronomiye, astrofiziğe, biyolojiye ilişkin en esrarlı, en çetrefil ayetlerini ele almış. Bak arkadaş, onları ben de anlamıyorum deyince duruyor o zaman. Bak, ben 40 senedir bunu okuyorum, 30 senedir Kur'an'la ilgili yazıyorum, o dediğin ayetleri ben de anlamıyorum. Kitaplarımda o ayetler geldiği zaman bunları biz açıklayamayız, bunları işte şu bilimin uzmanı açıklar diyoruz.

Kur'an-ı Kerim Allah'ın bütün insanlığa rahmetidir. Bütün insanlık ondan bir pay alacaktır. Bir müşterek paylarımız vardır Kur'an-ı Kerim'de, bir de herkesin kendi durumuna göre özel nasibi vardır. Özel uzmanlık alanlarına hitap eden ayetleri o alanın uzmanları anlayacaktır. Biz, Kur'an'ı okuyun anlayın dediğimiz zaman bunları kasdetmiyoruz. Kur'an'dan Allah'ın bütün kullarının bir nasibi var, biz onu kastediyoruz. Ona eskiler **zarûrât-i diniyye** derler. Dinin kaçınılmaz kulluk borçları, emirleri ve yasakları demektir. İşte Kur'an'dan herkes onları anlayacak. Onun dışında uzmanın ancak izah edebileceği kendi uzmanlık alanları içinde şeyler var.

Kur'an-ı Kerim **ana rahmi**nden bahsederken üç karanlık nokta, üç karanlık tabaka diyor; yakın zamanda keşfettiler bunu. **Uterus**'taki üç karanlık bölge veya nokta. Şimdi ben bunu okuyup da nasıl anlayacağım? Kur'an-ı Kerim **kara deliklerden** bahsediyor. Ben nasıl anlayacağım bunu. Kur'an-ı Kerim rüzgârların dölleme yaptığından bahsediyor, ben bunu nasıl anlarım. Bunu ancak bu işin uzmanı anlayacak. Kur'an ona da birşey veriyor. Ama **din âkil ve bâliğ olan insana hitap eder.** Yani akıllı olacak, akli dengesi bozuksa dinin ona hitabı yok. O halde Kur'an da ona hiçbirşey söylemez. Bir de bâliğ olacak diyor. Yani belli bir yaşa, olgunluğa gelecek. Dinî mânada reşit olacak. Din buna hitap ediyor. Dinin emir ve yasakları Kur'an'da olduğuna göre âkil ve bâliğ olan **herkes kendi dilinde Kur'an'ı okuduğu zaman zarûrat-i diniyyesini ondan öğrenir. Öğrenmez diyen, Allah'ı yalan söylemekle itham eder.**

Neyi öğrenecek, yalan dedik oradan başlayalım. Kur'an-ı Kerim yalan söyleme diyor. Yalan beyanda bulunma. Bir adam okuyor ve bunun nesini anlamıyor? Kim okumuş da anlamamış? Âhirete inan diyor. Bu hayat macerandan seni ölüm sonrasında Cenab-ı Hakk hesaba çekecektir. Kim oku-

muş da anlamamış bunu? Ha! Kalkıp gidersen sırat köprüsünün resmini yapmaya kalkarsan, zebanilerin resmini yapmaya kalkarsan, bunu yapamazsın. Senin ne işin var bununla. Seni Cenab-ı Hakk hayat macerandan hesaba çekecek, muhkem kısmı bu. Gerisini bırak, onlarla **Gazalî** uğraşsın, **Rabbanî** uğraşsın, **İbn Kayyım** uğraşsın, ben uğraşayım; sen onları bırak, sen bunu anlayacaksın Kur'an'dan.

"Verdiğin sözde dur" diyor, "annene, babana kötü davranma, onlara ibadet eder gibi hizmet et" diyor; neyini anlamıyorsun bunun? Bunu anlamayacak ne var? **Namaz** kıl diyor. Rukûnu vermiş, sücûdunu vermiş, kıyamını vermiş, istikbali kıblesini vermiş, kıraatını vermiş, abdestini vermiş. Yani kaçınılmazların hepsini vermiş, bir de Resulü ile tatbikatını yaptırmış, neyi okuyup da anlamıyorsun. Bunları herkes anlar. Beni yaratan kudret, benden şunları yapmamı, şunları da yapmamamı istiyor. Diyelim ki, birazını anlamadı. Anlamadığını da sorsun. Bizim Kitabımızda anlamadığını da sor diyor. **Sormak için okumak lazım.** Şu anda müftülük yapan 37 tane talebem var. Ben 20 yıldır İlahiyat Fakültesi hocasıyım. Hemen hemen hepsinin müşterek ifadesi, bakın bu din görevlilerinin şikâyeti var. Diyor ki "hocam üzgünüz" niye? "Şu kadar zamandır oradayım, bana kitap açtırtacak, bana kitap karıştırtacak, şunu nasıl bulur da bu vatandaşa söylerim dedirtecek bir tane soru gelmiyor" diyor. Gördünüz mü okumamanın felaketini. Okuyacağız ki bu işe kendini vermiş insanları da daha yukarı boyutlara çıkaralım.

Özetlersek, **Kur'an-ı Kerim Allah'ın rahmetidir dedik. Tıpkı okyanuslar gibi, bütün insanlığındır. Şimdi herkes bu okyanustan su alacaktır. Kimi bardağı ile alır, kimi tankeri ile alır, kimi testisi ile alır, kimi tası ile alır. Fakat şu inkâr edilemez: Okyanusa su almak için ne kadar fazla kap dalıyorsa, bizim dünyamıza oradan gelecek rahmet o kadar büyüyecek. O halde siz hanımefendi, benim elimdeki bir bardaktır, ben ne yapacağım bunu demeyin. Siz bardakla alın, ben tankerle alacağım, beyefendi testiyle alacak, ama burada biriktirdiğimiz zaman bardaklar göl olur.** Almaya almaya yedi asırdır eksildi ve kurudu, çöle döndü. 1920'lerde, İslam'ın büyük vicdanı **Mehmet Âkif** bakın nasıl yakınıyor. Diyor ki "Eğer İslam Kur'an'ın dini ise ki öyledir, ortada İslam diye birşey yok. Çünkü ortada Kur'an diye birşey yok. Kur'an göklere çekildi." Âkif'ten iki yıl sonra ölen çağın en büyük İslam düşünürü **Muhammed İkbâl** de aynı şeyi söylemiştir, yine 1920'li yıllarda. 1880'li yıllarda **Abduh** ve arkadaşları aynı şeyi Mısır'da söylemişlerdir, daha sert ifadelerle. Abduh'un ölümü 1905.

Dini sahibine teslim etmek lazım. Din o zaman güzel olur. Bakın Cenab-ı Hakk dinin yaşamasını istiyor, ama kendi anlattığı gibi. Putperestlerin de, müşriklerin de dini var. Müşrikler dinsiz değil yanlış anlamayın, ateist hiç değiller. Allah'ı kabul ediyorlar. Kur'an onu da bize gösteriyor. Ama Allah'ın Allahlığını muvazaa konusu yapıyor, tevhidi şirkete dönüştürüyor. Dini, anonim şirket haline getiriyor. Cenab-ı Hakk'ı bu şirketin elemanlarından biri haline getiriyor. Şimdi yapılan da aynı şeydir. Kur'an şirket elemanlarından biridir ve hiçbir zaman şirketler hukukundaki yüzde 51'i elde edememiştir. Yüzde 51 söz hakkı demektir. Kur'an'a yüzde 51'i vermiyoruz. Hep başka elemanlar. Kur'an da arasıra kapıların arkalarından parmağını kaldırıyor, nerede kaldırıyor? İşte mezarlıkta, çoğunu biz uydurmuşuz. Mübarek geceler, üçbeş satır birine okutuluyor. Din ne olacak? Onun için dini sahibine teslim etmek, dini Kur'an'a teslim etmek demektir.

Hz. Peygamberi de biz gerçekçi bir şekilde Kur'an'dan öğrenir ve anlarız. Hz. Peygamber'in sünnetinin de kaynağı ve tashihçisi Kur'an'dır, aksini söylemek mümkün mü? Hz. Pey-

gamber'e isnat edilen malzemeyi mi alıp Kur'an'ı değerlendireceksin, Kur'an'ı mı esap alıp o malzemeyi değerlendireceksin? Birine evet dersen tevhit olur, öbürüne evet dersen dinden çıkarsın. **Biz, Kur'an'ın Muhammedini tanımak zorundayız.** Allah'ın resulü odur. Kur'an'dan tanıyacağız. Evet işin burasına geldiğiniz zaman Kur'an'ın mesajını evvela insanımıza çıplak bir biçimde vermek lazım. Bunu vermeye kalktınız mı derhal spekülasyonlar başlıyor, rahatsızlıklar başlıyor, yıpratmalar başlıyor.

Son günlerde hepiniz birlikte yaşadınız. Benim bir gazetede hazırladığım sayfada **Diyanet İşleri Başkanı**'nın geniş bir açıklaması var. İki gün önce de TV'de açıklandı. Başkanın konuşmasını, inkârcı yobazlar çarpıttı, hürafeci yobazlar da bunu aldı, istismar meselesi yaptılar. Nedir mesele? Ne dedik? Dedik ki, Cem diye bir hadise var. Bir vesile geldi, bir dergi almış Kütübü Sitte'de Hz. Peygamberin **Cem'i Salât**'la ilgili tavrını gösteren otuza yakın hadisi metinleri ile birlikte yayınlamış. Kütübü Sitte'deki hadisler. Biz de onu bil vesile yazdık, ilim adamıyız biz, bu kadar hadis yayınlanmış orada. Hem bir kanaat izhar ettik, hem de insanımıza bizim ülkemizde, bizim coğrafyamızda tanınmayan bir Mu-hammedî ruhsatı tanıtmak istedik. Hz. Peygamber'in hayatında bu var mı, yok mu? Yok da söylüyorsam gel yakama yapış, var da söylüyorsam derdin ne? Bana de ki böyle birşey yok, sen söylüyorsun, amennâ, derhal susayım. Derhal özür dileyeyim milletten. Var da söylüyorsam, o zaman senin derdin ne? Ne istiyorsun Allah'ın kullarından? Cem, bütün hadis kitaplarında, fıkıh kitaplarında, bütün mezhepleri anlatan kitaplarda asırlardır var, gökten inmedi, yerden bitmedi, İslam ümmetinin uyguladığı, hâlâ bütün İslam dünyasının uyguladığı, ama ne hıkmetse bizim insanımızdan saklanan bir Muhammedî realite. Duyurduk, kullanan kullansın, yani herkes bunu uygulayacak diye birşey yok. Zarûret halinde

uygulanır dedik. Mazeret halinde uygulanır dedik. Bunun namazın vakitlerini üçe indirmekle bir ilgisi yok. Böyle bir zaafa kapılırsanız şeytana âlet olursunuz dedik, bunlar yayınlarımızda var.

İslam'ın güzelliklerinin sahneye gelmesinden rahatsız olanlar mikrofonu gitti onun ağzına uzattı, bunun ağzına uzattı, sonunda da **Diyanet İşleri Başkanı**'nın ağzına uzattı. 25 Şubat'ta bu ülkenin en büyük İlahiyat âlimleri açıkladılar ve bu vardır dediler. Bu, zarûret hallerinde uygulanır. Hanefî Mezhebi bunu uygulamıyor değil, sınırlı uyguluyor. Hac'da, Müzdelife'de ve Arafat'ta. Ehli sünnetin üç mezhebi sürekli uyguluyor. Ahmed İbn-i Hanbel uyguluyor, İmam Şafiî uyguluyor, İmam Mâlik uyguluyor.

Ehlisünnet dışındaki mezhepler, Şia-i Ca'feriye, tartışmasız bütün ekolleriyle uyguluyor. **Cafer-i Sadık,** İmam-ı Âzam'ın hocası. Şimdi bu insanlar açıkladı. Biri hadis profesörü, biri fıkıh profesörü, biri hukuk profesörü, hepsi İslam dini uzmanı, birisi de 30-40 yılını İslam'ı araştırmaya vermiş bir yazar.

Diyanet İşleri Başkanı da aynı şekilde açıkladı. İslam'ın güzelliklerinden rahatsız olanlardan birileri gitti tekrar Başkanın ağzına mikrofonu dayadı, yarım saat konuşturdu. Açıklamasında var, yarın görürsünüz, okursunuz. Adamı yarım saat konuşturdu, iki dakikalık konuşmasını verdi. Aralarıı koparıp koparıp öyle iki cümle çıkardı ki "Cem diye birşey yoktur, bunu hiçbir Müslüman kabul etmez" demeye getirdi. 25 Şubat'ta şunları söyleyen adam 2 Mart'ta bunları söyler mi? Bu, koca Diyanet İşleri Başkanı. Yani bir insanın aklını yitirmesi lazım. Belli, bir oyun var burada. Ne var burada? Başkanı mı birisi baskı altında tuttu "değiştir şu söylediğini" diye,yoksa sözleri mi montajlandı? Üç gün bekledik, ses yok. Her oyunun bir kuralı var. Diyanet İşleri ülkenin Anayasal bir kurumudur. Konuşması böyle çarpık yayınlandığı günün

ertesi, hemen devlet radyo ve televizyonlarından açıklama yapması lazımdı. Çünkü ülkenin 60 milyonunu ilgilendiren bir meseledir. Bir gün ses yok, iki gün ses yok, üç gün ses yok. Tuttuk biz de kaynaklarını çıkarıp göstererek şu kadar soru sorduk Diyanet İşleri'ne. Bunlar varsa niye öyle dedin? Yoksa niye şöyle dedin? Başkan dün gönderdiği üç sayfalık faksta meseleyi detaylarıyla vermiş, konuşmasının nasıl montajlandığını anlatmış. Sonuç, **"Cem" vardır.** Bu Muhammedî bir lütuftur, bunu insanlıktan esirgeyenler Hz. Peygamber'in ilencine maruz kalırlar. Biz böyle birşeye cesaret edemeyiz. Biz söyledik bunu insanlara. Bunun namaz vakitleriyle ne ilgisi var? Namaz beş vakit değilse "Cem"den söz etmenin ne mânası var? Cem diyorsun, cem birleştirme demektir. Beş vakit olacak ki birleşsin. Cem fıkıh olarak bellidir, uygulama olarak bellidir, bütün Şafiî vatandaşlarımız uygular, bütün Arap ülkeleri uygular, Hz. Peygamber uyguladıktan sonra başka ne arayacaksın ki? Bu, mazeret hallerinde uygulanır. Hep söylenmiştir. Şimdi bakın yaygaraya "Efendim Şii, Caferîlerin, Alevîlerin uyguladığı bir şeyi Ehlisünnet'e empoze ediyorlar, falan, filan" Sen ne diyorsun arkadaş, sen bu milleti ahmak mı zannediyorsun? Ehlisünnet'in üç mezhebi uyguluyor bunu, Ebu Hanife sınırlı uyguluyor bunu, ama vatandaşı kandırıyorlar: "Bu Şiîliktir, Ehlisünnet'in içinde böyle birşey yoktur" diye yalan söylüyorlar. Öbür taraftan da "namazlar üç vakte indiriliyor" diyor; inkârcı yobaz oradan gediği açıyor. Hayır, ne namaz üç vakte indiriliyor, ne birşey oluyor. Namaz beş vakittir. Kimse ne indirebilir, ne de yukarı çıkarabilir. İnsanımıza yalan söylemeyelim, insan onuruna yakışmaz bu. Bu ne Şiîlik'tir, ne şudur, ne budur. Hiç birimizin Şiîlik'le, Alevîlik'le, şunla, bunla ilgisi yoktur, böyle bir şey lanse de etmiyoruz. Biz Müslümanız, biz Kur'an'ı ve Hz. Peygamber'i biliriz. Kimden bozukluk gelirse eleştiririz. Şiîymiş, Alevîymiş, Ehlisünnetmiş, Ahmetmiş, Mehmetmiş. Kimse kendine bir şey yakıştırmakla tenkit üstü olamaz. Ben kendimi tenkit üstü tutabilir miyim? Ancak Hz. Peygamber tenkit üstüdür. Onun dışında hiç kimse tenkit üstü değildir. Biz Kur'an'ın ve Hz. Peygamber'in güzelliklerini anlatmanın peşindeyiz. Filan mezhebi, falan anlayışı lanse etmek gibi bir niyetimiz yok. Var zannedenler Allah'a hesabını verirler. Fakat insanımız bu yalanlara aldanmaz artık. Bakın Diyanet İşleri Başkanı da karşı çıktı. Konuşması çarpıtılmıştır. Yalan, üç gün sonra bir ıslak paçavra gibi suratınıza gelir, yarın göreceksiniz. Kaldı ki, TV'de iki gün önce Başkan'ın kendisi açıkladı. Neden yalan söylüyorsunuz? Yazık, günah değil mi?

Bakın, hiç biriniz cehennemde kendinize yer hazırlamak pahasına dinden taviz vererek, yapay kolaylaştırmalar ortaya getirerek bir ahmaklığa gitmeyiniz. Ben ne için sizin keyfinize dinden taviz vereceğim de gidip orada azabını çekeceğim. Bu mümkün müdür? Efendim siz ne kadar kolaylaştırıyorsunuz? Hayır, benim hiç böyle bir niyetim yok, benim kimseye birşey kolaylaştırmak gibi bir niyetim yok. Kimin malını, kime vereceğim, neyi kolaylaştırıyorum? Ben sadece Allah'ın Kitabı'nda olan şeyi söylüyorum. Kolaysa kolay, zorsa zor, ben onu bilmem. Hz. Resul, bu dini şöyle anlatıyor: "Kolaylık ve hoşgörü dinidir." İslam'ın ismi değişmez de ona niteleyici sıfatlar verebilirsiniz. İşte birisi ama budur, kolaylık ve hoşgörü dini. Ama senin, benim sübjektif tasarrufumuzla bu kolaylık olmaz. **Sen keyif çatacaksın diye ben Allah'ın dininde gedik açmam,** hâşâ, affedersiniz böyle bir ahmaklığa hiç kimse gitmez. Ama dinin içinde varsa, Resul'ün hayatında varsa onu saklarsam o zaman da zalim olurum. Onu insanımızdan saklayanlar zalimlik yapmışlardır. Şimdi zulümlerini bir de milletin önüne çıkarıyorlar. Derhal Allah'tan ve halktan af dilemeleri lazım. Biz söyleriz, efendim, istismar ederler, mazereti olan kullanacak bunu..

İstismar ederse namaz kılmaz adam. Siz Cenab-ı Hakk'ın verdiğini hangi gerekçe ile geri alacaksınız? Hayır biz geri almayalım. İnsan eğer istismara gidiyorsa hesabını Cenab-ı Hakk'a verir.

Aziz dinleyenlerim, Kur'an-ı Kerim'i din hayatımızın ve ruhsal hayatımızın kaynağı yapmak zorundayız. Kur'an'ın bir adı da Zikir'dir. Birçok ayette bu adını kullanıyor Kur'an-ı Kerim. **En ideal hüküm kaynağı Kur'an olduğu gibi, en ideal zikir kitabı da Kur'an'dır.**

Benim doktora tezim olan bir zat var. **Cevdet Paşa**'nın hocası **Kuşadalı İbrahim Halvetî.** O, tasavvuf tarihinde bir dönüm noktası sayılır. 19. yüzyıl Osmanlı din hayatına damga vuranlardan biridir. Bütün müritlerine Kur'an dışında Zikir okumayı yasaklıyor ve söylediği şudur: "Allah'ın Levh-i Mahfuz'da tertip ettiği zikir olan Kur'an'dan daha iyi hangi zikir sizi erdirir, Ahmet'in Mehmet'in tertiplediği zikirleri bırakın, Allah'ın tertiplediği zikre sarılın." Ruh hayatınızı geliştirmek ve yüceltmek bakımından da Kur'an-ı Kerim'e dönmek lazım. Evet o mânada Kur'an-ı Kerim zikir. O'nu sen oku, hafıza okut o orijinal şekliyle ama Kur'an-ı Kerim aynı zamanda bizim hüküm kaynağımızdır. Onun için de Kur'an'ı, ne demek istediğini anlayacağımız meallerden okumak durumundayız. Bütün mealler okunur, hepsi edebî zevk, ilmî seviyenin getirdikleri farklılıklar dışında aynıdır. Kimsenin Kur'an-ı Kerim'i yanlış tercüme edecek hali yok. **Elmalılı Hamdi**'nin üslubu, kariyeri, ifadesiyle falanca vatandaşın yaptığı elbetteki farklı olacaktır. Evimizde beş tane meal olsa kıyamet mi kopar? Bir tanesini oku, bir tanesini daha oku, 5-6 tane olsa ne olur? Hangisini alayım deme. Macdonald'da bir sandöviç 24 bin lira. İnsaf. Vatandaş gelir bir tane meal, bana öner. Şunun üslubu güzel, öbürünün parantezi az, ötekinin Türkçesi güzeldir. Bir tane meal alacağına 2 tane meal alsan ne olur. Elinde beş tane meal olsa zarar mı edersin, iki lokma sandviç 24-25 bin lira.

Konferansımı bitirmek üzere bir noktaya daha dikkatinizi çekeceğim, yine Kur'an'ın bir ayetini okuyarak

Aziz dinleyenlerim!

Kur'an-ı Kerim İslam dünyasından şikâyetçidir. Kur'an-ı Kerim şikâyetçi olunca yine Kur'an bize gösteriyor ki **Hz. Peygamber de şikâyetçidir.** Onlar şikâyetçi olunca Allah da şikâyetçidir. İslam dünyası bu üç şikâyetin altında ezildiği içindir ki İslam'ın rahmeti bizim dünyamıza girmiyor. Edebiyata, slogana rağmen bu dinden biz bereketlenemiyoruz. Çünkü biraz önce de söyledim, Kur'an-ı Kerim çarpmıştır bizi. Biz onu, çarpma kitabı yaptık, çarptı. Furkan suresine dikkatinizi çekmek istiyorum. Tabiî, okumadığımız için Furkan suresi nedir, onun içinde ne vardır bilmiyorsunuz. Ama yine de evinize gittiğiniz zaman Furkan suresine bir bakın. Orada bir ayet var. O ayet, insanı âdeta zerrelerine ayıran, infilak ettiren müthiş bir darbe indiriyor insana, insan olarak. O ayete geçmeden şunu bilmenizi istiyorum. Kur'an-ı Kerim bize gösteriyor ki büyük huzurda her peygamberin kendi ümmetinden bir şikâyeti olacaktır. Allah'ın önünde, büyük mahkemede, mahşerde her peygamber kendi ümmetinin tanığı olarak dinlenecektir. Bizim Peygamberimiz de bizim tanığımız olarak dinlenecektir. Burada Kur'an-ı Kerim asırlar sonrasının dertlerine şifa olacak bir tavır takınmıştır. Bu bir Kur'an mucizesidir. Hiçbir peygamberin, ümmetinden şikâyetini vermemiştir. Yalnız bizim peygamberimizin bir tek şikâyeti olduğunu söylüyor ve onu da veriyor. Furkan suresindeki kelam karşısında insanın erimesi lazım. Hz. Peygamber orada bizim tanığımız olarak dinlenirken şu şikâyette bulunacaktır. **"Ey Rabbim, bu benim ümmetim, bu Kur'an'ı elleriyle tuttukları halde, hayatın dışına ittiler ve devre dışı bıraktılar."** Şimdi bakın orada bir kelam mucizesi var **"ittehazû"** diyor, yani elleriyle fizikî mânada tuttular. Fakat nasıl tuttular, **mehcûr** olarak tuttu-

lar. Hayatlarının dışına ittiler, devre dışı bıraktılar. Hükümlerini hayatlarından çıkardılar, şikâyeti bu. Bu şikâyet bütün şiddetiyle sürüp gidiyor ve bu şikâyetin ortaya getirdiği acıdan, utançtan kurtulmak için Müslümanların Kur'an'ı Kerim'i hayatlarına çekmeleri lazım. Bu şikâyet sürüp giderken, Kur'an'ın bizim dünyamıza ulaşması beklenemez. Öyle birşey yok. Allah'ın kanunlarına terstir bu, sünnetullaha terstir, hayata terstir. Biz diyoruz ki gelin, Hz. Peygamber'in bu şikâyetini üzerimizden kaldıralım. Mümkün olduğu kadar kaldıralım. Neresinden dönersek kârdır diyerek kaldıralım, o zaman bakın koltuğumuzun altında taşıyıp da hiç bir bereketini hayatımızda göremediğimiz Kur'an'ı, dünyamızda bir takım renkler ve güzellikler halinde görebileceğiz; fakat evvela o Kur'an'a teslim olmak lazım.

Kur'an'dan rahatsız olmayı dindarlık diye satan çığırın da iyi farkedilmesi ve durdurulması gerekir. "Kur'an okursanız sapıtırsınız, Kur'an hüküm çıkarmak için okunmaz, sevap için okunur" zihniyeti İslam'ın ruhuna hançer batırır. Buna insanımızn dikkatli ve basiretli bir şekilde karşı çıkması gerekiyor. Kur'an-ı Kerim'e Resul'ün şikâyetini kaldırarak döndüğümüz zaman bizim Türk insanı olarak tarihî onurumuz ve misyonumuz devreye girer. **Biz Müslümanlığa, dosyasında hiçbir hıyanet ve ihanet olmadan hizmet eden insanlarız.** Hatta bizim din dosyamızda dine menfaat veya kılıç zoruyla girme gibi bir şey de yoktur. Dinler tarihinde de bu bakımdan tekiz. Şimdi ben burada Türk insanı, **Türkmen insanı** diyorum, bu bir kemik, kan meselesi değildir, bu bir şuur meselesidir. İşte o **Malazgirt**'te bu şuur vardır. Bu şuuru esas alarak diyorum ki Türk insanı, dinler tarihinde kendi himayesine giren bir dine teslim olan tek kitledir. Ne demek bu? Türklerin İslam'ı kitleler halinde kabul ettikleri zaman İslam'ın başkenti, **Abbasî Hilafeti'nin başkenti Bağdat,** Halifenin sarayı ve bizzat kendisi

Türklerin himayesindeydi. Türkler koruyorlardı. Böyle bir dine girdik biz. Yani hiçbir zorlama yok. Bu dine Hak rızası için hizmet ettik. İlk Müslümanların sıcaklığı ve samimiyeti ile hizmet ettik. Ebubekir'in, Ammâr'ın, Ali'nin, Ebuzer'in sıcaklığı ile, sadakati ile hizmet etik, hiçbir beklentimiz olmadan.

Şimdi ne oldu, bu noktaya geldi iş. Evet, dosyamız temizdir. Bu dine zorla girmediğimiz gibi, Resul'e hıyanet etmedik, Peygamber evladına da öyle bir hıyanetimiz yok. Arap'ın var, Acem'in var. O da bu hıyaneti istismar ederek hıyanet etmiştir. Her ikisi de kenarda dursun. Bizim babalarımızın, dedelerimizin o çağda hizmet için Beytullah'ın etrafına yaptığı binalara bakın, Kâbe'nin damından 1-1.5 metre aşağıdadır. Şimdi gidin **Suud Sarayı**'na bakın. Fransızlara ihale edip yaptırdıkları sarayın tuvaleti Kâbe'nin damından 70 metre yukarıdadır. Bizim insanımızın bugün gidip etrafından toprak alıp getirip dedesinin mezarına cennete vesile olsun diye attığı Kâbe'nin etrafını fuhuşhaneye çevirdiler. Bir de dünyaya İslam şampiyonluğu ilan ediyorlar.

Burada birşey daha gündeme geliyor: **Bizim kimseden din öğrenmeye de ihtiyacımız yok. Din Allah'ın Kitabı'ndadır. Elin günün örflerini Kur'an'a fatura ederek bizim insanımıza yutturmaya kalkıyorlar.** Herkes aklını başına devşirsin. Kur'an-ı Kerim, Arap'ın-Acem'in örflerini, âdetlerini kanun yapmak için gelmemiştir. Vahy'in kendi mantığı vardır. Biz Vahy'e bağlıyız. Bunları birbirinden ayırmak lazım. Dünyanın her yerinden, İslami meseleler konuşulacak diye bizi çağırıyorlar, gidiyoruz, **urûbecilik** yapıyorlar. Urûbe, Arap değerlerini İslam'a fatura ederek savunmadır. İnsanımıza urûbeyi İslam diye satanlar da vardır. Ona da dikkat etmek gerekir. İslam İslam'dır dedik. Bizim insanımızın din dosyası herkesten temizdir. **En temiz dosya bizdedir.** Bir **Âl-i Resulün** dosyası temizdir, bir de **Âl-i Etrâk**

(Türkler) in dosyası temizdir. Şimdi biz bu dosyaların çocuklarıyız. Yalnız şunu da unutmayın: İslam'da ne günahlar verasetle intikal ediyor ne de sevaplar, aziz dinleyenlerim. Dedelerimizin, babalarımızın bu meziyete sahip olması bizim de o meziyetlere sahip olmamız demek değil, ancak bilfiil sahip olursak bu olur. Yoksa bizim dedelerimiz böyle yapmıştı diye Kur'an-ı Kerim bize bir pay çıkarmıyor.

Bakın, duvarlar yıkılmıştır. **Berlin duvarı** yıkılmıştır. Din yeniden insanlığın gündeminde bir numaralı maddedir. **Toynbee,** 1940'larda "insanlığın bir geleceği varsa o, dinler içinden çıkacaktır" diyordu, işte geldi. Şimdi herkese bir ilahî görev, bir evrensel görev, bir kozmik görev düşüyor. İnsan olmanın, böyle bir emaneti taşımanın zirvesinde bir görevdir. Bizim insanımız şanslıdır. Şuuraltı bakımından, mirası bakımından, sahip olduğu değerler bakımından, sahip olduğu coğrafya bakımından. Bütün mesele bu işi Kur'an'ın denetiminden çıkarıp elin günün hezeyanlarına teslim etmesin, bütün dava burada.

Berlin duvarı dedim. Berlin duvarı yıkıldı ama kamplaşma bitmedi. İnsanlık hâlâ şurasından burasından kanıyor. Bakın hâlâ zulümler devam ediyor. Yeni kamplaşmalar başladı. Yıkılacak başka duvarlar var. Ben bize ilişkin kısmını söyleyeyim. Bizim evvela yıkmamız gereken üç duvar var.

Birincisi; **nefs** putu tarafından ruhumuzla aramıza dikilen duvardır. Nefis putun duvarı yıkılmadan hiçbir yere gidemeyiz. İnsan evvela iç dünyasında ahengi kurmak zorundadır.

Şu anda **Mevlâna**'nın huzurundayız, komşusuyuz. Biraz evvel ziyaret ettim, buraya geldim. Mevlâna diyor ki: **"Putların anası nefs putudur." O sürekli yavrular, evvela onun rahmini kurutmak lazım, egoizmi durdurmak lazım. Nefsin hegemonyasını durdurmak lazım.**

Bundan sonra yıkılacak duvar, Kur'an'la aramıza örülen duvardır. Daha doğrusu duvarlar. Kur'an'la aramızdaki putların hepsini devirmedikçe iflah etmemiz mümkün değil. Bunlar kavram olur, kurum olur, tabular olur, kişiler olur, o olur, bu olur, ama Kur'an'a ulaşmamızı hepsi müştereken engelliyorlar. Bunların hepsinin de yıkılması lazım. Berlin duvarının yıkılmasıyla iş bitmiyor.

Üçüncü yıkılacak duvar, insanımızla aydınımız arasındaki duvardır. Bizim aydınımız bizim insanımızla kucaklaşmıyor. Bizim, söylediklerimizden çok bu sergilediğimiz kucaklaşmadan rahatsız olanlar vardır. Cenab-ı Hakk şahit, bunu bilin. Niye bu insanı seviyorsunuz? diye kuduruyorlar. Birisi cehennem tellallığı yaparak insanı tekmeliyor, öbürü dinsizlik edebiyatı yaparak insanı tekmeliyor. Neyi var bu insanın? Dünyanın neresinde bu kadar güzel insan var? Neyi esirger bu insan? Hiçbir şey esirgemez. Ama aldatılıyor, sürekli aldatılıyor. Şu aydına bakın, çarıklı erkânı harp dediği insanını üçüncü sınıf mahluk gibi görüyor. Yüzyıldır bu böyle. Bir zamanlar bunu doğuya uşaklık adına yapıyorlardı, Arap'a, Acem'e. Şimdi Batı'ya uşaklık adına yapıyorlar, öbürü de var tabiî çiftleşti bu. Bunlar insanımızı tahripte bir entegrasyona girmişlerdir. Biri öbürüne pas verir, biri diğerine atıf yapar. Olan, insanımıza oluyor. Çarıklı erkânı harp imiş, anlamazmış. Bu insanla ben oniki ay beraberim. Yalnız Ramazan ayında değil. Birtek günüm boş değil, şöyle veya böyle beraberim. Konya'da, İstanbul'un Sharetonunda, Ankara'nın Etapında, Bayburt'ta, Bolvadin'de, Sürmene'de, Ağrı'da, hepsi benim insanım, insan ayrımı yok. **İnsan ayrımı yapanın dini de olmaz, aydınlığı da olmaz.**

Şimdi **İslam'ı, kamp dini haline getirdiler.** Falancaların kampı; bu kamp duvarları içerisine girdin girdin, girmedinse tamam, yandın. Burada bir şeyin daha altını çizmenizi

istiyorum. Hakk rızası için aydınımızın insanı kucaklaması lazım. Politikacıların yaptığı gibi kucaklamak demiyorum ben. **İnsanı, Allah'ın aziz emaneti gibi kucaklamak lazım. İnsanı sevgiliyi kucaklar gibi kucaklaması lazım.** İnsanı üzerindeki elbiseye bakarak değerlendirmeyin. Elbisenin içindeki adamı arayacaksın. **Mevlâna**'nın bir sözü var. Bizim aydınımızla, aydınımızın horladığı fakat kendinden çok üstün ruh değerlerine sahip halkımızı anlatma bakımından bir şaheserdir. **Mevlâna** diyor ki: **"Ne elbiseler gördüm içinde adam yok, ne adamlar gördüm sırtında elbise yok."**

Çarıklı erkânı harp diyorlar. Sizi temin ediyorum: O çarıklı erkânı harp bizim kravatlı aydınımızdan iç dünya değerleri bakımından elli fersah ilerdedir ve aydın bunu fark etmediği gibi insanımıza da kötülük etmiştir. Derhal günah çıkartıp tövbe etmesi lazımdır. Aydınımızla halkın kucaklaşmaması bizim ülkemize çok pahalıya mâl olmuştur.

Dünyanın en haysiyetli hizmet mesleği olan politikayı bu halktan kopuk aydın tipi yalancılık mesleği haline getirdi. Böyle bir meslek yalancılık mesleği haline getirilirse bu toplumun hali ne olacaktır. Evet, aydının kendine gelmesi lazım ve aydının dinine karşı tavrını değiştirmesi lazım. Dinde eksikleri olabilir. Bu din, ihmalleri yüzünden kimseyi kendi dışına itmiyor. İnkârları olanları iter, benden değilsin der. Ama onları da insanlık değerleri açısından kucaklar. İhmalleriniz ne kadar büyük olursa olsun inkârınız yoksa bu din sizi mensupları içinde görüyor.

Bizim aydınımız kendine zulüm etmiştir. Kur'an-ı Kerim iki zulümden bahsediyor. İnsanın kendine yaptığı zulümler açısından diyorum. Birincisi Allah'ın iradesine ters düşerek kendine zulüm etmesidir insanın. Allah'ın emir ve yasaklarını çiğner. Bu kendine bir kötülüktür. Fakat Kur'an-ı Kerim bize diyor ki bundan daha büyük bir zulüm vardır. O da günah işledim diye kendini Allah'ın kulluğunun dışında görmek. İşte bu iki zulmü birden bizim aydınımız kendine reva görüyor. Neden bu dini kucaklamasın, neden ilgilenmesin? Adam diyor ki, benim zaten ne namazım var, ne şu var, ne bu var. Peki ne olacak? Bunları inkâr ediyor musun? Etmiyorsun. O halde eksiklerinin hesabını Cenab-ı Hakk senden sorar, daha sonra azap eder ya da etmez. Kendisi bilir onu. Ama sen bu dinin dışında değilsin.

Bu ülkede dini inkâr edenlerin bile İslam konusunda olumlu bir tavır takınması lazım. Çünkü **İslam bu ülkenin temel realitesidir.** İnanmayanı da ilgilendirir. Sosyolojik olarak ilgilendirir. İslam'ın gerçek yüzünün ortaya çıkmasında inanmayanın da hizmet vermesi lazımdır. İnananın hizmet vermesi, zaten borcudur.

Biri o yana gidiyor, biri bu yana gidiyor. Din kalıyor yetersiz insanların eline ve din izbelere çekiliyor. Güneşten ve açık havadan kaçırılmış bir din. Allah diyenin gırtlağını sıktın mı din, izbelere çekilir. Gün yüzünde pırıl pırıl değerler üretecekken orada katran üretir, sonra sokağın bir köşesinde üstüne kusar. Sonra bağırıp duruyorlar nereden çıktı bu diye.

Din insanlar için vardır. İnsana değer vermezsen, insanı kucaklamazsan dini ne yapacaksın. Önce insanı bir tut kaldır. Bu insana mesajı bir ulaştır. 150 senedir dünya çeşitli materyalist tahriplerin darbeleri altında yara bere içinde kalmıştır. **Darvinizm**'den **Marksizm**'e kadar. Şimdi bu yara bere içindeki insanlara biz din adamları tekme mi vurmalıyız, yoksa yaralarını mı sarmalıyız? Tekme vurmalıyız diyorlar. Onlar cehenneme gidecek, biz cennete gideceğiz diyorlar.

Cenneti Cenab-ı Hakk tanıtırken "yerlerle gökler kadardır genişliği" diyor (bk. Âli İmran, 133). Sonsuz demektir. Yani sen ona gireceksin de başkaları girmeyecek mi? Tekmeleyip cehenneme iteceğin yerde bir tarafından tutup cennete

çeksen Allah'ı daha çok memnun etmez misin? İnsan, nefsiyle Cenab-ı Hakk arasında bir tercih yapmalıdır. **Nefsini hak iradesinin üstüne çıkaranlara yazıklar olsun.** Nefsinin boynuna basmasını bilmeyen, hiçbir zaferin eşiğine ulaşamaz. Evvela burada başarı sağlamak icap ediyor. İşte insanımızı ayrım yapmadan kucaklamak budur. Ayrım yok, sorumluluğu bildirmek var. Tekmelemek yok, burda konuşmak var. Arapgir'de de konuşmak var. Beytullah'ın hareminde de konuşmuştur, en seçkin ashabına konuşmuştur. Ebubekir'e, Ömer'e, Osman'a, Ali'ye, Ammâr'a neler söylemişse azılı putperestlerin yaşadığı **Taif**'e gitmiş orada da aynı şeyleri söylemiştir ve taş yağmuruna tutulduğu halde, hiç değiştirme yok. Kâbe'nin hareminde öyle, burada böyle, hayır. Uyarıcıya yakışmaz bu, ayrım da yok.

Şimdi TV bizim bazı konferanslarımızı çekiyor. Nerede çekiyor. Ankara'da Etap Altınel'de çeker, çekme mi diyeceğim? Nerede çekiyor, Türk Tarih Kurumu'nda konuştuğum zaman, İstanbul'da Shearaton'da, tamam. Ben ertesi gün de gidiyorum, Arapgir'de konuşuyorum. Fakat TV bunu çekmiyor, imkân meselesi diyor. İstanbul'da Shereaton'da çekiyor, veriyor konferansı. Ertesi gün suç duyurusu yapıyor adam, 5 sütuna başlık: "Sosyetik hanımlara İslam'ı anlatıyor" diyor, suç duyurusu yapıyor. Şimdi ne yapalım, ben Elazığ'da gözünün biri görünen hanımefendilere de İslam'ı anlatıyorum. Onlar da dinliyorlar beni. Ben bunlardan birine sen gelme mi diyeyim? Birisi bana çıkar da şunu eğer temin ederse yaparım. Diyebilirse ki "şu ekiplerin Allah'ı başka, bir başka Allah var, bir başka Peygamber var, bizimkini onlara anlatma" derse, bunu ispatlarsa tamam, ben çekimser kalırım. Ama benim bildiğim Allah bir tane, Kitap bir tane. Bu insanlar giydikleri, tavırları, tarzları, eksikleri, günahları, sevapları ne olursa olsun benden birşey istiyorlar. "Bize Kur'an'ı ve Muhammed'i anlat" diyorlar. Hangi gerekçeyle ben bunlara anlatmayacağım. Bir gerekçe söyleyin. Bana politik nutuk

attırmıyorlar, şirketlerine destek verdirtmiyorlar. Bana Allah'ı ve Peygamber'i anlat diyorlar. Bir gerekçe var mı size anlatmam demek için. Kabul edemem, çünkü benim bağlı olduğum Kitap, en büyük iki peygambere, Hz. Musa ve kardeşi Hârun'a Allah'a kafa tutmanın sembol ismi olan **Firavun**'u hatırlatarak diyor ki "Ey **Musa** ve **Hârun**, Firavun'a gidin, ona yumuşak ve tatlı bir dille gerçeği anlatın, umulur ki içine birşey düşer doğru yola girer, öğüt alır." Bunu söyleyen bir Kitap'ın bağlısıyım ben. Bu ülkede Firavun'dan daha kötü mü bizim insanlarımız? Allah, Firavun'dan da ümit kesmiyor. **Ben hem Allah adına konuşup da hem de insanımızdan nasıl ümit keseceğim.** Bunun insan onuruyla ve Kur'an'ın mantığıyla bağdaştırılması mümkün müdür? Falancalara konuştum, bu kamp mıdır? Âlemlerin Rabbi olan Allah sizin kliğinizin şefi mi? Âlemlerin Rahmeti olan Peygamber sizin kliğinizin şefi mi? Âlemlerin Rabbi olan Peygamber sizin kliğinizin Kırkpınar Ağası mı? Âlemlerin Rahmeti bu. Âlemlerin içinde bizim insanlarımız yok mu? Günahlarına ve eksiklerine rağmen var. Niçin bu namertliği yapıyorsunuz? Bunu bırakın gelin, her insanın eksiği gediği vardır, birimizin çatlağına öbürümüzün gediği denk gelir, bir duvar yaparız. Bir eksik görüyorsan gel söyle. Bak sana nasıl teşekkür edilecektir. Ama saldırarak, insan onuruyla bağdaşmayacak şeytanî oyunlara başvurarak, din adına yalan söyleyerek değil. Açık yüreklilikle **gel şu insanı tutup kaldıralım.**

Papalık, Afrika ormanlarından üç tane yarı yamyam adamı kiliseye kazandırmak için milyarlar döküyor asırlardır. Sen burada koynundaki, kucağındaki adamı "şurası eksik, burası açık, burası gedik" diye itiyorsun. Bu bir defa beyin değildir. Öyle şey olmaz. Din adına hegemonya, **engizisyon** kuracaksın, senin anlayışına onay veren adamı cennet'e göndereceksin. Senin babanın malı mı din, Peygamberin malı bile değil, kardeşim. Allah'ın malıdır din. Neyse öyle anlat, hiz-

met veriyorsan elini öperim, ver hizmetini görsün insanımız, takdir etsin. Engizisyon oyunlarınızla insanımızı bir yere götüremezsiniz. Engizisyon bunu beş asır denedi, sonunda insanlığı komunizme teslim etti. Din adına engizisyon kurmanın sonucu, kitleyi dinsizliğe teslim etmektir. Gelin yapmayalım bunu. Komünizm gittiyse başka biri gelmez diye bir şey yok. Böyle bir aldanışa gitmeyin. Şimdi bazıları komünizm çöktü, bu demektir ki kapitalizm ihya edildi diyor. Hayır efendim, komünizm zaten kapitalizmin veled-i zinasıydı. Kapitalizmde hayır olsaydı komünizm girmezdi devreye.

İnsanlık başka bir denge noktası arıyor. Şimdi o denge noktasını vermek lazım insana. Fakat maalesef dünyada görülen manzara o ki, yeni engizisyonlar sergileniyor, tezgâhlanıyor. Bütün bu dinlerde bu hastalıklar var. Bu hastalığın sadece İslam için değil bütün dinler için tedavi yöntemi, çaresi Kur'an-ı Kerim'e bu işi bırakmaktır. Bu dinin dışında olanlar bunu kabul etmezler, etmesinler. Ama biz bunu adam gibi insanlığın önüne çıkarır gösterirsek o zaman insanlık fıtratı gerçeğe mukavemet edemez. Ama gerçek adına adamlara tekme getiriyorsanız, bugünkü hayatını cehenneme çeviriyorsanız sizin yarınki cennet vaadinize inanmaz. Niçin inansın? İnsanın yapısı buna müsait değil. İnsanı kucaklayacaksınız, bir defa yaralar sarılacak, ondan sonra da "Bu yarayı niye açtım" diyecek. Hukukta da, tıpta da bu böyledir, evvela yara sarılır. Evvela yaranın üstüne tekmeyi vuruyor, ondan sonra insan gitti. İnsan gitti mi al hepsini başına çal, bunları ne yapacaksın, böceklere yem olur ancak..."

Kur'an'la kucaklaşmak ve insanla kucaklaşmak, fıtrat dengesini yakalamak. Yol budur işte. Fıtrat, Kur'an'ın tanımıyla "İnsanla Kur'an'ın üzerinde olduğu prensipler bütünüdür." Fıtratın güzelliklerinde, Kur'an-ı Kerim'in denetiminde kucaklaşmak ümidiyle hepinize saygılar sunuyorum! Teşekkür ederim.

II
KUR'AN AHLAKI[1]

Sevgili Bolulular, sevgili hemşehrilerim, TRT ve basının değerli mensupları!

Hepinizi Cenab-ı Hakkın selamı ile selamlıyorum. Geçen konferansımda, Ramazan ayı içinde (20 Mart 1993): "Bolu bir anlamda benim hemşehrilerimin olduğu yerdir." demiştim. Size hemşehrilerim diye hitap ettim. Siz ne dersiniz bilmiyorum?

Şimdi size "hemşehrilerim" demenin isabet olduğunu bu gelişimde bir kere daha anladım. Değerli **Bolu Rotary Kulübü**, Türkiye'de ilk defa benim uzun bir konferansımı kitapçık haline getirerek sizlere ve diğer isteklilerin hizmetine sunmuştur. Benim yüzü aşkın konferans verdiğim Türkiye'de ilk defa bu kitap işini Bolu gerçekleştirmiştir. Din ve İnsan konferansının kitapçık haline gelmesi önderliğini Bolu yaptı. Bundan sonra kimler yapacak bilmiyorum. Bunun için Bolululara ve Bolu Rotary Kulübü'ne, başkan **Yurdaer Kalaycı** Bey'e teşekkürlerimi iletmek istiyorum.

Konumuz **İslam Ahlakı**, bazı yerlerde verdiğimiz şekliyle **Kur'an Ahlakı**'dır. Zaten, İslam ahlakı dediğimiz zaman

(1) **Verildiği yerler: İstanbul (12 yerde), Bolu, Karabük, Nevşehir, Ankara (4 yerde), Bursa (3 yerde), Erzurum, Hasankale, Alanya, Antalya, Düzce.**

karşımıza Kur'an ahlakı geliyor Peygamberimizin ahlakı neydi diye onun eşlerine sordukları zaman Hz. Âişe şu cevabı veriyor: "Onun ahlakı Kur'an'dır, onun ahlakı neydi diye bana sormayın. Kur'an-ı Kerim'i okuyun." O halde İslam ahlakı bir mânada Kur'an ahlakı demektir Nedir Kur'an ahlakı veya İslam ahlakı? Bu sorunun cevabı, konferansımızın bütünüyle içindedir. Şimdi ben, giriş olarak bazı noktaları verip esas meseleye gelmek istiyorum.

İnsanoğlunun her devirde en ciddi meselesi yön ve yol meselesi olmuştur. İnsana, tekâmülünü gerçekleştirmek, insan olmanın onur noktasına ulaşmak için bir yol lazımdır. O bakımdan vahiy mesajının içinde en çok geçen tâbirlerden biri de yol tâbirıdır. Bazen sebil, bazen sırât bazen tarik bazen şeriat olarak geçer. Üçü de yol anlamındadır. Çünkü, yolsuz bir yere varmak mumkün değildir. Kâinat iç içe yollar sergilenişidir. Bu, yerlerde de göklerde de böyledir. Atomda yollar var. Galaksilerde yollar var. Yaratıcı nizam, bir yollar nizamı. İnsanın yolu nedir? İnsana yol lazım Varlık için yol lazım. Fakat yoldan önce birşey daha var, o da yöndür. Eğer yuzünüzü ters bir yöne dönmüşseniz yurüdüğünüz yol sizi bir yere götürmez. O halde evvela yön derdini halletmek, sonra da yol derdini halletmek gerekiyor. Onun içindir ki Kur'an-ı Kerim bütün Müslümanlara günlük ibadetlerinde mutlaka okumaları gerektiğini duyurduğu Fâtiha suresinde insanı birşey istemeye mecbur tutmuştur: O da yoldur. Şaşmayan yoldur. Aldatmayan yoldur. Ve mümin, butun ibadetlerinde yol istemek zorundadır. Kur'an'ın ilk suresi Fâtiha'dır Bu dua, Kur'an'ın insanına yolu gösteriyor. Yol meselesi, din meselesinin en hayati noktasıdır Yolu yürümek için yönü belirlemek lazım. Yön yanlış belirlenirse yürunen yol insana ter döktürür fakat hedefe vardırmaz. Gidersiniz, sorulduğu zaman yürüdüğünüzü söylersiniz. Terlersiniz, haklısınız. Yurüdüğunüzü

zannedersiniz fakat eğer yön doğru seçilmemişse gideceğiniz hedefe hep uzak düşersiniz. Yürümeniz hiçbir işe yaramaz. O halde evvela yön, sonra yol. **Kur'an'ın dininde yön Allah'adır. Yön Allaha olunca yol da Allah'a çıkar. "Bütün yollar Allah'a çıkar" diye tasavvufta bir söz var.** Fakat eğer yön doğru ise butun yollar Allah'a çıkar. Yon yanlış seçilmişse hiçbir yol Allah'a çıkmaz. Yön ve yol Allah'a çıksın diyoruz. Kur'an ahlakının özunde bu var. O halde Kur'an ahlakı, insanı Allah'a götüren bir ahlaktır. Bir hayat tarzıdır. Bir tavırdır. Hatta **Kur'an ahlakı, Allah'ın ahlakına bir katılımdır. Biraz sonra göreceğiz, ahlakın zirvesinde Allah'a ulaşmak var. Onun içindir ki Allah'tan koparılmış bir şuurun ve imanın, insanı, kâmil mânada ahlak sahibi yapması müşkül bir meseledir. Mehmet Âkif,** bu Kur'an gerçeğini gayet güzel ifade etmiştir. Diyor ki:

"Ne irfandır veren ahlaka yükseklik, ne vicdandır.
Fazilet hissi insanlarda Allah korkusundandır."

Allah'a varacak bir yolun start işaretleri ancak Allah'tan gelir. Bu yüzdendir ki Kur'an-ı Kerim: **"İnsanı biz yarattık, ona iç dünyasının neler fısıldadığını da en iyi biz biliriz."** der. Bir yerde de diyor ki: **"Hidayet yalnız ve yalnız Allah'tandır."** Eğer biz sosyolojik disiplinlerde, felsefi ekollerde ahlaki güzellikler görüyorsak bunlar vahyin getirdiği mesajın öteye-beriye serpiştirilmiş kalıntılarından ibarettir. **Fakat ahlakın arkasında Allah vardır. Ve ahlakın hedefi Allah'tır. Allah'ı ortadan kaldırırsanız ahlaktan bahsetmek abesle iştigaldir.** O yüzdendir ki Peygamberlerin en sonuncusu: **"Ben, ahlakî güzellikleri tamamlamak üzere gönderildim."** diyor. Ahlaki güzelliklerin Kur'an'da tamamlandığını az önce "Peygamber'in ahlakı Kur'an'dan ibaretti" diyen Hz. Âişe'nin sözünden size verdim.

Değerli dinleyenlerim!

Burada sizi ahlak teorileri ile yormak gibi bir niyetim yok. Böyle üçbin kişilik bir kalabalığın elle tutulur İslamî prensipler alması esastır. Burada teori kalabalığı ile sizi yorup esas vereceklerimi anlayamaz duruma getirmek istemiyorum. Şimdi bu girişten sonra **Kur'an ahlakının ilk prensibini** lütfen şuurlarınıza, zihninize işleyecek şekilde dinleyin: **Kur'an ahlakının omurga noktasında Allah ile beraberlik şuuru vardır.** Allah ile birlik ve beraberlik şuuru Allahlaşmak şuuru değildir, dikkat edin. Tasavvufun nazik bünyesini örseleyerek Allah ile beraberliği insanın Allahlaşması şekline getirmişlerdir tarih içinde. Kur'an buna kapalıdır. Kur'an, insanın Allahlaşmasına yol vermez. Böyle bir yolu kapatmıştır. **İnsan ilahlaşamaz. Ama insan ilahîleşir.**Kur'an, insanın ilahîleşmesini istiyor. "Rabbanîler olun" diyor ama ilah olun yok. İnsan ilahî olur demek insanın Allah ile beraberlik şuurunu sürekli benliğine egemen kılmasını kabul demektir. Buna Kur'an dilinde **ihsan** denir. Cenab-ı Peygamber ihsanı, "**her an Allah ile beraberimişsin gibi davranmak**" diye tanımlıyor. Her ne kadar, diyor, sen Allah'ı görmüyorsan da Allah seni görüyor. Kur'an-ı Kerim daha açık konuşmuştur: **Cenab-ı Hakk size şah damarınızdan daha yakındır.** (Kaf, 16) **Herbirimiz Allah ile dolaşıyoruz akşama kadar. Oğlunuzdan, eşinizden, babanızdan ve en sevgili dostlarınızdan ayrı olmanız mümkündür. Allah'tan ayrı olmanız mümkün değildir. Allah hep sizinledir. Allah hep bizimle de biz acaba farkına varıyor muyuz? Olay budur.** Allah ile beraber olmak şuuru demenin sebebi budur. Biz o şuuru taşıyor muyuz-taşımıyor muyuz? Allah bizimle de biz O'nunla olduğumuzun farkında mıyız? Bir başka Kur'an ayetinde "Siz nerede üç kişi olursanız 4.cünüz Allah'tır. Dört kişi olursanız 5.ciniz Allah'tır." (Mücâdile, 7) deniyor. O hep bizimledir. Kur'an bu beraberliği, bu birlikteliği insanın hep farketmesini istiyor.

Ahlak bunun üzerine oturacaktır. Bu birliktelik farkedilecektir. Hz. Peygamber bir gün dua eden birisine yaklaşıyor. Adam dua ederken bağırıp-çağırıyor. Omuzuna vuruyor. "Niçin bağırıyorsun?" diyor. Adam: "Dua ediyorum. Sesim daha gür çıksın, duam daha iyi yükselir" diyor. Hz. Resul: **"Hayır, öyle dua yapma! Sen ne sağıra, ne köre yakarmaktasın. Allah senin yanında, o sana çok yakın. Sen sadece samimiyetle isteklerini O'na ulaştır. Bağırmana-çağırmana lüzum yok."** buyuruyor. **İnsanoğlu, kendisine şah damarından daha yakın olan Allah'ı daima uzaklarda arama gibi bir hatanın içine girmiştir. Nerede arıyorsun Allah'ı? Allah senin içinde. Onu orada bulacaksın.** Göklere, yerlere sığmadım diyor ama bana gönül vermiş kulumun kalbine sığdım. Hep orada, hep orada. O'nun orada olduğunun farkına varmak lazım. Olay bu. Allah'ı bulmak dediğimiz zaman biz Kaf Dağı'nın arkasında birşeyler arıyoruz. Böyle birşey yok. Allah'ın, bizim içimizde olduğunun şuuruna varmak lazım. Allah'ı bulmak budur. Onun için **ihsan,** her an Allah'la beraber olduğunun şuuruna varmaktır diye tanımlanmıştır. İşte bu şuuru istiyor. Din hayatı, dünyanın ve geleceğin mutluluğu bu şuur üzerine oturuyor. Bu şuurun ne jandarmaya ne polise ne zaptiyeye ne kelepçeye ihtiyacı yok. Bu, insanı kendi iradesi ile güzelleşmeye götürür. **İnsana, Allah'ın kendisinin içinde olduğunu anlatamayan bir din, din olma vasfını kaybeder.** Bunun, insanı bir yere götürmesi mümkün değil. O bakımdan biz sürekli deriz ki: "**Dinin kalıp** ve kurallar kısmını bu **ihsan** özüne bağlamanız lazım. Aksi takdirde o kurallar, robotların icra ettiği bir takım davranışlar haline gelir." Özü bu. **Mevlâna:** "Asırların, ceviz kabuğu ile geçti" diyor. Halbuki o kabuk o cevizin içini yemek içindir. İçi ne yaptın? Cevizin içini çürütüp kabuğu ile uğraşıyorsun. Kabuk ne yapar? Özü taşısın diye getirilmiş sana. Cevizin içini kabul eden insanın

kabuğu inkârı mümkün değil. Kabuksuz o öz taşınmaz. Ona hiç kimsenin diyeceği yok, fakat hedef cevizin içindeki özü yemektir. Öz, Kur'an ahlakında öz, Allah'la beraberlik şuurudur. Kur'an-ı Kerim'in ahlakî esprilerinin bugüne kadar kaç tanemiz farkına vardı. Ben bile son zamanlarda farkına vardım. Sizin, bunu fark etmeyenlerinizi mazur görmek gerekiyor.

Biz, Kur'an-ı Kerim'den kitle olarak habersiziz. Bütün bir kitle Kur'an'dan habersizdir. Kur'an'a sırtını dönerek, Kur'an'ın dinini yaşadığını iddia etmek gibi bir yanlışın içindedir bütün kitle. Bunun içinde âlimi de var, cahili de, çobanı da, profesörü de. Kitle halinde Kur'an'a ters düşmüşüz. Bakın, Kur'an-ı Kerim, konferansımızın başında söyledim, sırât-ı müstakîme çağırıyor. **Sırât-ı müstakîm,** "herşeyin kıvamında olduğu yol" demektir. Tam kelime karşılığı bu. Çünkü, sırat, yol; müstakîm de **kıvam** kökünden gelir. Türkçe'de de var. Herşeyin yerli yerine olduğu denge noktası demektir. Onun için ben kitaplarımda sırât-ı müstakîmi **denge yolu** diye tanımlarım. Gerçekten **Kur'an ahlakı denge ahlakıdır.** Onlara da temas edeceğiz. Sırât-ı müstakîm herşeyin kıvamında olduğu yoldur. Kur'an ilk suresinde ve hergün kıldığımız, en az 5 defa kıldığımız namazda bizi sırât-ı müstakîm istemeye davet ediyor. Hatta bizi mecbur tutuyor. Sırât-ı müstakîm herşeyin kıvamında olduğu yol demek; saptırmayan, şaşırtmayan, sendeletmeyen, dengeyi bozdurmayan yol demek. Sırât-ı müstakîmden bahsederken Kur'an-ı Kerim, insanı onun üzerinde olmaya çağırıyor. Bitmiyor. Buraya çok dikkat edin. **Allah'ın da sırât-ı müstakîm üzerinde olduğunu söylüyor** Kur'an-ı Kerim. En büyük peygamberlerden birinin ağzından Hûd suresinde şu ayet vardır: **"Yemin olsun ki benim rabbim sırât-ı müstakîm üzeredir."** (Hûd, 56)

O halde, aziz dinleyenlerim,

Kur'an bizi, Allah'ın da izlediği bir yola, bir ahlaka davet ediyor. Zihnî zindeliğinizi bozmayın. Hemen birşey daha söyleyeyim. Bu ayetin açıklaması olarak Hz. Peygamber **"Allah'ın ahlakı ile ahlaklanın"** diyor. Dedik ki Kur'an ahlakı sırât-ı müstakîm ahlakıdır. **Allah da sırât-ı müstakîm üzredir.** Ne demek bu? **Kur'an ahlakını izleyen Allah'ın ahlakını izler.** Onun için Hz. Peygamber, Allah'ın ahlakı ile ahlaklanın demiştir. İşte, Kur'an insanın ilahileşmesini istiyor derken bunları kastediyoruz. Bakın Kur'an düşüncesinde nasıl bir ahenk, nasıl bir tutarlılık var. Ben Kur'an ahlakı üzereyim diyebilmek, "ben Allah'ın ahlakını izliyorum" diyebilmeyi gerektirir. Herkes kendini muhasebeden geçirsin! Biraz daha ipucu vereyim. Tasavvufta bir prensip var. Denir ki: **"Allah adamı kimdir?"** Cevap şudur: **"Allah adamı, varlığa, eşyaya ve insana Allah'ın gözü ile bakan adamdır."** Bakın, Kur'an ahlakını yaşayan adam herşeye Allah'ın gözü ile bakacaktır. Allah insana nasıl bakıyorsa öyle, öyle bakacaktır. Eşyaya nasıl bakıyorsa öyle bakacaktır. Servete nasıl bakıyorsa öyle bakacaktır. Kine, nefrete nasıl bakıyorsa öyle bakacaktır. İntikama, hırsa nasıl bakıyorsa öyle bakacaktır. Prensip koymuş. Ahlak, sırât-ı müstakim ahlakı olacak. Allah da sırât-ı müstakîm üzere. O halde Kur'an ahlakını isteyen adam Allah'ın ahlakını yaşayacaktır. Hem Allah'ın ahlakını yaşayıp hem de Allah'ın baktığı gibi bakmamak mümkün değil. Burada çağımızın en büyük İslam düşünürü **Muhammed İkbal**'in bir sözü geliyor aklıma. İkbal diyor ki: **"Kur'an adamı, Kur'an'ı okurken Kur'anlaşan insandır."** Nitekim, Peygamberimizin sıfatlarından biri de "Kur'an-ı Nâtık"dır, yani **Konuşan Kur'an.** Eğer insan bu Kur'an ahlakı ile Allah'ın istediği kemal noktasına gelirse gerçekten konuşan Kur'an olur.

İnsan deyip geçiyor musunuz? İnsan 50-60 kg et ve kemik yığını değil. İnsanın içinde Allah'ın nefhası var. İnsanın içinde sonsuzluğun tohumu var. O tohumu yeşertir, çiçeklendirir sonra da meyvelendirirseniz, Allah'ın ahlakı ile ahlaklanmış olursunuz. Kur'an-ı Nâtık (konuşan Kur'an) olursunuz. Şimdi konuşan Kur'an yok. İslam dünyasının en büyük sıkıntısı konuşan Kur'anlardan yoksun kalmaktır. Konuşan Kur'an vasfı evvela Hz. Peygamber'in, sonra da gerçek Allah adamlarının. Allah adamı yok. Şimdi, Allah adamlığı adı altında halkı parsellere bölerek, gönülleri, emekleri sömürme odakları oluşturuyorlar. İsimlerini sorarsanız mürşit. Doğrusu yok mu? Elbette vardır. Kubbenin altı boş olur mu? Tabii var. Ama her mahallede bunlar 40 tane değil. Sorduğunuz zaman mürşit! Ne yapıyorsun sen? Herkesin kazandığından belli bir miktarı kendi hesabına aktartırsın. Allah'a götürmek adı altında herkesi birbirine saldırtırsın, kavga ve kıyamet kopartırsın. Allah adamı bu değil. Nedir Allah adamı? Allah adamı, Kur'an'ı yaşayan ve yaşatan ruhtur. Kur'an ahlakını topluma şırınga eden benlik ve lider odur. İşte bunun arkasında Allah'la beraberlik şuuru vardır. O şuura ulaşmak lazım. Her an Cenab-ı Hakk sizinle beraberdir. Bakın bir nokta geliyor ki elinizi hareket ettirdiğiniz zaman sanki Cenab-ı Hakk elinizi tutuyor. Gözünüzü çevirdiğiniz zaman sanki Cenab-ı Hakk gözünüzle bakıyor. Düşüncenizi harekete geçirdiğiniz zaman o sanki sizinle beraber düşünüyor. İşte bu. Bu noktaya geldiğinizde bu sizi ulaşmanız gereken yere ulaştırıyor. Bu sizi, Kur'an'ın amel dediği harekete ulaştırıyor.

Amel, şuurlu hareket demektir. Şuurlu davranış demektir. Nedir bu amel? Kur'an-ı Kerim diyor ki bu, ameli sâlih olacaktır. Sâlih, sulh kökünden geliyor. Sulh, Türkçe'ye de geçmiştir. Barış ve huzur demektir. İslam'ın kelime mânasında da bu kelimenin özü var. İslam'ın

İnsan deyip geçiyor musunuz? İnsan 50-60 kg et ve kemik yığını değil. İnsanın içinde Allah'ın nefhası var. İnsanın içinde sonsuzluğun tohumu var. O tohumu yeşertir, çiçeklendirir sonra da meyvelendirirseniz, Allah'ın ahlakı ile ahlaklanmış olursunuz. Kur'an-ı Nâtık (konuşan Kur'an) olursunuz. Şimdi konuşan Kur'an yok. İslam dünyasının en büyük sıkıntısı konuşan Kur'anlardan yoksun kalmaktır. Konuşan Kur'an vasfı evvela Hz. Peygamber'in, sonra da gerçek Allah adamlarının. Allah adamı yok. Şimdi, Allah adamlığı adı altında halkı parsellere bölerek, gönülleri, emekleri sömürme odakları oluşturuyorlar. İsimlerini sorarsanız murşit. Doğrusu yok mu? Elbette vardır. Kubbenin altı boş olur mu? Tabii var. Ama her mahallede bunlar 40 tane değil. Sorduğunuz zaman murşit! Ne yapıyorsun sen? Herkesin kazandığından belli bir miktarı kendi hesabına aktartırsın. Allah'a götürmek adı altında herkesi birbirine saldırtırsın, kavga ve kıyamet kopartırsın. Allah adamı bu değil. Nedir Allah adamı? Allah adamı, Kur'an'ı yaşayan ve yaşatan ruhtur. Kur'an ahlakını topluma şırınga eden benlik ve lider odur. İşte bunun arkasında Allah'la beraberlik şuuru vardır. O şuura ulaşmak lazım. Her an Cenab-ı Hakk sizinle beraberdir. Bakın bir nokta geliyor ki elinizi hareket ettirdiğiniz zaman sanki Cenab-ı Hakk elinizi tutuyor. Gözünüzü çevirdiğiniz zaman sanki Cenab-ı Hakk gözünüzle bakıyor. Düşüncenizi harekete geçirdiğiniz zaman o sanki sizinle beraber düşünüyor. İşte bu. Bu noktaya geldiğinizde bu sizi ulaşmanız gereken yere ulaştırıyor. Bu sizi, Kur'an'ın amel dediği harekete ulaştırıyor.

Amel, şuurlu hareket demektir. Şuurlu davranış demektir. Nedir bu amel? Kur'an-ı Kerim diyor ki bu, **ameli sâlih olacaktır. Sâlih,** sulh kökünden geliyor. **Sulh, Türkçe'ye de geçmiştir. Barış ve huzur demektir. İslam'ın kelime mânasında da bu kelimenin özü var. İslam'ın**

İnsan deyip geçiyor musunuz? İnsan 50-60 kg et ve kemik yığını değil. İnsanın içinde Allah'ın nefhası var. İnsanın içinde sonsuzluğun tohumu var. O tohumu yeşertir, çiçeklendirir sonra da meyvelendirirseniz, Allah'ın ahlakı ile ahlaklanmış olursunuz. Kur'an-ı Natık (konuşan Kur'an) olursunuz. Şimdi konuşan Kur'an yok. İslam dünyasının en büyük sıkıntısı konuşan Kur'anlardan yoksun kalmaktır. Konuşan Kur'an vasfı evvela Hz. Peygamber'in, sonra da gerçek Allah adamlarının. Allah adamı yok. Şimdi, Allah adamlığı adı altında halkı parsellere bölerek, gönülleri, emekleri sömürme odakları oluşturuyorlar. İsimlerini sorarsanız mürşit. Doğrusu yok mu? Elbette vardır. Kubbenin altı boş olur mu? Tabii var. Ama her mahallede bunlar 40 tane değil. Sorduğunuz zaman mürşit! Ne yapıyorsun sen? Herkesin kazandığından belli bir miktarı kendi hesabına aktartırsın. Allah'a götürmek adı altında herkesi birbirine saldırtırsın, kavga ve kıyamet koparttırsın. Allah adamı bu değil. Nedir Allah adamı? Allah adamı, Kur'an'ı yaşayan ve yaşatan ruhtur. Kur'an ahlakını topluma şırınga eden benlik ve lider odur. İşte bunun arkasında Allah'la beraberlik şuuru vardır. O şuura ulaşmak lazım. Her an Cenab-ı Hakk sizinle beraberdir. Bakın bir nokta geliyor ki elinizi hareket ettirdiğiniz zaman sanki Cenab-ı Hakk elinizi tutuyor. Gözünüzü çevirdiğiniz zaman sanki Cenab-ı Hakk gözünüzle bakıyor. Düşüncenizi harekete geçirdiğiniz zaman o sanki sizinle beraber düşünüyor. İşte bu. Bu noktaya geldiğinizde bu sizi ulaşmanız gereken yere ulaşturıyor. Bu sizi, Kur'an'ın amel dediği harekete ulaştırıyor.

Amel, şuurlu hareket demektir. Şuurlu davranış demektir. Nedir bu amel? Kur'an-ı Kerim diyor ki bu, **ameli sâlih olacaktır.** Sâlih, sulh kökünden geliyor. **Sulh, Türkçe'ye de geçmiştir. Barış ve huzur demektir. İslam'ın kelime mânasında da bu kelimenin özü var. İslam'ın mânası da esenlik, barış ve huzur demektir. Ameli sâlihin mânası** da esenlik, barış ve huzura yönelik davranış demektir. Bütün Kur'ani emirler bunun içinde, ibadetler bunun içinde. İnsana hizmet bunun içinde, hatta bütün canlılara hizmet bunun içinde. Kur'an ahlakı, Allah'a hizmetin içinde bütün bu kategorileri toplamıştır. Yani, sizin komşunuzla münasebetlerinizdeki tavrınız hangi esaslara oturacaksa, Allah'la münasebetlerinizdeki tavrınız da o esaslara oturacaktır. Komşunuzla münasebetlerinizi düzenlerken bir kişilik, Allah'la münasebetlerinizi düzenlerken başka bir kişilik olmaz; Kur'an bunu kabul etmez. Ve bakın Allah'la beraberlik şuuruna ulaştığınız zaman **Kur'an-ı Kerim size diyor ki: Gayri meşru olmamak şartıyla bütün hareketleriniz ibadettir.** Yalnız, burada tehlikeli bir nokta var. Bunu bazıları yanlış anlıyor. Mademki bütün hareketlerimiz ibadettir, ben kötü işler yapmadığım sürece, benim ibadete falan ihtiyacım yok. Hayır, hayır, bu demek değil. Bunların hepsi anlamlı bir bütün vücuda getirir. Hz. Peygamber: **"Yolda insanların ayağını rahatsız eden dikeni, taşı oradan atmak da ibadettir. Komşunun, dostunun yüzüne tebessüm etmek de ibadettir. Hatta eşlerin birbiri ile şakalaşmaları bile ibadettir."** diyor. Bu da hayatın içinde. Bunlar bir bütündür. Kur'an-ı Kerim'de yüzlerce yerde geçen **ameli sâlih** nedir? Kur'an'ın verilerine göre bunu tanımlayalım: **Ameli sâlih: Allah'ın iradesine ters düşmemek üzere insanlığın hayrına hizmet üretmektir.**

Bu, cami köşesinde olur, tekke köşesinde olur, laboratuvarda olur, fabrikada olur, direksiyon başında olur, tarlada, fezaya giden kapsülün içinde, kömür madeninde, yerin altında olur. Hiçbir fark yok. Bütün dava bu yapılanların Allah'ın iradesine bağlı olarak insanlığa hizmet gayesine yönelmiş bulunmasıdır. Sakın şöyle bir yanlışa girmeyin: Kur'an-ı Kerim bize üç-beş tane ibadet getirmiştir. Beş vakit namaz kı-

larsın, oruç tutarsın, e bir de para bolsa hacca gidersin, ameli sâlih bitti. Senelerce İslam dünyasına böyle bir yanlışı dikte ettirmişlerdir. Ameli sâlih nedir? "İslamın beş şartını yerine getirmektir" demek yanlıştır. **İslam'ın beş şartı dediğimiz, İslam'ın işaretleridir. İslam'ın şartları Kur'an'daki bütün emirlerdir. Bunların hepsini yerine getireceksiniz. Öyle hesabımıza geleni İslam'ın şartı yaparak Allah'ı kandırma yoluna gidersek onun sonu yoktur. Kur'an'ın hiçbir yerinde İslam'ın şartı 5 tanedir diye birşey yok. Allah'ın bütün emirleri İslam'ın şartıdır. Onlar İslam'ın işaretleri olur.** Bir adamı namaz kılarken görürsek, Müslüman deriz, hacda görürsek Müslüman deriz.

Sonra bunlarla iş bitmez. O halde **ameli sâlih bütün ahlakî hayatı kuşatacaktır. Sahte senet verdiğiniz zaman ameli sâlihe ters davranmıyor musunuz?** Çoluk çocuğunuzun nafakasını birinin sırtından çıkarmayı, hayalî ihracat yapmayı, yanlış tartmayı, eksik ölçmeyi, iyi mala kötüsünü katarak satmayı ne sayıyorsunuz? Bunlar amel kavramını zedelemiyor mu? Zedeliyor. Biz İslam'ın amel kavramını yalnız cami köşesinde icra edilen fiiller haline getirmekle Kur'an'a ters düştük. Hayır, hayır, şimdi bakın. İyi dinleyin. Kur'an-ı Kerim, **gıybet** etmeyin diyor. İnsanların arkasından insanları çekiştirmeyin. Hoşlanmayacakları şeyleri söylemeyin. Bir müstakil sureyle düzenlemiştir bunu. Ayrıca Hucurât suresinde ayetler var. İslam dünyasında gıybetçiliğe karşı açılmış bir savaş duydunuz, gördünüz mü? Hayır, yok, yok! Halbuki gıybet, insan toplumlarını kemiriyor. Öyle bir bela ki fotoğrafını çekemezsiniz. İspatı mümkün değil. Kur'an-ı Kerim diyor ki: **"Birbirinizin ölü etini yemiş olursunuz, birbirinizin arkasında konuşursanız."** Hz. Peygamber bu ayeti izah ederken demiştir ki: **"Gıybet, zinadan daha kötüdür."** Peki arkasından söylediğim şeyi yapmışsa ne olacak? Yine mi gıybet olacak? Evet, yine gıybet olacak. Adam yapmış bu kötülükleri, biz de arkasından söylüyoruz. Zaten söyledikleriniz o kişide varsa bu gıybet olur. Eğer yok da söylüyorsanız iftira olur ki onun felaketinin altından kalkmak mümkün değil. Bakın, **fotoğrafı çekilemeyen günahlar ne korkunç.**

İnsanlığın hayrına değer üretmek diyoruz. Ameli sâlih bu. Ameli sâlihi Kur'anda yüzleri bulan emirler içinden 5 taneye, 6 taneye indirdiğiniz zaman Kur'an-ı Kerim'e ters düşersiniz.

Şimdi geliyoruz Kur'an ahlakının temel kabullerinden ikincisine. Birincisi neydi? Allah ile beraber olduğunuzun her an şuurunda olmak. Allah her an bizimledir. Tasavvufta Allah'ı **zikrin esası** budur. Allah'ı zikir bir kelime meselesi değildir. Allah'ın sizinle beraber olduğunun şuurunda olmaktır.

İkinci nokta ise, **hayırda ve hizmette aktif olmak**tır. Kur'an ahlakı, şerde pasif olmayı yeterli görmez. Yani benim kimseye kötülüğüm yok, şer ve kötülük üretmiyorum dediğiniz zaman Kur'an'ın istediği mükemmel insanın ancak yarısı olursunuz. Başka sistemlerde bu yeter. Mesela, Hint düşüncesinde kötülüğe bulaşmış olmamak, başkalarına kötülük etmemek ahlakî kemal için yeterlidir. **Şerde pasivite** diyorum ben buna. İslam bunu yeterli bulmuyor. İslam diyor ki: **Kötülük yapmamış olmak, işin yarısıdır. İyilik yapmış olmak lâzım. Hayırda aktif olmak, lâzım.** "Benim kimseye zararım yok," başlangıç için bir ölçüdür. Hz. Peygamber onu ifade ederken: **"Müslüman, elinden ve dilinden başkalarının zarar görmediği kişidir."** diyor. Yolun yarısı. Bakın, aziz Peygamberimiz yolun diğer yarısını da göstermiştir. Yarısı ile yetinmek yok. Yarısı ile yetinenler vardır. İslam dünyasının sıkıntılarından biri de bu... Benim kimseye kötülüğüm var mı diye adam soruyor? Öldürüyor muyum? Çalıyor muyum? Çırpıyor muyum? Sövüyor muyum ve dövüyor mu-

yum? Soruyor. Yok... Benim paracıklarıma, servetime, zamanıma ne dokunuyorsun? İstediğim gibi bunu kullanacağım. Sen de ne derdin varsa git gör, kardeşim. Hayır... Kur'an-ı Kerim bu insanın yakasından, kulağından tutuyor ve diyor ki: "Buraya gel bakalım! Bu Kur'an'a bağlı mısın?" Bağlıyım. O zaman başkalarına kötülüğünün olmaması, işin yarısıdır. Diğer yarısı da lazım. Nedir o? Başkalarına iyiliğin olacak. Hayırda aktivite. Onu ifade ederken Hz. Peygamber diyor ki: **"İnsanların en hayırlısı, insanlara en çok faydası olandır."** Hayırda aktif olmak bu. Bizim, Kur'an-ı Kerim'den beklenen ölçüde rahmet bulamayışımızın arkasında bu yolu yarıda bırakmamız geliyor. Benim kimseye kötülüğüm yok. O halde bana kimse dokunmasın. Kur'an-ı Kerim bunu kabul etmez. Herkese iyiliğinin olması lazım. Benim herkese iyiliğim var demek noktasına geleceksiniz. Bütün imkânlarınız size Allah'ın emanetidir. Onları yalnız kendi nefsiniz için tekel altına almayın. Kur'an-ı Kerim müsade etmiyor. Hayırda aktif olacak, insanlık için birşey üreteceksin. Bunun yolu gösterilmiştir. Nedir O? **Halka hizmet.** Halk var.

Halk ile Hakkı birleştirmek gerekir. Halk, Allah'ın kulları demektir. Hak da Cenabı Hak'tır. Kur'an-ı Kerim diyor ki: Mükemmel insan, Kur'an'ın insanı olacaksanız Hak'la halkı birleştireceksiniz. "Benim Hakk'a saygım var ama halka hiçbir hizmette bulunmam"ın Kur'an ahlakında yeri yok. Halka da hizmet edeceksiniz. Tersini de söyleyemezsiniz? Benim halka hizmetim var ama Hak'la hiçbir ilgim yok. Bu da **Stalin** mantığıdır. Halkçılık, halk hareketi, sosyalizm dedikleri fikir. Milyonlarca insana 70 sene gözyaşı döktürdü. Sonunda neyi bırakıp gitti ortada. Niye? Halk diyordu ama Hak demiyordu. Hakk'ı bir kenara attı. **Hak'sız halk olmaz. Bunun tersi de olmaz.** O da engizisyon mantığıdır. Ben Hakk'ı bilirim, halk diye birşey bilmem. Çiğnedi geçti. Beş asır **engizisyon mahkemeleri** insanlığa kan kusturmuştur. Niye? "Ben Hakk'ı biliyorum" diyordu. Allah'a yaranma adı altında insanlığı perişan etti. **İnsanı perişan eden bir anlayışın Allah'a varması mümkün değil.** Bunların ikisi birleşecektir. Bakın çok güzel bir örnek şimdi aklıma geldi. Bir gün, ölmüş bir kadın için ağlıyorlar. Çok makbul bir hanımefendiydi diye. Hz. Âişe de ağlıyor üstelik. Hz. Peygamber sorar: "Bu ölen hanımefendinin özellikleri neydi?" "Çok namaz kılardı. Allah'a yakınlığı çok yerindeydi. Fevkalade iyi idi" derler. Başka ne özellikleri vardı diye sorar? Belli ki bize mucize bir mesaj verecek. Beklediği birşey var. **Hz. Âişe** der ki: "Yalnız bir de tenkit edilen tarafı vardı: Komşuları kendisinden şikâyetçiydi. Halkı biraz mutazarrır ederdi." Hz. Peygamber'in cevabı şu: **"Keşke o ibadetlerinin hiçbiri olmasaydı da, komşularını da rahatsız etmeseydi."** Burada bize verilen nedir? Şudur... **Halkı ezerek Hakk'a varamazsınız.** Hakkı unutarak da halkı memnun edemezsiniz. Bunların ikisini birleştirmek lazım. Bakın bir prensip getiriyor İslamiyet: **İbadetleriniz, başkalarının hukukuna tecavüz noktasına geliyorsa ibadet olmaktan çıkar, zulüm olur.** Bir misal vereyim: Bir insanı düşünün, 3 kişiyi yere yatırıyor. "Üstünüze seccade yayıp namaz kılacağım" diyor. Ne yapacak? Allah'a varacak. Yani Hakk'ı memnun edecek. Halkı çamurun üstüne yatırıp üstünde ibadet edecek. Niye? Cennette kendine derece kazandırsın diye. İslam, Kur'an'ın ahlakı diyor ki: Bu yaptığın ibadet değil. Bu, zulümdür. Halka zulümle Hakk'a yaranmak mümkün değil. Kur'an-ı Kerim'in üçte birine yakını halka zulüm ederek Hakk'a yaranmak isteyen din temsilcilerinden şikâyetçidir. Eski peygamberler zamanında bunlar yapılmış. Bize bunları anlatıyorlar ki örnek alalım da aynı çukura düşmeyelim. Evet halkla Hakk'ı birleştirmek lazım. Nasıl birleştireceksiniz? İnsanı, Allah'ın aziz emaneti bilip kucaklayarak. İnsana hizmeti Allah'a götüren en kestirme yol bilerek. Kur'an buna **infak** diyor. Kendi imkânlarınızı başkaları ile paylaşmak ve kendi hesapları-

nızı doğru çıkarmak için başkalarının hukukuna tecavüz etmemek. İşte burada geliyor **İslam ahlakında kul haklarının önemi.**

Şimdi kul hakkı. Kul hakkı dediğimiz zaman insanların aklına sadece birinin vitrinini kırıp oradan bir eşyayı almak geliyor, tarlasından mahsulünü kaldırmak, cebinden parasını aşırmak geliyor. Hayır o bir tanesi. **İnsan kalbini kırmak**tan tutun, insanla alay etmekten tutun, insanın elindeki kendi emeğinin mahsüllerine el koymaya kadar hepsi kul hakkıdır. **Siz, insan kalbi kırmak deyip geçiyor musunuz?** İranlı **Şair Hâfız:** "İnsan kalbi kırma, öteki günahlardan kurtuluş kolay, en büyük günah odur." diyor. İnsan kalbi kırmak. Kur'an'da 30'a yakın ayet var bu konuda. İnsana lakap takmayın, insanlarla alay etmeyin, insanları küçümsemeyin, insanların arkasında söz söylemeyin, insanları kendisinden şüpheye düşürecek tavırlar sergilemeyin. Hepsi kul hakkı. Devletten **vergi kaçırmak,** o da kul hakkı. İşçinin hakkına tecâvüz de kul hakkı. Bakın İslam ülkelerinin durumuna! Herkesin koltuğunun altında Kur'an-ı Kerim, bütün edebiyatlar İslam için yapılıyor. Kur'an'ın ahlakı nerede? En ucuz işçilik İslam ülkelerinde. İşçiyi sömürüyor. Alın terini sömürüyor. Hz. Peygamber, işçinin elini tutarak: "Şu eli görüyor musunuz? Allah'ın ve Resulü'nün sevdiği el, bu eldir!" diyor. Nerede o el? Bizim ülkemiz de en ucuz işçiliğin olduğu ülkelerden biri. Gümrük duvarını koymuş, satıldığı fiyata vatandaşa hurda yığınlarını lüks otomobil fiyatına sattırıyor. Bu zulüm değil de nedir? Bu kadar ucuz işçiliğin olduğu ülkede gümrüğü koy ama adamı da "Ürettiğin arabanın karşılığı bu kadar, arkadaş. Ben gümrük duvarını koyuyorum sanayi gelişsin diye. Doğru dürüst otomobil yap" diye uyar. Bütün bunlar din meselesinde bizim bir sakatlığın içinde olduğumuzu gösteriyor. Biz, **din meselesini fotoğrafı çekilen 3-5 ibadetle sınırladık. Bunları da gösteri haline getirmişiz.** Peki öbürleri ne olacak? İnsanın emeği ne olacak? Kur'an-ı Kerim buyuruyor: "Ey insanoğlu, senin servetinde senin yaşadığın toplumdaki yoksulların hakkı vardır. Birşey devşirildiğinde o yoksulun hakkını derhal ona ver." (En'am, 141; Zâriyât, 19) Nasıl vereceksin? Vergisini vermiyor adam. Bir dizi kul hakkının zedelenmesi bizi Allah'ın önünde yaptığımız secdelerden hiçbir rahmet bulamaz noktaya getiriyor. Prensibi getirmiş Hz. Peygamber: "Vücudundaki kanda haram lokmalardan oluşan damlalar bulunuyorsa bu adamın hiçbir duası Allah'a ulaşmaz" diyor. Bitti, bitti... Bir yerde de diyor ki: **"Kul hacca gider, orada tavaf eder. Lebbeyk diye Allah'a niyazda bulunur; o öyle dedikçe Allah da ona defol git burdan. Senin Lebbeykin makbul değildir."**diye cevap verir. Ahlak meselesinde beklenen sonuçlara gidemeyişimizin arkasında **"haram lokma"** var. Haram lokmayı evinden, ocağından, vücudundan Kur'an insanının çıkarması lazım.

Bir prensip getirmiş Kur'an-ı Kerim: **"Temiz lokmalar yiyin ki temiz ahlak sahibi olasınız."** (bk. Müminûn, 15) Haram lokma ile güzel ahlak sahibi nasıl olacaksınız? **Kur'an, getirdiği ahlakı helal lokma üzerine oturtmuştur. Haram lokma yiyen adamın bu ahlakı yaşaması mümkün değildir.** Kul haklarını/insan haklarını zedeleyerek Allah'a varamayız demenin arkasında bu var. Evvela insanı tekmelemeyi, insanı çalıp-çırpmayı, insanı horlamayı, rencide etmeyi durdurmak lazımdır. Kur'an-ı Kerim'in Nur suresi, günlük hayatımızda icra edilecek birçok prensibin yer aldığı surelerden biridir. Hatta bir numaralısıdır. Tesettür, zina meselesi, iftira hadisesi orada düzenlenir. Nur suresinde 6 tane ayeti kerime var evlere giriş-çıkışı düzenleyen, 6 tane ayet. Bir tane de tesettüre ilişkin. Niçin yapıyor Kur'an-ı Kerim bunu . İnsanlarla münasebeti dinden ayırmayın diyor. O dinin içinde Hak'la halk beraberliği esas. Bir insan

düşünün. Namaza gidiyor. Cemaatle namaz kılacağım ve sevap alacağım. Alır mı alır. 27 derece fark var. Niye var? Niyenin arkasını kurcalamak lazım. **Cemaat** sevabı, duvarların içine girmekten kaynaklanmıyor, azizim!... Cemaatle beraber olmaktan kaynaklanıyor. Nerede **cemaat?** Cemaat nedir? Cemaati Hz. Peygamber tanıtmıştır bize? Aynı şuurla birbirlerinin sevinçlerini, kederlerini, dertlerini paylaşan topluluk demektir. Şimdi gidiyorsunuz, falan şehirde aynı mabette aynı safta namaz kılıyor "cemaat." Niçin? Sevap alacağız diyor. Caminin avlusuna çıkmadan o ona kâfir diyor, o buna zındık vs. Daha orada 30 parçaya bölünüyorlar. Bu mu cemaat? Bundan sevap alamazsınız. Bunların hesabını vereceksiniz? Cemaat ha! Cemaat, orada toplanan insanların birbirinin dertlerinden, sıkıntılarından, acılarından, sevinçlerinden haberdar olmalarıdır. Kimin kimden haberi var? Bırakın haberdar olmayı, birbirini kâfir ilan etmeseler. 27 derece sevap alacak, Hakk'ı razı edecek, öyle mi? İnsanın ağzı sarmısak kokuyorsa cemaate gidemez. Neden? Halkı rahatsız eder de ondan. Ya öteki rahatsızlıklar? Onlar helal mi? Sarmısak kokunca haram da iftira ve sövme helal mi? Gıybet, fitne, fesat helal mi?

"Cemaat sevabı alacağım, Allah'a yaranacağım" diye oradaki insanları ağzındaki soğan kokusu ile rahatsız edersen sevap alamazsın. Günaha girersin. Bakın göstermiş, cemaat sevabı alacağım diye yanındakini soğan kokusu ile rahatsız edersen cemaat sevabı gitti. Burada bile günaha giriyorsun. Cemaat sevabı alacağım diye başkalarının hukuku üzerine oturmuşsan ne olacak? Bakın İslam tarihine. **Hz. Ömer**'den beri başlayıp gelen bir gelenek. Gayrimüslimlerin arsalarına bile tecavüz eden mabetleri yıkmışlardır. Çağırıyor adamı, soruyor? Senin arsana bu tecavüz etti. Burada Müslümanlar ibadet edecek. Allah'a gidecekler. Bu tecavüze rızan var mı? "Yok" diyorsa, hemen yıktırıyor camiyi. **Minare yükselt-**

mekle Allah'a gidemezsiniz. Dedim size, Allah mesafe meselesi değil. Allah sizin yanınızda. **Minareleri yükselterek füze mi yapıyorsun kardeşim? Hani füzeye de benziyor. Allah'a füze ile mi gideceksin? Allah oralarda değil.** Allah mekândan münezzeh. Her yerdedir. Nasıl gidilir oraya? Minarenin üstüne oturttuğun taşlardan haramı temizleyeceksin. **Camiyi yekpare halıyla döşemekle de Allah'a gidemezsin.** Hz. Peygamber diyor ki: **"Birgün gelecek, ümmetim mescid yapma yarışına girecekler. Ve bu, ümmetimin felaketi olacaktır."** Niçin? **Bütün rezilliklerini, duvar yaparak kapatmaya çalışan bir nesil gelecek.** Hadis bu kadar açık. Şimdi bakın, bunu söylediniz mi, "camiye karşı çıktı" diyorlar. Gerçeği söyletmemenin en adi yoludur bu. Şunun-bunun **hakkı o mabedin temelinde dururken, oradan hangi dua ile Allah'a gideceksin?** Halkın, insanın hukukunu rencide ederek, insanı perişan ederek Allah'a gitmek mümkün değil.

Şimdi biz diyoruz ki: **Kur'an ahlakını temsil edenler, duvar yerine insan yapma çığırını açmalıdırlar.** Duvar yapalım, o da lazım. Ama bu **dini tebliğ eden peygamberin hayatına bir bakalım. Orada duvar yapmak bir numarada değil. İnsan yapmak bir numaradadır.** Ve diyoruz ki: **Duvarlarının yanında aç, susuz, perişan, soluk benizli, hastalıklı, veremli çocukların dolaştığı mabetlerden Allah'a gidemezsiniz! Gidemezsiniz! İstediğiniz kadar bağırın orada. O duvarların arkasındaki aç çocukları doyuracaksınız. Allah onlarla dolaşıyor ortalıkta. Hergün size 40 defa toslayarak geçiyor.** Farkında değilsin. Sonra da bağırıyorsun! Nerede bulacaksın Allah'ı? Buluyorlar mı? İşte durum ortada. O halde Hak'la halkı kucaklaştırmak lâzım. "Hak tanımam, halkı tanırım" **Stalin** mantığıdır. Bundan hayır gelmez. "Halk bilmem ben, Hakk'ı bilirim, halkı düzler geçerim," bu da engizisyon mantığıdır. Bundan da hayır gelmez.

Kur'an'ın yolu Hakla halkı birleştirmek yoludur. İnsanların hukukuna tecavüz edip edip ondan sonra cami avlularında fakir fukarayı sıraya koyarak makarna dağıtıyorlar. Sen ne makarna dağıtıyorsun? Bir de bu insanların yüz suyunu, onurlarını rencide ediyorsun? Bırak sen, o fukaranın hakkını ver. O fakirin hakkı olan zekâtı ver bakalım. Ver bakalım, o zaman onun makarna dilenmeye ihtiyacı kalacak mı? Fakirin haklarının üstüne yat, sonra da onları cami avlusunda sıraya diz, birer birer makarna dağıt. Merhamet tellallığı yap. Bu fakirin birgün aklı başına gelir ve sana der ki: "Bana makarna dağıtarak merhamet tellallığı yapma, arkadaş. Benim haklarımı ver." Şimdi bakın, biz Kur'an ahlakı hakim olsun, din Kur'an'a teslim edilsin dediğimiz zaman bu yaraların Kur'an'ın neşteri altında temizleneceğini gayet iyi biliyoruz. Biz bunu dedikçe: "Din Kur'an'a teslim olmasın, geleneklere teslim olsun. Gül gibi geçinip gidiyoruz." diyor adam. Ha, onun da derdini biliyoruz. Onun derdi, şu söylediklerimin ortaya çıkmasıdır. İstemiyor. Gül gibi geçinip gidiyoruz. Nasıl geçiniyoruz? İşte TV'de Kur'an okunuyor, radyoda Kur'an okunuyor. Bol bol hacca da gidiyoruz. E şükürler olsun, namaz da kılıyoruz. Mübarek gecelerde de-kadir gecesi hariç hepsini biz uydurmuşuz. İslamda hiçbirinin yeri yok- onlarda da bol bol bağırıp çağırıyoruz. Allah'ı sağır yerine koyduk. Başka... 52.ci, 40.ncı, 30.ncu ve 7.nci gece Putperestlikten İslam'a aktarılmış burun düşme duaları, bilmem neler, onlar da oluyor. Aşure pişirip dağıtıyoruz. Cennetten köşk gelecek. Bunların hepsi yalandır. Bunlara bel bağladığın zaman 600 küsur sahifelik Kur'an'dan kaç tane ayetin karşılığı oluyor. Yalanı ve doğrusuyla topla bakalım. 30 tane ayetin karşılığı olmaz. Gerisi ne olacak, kardeşim?

Kolayını bulmuşlar. Hesaplarına gelmeyen ayetleri **nesh** ettiriyorlar. Bu onu neshetti, o bunu feshetti. Burası, Bolu'da hayvanat pazarı mı? Bu, Allah'ın Kitabı'dır. Ne neyi neshet-

miş yahu? Allah'ın Kitab'ı kendinden öncekileri neshedip kendi gelmiş oturmuş. **Kur'an'ın kendi ayetlerini birbirine neshettirme namertliğini sen nereden öğrendin?** Hz. Peygamber'in hayatında var mı böyle birşey? O da yetmemiş, şunu söylemişler: Kur'an'daki emirlerin bir kısmı ise **vücup** (gereklilik) ifade edermiş, mecburiyet ifade edermiş. Bir kısmı **nedb** yani **mendup** (olsa da olur, olmazsa da olur) türündenmiş. Bu zulümdür, zulüm. Allah'ın Kitabı'nda nerede var, bazı emirler **vücup** ifade eder, bazı emirler **nedb** ifade eder diye? Kur'an'ın Fâtiha suresi ile Nas suresi arasında ne kadar emir varsa hepsi **vücup** ifade eder, hiçbirinin değeri öbüründen az değil. "Ben şu kadarını yapamıyorum, günahkârım" dersen, tamam. Sana kimsenin birşey diyeceği yok. Ama birtakım şeytanî oyunlar ile Kur'an'ın hesaba gelen emirlerini üste çıkarıp öbürlerini hasır altı etmeye kimse kalkmasın. Böyle baktığınız zaman olaya bizim, Allah'ın Kitabı'ndaki ahlakı 3-4 kaleme hapsettiğimizi görürsünüz. Posta hapsettiğimizi görürsünüz. 3-5 tane "mübarek" geceye hapsettiğimizi görürsünüz.

Kur'an'ın dini bütün hayatı kucaklar. Komşu ile münasebetlere de giriyor, göklerle münasebetlere de giriyor. Kendisiyle münasebetlere de giriyor. Böceklerle münasebetlere de giriyor. Bunların hepsini bir bütün olarak ortaya getirmek lazım. Onu ifade için biz çok kestirme bir söz kullandık. **"Kur'an'ı hayata sokmak."** Kur'an, hayatın dışına itilmiştir. Peki, bunun ahlakını nasıl yaşıyacaksınız? Bu ölüler kitabı değil. **Kur'an, ölüler kitabı değil.** Kur'an'ı rulet makinasına çevirdiler. Birkaç kuruşa âhiretten köşk indirsin sana. Yok bu! **Ölüler kitabı olduğu sürece, ahlakın kitabı olmadığı sürece Kur'an'dan bizim rahmet bulmamız mümkün değil.**

Bakın, İslam dışında oldukları halde insanlığın iyiliğine değer üretenler bizi nasıl sollamışlar, geçmişler... **Bu din,**

Allah'ın dinidir. Bu, sadece nüfus kağıdında Müslüman olanlara hitap etmiyor. Bu hayali de unut. Bu, insana hitap ediyor. Kur'an'ın değerler listesinden hangi toplum daha çoğunu hayatına sokuyorsa o daha çok istifade edecektir Allah'ın rahmetinden. Bu İsviçre'de de olur, Suudi Arabistan'da da olur. Fark yok. Bakın, hayırda aktif olacaksın. **Yaktığın ampulden, evinde kullandığın peçeteye, mektup yazdığın kağıda, uçtuğun uçağa, bindiğin arabaya kadar, suyunu klorladığın ilaca kadar hepsini birileri yapacak. Sen insanlığın sırtında kambur gibi oturacaksın? Sonra da bir "kelimeyi şahadet" getirerek Kur'an'ın insanı olacaksın. Yok böyle birşey!** Kur'an'ın insanı ameli sâlih üretecektir ve Kur'an-ı Kerim İnşirah suresinde diyor ki: **"Bir iş ve hareketi başardığın zaman, bir başka yorgunluğa koyul."** Dünyanın hiçbir disiplininde ve dininde böyle muhteşem bir prensip yok. **Boşa nefes almak yoktur, arkadaş! Kur'an'ın insanı, yorgunluğunu yeni bir işe koyularak giderecektir. Yatarak yorgunluk gideren, Kur'an'ın insanı değildir.** Bir günü öbür gününe eşit geçmişse bu adam aldanmaktadır diyor. **Şu İslam dünyasının asırlardır her günü birbirine eşit geçiyor.**

Üçüncü prensip, **yardımlaşma** prensibidir. **Yardımlaşma dediniz mi, kapıya gelen aç insana bir tas çorba vermek anlıyorsunuz.** Hayır! İşte yardımlaşma! Ben size geliyorum, siz de bana geliyorsunuz. Benim buraya gelmemle, sizin bu soğuk havada evlerinizi bırakıp buraya gelmeniz arasında fark yok. Sizin hakkınız bana geçiyor, benim hakkım size geçiyor. Birbirimize helal olsun. Yardımlaşma budur. Bakın, prensibi getirmiş Kur'an: **"Hayır, güzellik ve iyilik üzere yardımlaşın. Kötülük ve kin üzerine yardımlaşmayın."** (Mâide, 2) Prensip budur. Bu da yardımlaşma. Yardımlaşmanın hiçbir kayda bağlı tutulmadığını bilme-

niz icap ediyor. Bakın şimdi prensibe: Geçen konuşmamda da söylemiştim. Bağlamı başka idi, şimdi başka bağlamda söyleyeceğim. **"Kardeşin zalim de olsa, mazlum da olsa ona yardım et"** Biz şimdi dinin, İslam'ın asla kabul etmeyeceği bir yanlışı din diye yaşatıyoruz. O da şudur: İyilik yalnız iyilere yapılırmış. Yardım yalnız iyilere yapılırmış. Şu bizim radyolarda, TV'lerde yapılan dualarımıza bakın. Bunlar Muhammedî dua değildir. Dualarda sayıyor: Evliyaya, enbiyaya, sâlih kullara... Bunlara ne dua ediyorsun? Bunlar sana dua etsin. Onlar zaten cennete gitmişler. Hz. Peygamber'in dualarına bakıyoruz. Lütfen dikkat edin. Bunlar yorum falan değil. Hz. Peygamber'e bakıyoruz. Bir sözünü söyleyeyim. Bunların detaylarını kitaplarımıza, sayfalarca koyduk. Ben sadece özünü vereceğim. Diyor ki: **"Her peygamberin mutlaka kabul edilen bir duası vardır."** Onu dünya hayatında, bir sıkıntı anında yapmıştır. Mutlaka kabul edilir. Son çare gibi duaları vardır. Devam ediyor: **"Ben, bana verilen bu dua imkânını mahşer günü, büyük hesap gününde ümmetimin büyük günahkârlarını kurtarmak için kullanacağım"** Birincisi bu. Şunu da söylüyor: **"Benim şefaatim, ümmetimin büyük günahkârları içindir."** Kendisine şefaat izni verilecek mi verilmeyecek mi? Bilmiyoruz. Ama verilirse onu ümmetinin büyük günah işleyenleri için kullanacak. Önemli olan bu. Biz ne yapıyoruz? Bu dualar nedir? Hep kurtulmuş insanlar, sâlihler, veliler, âlimler, dervişler.... Yahu onlar senden ne istiyor? Onların senin neyine ihtiyacı var? Sen tökezlemiş olanlara birşey versene! Peygamberin tavrı bu. Söz yine **Mevlâna**'ya geliyor. Diyor ki: **"Kurtulan zaten kurtulmuştur. Bizim ona verebileceğimiz birşey yok. Biz, kurtulmamış olanların elinden tutmaya geldik"** İşte Allah adamı. Soruyorlar ona: **"Senin yanında olanlar hep düşük, yamuk-yumuk insanlar; içer, çalar-çırpar onlar."** Cevabı şu: **"İyi insanların bana**

ne ihtiyacı var. Ben bunları yukarı çekmek için bu âleme geldim." Allah adamı budur. Haydi buyurun. Dualarınıza günahkârları da koyun. Peygamber'in öyle yaptı senin. Sünnet, sünnet diye bağırıyorsun? Nedir sünnet? Tıraş olmamak, öbürler, öbürler ne olacak? Bırakın bunları. **Cuma namazına** gelen adamı oradan kovuyorsun. "Burada ne işin var? Beş vakit gelmiyorsan gelme buraya." diye. Biz yaptık bunları biz. Bunların hesabını Allah'a nasıl vereceğiz? Ben de düşünüyorum. 5 vakit kılan, yalnız cuma kılanı Müslüman saymıyor. Bu mu İslam? İslam ahlakında bu mu var? Peki saldırtıyorsun üstüne? Yalnız bayrama gelenin üstüne de cumaya geleni saldırtıyor. Sen militan mısın? Yoksa Allah adamı mısın? Burası mabettir. Zaten buraya adam tükenip de geliyor. Bütün kapılar kapanmış, buraya geliyor. Allah'ın rahmetinden nefeslensin, yani hayat bulsun, affedilsin diye. Bu adamı katır tepmiş gibi tepiyor, kakıp itiyorsun. Nereye gidecek bu adam? Evet, sorumluluklarını, eksikliklerini adama söyle ve tut yukarı çek, kaldır. Yardımlaşma bu.

Yardımlaşma, ceplerimizden taşan paralarla birine üç kuruş vermek değil. Aşağı atacağımız, gardropta yer kesmesin diye bir yerlere atmamız gereken elbiseleri şuna buna vermek değil. Bakın, Kur'an'ı Kerim bir yardımlaşma prensibi getiriyor. Kur'an ahlakının öz noktalarından biridir. Diyor ki: **"Sevdiğiniz şeylerden vermedikçe Allah'ın rızasına asla ulaşamazsınız"** (Âli İmran, 92) Çöpe atacağın şeyleri şuna-buna vermekle işin içinden çıkamazsın? Sevdiğin şeylerden vereceksin? İşte, makamların en yücelerinden biri **şehitlik.** Candan çok sevilen şey var mı? İşte onu veriyor onun için o payeye ulaşıyor. Ne veriyoruz? Anadolu'da yerleşmiş **"Zekât keçisi"** tâbirini bilirsiniz. Zekâta ayrılacak keçiler, sürüden ayrılır, onlara 3. ve 4.cü sınıf yiyecekler verilir. Zekât keçisi böyle kemikleri çıkmış, dökülen hayvan için kullanılır. Niye? Müslümana verecek. **Biz, dini birçok nokta-**

da-affınıza sığınıyorum-Allah'a kazık atma kurumu haline getirdik. Allah'ı kandıracağız zannediyoruz. Doludur. **Hileyi şer'iye** oyunlarını bilirsiniz. Şimdi biraz fıkramsı ama kendi bölgemden bir misal vereyim. İki Karadenizli denize açılmışlar. Aniden fırtına çıkmış. Korku ile geri dönüyorlar. Teknede tutulmuş biraz **hamsi** var. Bir tanesi Cenab-ı Hakk'a sığınıyor: Allahım, bizi kenara çıkar sana bir hamsi vereceğim. Fırtına arttıkça vaat de artar. İki hamsi vereceğim, bir teneke, iki teneke, üç teneke ve fırtına arttıkça vaat de artar. Sonunda yanındaki arkadaşı dayanamamış ve demiş ki "Ula sen ne yapaysun da? Bütün hamsileri verdun ona!" Öteki eğilmiş ve kulağına fısıldamış. "Ula Allah'ı kandırîrum daa! Kenara çiktuk mı bir tane vermeyeceğim." Biz bunu bu hale getirdik. Allah'ı kandırmayı din zanneder bir noktaya geldik. Keçisini beslemiyor ve kemikleri çıksın diye bekliyor. Sayı ayrılmış zaten. Yoksula onu ver. Allah için vereceğin şeyleri en adilerinden seç, dostun için yapacağın iyilikleri sadece alkış karşılığı yap. Bunların Kur'an ahlakında yeri yok. Kur'an, yardımlaşma olayında bir prensip daha getirmiş: **"Sakın, iyilik yaptıklarınızdan teşekkür beklemeyin."**

Dehir suresinde 3 tane ayet bu konuya temas ediyor. Niçin? İyilik yaptığınız insanlara siz teşekkür edin. Sizi, iyilik yapmak gibi bir onura ulaştırmışlardır. Niye ondan teşekkür bekliyorsun? **Hz. Ali,** bir gün evde en nadide giyecekleri, yiyecekleri kapıyı çalan yoksul bir komşusuna veriyor. Bir de ona diyor ki: "Sana çok teşekkür ederim." Sonra içeri giriyor. **Hz. Fâtıma,** belki biraz da kadınlığın tesiri iledir, diyor ki: "Yahu, herşeyi verdin ona, birşey dediğimiz yok. Fakat bırak da adam sana teşekkür etsin. En seçkin şeyleri adama verdin. Bir de ona ne diye teşekkür ediyorsun?" Şimdi, **Kur'an ahlakını bütün zerrelerine sindirmiş Hz.** Ali'nin verdiği cevaba bakın. Diyor ki: **"Ey Fâtıma! Yanılıyorsun.** O bizim

komşumuz. Onun ihtiyaçlarını o bana açmadan, yüzünün suyunu dökmeden, boynunu bükmeden fark edip gidermeliydim. Bu benim vazifemdi. Bunu yapamadım. O da hatırlattı ve buraya geldi. Derdini bana açtı. Onun için teşekkür ettim." İşte şuur bu. **İyilikler sadece bağlı olduğumuz kampın insanlarına özgüleniyor.** Açıyorsunuz, falan kişinin şu derdi var. Adam kimlerdendir diye soruyor. Bizden midir? Ne demek bizden? Ya tarikatından olacak, ya kliğinden olacak ya siyasi partisinden olacak. Ne demektir bizden mi? Bu Allah'ın kulu değil mi? İyilik Allah'ın kullarına yapılmıyor mu? Yardımlaşmanın temelinde bu yok mu? Öbür yandan Hz. Peygamber **"Mazluma da zalime de yardım edin."** diyor. Ve soruyorlar: Mazluma yardım etmeyi anladık; eziliyor, tutar kaldırırız. Zalime nasıl yardım edelim? Hz. Peygamber: "Zalime de yardım edeceksiniz. Onun zulmüne engel olacaksınız. O da ona yardım etmektir." diyor. Siz şimdi nerede seferberlik görüyorsunuz? Uyuşturucuya müptela olmuşları kurtarma seferberliği... Hiçbir camide böyle bir seferberlik gördünüz mü? Diyanet hutbeler gönderiyor, memuriyet mecburiyetiyle okuyorlar. Hiç gördünüz mü? Yardımlaşmaya buyurun! Bunun çapı evrensel boyutlarda olmalı. Kur'an-ı Kerim taşımıştır bunları evrensel boyuta. Biz örnekler veriyoruz: **"Kıyametin kopacağını bilseniz ve elinizde yeşil bir fidan olsa onu dikin"** diyor Hz. Peygamber. Şimdi **ekoloji,** çevrecilik, hani nerede? Bunu söyleyen bir peygamberin ümmeti hiç duydunuz mu dünyada yeşilliğin tahribine bir karşı çıkış hareketi başlattı. Ne hale getirdik şu ormanları, bitti, bitirdik. Nerede sünnet, nerede orman tahribi! Varsa- yoksa sakalı tıraş etmemek! Kimi kandırıyorsun sen? Tıraş olma da ne yaparsan yap, öyle mi? Hiç utanmıyor musun o muazzez Peygamber'den? Yaş bitkileri zorunluluk olmadıkça koparmayı ve toplamayı yasaklamıştır. Yaş otlarla, yapraklarla edep yerlerini temizlemeyi yasaklamıştır. Neden? Kur'an, onların Allah'ı tesbih ettiğini

söylüyor. Allah'ı tesbih eden şeyin tesbihine böyle engel olabilir misin?

Yardımlaşma nedir? **Yardımlaşma insanların, dertleri ile dertlenme olayıdır. İnsanların dertleri ile dertlenme olayı. İnsanların, menfaat köprüleri olarak gelecek hesaplara yatırım aracı olarak kullanılmaları yardımlaşma değildir. Hak rızası var yardımlaşmanın arkasında. Hak rızası esas olunca insanın nankörlüğü insanı hiçbir iyilikten alıkoymamalıdır.** İslam'ın ahlakında bu var.

Değerli dinleyenlerim! İşte bu bizi Kur'an ahlakındaki hizmetin eşiğine getiriyor. **Hizmeti olmayanın dini olmaz.** Din, herkesin kendine cennette daha cilalı köşkler hazırlama kurumu değildir. Din, tüm hayattır. **Bu dünyayı cehenneme çevirip öbür tarafta cennet bekleyenler Allah'ın azabını görecektir.** Bu dünyayı cehenneme çevirip öbür tarafta cennet bekleyen, aldandığını görecektir. Kur'an-ı Kerim kendi mucize uslübu içinde vermiştir: **"Dünyada güzellik, âhirette güzellik."** Dünyada güzelliği vücuda getirmeyenlerin âhirette güzelliği vücuda getirmeleri mümkün değil. Bunu Kur'an söylüyor. Kimse o yana bu yana çekmesin. Çünkü hayatın vahdeti vardır. Tevhidin bir icabı da hayatın birliğidir. Bu dünyayı cehenneme çeviren adamın yarınki cennet vaadine inanmayın. Kur'an-ı Kerim bu adamın yalancı olduğunu söylüyor. Bakın şimdi, geçmiş ümmetler içinden insanları öte dünya hayalleri ile kandırıp onların elindeki imkânları soyanlardan bahsederken ne diyor. Tâbire bakın. Burada benim gördüğüm çok değerli ilahiyatçılar var. Tanımadıklarım da vardır. Bakın tâbire, ayet ne diyor: **"Bunlar, insanların mallarını, sizi Allah'a götüreceğiz diye patlayasıya yerler."** (Tevbe, 34) Türkçeye aktarırsak böyle demek lazım. Ve bırakın Allah'a götürmeyi, onlar Allah'ın yolundan alıkoyarlar. Allah'a götürecek misin? Tamam, götür de görelim.

Evvela Allah bu dünyayı güzelleştirmeni istiyor. Burayı cehenneme çeviren adam, öbür dünyayı cennete çeviremez. Bir prensip daha getirmiştir: **"Bu dünyada kör olan öbür tarafta da kördür."** (İsra, 72) **İnsanları, Allah'a götürme adı altında gözlerine bant çekip, kör kütük hale getiriyorlar. Engizisyon senelerce bunu yaptı.**

Ama İslam'da bu yok. İslam, dünya ile âhireti birleştiriyor. Batıda bu yalan, din adı altında insanlığa 7 asır şırınga edildi. Sonunda insanlık dinsizliğe kapılanmak pahasına buna isyan etti. **Komünizmi** kucaklamak pahasına buna isyan etti.

Biz diyoruz ki: İslam'ı da yapay yollarla bu sapıklığın içine sokmayın. **Kur'an-ı Kerim sadece öte dünya hayalleri vadeden kitap değildir. Hayatın bütününü kucaklar.** Sizin alın terinizi mukaddes görüyorsa Kur'an-ı Kerim, "bir yanağınıza vurana öbür yanağınızı çevirin"i ibadet telakki etmiyorsa, bu dünyayı da cennet yapmak istiyor demektir. İşte bu bizi hizmetin eşiğine getiriyor. Ahlak adamı, hizmet adamıdır. Allah adamı da hizmet adamıdır. İnsanlığın hayrına ne üretiyorsunuz, onu söyleyin? "Babam bunları üretmişti" yok. Kur'an-ı Kerim bunlara yer vermez. **"Benim ecdadım şuydu" yok. Babanız peygamber dahi olsa hiçbir anlam ifade etmez. Oğlunuz peygamber olsa hiçbir anlam ifade etmez. Siz ne yapıyorsunuz? Kur'an-ı Kerim bunu soruyor size?** Oğlu peygamber olan insanlar var. Hz. İbrahim'in babası. Babası peygamber olan insanlar var. Nûh'un oğlu gibi... Batmıştır ikisi de. Bunu Kur'an-ı Kerim söylüyor bize. **Mezhep yok. Mezhebe sığınmak yok.** "Bizim tarihimizde şunlar vardır." Olabilir. Sende ne var? Kur'an-ı Kerim sende ne var, hizmet üreteceksiniz diyor. Hayırda aktif olacaksınız, ahlakta, Allah'la beraberlik şuuruna ulaşacaksınız. **İç dünyayı şeytan kotarırken, iç dünyada şeytana bütün kapıları teslim etmişken, dışardan bir takım gürültülerle kurtarmak mümkün değil. Onun için Kur'an-ı Kerim sınıf getirmemiştir. Sınıf yok. Din sınıfı bile yok. Din, Allah'ın mutluluk yoludur. Herkes bunu anlayacak. Mabet hegomanyası getirmemiştir. Kıyafet hegomanyası getirmemiştir,** ölçüler vardır. Ölçülere uyacaksın. Hz. Peygamber nasıl giyiniyorsa, **Köle Bilal** de öyle giyiniyordu. Büyük bir tüccar sahabi olan **Abdurrahman bin Avf** da öyle giyiniyordu. İç dünyanızı temizlemedikçe Allah sizi iyiye ve güzele doğru hiçbir değişikliğe layık hale getirmez diyor, Kur'an-ı Kerim. **Mevlâna** diyor ki: **"Dilin salavat getiriyor durmadan ama Mustafa'nın temizliğinden ne haber?"** Nerde yardımlaşma? Yardımlaşma içinde bir boyut daha var. O da **İsar**'dır. Bizim toplumumuz da kaldırılmış ve âdeta unutturulmuştur. Güzeli emretmek, kötüden alıkoymak, bu da unutturulmuştur. Niçin? Çünkü **Kur'an ahlakının, "dünyanın neresinde olursa olsun zulüm ve kötülük bana da bulaşır anlayışının yerine, "bana dokunmayan yılan bin yaşasın" anlayışı gelmiş ve oturmuştur. Bakın, insanlık bunu çeke çeke buralara geldi. Ama bugün anlaşıldı ki bana dokunmayan yılan yok. Bu yanlıştır. Evet, yılan varsa dünyanın neresinde olursa olsun size birgün dokunacaktır. Şu halde iyiliğin ve güzelliğin yaygınlaşması için insanlığın bir seferberliğe girmesi lazımdır. Kur'an insanının bu seferberliğin başını çekmesi lazım.** Nerede o? Ölçü şudur:

"Herkes sahip olduğu bilgi ve aydınlık imkânından başkalarına aktarma yapacaktır." Hoca Efendi benim dinimi kurtarsın anlayışı İslam'a terstir. Müslüman dünyayı kemirdi bu düşünce. Endülüjansçılık var mı İslam'da? Senin dinini birisinin kurtarmasını bekliyorsun. Birileri bunu meslek edinecek, dünya güllük gülistanlık olacak. Siz de yatıp ense yapacaksınız? Hayır, hayır! **Dünya güzelleşecekse hep birlikte yapacağız bunu.** Ortada karanlık kol geziyor-

sa kim bunu temizleyecek? Herkes sorumluluğu birbirinin üstüne atıyor. Sorumluluk birbirinin üstüne atıldı mı güzeli, iyiyi ortaya getirmek mümkün değil. **Dünyada, yeryüzünün neresinde olursa olsun kötünün dikeni kimin ayağına batarsa batsın bütün insanlık bunun acısını birlikte duyacaktır. Dikenin benim önümde olması şart değildir. Temizlenmesi gereken diken varsa onu temizlemek üzere herkes seferber olacaktır.** Elinle ve imkânınla eğer bunu yapamıyorsan düşüncelerinle seferber olmalısın. Şimdi herkes birbirine havale ediyor. "Bütün güzellikleri birlikte paylaşırız. Bütün sıkıntıları ise kim paylaşacaksa paylaşsın" şeklinde bir musibet İslam dünyasının yakasına yapışmış. Hayır, hayır! Kur'an-ı Kerim'de yarım sayfa bir ayet var. Mealini vereyim: Diyor ki: **"Siz ne biçim insanlarsınız ki dünyanın şurasında-burasında uğradıkları zulümler yüzünden "Allah'ım bizi kurtar" diye yakaran, bağıran açlar, sefiller, yaşlılar, çocuklar varken kılınız kıpırdamıyor?"** (Nisa, 75) **Bakın Kur'an'ın insanında nasıl bir vicdan olacaktır!** Sadece kapı komşusunun derdi ile değil, dünyanın her tarafındaki zulüm ve sıkıntıların ortaya getirdiği acılarla o vicdan sızlayacak. Hz. Peygamber diyor ki: **"Yeryüzünün Doğu ucunda bir insanın ayağına batan dikenin acısını Batı ucundaki duyacaktır."** İman budur.

Değerli dinleyenlerim!

Bu acıları duymaya başlarsak dünya kurtulur ve dünya güzelleşir. Bunlar ne bizim kesemizden birşey eksiltir ne bedenimizden. Çünkü Allah'ın hazinesi, verdikçe artar. Bunun güzelliği burda. **Hazine sadece para ve altın değil. Gönül hazinelerinizden de verin! Tebessüm dağıtın. Hz. Peygamber, hayatı boyunca tebessüm etmiştir. Tebessüm az şey midir? İnsanlara tebessüm etmek de ibadettir.** İnsanlar için düşünmek, onların acılarını hissetmek, gözyaşı

dökmek bizatihi ibadettir. Yapamadıklarının acısını çekmek, o da ibadet. Bilgiyi yaymak. **Bilgiyi yaymak** deyince biz, öncelikle Kur'an güzellikleri ile ilgili bilgilerin yayılmasını kastederiz. **Botanik ile uğraşan adam, bilgisini botanikçilere yayar. Onlar meslektir. Ama din meslek değildir. Kur'an'da bir güzelliği yakalayan insan onu hemen vakit geçirmeden bir başkasına yaymalıdır.** Oturup bekleyelim 3-5 kişi kurtarsın. Hep sorarlar: "Hocam, bu işi sizin gibi anlayan, anlatan kaç kişi var?" Ne yapacaksın sen? Farzet ki 50 bin kişi var, ya da 10 kişi var. Farzet ki hiç yok. Sana ne? Birincisi sensin, kardeşim. Bu şekilde deyince "Yok, ben hiç anlamam" diyor. Niye? Ne dedim: Hayırda aktif olmak lazım. Kötülük yapmıyorum demekle iş bitmez. **İyilik yapma noktasına gelmek lazım. Anladın mı bunu? Elbette anladın. O halde hemen iyilik yap. "Benim param yok" diyorsun. Paran yoksa, nefsinle, sözünle, aşkınla, gözyaşınla yap. Benim param mı var da yapıyorum?!**

Allah'ın size verdiği bilek kuvveti ile de insanlığa hizmet edersiniz. Ahlakın çökmediği zamanlarda bu bile vardı. Bizi çökerttiler. Bakın, eskiden kabadayılar vardı. Mahallenin namusu kabadayıya teslim edilirdi. **Kabadayısız** mahalle olmazdı. Ben 48 yaşındayım. Ben bu dönemleri biliyorum. Kabadayı dediğimiz zaman mahallenin şerefiydi kabadayı. Şimdi kabadayı dedikleri adam evvela komşusunun namusuna göz dikiyor. İşte ahlak çökmesi böyle olur. Az şey mi bu? Yani **mahallenin iffetini, namusunu koruyan insan olmak az şey mi?** Soruyorum meslektaşıma: "Arkadaşım. Sen, şu ilimleri benimle tahsil etmedin mi? Ettin. Hatta benden daha ileri durumdasın ve kaç senedir de bu durumdasın. Ne yaptın? İki yüz sayfa teksir, ders okutma. Başka ne yaptın?" "Üç kuruşluk keyfim var, onu mu bozacağım ben" diyor. Oldu mu bu? Peki bu bilgileri nereye götüreceksin? Mezara götüreceksin de böceklere mi yedireceksin? Bilgilerini insanlığın

hayrına seferber etmeyip öbür tarafa götüreni mahşer günü Cenab-ı Hakk dilinden tutarak meydanlıkta sürükleyecektir. Niye bilgini saklıyorsun? Bir de bana akıl öğretiyor: "İşin mi yok? Kim düzeltmiş ki sen düzelteceksin? Ses çıkarma" diyor. Keyfine ve yaşamana bak.

Evet, yardımlaşma bir de **güzeli yaymak** ve kötünün ortadan çekilmesi için faaliyet göstermektir. Biz buna kısaca, **iyilik ve güzellik yolunda seferberlik diyoruz. Bakın seferberlik diyoruz. Bazı meslek mensuplarının faaliyeti demiyoruz.** Seferberlikte herkes rol alacaktır. Bir nefeslik hizmet, bir hizmettir. Bir kitaplık hizmet de bir hizmettir. Bir milyarlık hizmet de bir hizmettir. Milyarlık hizmet dedim. Benim hayranlık duyduğum ve hatırladıkça dua ettiğim ve bir ahlak timsali olarak gördüğüm bir hemşehriniz vardır: Hayırsever işadamı **İzzet Baysal**'dır bu. Bugüne kadar Bolu'ya hizmet için harcadığı 400 milyarı bulmuş. Anaokulu'ndan üniversite ve sağlık hizmetlerine kadar. **İzzet Baysal**'dan Allah razı olsun! **İzzet Baysal**ların çoğalması lazım. Dünyada çoğalması lazım. Sadece Bolu'da değil. Dünyanın hepsi mutlu olacaktır. **"Yalnız biz mutlu oluruz" diyenler egoizme giderler. Mutlu olamazlar. Bütün dünyanın mutlu olmasını istemek lazım. Odur mutluluk.** Onun için **İzzet Baysal**ların dünyanın her yerinde çoğalması lazım.

Şunu da unutmayın: 400 milyar harcayan insanla 4 bin lira harcayan insanın Allah katında aynı mertebeyi kazanmalarının yolu vardır. Bu, rakam işi değil. **Yarım ekmeğinin yarısını birisi ile paylaşabiliyor mu adam, işte yürek bu. Elli fırın ekmeği olup da bir fırınını vermek bir meziyettir. Ama yarım ekmeğinin yarısını vermek eşsiz bir meziyet.** Hz. Peygamber diyor ki: "Sahip olduklarınızdan başkalarına pay çıkarın." İnfak'ın mânası, sahip olduklarınızı başkaları ile paylaşmaktır. Hz. Peygamber'in

meclisinde sahabi kalkıyor ve diyor ki: "Ben neyi paylaşacağım? Benim çocuklarım zaten aç. Benim çocuklarımın bir avuç hurması var. Neyi paylaşacağım, "O zaman ondan bir tane ver." diyor. Sahabi durur mu? Peygamber terbiyesi görmüş sahabi diyor ki: "O bir taneyi de çocuklarıma versem onlar daha çok sevinir." "Peki, o zaman insanlara tebessüm et, tatlı sözler söyle." diyor. O da onlarla birşeyi paylaşmadır. Ama bu âlemden ayrılmadan mutlaka insanlarla birşeylerinizi paylaşın. Neyi paylaşacağım ben? Herkesin paylaşacağı birşey vardır. Hiçbir şeyim yok diyen adam da insanların hayrı için Allah'a yakarıp dua eder. Bu az şey mi?" Allahım, benim insanlara, senin kullarına vereceğim hiçbir şeyim yok. Ben bu mutluluktan yoksun mu kalacağım. Ne olur, rahmetin, kudretin hürmetine benim dualarımı onlara ulaştır da onlara güzellikler ver" demek az şey mi?

Ne biliyorsunuz, belki böyle 30 tane adamın duası ile insanlığın bir yığın kamburu düzelecektir. Bakın, bu bir niyet meselesidir. Mutlaka paylaşmak ve yardımlaşmak lazımdır.

Değerli dinleyenlerim!

Konferansımızı ve beraberliğimizi burada noktalamak istiyorum. Ben de yoruldum, siz de yoruldunuz. Üstelik burdan ayrılıp hemen İstanbul'a ve yarın sabah (16.05.1993)'da Amerika'ya gideceğim. Orada **Türk Günü** münasebetiyle 3 konferans vereceğim. Dört gün konferanslar verip 5. gün geriye döneceğim. Gerçekten yorgunum ve daha ileri yorgunluklara da hazır olmam lazım.

Ben sizi burada Allah'a emanet ediyorum. Sağolun, varolun. Allah'a ısmarladık!...

III
İSLAM ve İNSAN[1]

Sayın Vali, sayın Belediye Başkanı, sayın Müftü, sayın Baro Başkanı, sayın Kulüp Başkanı ve sevgili Bolulular![2]

Hepinize, içinde bulunduğumuz bu rahmet ve bereket ayının güzellikleriyle dolu selamlarımı, saygılarımı iletiyorum.

Bolu, bir anlamda benim, insanına, "hemşehrilerim" diye hitap edeceğim bir yerdir. Bunu az önce TV çekimi yapan arkadaşlarımla da görüştüm. Ben, ilk resmî görevimi Bolu'nun bir kazasında yaptım. Seben'de. 1968-1969'da birkaç ay orada merkez vaizliği yaptım. Hayatımın en güzel günlerinden bir kısmı orada geçti. Sebenliler bana çok hizmet etti, birbirimizi çok sevmişizdir. Bunu burada ifade edeyim. Bolu'nun bir anlamda hemşehrisiyim.

Şu anda en mutlu insanlardan biriyim. 20 yıl aradan sonra bir beraberlik! Sebenliler var mı içinizde? Seben Müftüsü var mı?

---

(1) Verildiği Yerler: **İstanbul** (12 yerde), **İzmir, Antalya, Trabzon, Salihli, Bolu, Erzurum, Kütahya, Malatya, Kırkağaç, Arapgir, Elazığ, Mersin, Tarsus, Adana, Söke, Bursa, Gemlik, Eskişehir, Zonguldak, Edirne.**

(2) Bu konferans, Bolu **Rotary Kulüp** tarafından bastırılıp 15.000 adet dağıtılmıştır.

Konferansımız "İslam ve İnsan"[3]

İslam ve insan dediğimizde aklımıza ilk gelecek nokta şudur: İslam ile insan bir çizgide birbiri üstüne çakışan iki temel kavramdır.

Kur'an-ı Kerim insanın varlık yapısı ile İslam'ın yapısını aynı kelime ile ifade ediyor: **Fıtrat.** Fıtrat, insanın varlık yapısı ve dinin bağlı olduğu prensipler demektir. Aynı anda bu kelimeyi kullanıyor.

Kur'an-ı Kerim bu kelimeyi kullanarak bir din tanımı veriyor. İnsanın yapısal özelliklerini ifade eden bu kelime, dinin omurga kavramı olarak da Kur'an-ı Kerim'de gündeme getiriliyor ve deniliyor ki: "Yüzünü, Allah'ın, insanı üzerinde yarattığı fıtrata dön!" (Rûm, 30) Âdeta felsefi tanımdır. Ve islam düşünce ekollerinin hepsinde din tanımı bu ayete dayandırılmıştır.

"Yüzünü o dine dön ki, Allah insanların varlık yapısını onun üzerine oturtmuştur." diyor.

Yani İslam'ı, hiçbir çarpıtmaya ve yozlaşmaya müsade etmeden gündeme getirdiğiniz zaman mükemmel insan ortaya gelir ve fıtratı dejenerasyona uğramamış insanı gündeme getirdiğiniz zaman da karşınıza İslam çıkar.

İslamiyet, insanların doğuştan bu güzellik ve temizlik ile dünyaya geldiklerini söylüyor. İnsan sonradan bozuluyor. Nasıl bozuluyor? Ya İslam'ı dejenere ediyor, yahut kendisini dejenere ediyor.

İnsan, Allah'ın elinden çıktığı şekliyle, tertemiz ve güzeldir. İslam da Allah'ın elinden çıktığı şekliyle tertemiz ve güzeldir. Günümüzde bu iki temiz varlık üze-

(3) TRT Televizyonu 1. kanalda 20 dakikalık bir özeti yayınlanmıştır.

rinde değişik hesaplar yüzünden bozulmalar ve yozlaşmalar vücuda gelmiştir.

Şimdi, insanla İslamiyet'in böyle birbiriyle boğazlaşır, didişir gibi olmasının arkasında bu var. Ne İslam insanla didişir, ne de insan İslam'la didişir. Ama onların yapılarındaki güzelliklere dokunmadan ortaya getirmeniz lâzım.

Bugün İslam aleyhine bu din üzerinde icra edilen faaliyetler, politik, stratejik, bilimsel-akademik oyunlar ile icra ediliyor. Ve İslamiyet, kendi yapısının dışına çekilerek yozlaştırılıyor. Bunun hemen ardından insanlığa şu slogan derhal lanse ediliyor:

"İslamiyet insanla bağdaşmaz. Zamanımızla bağdaşmaz. İnsanı boğar. İnsanı yokuşa sürer. İnsanın hayatını cehenneme çevirir."

Bunun neresine itibar edeceksiniz? Son 50 yılda özellikle İslam'a Batı dünyasında, (Amerika dahil) hatta Uzak Doğu'da-ki hepsini gezip tetkik etmiş, yakından görmüş, bu konuda insanlarla mesailer sergilemiş bir kardeşiniz sıfatı ile söylüyorum-yönelişin bir yerden kırılması lazımdı. Nasıl kıracaklardı? "Muhammed bir bedevidir. Kur'an bir çöl kitabıdır" demekle bir yere varamayacaklarını anladılar.

Yapılması gereken şu idi. (Strateji böyle belirlenmiştir ve yürüyor)

İslam'ı, çağın insanının gözü önünde, özellikle 21. yüzyıla hazırlanan insanın gözü önünde çekilmez bir karanlık ve dert gibi tanıtacaklardı. Dünyanın birçok yerinde bu stratejiyi haklı gösterecek oyunlar sergilendi. **İran**'dan Körfez hadiselerine kadar, Afganistan olaylarına kadar. Ve bugün **Somali**'de de, orada-burada ki fenomenlerin arkasında da bu stratejinin payı çok büyüktür.

Bunu bizim insanımızın bilmesi lazım. Şu söylenmek isteniyor: İslam'a uzak durun. Âdeta kobra yılanı gibi sizi ısırır.

Ve hayatınızı perişan eder. Ama bunu haklı göstermek için bir adım daha ileri gitmek lâzım. İslam ülkelerinde bu sava, bu teze, bu iddiaya haklılık kazandıracak yozlaştırmaları beslemek lazım. Ve bakıyorsunuz, dünyanın heryerinde İslam'ı aşağıya çeken, bizzat Peygamberimizin kullandığı tabiri kullanırsak, İslam'ı taassupla karartan (halkımız **yobazlık** diyor) bir tırmanış var.

İslam'ı, güzelliklerinin ötesine çekip, anlaşılmaz hale, kaos haline getiren odaklar sürekli besleniyor. Ve bunlar maalesef Müslüman kitlelerin karşısına dini ve dindarlığı savunan unsurlar halinde çıkarılıyor. Amaç, insanların, İslam'la hayatın bağdaşmayacağı şeklinde bir kanaate ulaştırılmalarıdır.

Bu, Türkiye'de de böyledir, bu Suudi Arabistan'da da böyledir. Pakistan'da da böyledir. Müslüman olmayan ülkelerde de. İslam'a geçişleri kırmak için böyledir. Fransa'da böyledir, Amerika'da bir numarada böyledir. Esas tezgâhın merkez üssü oradır.

Binaenaleyh, bizim bu din meselesinde çok hayatî bir kararı alma zamanımız gelmiştir. 60 milyonluk bir kitle, 2000 yıllık bir tarihi olan kitle, İslam'a 1000 yıl hizmet etmiş bir kitle ve insanlığın kendisinden çok şeyler beklediği bir kitle olarak tarihî bir misyonun, tarihî bir kararın sıcaklığını bütün benliğimizle hissetmemiz gerekiyor. O da şudur: **Bu dinin gerçeği ile bu dine fatura edilen karanlıkların ve çarpıklıkların birbirinden ayrılması lazım. En hayatî mesele budur. Ve bir numaralı ibadet budur.**

Cenab-ı Hakk'ın insandan beklediği, bugün, budur. Çünkü **Allah'ın dini, Allah'ın kullarını, o dinden uzaklaştırmanın köprüsü gibi kullanılıyor.**

Ne zorlu iştir, ne çetin iştir, dini aslına döndürmek... Ama ne şerefli iştir. Zordur, ama içinden çıkılmaz değildir.

Bizim bütün sıkıntıları aşmada elimizden tutacak ve bizi sonuca götürecek bir imkânımız vardır: Peygamberimizin: "Allah'ın gökten yere uzanmış ipi" diye tanıttığı Kur'an-ı Kerim.

Hiçbir dinin böyle bir bahtiyarlığı yok. Tarih içinde hiçbir dinin, **kelimesin de bile dokunulmamış ilâhî kelam** niteliği taşıyan bir kaynağı yok. Bu yalnız İslam'ın bahtiyarlığıdır. Gayet açık, matematik bir realite olarak, Müslüman dünyanın sıkıntıları Allah'ın ipine yapışmakla kendiliğinden halledilecektir. Şimdi oyun, kitleyi, Müslüman kitleyi bu ipe yapışmaktan alıkoymak üzerine bina edilmiş. Oyun bu...

Bu oyunu bertaraf ettiği zaman Müslüman dünyanın bütün sıkıntıları biter. Her devirde öyle olmuştur. Her devirde öyle bitmiştir sıkıntılar. Burada elle tutulur bir realite olarak insan unsuru geliyor karşımıza.

İnsan, bu şuuru, bu bilgiyi, bu kararlılığı gösterecek insan lazım. **İslam dünyasının en büyük sıkıntısı insan sıkıntısıdır.** İnsan unsuru, İslam dünyasında beklenen noktada değil. Maalesef değil... Kur'an-ı Kerim, bakın, Bakara suresinin 30. ayetinde insanı Allah'ın halifesi, yani yeryüzündeki temsilcisi olarak nitelendiriyor. Bütün meleklere karşı Cenab-ı Hakk insanı savunurken, insanın bütün kötülüklerine, zulümlerine, kan dökücülüğüne, cehaletine, bozgunculuğuna rağmen, insana güvenini ifade ediyor. İnsana güveni var. Bu 60-70 kg'lık kan, kemik ve et yığınının içinden birşeylerin zuhur edeceğini, fışkıracağını Cenab-ı Hakk biliyor ve insanı savunuyor. Meleklere söylediği odur.

Melekler: "Bu kan döker, zulüm yapar. Yeryüzünü fesada verir. Şunları şunları yapar" der. Sen buna niye halifesin diyorsun? Böyle şey senin halifen olur mu? dendiği zaman insanın bu bozukluklarına itiraz etmiyor, insanda onlar yoktur demiyor. İnsanda onlar vardır. Ama birşey söylüyor. Melek-

lere diyor ki: "Durun, sizin bilmediğiniz şeyler var. Ben biliyorum onları, siz bilmezsiniz."

İnsan denen şu bir avuç topraktan, Yaratıcı, birşey bekliyor. Bu bir avuç toprağın içine sonsuzluğun tohumunu ekmiş. Bunun dal, budak salmasını bekliyor. Hâlâ ümidi devam ediyor. Ve insan sürekli Cenab-ı Hakk'ın ümidini boşa çıkarıyor. Tabiî bunun da bir sınırı var. Bir yere gelecek, insan, tokadı yiyecek. Yüz üstü yere çakılacaktır. Bu noktaya gelmeden Kur'an-ı Kerim'in sesine kulak vermek icap eder. **İnsanın hesap zamanı yaklaştı. İnsanın hesap saati yaklaştı.** Muhtelif ifadelerle bunu veriyor. İnsana sürekli, Allah'ın gösterdiği şu güvene layık olmaya hazırlan. Bunun için bir silkiniş göster diye çağırıyor. Öte yandan insana Allah'ın nefhasının üflendiğini söylüyor Kur'an-ı Kerim. İnsanın içine Cenab-ı Hakk kendi ruhundan bir tohumu getirmiş ekmiş. Her birimizi Allah'ın halifesi, Allah'ın nefhasından, ruhundan bir parça taşıyan varlık olarak nitelendirmiş, hepimizi Peygamber evladı olarak göstermiş. **Kur'an-ı Kerim'e göre bütün insanlık peygamber çocuğudur.** Çünkü, ilk insan Hz. Âdem bir peygamberdir.

Bugün Batı'da bunu göremezsiniz. Ben felsefe tarihçisiyim. Biyografimi arkadaşlar okumadı. İlahiyat, hukuk tahsil ettim, felsefe doktorası yaptım. 3 branş ve üçü de insanla ilgili.

Batı felsefelerinde insan, yozlaştırılan Hıristiyanlık yüzünden buraya gelmiştir. Hz. İsa'nın tevhidini çarpıtıp, bozdukları için buraya gelmiştir. Onlara göre, insan, doğuştan hür ve temiz değildir. Doğduğu zaman sırtında bir kamburla dünyaya gelir. **"Zelle-i Asliye", Ezelî Günah.**

Ezelî Günah ne demek? Allah insanı karanlık, günahkâr, çarpık olarak mı yaratıyor? Hayır! Kur'an-ı Kerim bunu kabul etmez. İşte **fıtrat.** Bir mânası da doğuştan temizlik. Dün-

yaya birilerinin günahını sırtımızda taşıyarak geliriz. Böyle diyor Batı düşüncesi. **Péché originelle** veya **original sin** bu. Onunla geliriz dünyaya. Keşke gelsek de temizlesek onu. Dünyaya sırtımızda kamburla geliyoruz. İnsan haklarını nereye oturtacağız?

İnsan haklarının temeline Kur'an-ı Kerim, insanın doğuştan berrak olduğu gerçeğini koyuyor.

İnsan doğuştan günahkâr, karanlık, kambur ise, insan hakkından söz etmek mümkün değil. Evvela insanın temizliğini kabul etmemiz gerekir. Eğer insan doğuştan günahkâr ise doğar doğmaz cehenneme sevk edilmesi lazım. Birilerinin araya girip Allah'ın kulluğu için onu aklamaları lazım. İşte Batı'da yapılan budur: **Vaftiz.** Allah'ın kulluğuna tescil edilmeniz için birilerinin araya girmesi lazım. Kaderiniz, doğar doğmaz birilerinin elinde. Engizisyonun ilk adımı bu. Ona da eyvallah. Akladılar bizi, Allah'ın kulluğuna tescil edildik vaftiz ile. Vaftiz edilmeden 70 yaşına gelseniz Allah'ın kulu ünvanını alamazsınız. Mümkün değildir. Hıristiyan teolojinin temel kabulleridir bunlar. Öyle hikaye falan değil. Vaftiz ile Allah'ın kulluğuna sizi kabul ettirdiler. Bitmiyor. İstedikleri zaman o kulluğu sizden geri alabiliyorlar: **Aforoz.** 70 yaşına gelmiş ve 40 küsür cilt eser vermiş bir **Voltaire**'e böyle yaptılar. Kilise aforoz etmiştir. Kiliseye cenazesini sokmamıştır. Allah'ın kulluğunun dışına itmiştir onu. İslam bunları kabul etmez. Kişiler, Allah'ın kulu yapmak için ne **vaftiz** hakkına sahiptir ne de Allah'ın kulluğundan çıkarıp atmak için **afaroz** hakkına. Bunlar insanlığa zulümdür. Kur'an-ı Kerim'in dünyasında bunların yeri yok. Siz kendi elinizle kendinizi batırırsınız. Doğuştan temiz iken sonradan kirlenirsiniz. Ve yine kendi elinizle kendinizi temize çıkarırsınız. **Size ışık tutulur. Ama yolu siz yürüyeceksiniz.** Kimse size endülüjans veremez. Cennet bileti veremez. Böyle bir hakkı yok insanoğlunun. Vaftiz, aforoz ve **endülüjans** peşinden **engi-**

zisyon geliyor. Beş asır insanoğlunun ensesinde boza pişirmiştir. **Engizisyonun insanoğluna yaptığı zulümlerin yarısını komünizm yapmadı.** Bakın 72 senede bitti. Niçin? Çünkü, kendisini Allah'ı inkâra fatura ediyordu. İnkâra fatura edilen zulümden kurtulmak kolaydır. Allah'a fatura edilen zulümden nasıl kurtulacaksınız? Kurtulun bakalım. Engizisyon mahkemelerinin büyücülük iddia ve isnadı ile idam ettikleri ve yaktıkları kız çocuklarının sayısı binlerdir. Diğerlerinin sayısı belli değil. İnsan kellelerinden kuleler yapmışlardır. Ve bunlar din adına yapıldı. Allah adına yapıldı. Halbuki öldürdükleri insanlar gerçek dindarlardı. Din yozlaştırılıp, Allah'ın elinden çıktığı şeklinin dışına itildiğinde insanlığın başına bu kahrı getiriyor.

Bakın Kur'an-ı Kerim'e; göreceksiniz ki **Kur'an-ı Kerim'in 1/3'den fazlası din temsilcilerinden şikâyetten ibarettir. Kur'an'ın en büyük mucizelerinden biri bu.** Bir din kitabıdır ve yarıya yakını din temsilcilerinden şikâyet ile doludur. Bakın tâbirlere... İnsanların mallarını çeşitli oyunlarla patlıyasıya yediklerini ve insanları Allah'ın yolundan alıkoyduklarını söylüyor. Örnek olarak **ahbâr ve ruhban,** kilise babaları ile Yahudi hahamlarını gündeme getiriyor. Çok ağır ifadeler var. Bundan bizim de ibret almamız gerekir. Sebebin özelliği kelamın genelliğine engel değildir. Biz de burdan ders alacağız.

Bir daha peygamber gelmeyecek ki bizim durumumuzu da anlatsın. Biz de bundan ders alacağız. Kur'an-ı Kerim açık. Yüzlerce ayette diyor ki: Ey İnsanoğlu, dinin sahibi yalnız ve yalnız Allah'tır: İkinci bir sahip buna tayin etmeye kalkarsan, insanı bunun arkasına koyarsan bu, din olmaktan çıkar, seni mahveder. Ve Allah adına seni şeytana götürür. Üstelik elindeki, avucundaki ekmeğini, aşını da yerler. Seni cennete götüreceğiz diye sonunda da şeytana teslim ederler. Nasıl mı önlenecek? Dini sahibine teslim edeceksiniz diyor Kur'an-ı Kerim.

Burada, orucun bizi ruhen incelttiği şu saatte, gönül antenlerinizi iyi çalıştırarak şu tespiti gayet güzel not edin:

Bakın, Kur'an-ı Kerim getirdiği dinin adını kendisi koymuştur: İslam. Tek kelime. İkincisi yok. İkinci kelime ulayamazsınız. İslam'a Arap dünyasında **İslam Sosyalizmi** diyorlar, bazıları **Şerîat** derler. Çok iyi mânalara da gelir. Çok kötü mânalara da gelebilir. İslam'a vurmak için abalı olarak kullanır bazıları onu. Kimisi dini Allah'ın iradesinin dışına çekmek için, hürafeleri halka yutturmak için kullanır. Bırakın bunları. 8 tane ayette Kur'an-ı Kerim dinin adını belirlemiştir: İslam. Cenab-ı Hak adını bile ben koyacağım, adına bile müdahele hakkınız yok diyor; dinin adını bile bize bırakmamıştır.

Şimdi Kur'an muğlaktır diyorlar. Küfürdür bu. Kur'an muğlaktır diyen adam küfre gider. Öyle bir şey yok. Kur'an tam tersini söylüyor, 31 ayette. Böyle bir kitap göndermiş ve siz buna bakarak dinin adını koyun dememiş. Adını kendisi koymuş. Bu kitabın getirdiği dinin adı İslam'dır. Köklerini de veriyor. Bu da bir mucize. Etimolojisini veriyor. Kur'an-ı Kerim etimoloji verir mi? Etimoloji kitabı mıdır? Hayır. Din meselesinde o kadar hassas davranıyor ki, o kadar titriyor ki, insanoğlunun eli buna bulaşmasın diye ismini getiriyor. İsminin hangi köklerden geldiğini veriyor: **Silm** ve **Selâm.** Silm, barış ve esenlik, öteki de barış ve huzur demek.

İslam, barış ve esenliği yakalamak için Allah'a teslim olmak demektir. Kelime mânası bu.

İnsanoğlunun kaderini yaratıcının dışındakilere teslim etmemek için **Allah'a teslimiyet** dini, İslam'dır. Şimdi siz bu dini pazarlık konusu yaparsanız insanı Allah'a teslim yerine, Allah'ın dışındakilere teslim edersiniz. **Bugün din adına İslam dünyasının birçok yerinde insanlar Allah'a teslim olmaktan alınmış, Allah'ın dışındaki kuvvetlere teslim edilmişlerdir.**

Âdeta bir şirket kurulmuştur, din adı altında. Şirket ki şirk ile aynı kökten gelir, ortaklık demektir. Şirk Allah'a ortak koşmaktır. Şirkte Allah'ı inkâr yok. Allah'ı, ortaklıkla birlikte kabul var. Kur'an-ı Kerim bundan yakınır. Allah, yalnız Allah anıldığı zaman, diyor, kalpleri nefretle ürperir ve geri geri dönüp kaçarlar. **Şirkte Allah'ı inkâr yok. Şirk ateizm değil. Kur'an ateizmden bahsetmiyor zaten.** Bir **dehrîlik** var, söylendiğine göre **dehrîlik** Allah'ı kabul etmez. Ama şirk, Kur'an'ın yüzlerce ayetinde gündeme gelen rahatsızlıktır. **Şirk, Allah'ı kabul etmeyen bir müessese değildir. Allah'ı Allah'ın istediği gibi kabul etmeyen bir müessesedir. Allah, dininin yaşanmasını istiyor. Ama kendi gönderdiği şekilde. Allahlığının kabulünü istiyor. O'na kul olmamızı istiyor. Ama kendi istediği şekilde. Bizim subjektif kanaatlerimize göre değil. Arap, Acem, Şaman hürafelerini karıştırarak bir din ortaya çıkarıp bunu Kur'an'a fatura ederek Allah'a varamazsınız. Bunu Kur'an-ı Kerim söylüyor bize. Kur'an'ın dini ile Allah'a varmak isteyenler, Kur'an'ın yolundan gidecekler. Kur'an'a fatura edilen o bir takım yollardan değil.**

İslamın mânası bu: Allah'a teslimiyet. İşin burasında bir incelik var. Kur'an'ın ısrarla üzerinde durduğu bu incelik şu: Allah'ın peygamberlerini, Allah'ın ortağı durumuna getirmemek. Dinin örtülü bir biçimde şirke teslim edilmesinin, ayak kaydıran noktası budur. Yahudi'nin Hz. Musa'nın getirdiği tevhidi böyle batırdığını söylüyor. Hıristiyanlığın **Hz. İsa**'nın getirdiği tevhidi böyle batırdığını söylüyor. Nasıl batırmış? Peygamberleri Allah'ın ortağı durumuna getirerek. Siz, benim elçim, kulum diye gönderdiğim koca peygamberi, Hz. İsa'yı niye Allah'ın oğlu diye anıyorsunuz? diye soruyor Kur'an. İsa, benim ona verdiğim ünvanları beğenmedi mi de siz ona Allah'ın oğlu diyorsunuz. Kilise babaları cevap veri-

yorlar: İyi niyetle yaptık bunu. İsa gibi bir peygamber bizimle aynı mı olsun? Ona farklı bir vasıf vermemiz lazım. Kur'an-ı Kerim diyor ki: **İsa (Mesih)** Allah'ın kulu olmayı yeterli bulmuyor mu? Bundan istinkâf mı eder, çekinir mi? Bunu az mı bulurdu? Hayır! Size ne oluyor? (bk. Nisa, 172) İyi niyetle yaptık. İyi niyetle yapmış olmak, sizi tevhidi bozmuş olmaktan kurtarmıyor. İyi niyetle yaptınız ama İsa'nın getirdiği tevhidi şirke bulaştırdınız. Bu bizim dinimize de aktarılmıştır. İslam bilginlerinin **İsrâiliyât** dedikleri bu illet Hıristiyan ve Yahudi mitolojisinin İslam'a aktarılmasıdır. O kelime onu ifade eder. Beni İsrail hürafelerinin İslam'a sızmasıdır. İslam uleması asırlardır bu hürafeleri temizlemek için uğraşıyor. Asırlardır. Geliyor birkaç müçtehit bir asırda bunları temizliyor. Bu insanlar ölüp gidiyor. 50 yıl sonra yine bunlar gelip halkın yakasına yapışıyor. Geliyor başka bir grup, temizliyor. Onlar gidiyor, hürafeler kitlenin yakasına yapışıyor. Bir de bizim ülkemizde dinin yüzyıla yakın bir zaman yeraltına çekildiğini, yeryüzünde ışıkta, aydınlıkta tartışılmasına müsade edilmediğini düşünün. Bunları yaptık, açık samimi olarak söylememiz lazım. Bunları söylemezsek bir yere gidemeyiz. **Dinin, gün ışığında tartışılmasına müsade etmedik. Etmedik, izbelere çekildi. İzbelere çekilince karanlık üretti. Sokağın orasından-burasından katran gibi fışkırıyor insanın yüzüne, orasına-burasına. Herkes şikâyet ediyor. Niye? Ne olacaktı? Başka ne bekliyordunuz?**

Tevhit dejenere edildi, perişan edildi. Halkın eline din adına verilen şeyin, din ile ilgisi yok. İslam'ın tiksindiği **yobazlık ve hürafeler,** dini istila etmiştir. Şimdi bunları Kur'an'ın denetiminde dinden temizleyelim dediğimizde rahatsız oluyorlar. Bu temizleme işi, asırlar içinde defalarca yapılmıştır, defalarca bozulmuştur. Bunlar yeni filan değil. İslam bilginlerinin büyük tevhit erleri hayatları boyunca ka-

çacak delik aramışlardır. Hürafe tarafından boğulmasınlar diye. Birçoğunun cenazesi gece defnedilmiştir. Cenazeleri parçalanır diye... **İmam-ı Azam,** en tipik örneklerden biri. **Taberî, Gazâlî, İbn-i Mübârek** öyledir. **Sevrî** öyledir. Tarih bakımından ilk örneği İmamı Azam olduğu için İmamı Azam diyorum. **İmamı Azam, kâfirlikle itham edildi.** Niçin? Ortaya gelen malzemeyi ben Kur'an denetiminden geçireceğim diyor. Peygamberimizin sözleri de dahil herşeyi Kur'an denetiminden geçireceğim diyor. Allah'ın peygamberi, Allah'ın Kitabı'na hesap vermekten çekinir mi? Sen, Hz. Peygamber Allah'ın Kitabı'na teslim olmaktan çekinir diyeceksin de, onun peygamberliği nerede kalacak? Bunu nasıl söyleyebiliyorlar? İmam-ı Azam'ın yaptığı bu. Ve **Emeviler** hergün şehir dışına çıkarıp sopa cezası veriyorlar, hergün. Azık gibi, hergün sopalanıyordu. Emeviler saltanatı gitti. Abbasiler geldi. Sopa cezasını durdurdular. Politik emelleri için hapse koydular. Orada da zehirlediler. Bu insanlar, tevhidi ayakta tutmak için bu mücadeleleri verdiler. Şimdi bakıyorsunuz tevhidi hançerlemek için bu insanları put yapıyorlar. Ne İmam-ı Azam'ı anlamış, ne Şâfiî'yi, ne Mâlik'i anlamış. Hiçbirşeyden haberi yok. İmamı Âzam ne yapmış? Ne söylemiş, ne için çırpınmıştır? İki tanesini söyle desem bilmez? İmam-ı Azam'ı seviyor musun? Seviyorsan gel, dini Kur'an'a teslim edelim. O bunun için mücadele verdi. Peygamberi seviyor musun? Seviyorum. O zaman **Hz. İsa**'ya Hıristiyanların yaptığını bizim peygamberimize niye yapıyorsun? Allah'ın Peygamberi, Allah'ın ona vahyettiği kitaba rakip firma mı kurmuştur? Yok, hâşa. O halde, Peygamberimizin o kitaba hesap vermekten çekinmesi ne demek? Niçin bunları söylüyoruz? Bunlar söyleniyor ki bizim **Peygamberimize isnat edilen yalanlarla, Peygamberimizin gerçek sünneti ve sözleri ayrılsın birbirinden.**

Peygambere saygı adı altında peygamberi yalan makinasına çevirmek mi istiyorlar?

Yoksa, biz bunlarla dini kurtaracağız, Kur'an-ı Kerim'i devre dışı bırakalım mı diyorlar? Kur'an-ı Kerim devre dışı kalırsa İslam'dan söz etmek mümkün değil. O halde, dini sahibine teslim etmek gerekir, aziz dinleyenlerim.

Dini sahibine teslim etmek demek dini Kur'an'a teslim etmek demektir. Dini Kur'an'a teslim edelim deyince adam, **sünnet** ne olacak diyor? **Sünnet** işte o zaman tecelli edecek. Yani sünnete saygı, dini Kur'an'a teslim etmek demektir. Hz. Peygamber'in çehresini de fark edebilmek için Kur'an'a gitmek lazım. **Allah'ın Resulü, Kur'an'ın Muhammedidir.** Arap onu bir türlü saptırıyor. Acem bir türlü saptırıyor, Şaman kültürü bir türlü saptırıyor, Budist, Hint kültürü bir türlü saptırıyor. Çehresi değişiyor. Bunca çehrenin içinden Allah'ın Resulü olan Peygamber'i nasıl çıkaracaksınız? Kur'an'a başvurarak çıkaracaksınız. Bunun dışına giderseniz inadı iman gibi kitlenin önüne çıkarırsınız. **İnat iman değildir.** İman, **beyyine** üzerine olmaktır. Kur'an yine tanımını getiriyor. Beyyine üzere olmak, açıklık, delil, ışık, aydınlık üzerine olmaktır. Beyyineden koparılan imana Kur'an-ı Kerim **inat** diyor. Hz. Peygamber buyuruyor ki, ben **muannit** olarak gönderilmedim. Tâbire bakın: İnadı putlaştıran insan olarak gönderilmedim.

Hz. Peygamber'e teslim olmak nedir? Bir kelimeye indirerek biz söyliyelim. **Hz. Âişe**'ye soruyorlar. Peygamberimizin ahlakı neydi, bize anlat? Ne anlatayım? Kur'an'ı okuyun. Ahlakı oydu, diyor. O Kur'an'ın canlı misaliydi. Hz. Âişe diyor bunu. Peygamberimizin bir adı da Kur'an-ı Nâtık: **"Konuşan Kur'an"**. Kur'an burada. Peygambere binlerce yalan isnat edilmiş. Bunların hangisi Kur'an-ı Nâtık'ın fiilidir. Nasıl çıkacaksınız işin içinden. **İmamı Âzam** öyle diyor: Peygamberin sözü olduğunu bana gösterin alnımı önünde derhal yere koyayım. Ama bana ispat edin. İspat edemiyorsunuz! İspat edebilmek için Kur'an'a müracaat lâzım. Hangisi evet, hangi-

si hayır. Bir kelimeye indirgiyorum. **Kur'an'a teslimiyet** diyoruz. Güvenilir hadis de onun arkasından gelecek. Güvenilir sünnet de onun arkasından gelecek. Nasıl olacak bu iş? Bu iş Kur'an'ı okumakla olacak. Ve biz diyoruz ki, **İslam dünyası kaç asırdır Kur'an okumuyor.** Şimdi bunu da yanlış anlıyorlar veya anlatıyorlar. O başta bahsettiğim bir enternasyonal tezgâh var ya, onun uzantıları var Türkiye'de. O hemen devreye giriyor. Sünnet diye sünneti çarpıtıyor, saklıyorlar. Namazların cemi meselesinde bunu yaptılar. **Namazların cemi** açık ama, bizim coğrafyamızda bilinmiyor. Biz biliyoruz, ilâhiyatçılar, din adamları biliyor. Halk bilmiyor. Halk da bilsin diyoruz. Bildirmek bizim görevimiz. Namazların cem'i meselesi. Yine konuştuk. Daha ilk günde yazdığımız yazının 3. ncü cümlesinde dedik ki bunun, namazları 3'e indirmekle ilgisi yoktur. Namaz 5 vakittir. Sakın aksi bir zaafa gitmeyin diye bağıra bağıra söylüyoruz. Biri mikrofonu Diyanet İşleri Başkanı'nın ağzına dayıyor. Alıyor ondan yarım saatlik konuşma. Koparıp koparıp 3 dakikaya indiriyor. TV'de yayınlıyor. Adamın söylediğinin tamamen tersi. Türkiye'nin en büyük ilahiyatçıları, Diyanet Reisi hepsi aynı şeyi söylüyor. Bu basına çarpık intikal ediyor, bakıyorsunuz, aman yarabbi bu bir kaos. Düşmanlar başına. Namaz 3'e indirildi. Bundan sonra namaz 3 vakit. Nereden çıktı bunlar? Hangi namert namazın 3 vakte indirildiğinden söz edebilir. Böyle şey mümkün mü? 38 hadisle gündeme getirilen mütevâtır, Muhammedî, fiilî bir sünnet var. Tarih içinde bütün mezhepler uygulamış. Ehlisünnetin 3 mezhebi uygulamış. Sınırsız. Ebu Hanife sınırlı uyguluyor. Hac farızası boyunca uygular. Onun içtihadı o. Sen de uygularsan sana da kimse birşey demez. Ama Şafiî'yi, Hanbelî'yi, Mâlikî'yi takip ederse bir adam ne diyeceksin? Bu, Peygamber'in sünnetinde var mı, yok mu? Kardeşim, var! İşte burada. Derdin ne, sıkıntın ne senin? İki hesap var:

İslam'a inkâr gözlüğü ile bakan adamın sıkıntısı var. O istiyor ki bu curcunada namazları 3'e indirsin. O oradan giriyor devreye.

Bir de Allah'ın rahmetinin Allah'ın kullarına ulaşmasından rahatsız olan **din tüccarı** var. **Hürafe tüccarı** da dini inkâr eden adamın tuzağına sürekli yem ulaştırılıyor. İkisinin hesabı bir yerde aynı. Olan halka oluyor. Peygamberimiz bir lütuf, bir rahmet uygulaması olarak getirmiş bunu. Hayatı boyunca uygulamış. Mazereti olan insanlara örnek. Nedir mazereti, sıkıntısı? Kendi tayin edecek. Sen mazeret dikte edemezsin. Senin için birşey mazeret olmaz, aynı şey başkası için mazeret olur. **Şâtıbî** (ölm. 1388) öyle diyor: **Ruhsatı kullanmada müminin vicdanı kendi nefsinin fakihi olacaktır** diyor, aynen. Bir fıkıh devi, İmam Şâtıbî bunları söylüyor. Biz söylemiyoruz, icat etmiyoruz.

Mazereti olursa, öğle ile ikindiyi onlardan birinin vaktinde, akşamla yatsıyı da onlardan birinin vaktinde, ikisini peşpeşe kılarak toplar. Kazaya kalsa- kalmıyor mu bu hayat curcunasının içinde- hepsini birden kılsanız namaz bir vakte mi inmiş olur? Ben 10 yaşından beri namaz kılıyorum. Cem ile kaza imkânı olmasa ne hale düşeriz biz? Namaz kılamaz hale düşeriz. Allah biliyor bizi. Bu imkânları onun için getirmiş. Kulum bana ibadet etmiyor duruma düşmesin. Kapılar kapanmasın. Sen niye kapatıyorsun kapıyı? Sen Allah mısın? Yoksa Allah bazı şeyleri eksik bıraktı da, sen mi tamamlayacaksın? Hayır. O halde olduğu gibi söyle.

5 vakti şu gün hiç kılamadınız. Hz. Peygamber'in hayatında olmuştur. 5 vakti ard arda kaza ettiği vakit var. Oturup bir saatte 5 vakti kılıyorsunuz. Şimdi namaz 1'e mi indi?

Cem de bunun bir başka şekli. Burada bir melun el var. İslam'ın rahmeti ile insanlarımızın arasına sürekli giriyor. Gerekçe şu: Efendim, bu istismar edilir. Söylememek lâzım.

Peki Arap, Acem, Endonezyalı, Doğulu-Batılı istismar etmiyor da bizim insanımız mı istismar edecek? Bizim insanımız bu kadar mı densiz? İstismar edecekse bu adam namaz kılmaz, boynuna zincir mi takacaksınız? Cem, bu Muhammedî imkân namaz kılanlar için. Namaz kılmayanlar için bu imkân yok. O ayrı bir iştir. Kılmıyorsa kılmıyor. Kılan adama bu Allah'ın lütfudur. Bir başka gerekçe: Efendim, bu halka bunlar anlatılmaz. Bunlar avam takımı, hayvan sürüsüne benzer diyor adam. Biz bunu aramızda uygularız. Halka niye anlatalım? Allah'ın kitabının neresinde var, insanları ikiye ayırmak. Bu, namaz kılan mümine hitap eden keyfiyettir. Bunları nasıl ayıracaksın biribirinden. Ulema sınıfı uygulasın, halk uygulamasın. Bunun Allah'a fatura edilmesi zulüm değil mi?

İşte Kur'an-ı Kerim burada yakınıyor, Yahudi hahamlarından. Allah'ın kitabını sürekli ağızlarında geveleyerek başka taraflara çekerler diyor, tahrif ederler, saklarlar. **İslam'ın saklanmasını halka dindarlık diye satanlar var. Örtün üstünü diyorlar. Ulema bugüne kadar söylemedi de sana ne oluyor?**

Hangi ulema söylemedi? Ulemanın dilinde ot bitti söyleye söyleye. Söyledi, siz söylemiyorsunuz halka. Halk nereden bilecek. Ben şahadet ediyorum. Nereden bileceksiniz? Nasıl okuyacak halk. Senin Allah'tan korkun yok mu? Bunları söyleyeceksin. Söylenmiş bunlar. Hatta söylediklerinin çok azını gündeme getiriyoruz, çoğu duruyor. Ulemanın mirası içinde, söylenen, tartışılan meselelerin % 50'sini bile biz gündeme getiremiyoruz. Gırtlağımızı sıkarlar. % 50'si duruyor. Kim söylememiş? Ulemaya niye iftira ediyorsunuz? Putlaştırıyorsun ulemayı, sonra da iftira ediyorsun.

Git oku **İbni Kayyım**'ı, İslam düşüncesinin âbidelerinden biri. Hadi tercüme edin. Tercüme edin verin, halk okusun da görsün.

Anlattığınız din ile Allah'ın gönderdiği din aynı mı? Buyur, hadi versene!

Gazâlî'nin **İhyayı Ulümûnu** tercüme ediyorsun. Gazâlî'nin İhyayı Ülûm'unda geçen hadislerin % 80'ni uydurmadır. Var mı bir itirazı olan, aksini söyleyecek olan? Onu tercüme ediyorsun. O hesabına geliyor. Hürafe satıyorsun çünkü... **İbn-i Kayyım**'ın İ'lâmul-Muvakkiîn'i var. Bir dev eser. Bir cildi **Hîle-i Şcri'ye** edepsizliğini anlatıyor. "Allah'a kazık atma" küstahlığıdır hile-i şeriye. Hem din olacak hem de hile olacak, Hile-i İslam de de görelim. Diyemezsin. Bak, **İslam'a leke bulaştırmak için evvela dinin adını değiştiriyor: Şeriat diyor.** Bunları söylüyoruz. Bunlar söylenmiş de size söylenememiş, birisi gelip söyleyecek. Yarın gelecek kuşaklara bir başkası söyleyecek. Çünkü onlara da söylenmemiş olacak. Evet, bütün bunlardan haberdar olursak yolumuz Kur'an'a gider. Ve Kur'an'la tanışmak bir hayatî mesele halinde karşımıza çıkar.

İslam dünyası Kur'an'ı okumuyor, diyoruz. Kur'an'ı okumadığı için bunları okumuyor. Bunlar Kur'an'la kucaklaşmıştır. Bunları fark etmek için Kur'an'ı fark etmek lazım. 600 küsur sahife kitap dedim. İlim dünyasında 600 sahifelik kitabın alfabetik indeksi 20 sahifelerde seyreder. Şimdi bütün imanınızla, irfanınızla kendi kendinize sorun, muhasebe yapın! Bu 600 sahifelik Allah Kelamı içinde olanları, bırakın 20, 30, 40 sahifeyi, şöyle küçücük bir kağıda birkaç kelime ile, harf sırasıyla veya karışık yazın? Ne vardır?

Bütün Türkiye'de bu soruyu soruyorum. Bu kitapta ne var, hadi, soruyorum?

Kur'an'ı okumuyoruz. Camide, evde hatim indiriliyor. Kur'an-ı Kerim'i ben 9 yaşından beri ezbere okuyorum. Kur'an-ı Kerim okumak nedir sorusuna cevap vereceksiniz? Ondan sonra ortaya çıkar Kur'an-ı Kerim'i okuyup okumadı-

ğınız. Nasıl cevap vereceksiniz? Kur'an-ı Kerim kendisini okumanın ne olduğunu kendisi zaten sormuş ve cevap vermiştir. Kur'an-ı Kerim diyor ki, beni okumak nedir biliyor musunuz? Tedebbür'dür diyor ve soruyor. Nedir **tedebbür?** Bir metni, bir kelâmı, bir sözü, bir muhtevayı gerektiği şekilde anlamak için akıl, beyin ve ruh imkânlarını seferber etmek demektir.

Okuyacaksınız. Buyrun, senin evinde indirilen hatimde **tedebbür** var mı? Varsa söyle de sözümü geri alayım. Neyi okudun sen? Sen sadece Kur'an'ı telaffuz ettin. **Telaffuz etmek okumak demek değildir.** Allah kelamının telaffuzundan da ruhanî bereketler çıkar. Ona kimse itiraz edemez. Onun hazzını en iyi bilenlerden biri benim. Ama o yetmez, Kur'an'ı anlamak lazım.

Kur'an-ı Kerimi herkes kendi dilinde tercümesinden okuyacak. O tercümeler Kur'an değildir. Kur'an orijinal şekliyle Kur'an'dır. Ama herkes kendi dilinde Kur'an'ın tercümesini okuyacak. En azından şunun içinde ne var diyebilecek.

Efendim, okuyoruz da anlamıyoruz. Hayır, yalan. Değil derseniz Allah yalan söylüyor olur. Hayır, sakın kendi gafletimizi, tembelliğimizi Allah'a fatura etmeyelim. Aman ha! İşte işin burasında enternasyonal tezgâhın uzantıları Türkiye'de devreye giriyor.

1.ci diyor ki: Kur'an'ı okuyup anlamak mümkün değil. Çünkü Kur'an muğlak ve mücmeldir. Hâşa. Batı'nın, İslam'a düşmanlık duyan büyük oryantalistleri vardır. **Black M. Donald** bunlardan biridir. Onun eserlerini Amerika'da hocalığım sırasında okudum. Hummalı bir Kur'an düşmanıdır. Kur'an'ı kötülemek için tezini şu nokta üzerine oturtur:

"Kur'an kaostur. Kimse okuyup birşey anlamaz. Yani muğlaktır."

Şimdi ülkemizde **Black Mac Donald'a** rahmet okutacak insanlar var. Dindarlık adına bunları söylüyorlar. Kur'an muğlaktır, okunursa kimse birşey anlamaz diyorlar. Etmeyin. **Kur'an muğlak diyen küfre gider.** 31 tane ayet var, bunun aksini söylüyor. Kur'an muğlak ve mücmel değildir.

Kur'an'ın bir adı da **Kitab-ı Mufassal.** Allah o kitabı size detaylı olarak indirmiştir. 31 tane ayet, **Kur'an'ın Temel Kavramları** ve **Kur'andaki İslam** kitaplarımda dökümleri yapılmış, bağlamları, detayları gösterilmiştir. 31 tane ayet. Kur'anda bir tane işaret yok, Kur'an'ın muğlak ve mücmel olduğuna dair. Allah'tan korkmuyor musun? Kur'an'ın neresi muğlaktır. Kim okumuş da anlamamış? Okudun da mı anlamadın?

2.ci etapta bir zulüm daha: Kur'an zormuş. Allah 4 tane ayette çift yeminle bunun tersini söylüyor. Etmeyin! Kamer suresinde, âdeta insanlığı omuzlarından tutarak, sallayarak kendine gel diyor. Cenab-ı Hak mucize sergilemiş. İnsanoğlunun ne yapacağını biliyor. Üst üste yemin olsun ki, 4 yerde, bakın, çift yeminle, "Biz Kur'an'ı kolaylaştırdık ki siz okuyup anlayasınız."

Okuyup anlayacak kimse yok mu diye de soruyor? Bu kitap mı zor anlaşılıyor? Bunların hesabını Cenab-ı Hak sorar. Bunları söylediğiniz zaman arkadaşın gözleri yaşarıyor. Müslüman koşuyor ve bir meal alıyor. Zannediyor ki Kur'an'ı oku, anlarsın dedik. Oku da allâme kesil bir gecede dedik.

Ertesi gün geliyor. Hocam, sen öyle dedin. Allah razı olsun. Ben aldım ve okudum. Dilini anlamıyor, ne demek istediğini nasıl anlayacak. Onun dili ağır. E o zaman falancanın mealini oku. Ben anlamadım. Neyi anlamadın? Neyi anlamadının arkasından gelecek şeyler standarttır, âdeta... Efendim falan ayet de diyor ki, göklerdeki yollara yemin ederim ki, kara deliklere yemin ederim ki, bunları anlamadım.

Rüzgârların dölleme yapması, rahimde 3 karanlık bölge, astronominin kanunları ile ilgili ayetler. Allah Allah ben de bunları anlamıyorum. Demek ki, ikimiz de birleşmişiz deyince duruyor. Yahu kardeşim, senin ne işin var bunlarla. Kur'an'da 6000 küsur ayet var. Kur'an bütün insanlığa, en ileri derecede bilim adamlarına da hitap ediyor, en basit çoban vatandaşa da hitap ediyor. Sana Kur'an-ı Kerim'i oku dediğimiz zaman sen gidip **Gâzâlî**'nin, **İmamı Âzam**'ın, profesörlerin anlayacağı ayetlerle niye uğraşıyorsun? Bazı ayetleri ben de anlamıyorum. Ben, biyolojinin kanunlarını bilmem. Biyoloji kanunlarından bahseden ayeti ben de anlamam. O nasip biyoloji âliminin. Astronomi ile ilgili ayetler Kur'an'da epeyce. Bunları ben de anlamam.

Kur'an'da, uzman ilim adamlarının, düşünce adamlarının anlayacakları nasipler var, onları bir kenara koyun. Onu her bilimin uzmanı anlayacak. Biz, Allah'ın kulu olarak, dinin kaçınılmazlarını, asgarî müştereklerini okuyup anlayacağız. Nedir onlar? Kulluk borcu olarak Allah şunu yap, bunu yapma demiş. Onları herkes okur, anlar Kur'an'dan.

Okuma yazma bilmiyorsan kendini hesaba çek. Bunun günahı Allah'ın değil ki? Git okuma yazma öğren. Kur'an'ın ilk emri, "oku!" Sen ilk emri çiğnemişsin. Kur'an'dan bahsetme sen. Hakkın yok. İkra diyor evvela. Oku. Okuma-yazmayı öğren. Kendi dilinde tercümesini okumayı öğren. Arapça öğreniyorsan fevkalade. Onu da öğren. Bilmiyorsan kendi dilinde. O dilden oku ve öğren. Okuduğun zaman neyi anlamayacaksın. Kulluk borçları (ahkâm ayetleri) en ileri rakam 500'dür. 18'e 19'a indirenler vardır. Herkes bunları bilir, anlar. **Zarûrâti diniye** bunlar, anlaşılmaz derseniz Allah'a iftira etmiş olursunuz. Allah o zaman abesle iştigal etmiş olur. Hâşa! Neyi anlamayacaksın? Yetim malı yeme diyecek sana. Yetimin haklarını yersen karnına ateş doldurursun. Bunu okuyup anlamayacak mısın? Bunu anlamayacak bir tane

adam var mı? Yalan söyleme. Verdiğin sözü yerine getir. Eksik ölçüp, yanlış tartma. Allah aşkına, bunları anlamayan var mı? Yapmak istemiyor da ondan. Anne-babana, ibadet eder gibi hizmet et diyor. Anneni-babanı itme, horlama, öf deme, inletme, atma, şunun bunun başına sarma, 3-5 kuruş vererek diyor. Neyi anlamıyorsun? Bunların anlaşılmayacak nesi var. Açıkça, bunları yapmak istemiyorsun.

Efendim, Allah'a ibadet et, secde et diyor. Namazı tam yerine getir. Rükû, secde, kıyamı vermiş, kıraatı vermiş, kıbleye yönelişi vermiş, abdesti vermiş. Ne istiyorsun, ne kaldı geriye?

Bir de aziz Peygamberimiz fiilî sünnet (Mütevâtır Sünnet) olarak nasıl kılınacağını göstermiş. Neyi okuyup anlamıyorsun? Bunların hepsi anlaşılır. Okumuyor. Sonra bana gelip soruyor. Teyzem öldü. 7. gece, 40. gece, 52. gece, burnunun düştüğü gece Kur'an'dan okunacak duayı bana gösterin diyor. Bu uygulamaları nereden buldun? Allah'ın Kitabı'nda böyle rezillikler olur mu? Hiç olmazsa bunu öğrenirsin arkadaş. Kur'an'ı okursan şu maskaralıkların Kur'an'da olmadığını öğrenirsin. Kur'an'ın ölü kitabı olmadığını anlarsın. Az şey mi bu? Şimdi bütün bunlar söyleniyor ve enternasyonal küfür tezgâhının gaflet kanadını kotaranlar bakıyorsunuz konuşuyorlar. Çocuklarınıza Kur'an okutmayın, sapıtırlar diyor. Gazetesinde başlık atıyor. Eğer Kur'an okuyarak sapıtılıyor ise bizim çocuklarımız ne ile hidayet bulacaklar? Sizin Allah'tan korkunuz yok mu? Bunlar din diye bizim insanımıza satılıyor. Kur'an okutmayın çocuklarınıza sapıtırlar. Bir tane daha: Biz Kur'an'ı hüküm çıkarmak için okumayız diyor. Sevap almak için okuruz. Be insan, hükümlerini ayağının altına aldığın bir kitap sana sevap verir mi? Allah'ı ne zannediyorsun? Allah ahmak mıdır? Hükümlerini ayak altına alacak, Kur'an ona sevap verecek.

Biz sevap kazanmak için okuruz diyor. Sonuç, aziz dinleyenlerim, **Kur'an'a hürmet, Kur'an'ı daha güzel kılıflarla duvara asmakla eşitleniyor. Ve biz 3-4 asırdır, Kur'an'a hürmet adı altında Kur'an kılıfı dikiyor, Kur'an'ı çekmecelere koyuyoruz.** Kılıflar yetmemiştir, bir de çekmece yapılmıştır. Kakmalı, gümüşlü çekmecelere koy ve kapat. Kur'an'a hürmet bu! Kur'an asılı durur orda. Ben ayaklarımı uzatmam. Kur'an asılı durur orda seçkin kılıfta. Kur'an'ın olduğu odada ayaklarını uzatmıyor ise dindarlığın zirvesinde. Yanına yaklaşamazsınız.

Evet, Kur'an'a hürmet için ayaklarını uzatma, arka odada ne melanet işlersen işle. İslam dünyası, rafa mahkûm ettiği bir kitaptan birşey bekliyor. Bu kitabın bize rahmet elini uzatması mümkün değildir. Herkesin aklını başına alması lazımdır. Bu kitap hapsedilmiştir. Ve bu kitabı hapsederek, bu kitaba hürmet gösterisi yapacağımızı da Kur'an-ı Kerim söylemiştir. Bunu bilir misiniz? Kur'an-ı Kerim'i okursak şunu anlarız. 14 asır önceden bize uzatılmış mucize haber. Kur'an'da bir **Furkan** suresi vardır. Mahalledeki camide senede 20 hatimi deviren bir vatandaş Furkan suresinde neler var, bana iki kelime ile söylesin? Söyleyemez. Bu işle özel uğraşmadı ise söyleyemez. Bu bizim dinimizin, dünyamızın, âhiretimizin kitabıdır. Bakın, bundan bu kadar haberimiz yok. **Âkif,** bunları şiirinde dile getiriyor. Safahatında şu mealde konuşuyor: Seni, Allah kötülük edip de bu hale getirmedi ey İslam dünyası. Allah'tan belanı istedin; Allah da belanı verdi. Ve diyor ki **"Eğer yandınsa hakk-ı sarîhindi ki yandın"** Yandınsa hakettin de yandın, Allah zulmeder mi?

Şimdi sürün bakalım!

Bakın, nasıl yandık. O **Furkan** suresindeki isme bakın. Hakla batılı, ışıkla-karanlığı, çirkinle-güzeli, doğru ile eğriyi, zalimle-mazlumu ayıran demek Furkan. Kur'an'ın bir adı da Furkan. Bizler ne zulümü, ne adaleti, ne zalimi, ne mazlumu

ayıramayız. Çünkü bunu yapacak kitaptan haberimiz yok. Kendimize durmadan zulüm ediyoruz. Onun bile farkında değiliz. Evet, Furkan suresi, bizim hep devirmek için okuduğumuz sure. Orada bir ayet var, o ayete gelmeden size bir Kur'an sırrı daha vereyim. Bunları okusaydık, bunları size anlatmaya gerek kalmazdı. Bunları tüm Müslümanların açıkca bilmeleri lazım. Bunlar bu işin amentüsü, ebcedi. Şimdi bakın, Kur'an-ı Kerim gayet açık diyor ki: Bütün peygamberler kendi ümmetlerinin tanığı olarak Allah'ın huzurunda, o büyük mahkemede dinlenecekler. Ey bu Kur'an'ı vahyettiğim Peygamber, sen de, senin ümmetinin tanığı olarak dinleneceksin. Her peygamberin, ümmetinden şikâyeti olacaktır diyor. Nedir o şikâyetler, vermemiştir. **İsa** ne şikâyette bulunacak, vermemiştir. **Musa** ne şikâyette bulunacak? Onları vermiyor. Bir tane, beş tane, kaç tane ise...

Bizim Peygamberimizin bizden şikâyetine gelince, onun birtane olduğunu söylüyor ve veriyor. Dikkat et, o Furkan suresinde veriyor. 30. ayet.. Ben bu ayeti 30 sene sonra fark ettim. Şu mübarek saatlerde oruç da tanık olsun. Bunu 30 sene sonra fark ettim. Ve hâlâ o ürpertinin içindeyim. Bu ürpertiyi duymayanlar, Allah'tan hiçbir şey beklemesinler. İslam dünyası bunu fark etmediği için sürünüyor. Bunu fark etmeyeceksin de neyi fark edeceksin? Kur'an nerde kaldı.Nerde peygamber edebiyatı. İşte Peygamberin şikâyeti. Peygamber'in şikâyeti var. Peygamber'i, Allah'tan ayırarak kamp şefi yapıyoruz biz. Peygamber'i Allah'tan ayırdınız mı peygamber olmaktan çıkar. Ayırmayın. Allah'ın kitabından Peygamber'i ayırmayın. İşte, ayırmazsanız bu geliyor karşınıza. Bakın burda Müftü Efendi var. Birlikte kelime kelime mânasını verelim. Resul diyecek ki (ayetler kıyametten bahsediyor). Kur'an'ın güzellikleri bunlar. Resul (Yani Hz. Muhammed)diyecektir ki -dinle bakalım. Altından kalkabiliyorsan kalk, helal olsun, ben kalkamıyorum- diyecektir ki: Ya-

rabbi, benim bu kavmim, toplumum, ümmetim Kur'an'ı tuttular, fizik mânada aldılar, ama nasıl aldılar, **mehcûr** olarak aldılar. Elleri ile tuttular da, hükümleri ile hayatın dışına ittiler, devre dışı bıraktılar. Kendi dışlarına ittiler. Ama kılıfını ve kapağını fizik mânada tuttular. Peygamberimizin bizden şikâyeti bu olacaktır.

Bunu veriyor Kur'an-ı Kerim. Bizim nereden battığımıza dikkat çekiyor. Şimdi İslam dünyası, Peygamber'in bu şikâyetinin altından kalkması için ne yapması gerekiyorsa yapsın. **Şimdi Allah'ın Resulü'nü, Allah'ın Kitabın'dan koparak Arap hürafelerinin taşıyıcı savunucusu durumuna getirmek istiyorlar. Kur'an-ı Kerim insanlığa Arap örflerinin tanımı için gelmemiştir.** Kur'an-ı Kerim Allah'ın dinini anlatıyor. Arap örflerinin ihyası değildir. Allah'ın dini, Allah'ın dininin ihyasıdır. Biz, **Arap örflerini ihya etmekle Allah'a varamayız. Örflere saygı duyarız. Ama bizim dinimiz, Allah'ın Kitabı'ndan gelen mesajda saklıdır.** Biz bu mesaja uymaya mecburuz. Şimdi onun-bunun örflerini bizim insanımıza din diye satıyorlar. Kur'an projektörünü tutup bu örflerin ufûnetini deşifre ettiğinizde rahatsız olup dört taraftan feryadu figana başlıyorlar. Niye feryat ediyorsun? Senin bağırmanla biz bırakmayız bu işi. Hayır, hayır! Tevhid'in, Allah'ın elinden çıktığı şekliyle her devirde anlatan kadroları olmuştur, olacaktır. Biz o kadroların içinde bir nefer olabiliyor isek ne mutlu bize. Ve o kadrolar vardır. İslam dünyası'nda bir, beş değil, çok. Siz onları konuşturmasını bilmiyorsunuz? Size küsüyorlar ve konuşmuyorlar. Sizin vurdumduymazlığınızdan konuşmuyorlar. Bakın, şu son tartışmalar içinde bunları konuşuyoruz arkadaşlarımızla. Diyorlar ki, bırak, üç kuruşluk keyfimiz var. Onuda mı kaçıralım? Bunları kim düzeltmiş ki biz düzeltelim diyor? Sebep şu: **Herkes dinin kurtarılması işini baş kasına havale ediyor.** Ben sizin dininizi kurtarmaya mec-

bur muyum? Beyfendi, sizin dininizi üstlenip sizi cennete taşımaya mecbur mudur? İlim adamıdır. Size söyleyecek. Soracaksınız.

Soran yok. Kur'an'ı okumadığımız için din adına neyi öğrenmek istediğimizi bilmiyoruz. Benim 37 tane müftülük yapan talebem var. 20 yıllık İlahiyat Fakültesi hocasıyım. Şimdi bu 37 sayısı arttı. İndeksini tutuyorum. Bayram-tatil görüşüyoruz. Nasıl oralarda durum dediğim zaman: Hocam, hiç iyi değil diyorlar. Müşterek bir sıkıntı var. Özel sıkıntılar var o ayrı. Hocam, diyor: "Kaç yıldır şurada müftüyüm, vaizim, görev yapıyorum. Bana kitap karıştırtacak, birşey araştırtacak, beni bir yöne itecek bir tane soru gelmiyor" diyor. Cemaatten soru yok. İşte felaket burda. Ne geliyor soru olarak. Efendim tespihte sübhanallahta böyle mi tutayım, şöyle mi tutayım? Şöyle tutulursa cennete dik, böyle tutulursa rampa aşağı gidiliyormuş. Daha ne soruyor? Cebrail'in kaç tane kanadı var. Bak, bak! Ne işin var senin oralarda. Efendim, Sırat Köprüsü'nün kaç km. olduğunu soruyor?

Cenab-ı Hak bile bunları gündeme getirmemiş. Hz. Peygamber diyor ki: Eski ümmetler böyle durmadan kaşınıp saçma-sapan soru sorarak helâk oldular diyor. Kur'an-ı Kerim söylüyor: **Bu din meselesinde kaşınmak hırlılığa alâmet değil.** Hâlâ kaşınıyor. Sonra Kur'an-ı Kerim diyor ki: Ölümden sonra yeni bir hayat olacak. Ve bu hayatından hesap vereceksin. Bu hayat nimetleri insana bedava verilmedi. Başı boş değilsin. Bunun hesabı sana sorulacak. Âhiret bu işte! Nasıl soracak, ne yapacak? İlle cehennem çukurunun resmini istiyor. Cennet köşkünün, hurinin resmini istiyor. Ayağını- bacağını yaptıracaktır. Cennete gitti de... bir git. Seni cennete koyan kudret orada sonsuz nimetler verecek. Gider görürsün. Ne acele ediyorsun! Çetele tutuyor. Allah'la pazarlık, sürekli pazarlık. Allah'ı sayıya, mekâna, zamana hapsedecek. Şu kadar zekât verdim, bu kadar karşılığı. Allah ma-

halle kasabı olsa dayanamaz buna. Bu kadar hesapçılığa Allah dayanamaz. Kulluk borçlarını, sana verdiği nimetlerin hakkını ödedin de öbür tarafın çetelesini tutuyorsun? Yahu secde etsene Allah'a. Bir defa kul ol.

Bu öyle bir cömert sultan ki en küçük mânada gönlüne girdin mi seni hazinelerin üstüne oturtur. Sen ne çetele tutuyorsun? Kendi nefsine mi benzetiyorsun Allah'ı?

Çetele tutarken de beni, müftüyü ve vaizi âlet ediyor bu işe. Yandı adamlar. Hep şikâyet. Hocam, doğru dürüst bir tane soru yok diyorlar. Hep bunları soruyorlar. Ölünün burnu ne zaman düştü? Parmağı ne zaman düştü? Sana ne burnundan, ayağından. Ne zaman düşerse düşsün. Bütün bunların arkasında, Kur'an'ın "oku" emrinin çiğnenmesi var. Bu **kitabın ilk emri "oku." Ve İslam dünyası bu ilk emri çiğnemiştir. İlk emri çiğnedikten sonra öbür emirleri hiçbir yere koyamazsın.** Aklımızı başımıza devşirmemiz lâzım. İlk emir çiğnenmiştir. Oku, oku! Neyi okuyacak? Mc Donald'da hamburger'in 50 bin lira olduğu bir dünyada yaşıyoruz. İki lokma bir delikanlı için. Böyle bir dünyada kaç Müslüman eve giriyorsunuz, Mc. Donald hamburgeri fiatına alınacak bir Kur'an Meali yok. Hafız efendiyi çağırıyor, dinleyecek. Ona da ihtiyaç var, ruhumuz yıkansın diye, tamam. Yalnız bunun ne demek istediğini anlamak lazım. Ve bir tane meal yok müslüman'ın evinde. On tane olması lazım. Müslüman'ın evinde on tane olması lazımdır. İlla bir tane. Bunların hepsi güzeldir. Edebî zevk, uslüp farklıdır. 2 tane olsa kıyamet mi kopar? Ondan sonra ayağınız koltuğun altında birşeylere takılıyor, bir karıştırıyorsun, her koltuğun altından 200-300 bin liralık Tommiks, Teksas çıkıyor. Yahu bu dine bizim yaptığımız bu olunca bu din bize niye bereket ve yüz akı göndersin!...

Hiç dinledin mi ne söylüyor Peygamber? Şunu dinle, bak, hem haberi vahit falan değil. Uydurma hadislere sığınıyor-

lar. Peygamberi yalan makinasına çeviriyorlar. Şu mütevâtırlara bir gelin, şu sağlamlara bir gelin, bakın orada neler var. İşte bir tanesi. **"Kardeşine, zalim de olsa mazlum da olsa yardım et."** Bir grup sahabiye hitaptır. Soruyorlar, Ey Allah'ın Resülü: Mazluma yardım edelim, tutup kaldıralım. Zalime nasıl yardım edeceğiz? "Onun da zulmüne engel ol; o da ona yardımdır." diyor. Demek ki her hal ve şartta insana yardım gerekir. Bak şu senin dinine. Şimdi günahkârı kaldırıp atıyor adam: "Ben buna din, Allah, Peygamber anlatmam, anlatmam, anlatmam" diyor. Habire başımızda boza pişiriyorlar. **Lionslara, Rotaryenlere** niye konuşuyorsun? E ne yapalım kardeşim şimdi. Ne yapalım kardeşim? Müftüler çağırıyorlar, gidiyoruz. İmam-Hatip Okulu çağırıyor, gidiyoruz. İslamî vakıflar çağırıyor gidiyoruz. Rotaryen çağırdığı zaman bu Rotaryenlere ben şimdi ne diyeyim? Açık konuşuyoruz. Şeffaf tartışma. Bana, **Yurdaer Bey** kaç gün önce, bir ay önce telefon etti. 20-30 gün önce. Ne istiyorsunuz benden? Efendim bize dinimizi anlatsanız, güzel konuşuyorsunuz, anlatıyorsunuz. İnsan sizin dilinizden daha iyi anlıyor. Ne istiyor benden? Kur'an'ı anlat diyor? Dini anlat diyor. Zaten **ben üç şeyi anlatıyorum. 4.ncü yok. Kur'an, Allah ve Muhammed anlatıyorum.** Esas çehreleri ile ama, hürafeler ile toza bulanmışını değil. Bunları istiyor benden.

Şimdi, ben bunlara, İslam'ın hangi gerekçesini, hangi beyanını delil göstererek diyebilirim ki, ben size gelip Allah'ı, Kur'an'ı ve Peygamber'i anlatamam. Derse ki bana, hocam bizim Allahımız kim? Bir tane daha Allah mı var, göster de gidelim. Biz O'nu ondan öğrenelim derse ben ne yaparım? O demiyor, ben soruyorum. Falancalara İslam'ı anlatma diyen tezgâhtara soruyorum. Başka Allah mı var? Şimdi çıkar birisi bana derse ki, senin kitabın da, hani adına ahkâm kestiğiniz Kur'an var ya, bu Kur'an en büyük, peygamberlerden ikisine, Hz. Musa ve kardeşi Hârun'a diyor ki: Ey Musa ve kardeşi Harun, Firavun'a gidin. (Firavun Allah'a kafa tutmanın, inkârın sembol adı Kur'an'da) Firavun'a gidin. Ona tatlı ve yumuşak dille söyleyin; olabilir ki içine bir ürperti düşer de doğruya döner. Şimdi bizim insanımızın hangi günahkârı Firavun'dan kötü de biz ona anlatmayacağız. Ben bunlara cevap istiyorum. Bunların cevabı yok. Namert tezgâhın bunlara vereceği cevap yok. Sadece fesat yayıyor. İşte Peygamber bu, Allah bu, Kur'an bu, Kitap bu, bunun aksi ise şirk. Niye çöplüklerde fesat yayıyorsun? Çünkü biz bunları anlattığımız zaman halkımız peygamberini tanıyor, kitabını tanıyor, dinini fark ediyor ve çöplükteki karanlık ve cüceliği fark ediyor. Rahatsızlık burdan. Biz anlatacağız. Hiç lâmı, cimi yok. Bizim süremiz biter, bir başkası gelip anlatır. Hiçbirimiz burda 3000 sene yaşayacak falan değiliz ki. Bana ne, boş ver yok. Zaten kıyametler koparsanız bu ömür 70-80'i geçmiyor. Fakat ölümden sonrasının böyle kısır hesaplara sığdırılması mümkün değil. Orası çok uzun ve sürekli. Biz 60 yıl, 50 yıl. İlim adamlarının yaşına göre bu gerçeklere gönül verdikten, bunları öğrendikten sonra bunları saklayarak insanımızdan, Allah'ın karşısına dilsiz şeytan gibi gidemeyiz. **Kur'an-ı Kerim şunu diyor: Allah'tan size ulaşmış bir bilgiyi saklarsanız sizi en büyük zalimler olarak hesaba çekerim.** Bunlar Kur'an ayeti. Peygamberimize sorarsak o da diyor ki: **Hakkın dile getirilmesi gereken yerde susan, dilsiz, şeytandır.** Sonuç:

Gelin, **Kur'an istikametinde şuurlanma ve bilgilenme seferberliğine katılalım.** Evvela bilgilenmek lazım ki şuurlanma arkasından gelsin. Şuurlanma, bilgi üzerine oturur. Bilgisiz nasıl şuurlanılır... Bilgi mutlaka gündeme getirilmelidir. **Bilgi, kullanılabilir hale getirilmelidir ki arkasından şuur doğsun.** Ve bunun için de ilk adım, Kur'an-ı Kerim'i kılıflardan indirmek, kılıfları yırtmaktır. Kılıfları yırtın diyoruz. O kılıflara hapsettiğiniz Kur'an, kılıfları ile

birlikte sizden şikâyetçi olacak. Kılıfları ip yapıp boynunuza sarar. Vallahi yapacaktır bunu. Beni niye bunlara hapsettiniz diye? Hapsedilsin diye mi yaptın bu kılıfları. Kılıfları yırtın ve okuyun. Onu okuyup daha iyi anlamak için ne lazımsa onu da tedariğe girin. Hiçbir şey gökten zenbille inmiyor. Okumadan anlayamazsın. Allah'ın Kitabı'nın zahmete değmediğini söylüyorsunuz. Sinema seyretmek için, iyi film seyretmek için, TV izlemek için bile bir kültür lazım. Kur'an'ı okuyalım, anlayalım. Herkes bunu ucuza kapatıyor. Bu bilgi seferberliğini başlatmalıyız.

Ayağımıza dolaşan nimetler var. Bu ülkede çok nimet var. Bakın, herkes kendine gelsin. Fazla geri gitmiyorum. Babalarımızın yırtık çarıklarla tırmandığı yollarda bugün biz özel otomobillerle gidip geliyoruz... 30-40 sene içinde buralara geldik. Allah bize bunları lütfetti. Şimdi bundan Allah için de bir pay ayırsın herkes. Yapamazsanız o zaman bu işe yarım ekmeğinden pay ayıranlar gelip üstünüze, gırtlağınıza çökerler. Ama o zaman bu dinin güzelliği gelmeyecektir. Cehennem gelir, oturur ensenize. Buna fırsat vermemek için, yeniden insanlık **engizisyona** teslim olmasın diyoruz. Komünizm 70 yılda bitti.. Çünkü zulmü, Allahsızlığa fatura ediyordu. 70 yılda gitti. Şimdi **komünizm** gitti ve bazıları nara atıyor: **Kapitalizm** ihya edildi. Bırak şunu! Zaten komünizm, kapitalizmin veled-i zinasıydı. Kapitalizmde hayır olsaydı komünizmi doğurmazdı. Bunların ikisi de gitmiştir.

İnsanlık yeni dengeler arıyor. Sancıların içinde. Berlin duvarı yıkıldı. Yıkıldı, tamam anladık. Ama dünya kanıyor. Her tarafı. İnsanlığın kamplaşması sadece komünist, sağcı-solcu şeklinde olmuyor ki. Bakın derhal kampları kurmaya başladılar. Yeniden Türkiye'ye bakın, burda da göreceksiniz. Dünyada kamplar kuruldu. Kan habire akıyor. Habire akıyor. Dinin yeniden engizisyon zulümlerine malzeme yapılmaması için insanlığın kendine gelmesi lâzım. **Berlin duvarı**

yıkılmıştır ama Allah'ın Kitabı ile aramızdaki duvarlar duruyor. O duvarı da yıkın. İnsanımızla bizim aramızdaki duvar duruyor. O duvarı da yıkın. Berlin Duvarı yıkıldı, şimdi ne olacak? Kaç defa gittim. Böyle bakıp diyordum ki, acaba 50-60 sene sonra bu yıkılabilir mi? Bu şekilde hayal ediyorduk. Cenab-ı Hak murat etti, bir haftada gitti.

Daha yıkılacak duvarlar var. Zulüm duvarları var. Zengin ile fakir arasında duvarlar var. Açla-tok arasında duvarlar var. Egoizmle feragatiniz arasında, ruhunuzla nefsiniz arasında duvarlar var. Bunlar yıkılıp bir güzel zemine, bir sıcak kucaklaşma ile çıkarsa insanımız, diyaloglar kurulur, tartışmalar iyi niyetle yapılırsa herşey çözülür. Ve mutlu yarınlar hem insanlığın hemde bizim dünyamızın kaderi olur. Bunlar uzak değil. Bütün mesele niyet etmekte. Niyet ve gayret. Sade niyet yetmiyor. Gayret de lazım. Bekleyelim ve görelim.

Niyet ve gayretle bu güzel yarınları kurmak ümidiyle teşekkür ediyorum.

IV
KUR'AN ve İNSAN[1]

Sevgili Konyalılar![2]

Burada iç içe birkaç güzelliği birden yaşıyoruz. **Mevlâna** gibi bir büyük mâna ve gönül sultanının huzurunda olduğumuz bir mekândayız. Bugün ilahî kelamın bin aydan daha hayırlı diye tanıttığı **Kadir gecesini** kutlamaya hazırlanmaktayız. Bütün bu güzelliklerin içinde sizleri en derin sevgilerle selamlıyorum.[3]

Konferansımda **"Kur'an ve İnsan"**ı anlatacağım. Kur'an, insan ve kâinattır. Mevlâna'ya aşk nedir? Aşık kimdir? diye soruyorlar. Benim gibi ol da anla diyor. Bunun gibi, "Kur'an-ı Kerim nedir, Kur'an-ı Kerim'i nasıl anlarız?" sorusunun cevabı da Kur'an ol anlarsın, olacaktır.

Konferansımı huzurlarınızda mâna bakımından açtıkça göreceksiniz ki, **Kur'an-İnsan ve Kâinat içiçe ve biri olmadan ötekisi kavranamayacak üç kitaptır.** Bu bizzat Kur'an'ın kendi beyanları içindedir. Gerçek mânada insanı

---

(1) Verildiği yerler: İstanbul (4 yerde), Konya, Ankara, İzmir, Bursa, Trabzon, Almanya (4 yerde).

(2) Konya Ticaret Odası dergisinde Nisan 1991'de yayınlanmıştır.

(3) TRT Kanal 1'de 20 dakikalık bir özeti yayınlanmıştır.

anlamak nasıl Kur'an'ı anlamayı gerektirirse, gerçek mânada Kur'an'ı anlamak da insanı anlamayı gerektirir. Bunun gibi, kâinatı anlamak için de bu iki kitabı anlamak lazım.

Kısacası, bu üç kitaptan hangisini dikkate alırsanız alın, diğer ikisini de mutlaka tanımak lazımdır.

Kur'an-ı Kerim kendisini bir kitap olarak tanıttığı gibi insanoğluna ilahî plandan vahyedilmiş hakikatlerin tamamını da kitap olarak tanıtır. İlahî vahyin genel ismi de kitaptır. Kur'an-ı Kerim, insanı da bir kitap olarak tanıtır. İnsan da bir kitaptır ve aynen bunun gibi kâinat da bir kitaptır. Bu ne demektir? Bunun cevabını da yine Kur'an-ı Kerim veriyor. Bu üç kitabın üçü de iç içe ayetlerle doludur. **Ayet,** insanı yaratıcıya götüren iz-işarettir veya tetkik edilmesi insandan istenen keyfiyet demektir. Bütün varlıkların sergilediği oluş, ayetlerden ibarettir. Kur'an-ı Kerim'in kendi muayyen parçaları da ayetlerden ibarettir. İnsanın iç dünyası da ayetlerle doludur. Hem kâinat kitabını hem insan kitabını okumak için Kur'an-ı Kerim bir ışık, bir aydınlıktır.

Kur'an-ı Kerim insana hitap ederken insanla münasebetinde ilk keyfiyet olarak "**oku**"yu tespit etmiştir. İlahî vahyin ilk beş ayetinin ilk emri **Oku**'dur. Bu **oku** insanın kendisini okumasından, kâinatı okumasından Kur'an-ı okumasından, ilahî sırları okumasından içiçe bir keyfiyetler bütünü vücuda getirir. Kur'an-ı Kerim bu **oku**'nun ne olacağını göstermemiştir. Yani her şeyi oku. Yalnız nasıl okunacağını göstermiştir. **Yaratan Rabbin adıyla Oku!** Çünkü Yaratan Rabbi devreden çıkarırsanız okuduğunuz sizi bir yere götürmez. Kur'an-ı Kerim bu konuya temas etmiştir ama neyi okunun cevabını vermemiştir. Şunu oku diye kayıtlamamıştır. Her şeyi oku, bütün kâinat ayetlerden ibarettir. Devenin hörgücünü de oku, Kur'an-ı Kerim'in ifadesi; kendi iç dünyanı da oku, gözyaşını da oku, Allah'ın Kitabı'ndaki ayetleri de oku. Netice, bütünüyle kâinatı oku.

İkinci nokta, Kur'an-ı Kerim'in insanla münasebetinde, **taakkul** keyfiyetidir. Yani aklı çalıştırmak keyfiyeti. Evvela insanla, bilgi münasebeti kurulmuştur. **Oku** emrinin arkasındaki hâdise budur. Vahyin insanla münasebetinde bilgi kaçınılmazdır. **Kur'an-ı Kerim, imanla bilginin münasebetini koparmayı imanın da iflası telakki eder. "Oku"nun hedefi budur.** Kur'an-ı Kerim'i tetkik ederseniz, bu bilgi münasebetinin Kur'an adamı tarafından muhafaza edilmesi gerektiğinin Kur'an'ın ısrarlı direktifi olduğunu görürsünüz. Nasıl muhafaza edeceksiniz? Bunun için Kur'an-ı Kerim **taakkul** keyfiyetini getirmiştir. Yani aklı çalıştırmak. Bu, Kur'an'ın ifadesidir.

Kur'an-ı Kerim insanoğluna, akıl dışı hiçbir şey getirmemiştir. İnsanı, akıl dışılığı kabule asla zorlamamıştır.

Kur'an-ı Kerim'de akıl üstülük vardır. Vahyin bizzat kendisi akıl üstüdür. Ama akıl dışı yoktur. Yüzlerce, hatta binlerce ayette çeşitli ifadeler bu taakkulu, insanın aklını çalıştırması keyfiyetini insanın onuru diye ortaya koymuştur ve insana direktifler vermiştir.

Kur'an-ı Kerim'de bunun için aklı rencide edecek hiç bir tespit yoktur. Burada akıl derken, bu, köşebaşlarında toplanan çocukların akılları değildir. Bu, aklın küllî prensipleridir. Bazıları bunu yanlış değerlendirirler. İslamiyet akıl dinidir. Senin, benim, onun, bunun aklı değil bu, aklın küllî prensipleridir. Buradan hareketle İslam bilginleri hiçbir dinde, hatta hiçbir sistemde olmayan bir büyüklük sergilemişlerdir. Dini tanımlarken onun içine akıl unsurunu koymuşlardır. **Aklı devreden çıkaran bir imanın Kur'an'dan onay alması mümkün değildir.** Aklen malül olanlara Kur'an'ın hitabı yoktur. Aklen malül olan, vahyin muhatabı değildir.

Kur'an-ı Kerim'in insanla münasebetinde muhafaza ettiği temel unsurlardan biri de **hür irade** veya İslam literatürün-

deki ifadesiyle **ihtiyar.** Yani hür seçim ve karar verme. Bunun zıddı **ikrahtır** ki, Kur'an-ı Kerim ısrarlı bir şekilde onun taşıdığı tehlikelere dikkat çeker. Dinde ikrahın yeri olmadığını insana açıkça ifade eder. **İkrah** nedir? İnsanın kendi hür iradesiyle benimsemeyeceği şeyleri çeşitli saiklerle icra etmesi ve kendisine icra ettirilmesidir. Kur'an-ı Kerim bundan hiçbir fayda beklememektedir. Bu, evrensel prensip olarak Kur'an-ı Kerim tarafından açık bir şekilde ifadeye konmuştur.

İnsanın Cenab-ı Hak ile gerek fiil, gerekse düşünce olarak münasebetinde ikrah unsurunun olmaması icap eder. **İkrah'ın olduğu yerde din yoktur.**

Kur'an düşüncesi, **ikrah** altında vücut bulan ibadetlerden hür iradeye dayalı hataları ve günahları yeğ tutar. Sizin istemeden icra ettiğiniz ve adına amel, ibadet dediğiniz şeyler bir riyakârlık, samimiyetsizlik sergilediği için Allah katında sizi perişan duruma düşürür.

Kendi irademizle vücut bulan günahlar Cenab-ı Hak karşısında bizleri boyun büktüreceği için, gözyaşı döktüreceği için çok daha erdirici olur.

İslam büyüklerinden biri olan İranlı **Sa'dî** (ölm. 1291) diyorki, **"Yarabbi, şikâyetçiyim o ibadetten ki, beni senin karşında birşey yapmış olmak iddiasına götürür. Bana "ben" dedirtir, ben yaptım dedirtir. Ve takdis ederim o günahı ki senin önünde bana boynumu büktürür."** Çünkü boynunuzu bükerseniz uluhiyetin coşan rahmeti sizi kurtarır; ama ben yaptım derseniz bu sizi firavunluğa götürür. Bu yüzden din ve din eğitiminde, hür iradeyle Allah'ın karşısında kulluk edecek benlikler yetiştirmeye yönelmek icap eder. Aksi takdirde Kur'an'ın anladığı mânada bir din realitesinin topluma hakim olması mümkün değildir. Değerli dinleyenlerim!

Kur'an-ı Kerim, insanın kendiyle münasebetinde bir başka unsuru da ısrarla muhafaza etmemizi istemektedir. O da Kur'an'ın ifadesiyle **basîret** dediğimiz gönül unsurudur.

Kur'an-ı Kerim, akıl ve duygulara dayalı bilgilerin üstünde ve ötesinde insanın ilahî kaynaktan nasiplenmesi için bir başka keyfiyetin daha devreye girmesini istemiştir. O da **gönül gözü** ve gönül nasibidir.

Kuru kitab veya akıl planında kalmış bir bilgi bizim Cenab-ı Hakk'la ve Kur'an-ı Kerim'le münasebetimizi kurmakta yeterli değildir.

Mevlâna'nın Mesnevi'sini, Divan-ı Kebîr'ini okuduğunuz zaman görürsünüz hepsinde de aşk, **aşk, gönül,** gönül diye uzun uzun bahsetmiştir. Nedir bu **gönül?** Kur'an-ı Kerim buna bazen **kalp** der. Kalp deyince bu kalp, kanı pompalayan et parçası değildir.

Kur'an-ı Kerim iki gözden bahseder. Bunlardan bir tanesi kafa gözü, diğeri de basîret dediği gönül gözüdür. Ne enterasandır ki, gönül gözü olan basîreti Allah'a bağlamıştır. Bu göz doğrudan Allah'a bağlı gözdür. Müslüman'ın aklı ile gönlü birarada yürümek durumundadır. Kur'an'ı anlamanın başka bir yolu yoktur. Bizim Anadolumuz bu bakımdan çok nasipli bir ülke. **Moğol** tufanından, felaketinden sonra Cenab-ı Hakk o büyük kahrın arkasından büyük lütfunu Anadolu'ya vermiştir. **Konya** bu lütuftan en fazla payını alan bir toprak parçasıdır.

İslamî ve Muhammedî şuuru en ideal biçimde temsil eden insanlar bu topraklar üzerinde kümelendiler ve buralarda halen insanlığın hayranlıkla izlediği bir miras oluşturdular. O zamanın büyük temsilcileri **Mevlâna, Hacı Bektaşı Veli, Yunus Emre, Sadrettin Konevî ve İbn Arabî** hep Konya'nın hemşehrileridir.

Böylece 700 yıl gibi bir zaman bizim insanımız Kur'an-ı Kerim'den nasibini bizzat Kur'an'ın tanıttığı akıl ve gönül beraberliğini yaşatarak sürdürmüştür. Bu nasibi iyi muhafaza etmek lazım.

Bugün bir tasavvuf düşmanlığı, Türk insanının ikide bir sağda solda önüne çıkmaktadır. Gönül gözü olmadan Kur'an-ı anlamak mümkün değildir. Tasavvufun ortada sergilenen çarpık tablolarını, **tarikat putçuluğunu** eğer tartışıyorsanız, onu tartışabilirsiniz, o ayrı bir hadisedir. Ama tasavvuf başka.

Türk insanının İslam'la kaynaşmasının temel unsuru tasavvuftur. Tasavvufu ortadan çıkartırsanız Türk insanının İslam'la irtibatı kopar. Çünkü **Türk insanı İslam'a tasavvuf penceresinden girmiştir. Kılıç ile girmemiştir.** Bizim insanımız İslam'a bırakınız zorla, kılıçla girmeyi, kendi himayesine tevdi edildiği halde girmiştir. Türklerin Müslüman olduğu sırada İslam'ın başkenti Bağdat, Türklerin himayesi altında idi. Halifelik Türklerin himayesi altındaydı. Böyle, himayelerine verilmiş bir dine girmişlerdir. Bunun ifade ettiği mâna çok büyüktür.

Kur'an-ı Kerim'in **gönül** gözü dediği ve sadece **kalp** diye ifade ettiği o iç mâna, o erdirici sır tasavvuf kurumu tarafından korunuyor, geliştiriliyor ve insan hayatında mâna ifade edecek boyutlara ulaştırılıyor.

Kur'an-ı Kerim Allah kelamıdır. Bizzat kendisi kendini bu şekilde tanıtıyor. Hiçbir dinin Allah kelamı vasfı taşıyan bir kaynağı yoktur. Hiçbir dinin böyle bir bahtiyarlığı yoktur. O İslam'ın bahtiyarlığıdır ve Müslüman insanın bahtiyarlığıdır.

Allah kelamı ne demektir? Bunun layıkıyle anlaşılması için İslam büyükleri bir tespit daha yapmışlardır. **Kur'an, gayri mahluk kelamdır.** Yani yaratılmamış kelamdır. Al-

lah'ın zatı ile kaim ebedî kelam diye tanıtıyorlar. Bütün bunlar ne demektir? Bunların ilk ifade ettiği mâna şu: Dinin çerçevesini, boyutlarını, hedeflerini, emir ve yasaklarını Allah kelamı, daha doğru bir ifadeyle bizzat Allah tespit eder. Kur'an-ı Kerim insan elinin mahsulu olan bir dine yer vermez. Hakikat nasıl tekse, yaratıcı da tektir, din de tektir. O da sahibi Cenab-ı Hakk'tır.

Peygamberlerin en büyüğü olan son peygamber Hz. Muhammed de dahil, hiç bir insana Kur'an-ı Kerim, dinin kurucusu sıfatını vermez. Dinin sahibi Allah'tır. İnsanın rabbi, Cenab-ı Hakk'tır. Onu yaratan O'dur.

Kur'an-ı Kerim'de fizik, kimya formüllerini bulamazsınız. Bunları Allah insan aklına bırakmıştır. Fakat insanın nihaî kaderiyle ilgili, insan aklının ulaşamayacağı tespitleri getirmiştir ilahî vahiy. Burada bir tek kudret vardır. O da Cenab-ı Hakk'tır. Tekel onundur. Vahiy, mübelliğ olan zata bile bu tekelde ortaklık hakkı tanınmamıştır. Mesela Hz. Peygamber'e bile dinin kurucusu diyemezsiniz. Böyle birşey deseniz Kur'an-ı Kerim sizi hudutlarının dışına çıkarır. O peygamber, dinin tebliğ edicisidir, kurucusu değildir. Avrupalılar hep karşı çıktığımız bir ifadeyle Hz. Peygamber'den "İslamın kurucusu, hatta Kur'an-ı Kerim'in yazıcısı" diye kitaplarında, yaptıkları tercümelerinde bahsederler. Biz bunların şiddetle karşısında oluruz. Niçin? Çünkü, bu hakikatı iyi muhafaza etmezseniz ortada kalırsınız. Hıristiyanlığın başına gelen de budur. Bütün dejenere olmuş dinlerin başına gelen budur. Kur'an-ı Kerim onlara da temas ediyor.

Aziz Konyalılar!

Bizim din bahsinde en büyük musibetimiz **cehalettir.** İslamın bir tek düşmanı vardır, o da cehalettir.

Bizim insanımızın problemlerinin çözümü, bazı zavallıların bir takım teranelerle genç nesilleri iğfal ettikleri gibi din-

de **reform** olmaz. **Reform**dan eğer söz ediyorsanız, reform ihtiyacı duyuyorsanız orada ilahî bir müessese yoktur. Beşerî müessesesiyle, beşeri kelamla ilahî kelam farklıdır. Birisi zaman üstüdür. **Reforma** ihtiyaç hissettirmez.

Bakın, değerli dinleyenlerim!

İslam dünyasının ilk emir olan "oku" karşısındaki tavrına bakın!. Biz Müslümanlar ilk emre ters düşmüşüzdür. İlk emre ters düştükten sonra, sonraki emirleri yerine oturtmak mümkün değildir. Müslüman olanların bunun hesabını iyi yapmaları gerekir. Din meselelerinde bütün çıkmazların çözüme ulaştırılmasının yolu insanı cehalet karanlığına mahkûm olmaktan kurtarmaktır. Bize, kilisede olduğu gibi dine yeniden şekil verecek **konsiller** lazım değil. Bunlara ihtiyaç hissedilseydi zaten ilahî olmaktan çıkardı. Her birimiz gider başımızın çaresine bakardık. Buna ihtiyaç duyulmadığı için ilahî diyoruz. Zaman üstüdür diyoruz.

Kur'an-ı Kerim imanla irfanı kucaklaştırmayı esas almıştır. **İrfansız iman, insan hayatını perişan edebilir.** Kuru bilgi yetmez, bilginin irfan olması lazım.

Bazı bilginler yıkıcı ve yapıcı imandan bahsederler. İman; erdirici, oldurucu, hayat verici kuvvettir. Bakın Kur'an-ı Kerim bize ne diyor? İçinde bulunduğumuz oruç hadisesini ele alalım. Kur'an'ın açık ve kesin emirleri içindedir. Bir insan çıksın desin ki, orucun veya namazın insan hayatında şu veya bu şartlar altında çekilir tarafı kalmıyor. Buraya müdahele edip başka bir şekle getirmek lazım. Ne diyebilirsiniz? Bir kaç şey sıralayalım. Secdesi var, rukûu var, ben hastayım, ayakta duramıyorum, oturarak kılayım. Burda hiç bir müdaheleye gerek yok. Hepsinin çözümü getirilmiş, şu şu zorlukları var diyemezsiniz. **Abdest** ön şartı namazın. Orda zorluklar var. Zorluğun durumuna göre belli uzuvları meshedin, yıkamayın diyor. Kısaca, **Kur'an-ı Kerim'de tabu yoktur.** İs-

lam'da tabu yoktur. Kur'an-ı Kerim emir ve yasaklar getiriyor, fakat tabuları kırıyor.

Emir ve yasakları sıralayan bir çok ayet vardır. Bunları okuduğunuz vakit size bir çok yasaklar getiriyor. Fakat aynı ayetlerin sonunda tabuyu kırmak için, **zarûret** varsa, diyor, bunlar yasak olmaktan çıkar. Kendisi tespitini yapmış. İstismar etmemek, aşırıya götürmemek şartıyla yenmemesi gereken bir şeyi yiyebilirsiniz. Hiç bir dinde bu güzellik yoktur. Ve hiç bir dinin kitabı bu meseleleri kendisi halletmez. Bizim kitabımız Kur'an-ı Kerim bunları kendisi halletmiştir.

Biz, son yüzyıl içinde dini herkesin istediği gibi at oynatacağı bir kurum haline getirdik. Bunun günahını şimdi ödüyoruz.

Yıllardır biz **iki yobazlığın pençesinde kıvranıyoruz.** Bunlardan birisi dinsiz yobazlıktır, diğeri de kendini dine dayatan yobazlıktır. Sözkonusu İslam ise, **İslam'da yobazlık olmaz.** O bakımdan kendini dine dayatan diyorum. Çünkü **insanlık tarihinde yobazlığın en büyük düşmanı Hz. Peygamber olmuştur.** Siz zannetmeyin ki bu sıkıntıları sadece siz çekiyorsunuz. Hz. Peygamber'in hayatını tetkik edin, **Allah'ın elçisine bile bu yobazlar ders vermeye kalkmıştır.** Bu yobazlığı bir boyutta dondurmak bizi perişan eder. Bunların birisi dinsizlikten geliyor, diğeri sahte dinden geliyor. Bunların her ikisi birbirinin sermayesidir. Biri olmadan diğeri yaşamaz. Bu bakımdan da sürekli birbirine atıfta bulunurlar. Bunun sonucunda ise bizim insanımız perişan olur. Birisi çıkıyor Sultan Ahmet'teki bitli turistin sakalını övüyor, camiye giren Müslümanın sakalına küfrediyor. Öteki kalkıyor tıraş olana "zındık" diyor.

İfrat ve tefrit tulumbaları çalışınca kitlenin hali perişandır. Bu tulumba bizim toplumumuzda sürekli çalışıyor. O halde insanımızı bu iki başlı fakat ruh karanlığı bakımından

farklı olmayan yobazlığın tasallutundan kurtarmamız lazım. Nasıl kurtaracağız? Kur'an-ı Kerim'in söylediği **halis dini** insanımıza tanıtarak ve göstererek.

Sayın dinleyenlerim!

İlahî vahiy bir şeyi tespit etmişse oraya insan burnunu sokmamak gerekir. Orada tartışma olmaz. Ama **ahkâm meselesi örfe dayalı bir meseledir. Bugün talihsizlik noktalarından birisi de bizim için şudur: Biz vahyin buyruklarından kaynaklanan tespitlerle örften kaynaklanan şeyleri birbirinden ayıramıyoruz.** Bunları Kur'an'ın nezaretinde, Hz. Peygamber'in bıraktığı **mütevâtır** mirasın nezaretinde birbirinden ayıracak, ustalıkla ayıracak kadroların yetiştirilmesi lazımdır.

Kur'an-ı Kerim'i bugün bize vahyedilmiş gibi ele almak lazım. Bizim insanımıza Kur'an-ı Kerim Arapların kitabı diye tanıtılıyor. Bu talihsizliği de biz yaşamışızdır. Kur'an-ı Kerim hiç bir kabilenin, hiç bir devrin, hiç bir ırkın kitabı değildir. Kur'an-ı Kerim bütün insanlığa hitap eder. Kur'an'ın muhatabı insandır.

Kur'an'ın tercümesine Kur'an denmez. Ancak bu, Kur'an tercümesi okumamanın gerekçesi değildir. Talihsizliklerden biri de budur. **Her insan onu kendi dilinde okuyup anlayacak.** Kur'an-ı Kerim beni tercüme etmeyin, beni tefsir etmeyin gibi bir şey söylemez. Resmî sınıf koymamıştır. **Hiç kimse Kur'an-ı Kerim üzerinde hegemonya kuramaz.** Herkesin onu okuyup anlamak hakkıdır. Burada sıkıntı nedir? Mesele, Kur'an'ın ilahî yapısını olduğu gibi muhafaza etmektir. O bakımdan dün akşam güneş batarken bizim Kur'an'dan anladığımız, bu sabah değişebilir. O sizin anladığınızdır. Bu nedenle **Kur'an-ı Kerim'e her gün yeniden bakmak icap eder. Bin küsür sene önce birisi gelmiş Kur'an-ı Kerim'e yaşadığı toplum şartları içinde**

bakmış ve o günün şartlarında gerçekten çok mükemmel reçeteler çıkarmıştır. İlim adamının işi budur. Ama ilim adamı zatı mutlak değildir. İlim adamının söylediği, ertesi günü değişebilir. Şimdi siz hergün insanlık dünyasına yeniden indiğini söylediğiniz bir kitabın şu kadar asır önce ayetlerine bakmış ve bir takım sözler söylemiş insanların bu sözlerini, Kur'an diye insanların önüne çıkarırsanız korkunç günahlar işlemiş olursunuz.

Kur'an-ı Kerim'i okuyacak adamlar yetiştirmemiz lazım. Kur'an'ın tadını çıkarmak için bir ömür yetmez. Ben 9 yaşından beri Kur'an-ı Kerim okuyorum. 30 yıldır Kur'anla ilgili olarak ortaokuldan beri o günkü şartlarda neyse yazmaya çalışan bir insanım. 20 yıldır üniversitede din ilimlerinde hoca sıfatıyla çalışıyorum.

Bu kadar zamandır Kur'an-ı Kerim okumama rağmen bazen ayetleri tekrar okuduğum zaman ilk defa okumuşum gibi geliyor. Bakın **Mevlâna** bu konuda ne diyor:

"Sen Kur'an-ı Kerim'i, yanına yaklaşır yaklaşmaz göğsünü sana açıp gösterecek bir yosmamı zannediyorsun!" Hayır! Burnunun ucunu biraz gösterir. Biraz sonra biraz daha gösterir. Neden? Çünkü Kur'an-ı Kerim insanlığın ilahî vahiy adına aldığı hakikatlerin tavanını veriyor bize. Kur'an-ı Kerim bize 10 asır sonraki gelecekten de bahseder. Ve bu yüzden biz diyoruz ki **Kur'an-ı Kerim'in en büyük müfessiri zamandır.** Hiç kimse çıkıp da 3 kişi, 5 kişi, 10 kişi Kur'an'ı son şeklini vererek tefsir edemez. Ancak o gün insanlığın sahip olduğu bilgi müvecehesinde Kur'an-ı Kerim'den ne anlaşılabilecekse onu anlarlar. Bugün başkadır, yarın başkadır. Yarına geldiğimizde Kur'an'a tekrar bakmamız lazımdır.

Kur'an-ı Kerim'in hedefi fizik, kimya, biyoloji dersi vermek değildir. Ama kâinatın esrarını anlatmak için ufuk çiz-

gileri tespit ediyor insanın önünde. Ana rahminin esrarından bahsediyor, rüzgârların döllenme yaptığından bahsediyor. Ben bunları nasıl anlarım. Bana bu işin uzmanı olan birisi gelecek ve ayetlerde şunlar anlatılıyor diyecek. Kısaca, tabirimi mazur görün, biz Kur'an'ı anlamayı da çok ucuza kapatmanın peşindeyiz. Kur'an'ı anlayacak adam yetiştirmeyi çok ucuza kapattık.

Bu toplantıda bir çok din görevlisi arkadaş var. Ben de 12 yıl mihraba hizmet ettim. Biz din görevlisi yetiştirerek, cenaze imamı yetiştirerek (yanlış anlayan günaha girer, cenaze imamı lüzumsuz falan demiyorum) dini ihya ettiğimizi sandık. Herkesin bir hizmet anlayışı vardır. Ben bunu söylüyorum. Burada bazı din görevlisi arkadaşlar belki de alındı. Niye alındınız, ben de sizden biriyim. Demek istediğim, bu işin ilmini yapmamışsınız. Cenaze imamı deyip geçmeyin; bizim toplumumuzda dini de ayakta tutan senelerdir bunlar olmuştur.

Kur'an'ı hergün yeniden ele alacak, insanlık dünyasına onun rahmetini aktaracak şekilde tetkikler yapacak kadrolara ihtiyaç vardır.

Kur'an-ı Kerim'den yola çıkmak ve tekrar Kur'an-ı Kerim'e dönüp gelmek, Mevlâna'nın ifadesiyle **"Pergelin bir ayağını sâbit şekilde Kur'an-ı Kerim'e basmak, öbür ayağı ile bütün âlemi dönüp tekrar oraya gelmek"**, insanlığın ve İslam'ın bütün mirasını tetkik etmek fakat sonuçta, Kur'an-ı Kerim'in ifadesiyle, **hükmü Allah'a bırakmak lazım. Allah'ın elinden hükmü alırsanız din kalmaz ortada. Hüküm Allah'ındır.**

Allah'ın huzurunda biz günahlarımızdan onun af ve merhametiyle kurtulabiliriz. Fakat bizim yakamıza yapışacak bir şey vardır ki o da İslam büyüklerine yaptığımız kötülüktür. Bu konuda Mevlâna diyor ki: **"Bir kitleyi Allah, Allah**

adamına dokunmadıkça mahvetmez." Mevlâna bunu çok ileri perdelerde mistik-tasavvufî mânada söylüyor. **Mevlâna**'ya göre, Moğolların Müslüman dünyasının başına bela olması da Müslümanların Allah adamlarını rencide etmesindendir. Fakat ortada bir realite vardır. Biz, İslam büyüklerini, onların binlerce dilekçeyle Cenab-ı Hak'a bizi şikâyet etmelerine sebep olacak şekilde rahatsız etmişizdir.

Bizim dinimizde mutlaka muhafaza edilmesi gereken perspektifler vardır. Bu perspektifleri Hz. Peygamber'de görürsünüz. Biz, Hz. Peygamber'i tanımıyoruz. Biz, çocuklarımıza okullarda senelerdir Hz. Peygamber için neler öğrettik. Sadece Hz. Peygamber'in yapmış oldukları savaşlardan bahsettik. Bu mu Hz. Peygamber'i tanıtmak?

Bir fikir adamı devamlı okumalıdır. Okumazsa çürür, pörsür, biter-gider. Bundan sonra başlar artık leylek gibi lak lak etmeye. Çünkü fikir hayatı bir organik yapıdır, onu beslemek lazım. Ben, üniversitede de öğrencilerime not için değil bilgi edinmeleri için devamlı okuyup yazmalarını tavsiye ederim.

Şimdi dini temsil edenlerin bir de hazır buldukları bir slogan vardır. Efendim, dini temsil edenler Hz. Peygamber'in vekili imiş. Tamam, doğrudur da kim altından kalkabilir bu sözün. Hz. Peygamber'i de ucuza kapattık. Hz. Peygamber'i ucuza kapatmaktan kitleyi kurtarmak lazım. Ben, elini öpüp irfanı önünde eğildiğim çok insanlar tanırım, Cenabı Peygamber'i özel ismiyle andıkları zaman dizleri titrer. İslamın güzelliklerinden ve hassasiyetinden haberimiz yok. **Hz. Ömer,** Beytullah'ın etrafında dışardan gelenlerin üç günden fazla kalmasını yasaklamıştır. Hz. Ömer'e itiraz edenler olmuş ve Hz. Ömer **"Üç günden fazla burda kalınırsa mehabeti kaybolur"** demiştir.

Bugünkü **Suudlu Arab** için Beytullah mefhumu var mı? **Beytullah**'ın etrafını fuhuşhaneye çevirdiler, gidin görün,

Beytullah'ın 70 metre yukarısında Suud sarayının tuvaleti var. Beytullah'ı helikopterle tavaf ediyorlar. Hani sünnet, hani insana saygı. Firavun gibi tepeden tavaf oluyor mu? Olmuyor mu? Onu da bilmiyoruz.

Bizim ecdadımız oraya asırlarca hizmet verdi. **Beytullah'a** hizmet olsun diye çevresine yaptırdığı binaları Beytullah'tan 1-2 metre aşağıda tuttu.

Kur'an-ı Kerim Cenab-ı Hakk'ın isminin **lağv** (boşboğazlık) konusu (bu tâbire dikkatinizi çekerim) yani şuursuz, fuzulî laf konusu edilmesini yasaklamıştır. Bunu Cenab-ı Hakk yapıyor.

Aziz dinleyenlerim!

Kur'an-ı Kerim bizden amele, esere bakmamızı ister. Kur'an da insan putlaştırmak yoktur. Biz esere bakarız. Bakın bir zamanlar **İmamı Gazâlî**'nin kitapları meydanlarda toplanıp yakılıyordu. **İmamı Gazâlî** İslam'ın yüzakı âbidelerinden birisi. Bu muhterem zatın kitaplarını evinde bir sayfa bulunduran adam yanmıştı.

Biz, ilim ve fikir adamlarını İslam'ın yükünü taşıyan insanları kendi klik mantıklarımıza, kendi hesaplarımıza müracaatla ve oradan hareketle değerlendiriyoruz. Şimdi **biz kitaplarımızda bu Müslüman mirası Kur'an'ın nezaretinde yeni bir senteze kavuşturalım diye uğraşıyoruz.**

Bizde putlaştırma illeti çok derin olduğu için, sevdiğimiz adamı put yapacağız, sövdüğümüzü de put yapacağız. Tenkit diye bir şey yok. Ya Firavun ilan edeceksiniz, ya da mehdî ilan edeceksiniz. Bunun ortası diye bir şey yok. Burada klik taassubu ve ulema hasedi bizi kemirmektedir.

Bu konuda Hz. Peygamber'e izafe edilen bir hadis var. Hz. Peygamber diyor ki **"Hasedi Cenab-ı Hakk 10 parçaya ayırdı. Dokuzunu ulemaya, birini de halka dağıttı."**

Bu **ulema hasedi tarih içinde İslam'ın başına çok büyük dertler açmıştır.** Niye açmıştır? Çünkü Müslümanların tevhitten tefrikaya, parçalanmaya gitmesinin arkasında bu vardır. Bu ne biçim hizmettir ki, biri bir tarafa çekiyor, öbürü başka bir tarafa çekiyor. Hiç biri öbürüne selam vermiyor, hatta birbirlerinin cenazelerine bile gitmiyorlar. Niye? Çünkü onun başındaki onu ona karşı kışkırtıyor, öteki de buna karşı kışkırtıyor. Öyleyse bunların hiç birisi İslam'ın anladığı mânada adam değiller. İslam büyüklerinin bizim üzerimizdeki haklarının hesabını veremeyeceğiz derken biraz da bunu kastediyorum. Her biri bir tanesini kendine put edinmiş. Hayır, eğer eserden hareket ederseniz bunlar put değildirler ve kendilerinin böyle put haline getirilmesini asla istememişlerdir. Burada size bir misal vermek istiyorum. Bugün **dört mezhep** var diyoruz. Bunların devirlerinde yetmiş küsür mezhep vardı. **Mezhep demek İslam'a getirilen yorum demektir. Bugün iki tane olur, yarın yüzelli tane olur.** Hicretin ilk asrında yüzon küsur mezhep oluşmuştu. **İmamı Mâlik,** eserini yazdığı vakit devrin halifesi o sırada değişiyor ve hilafete **Hârun Reşit** geliyor. Hârun Reşit'e eserinin bir nüshasını veriyor. Hârun Reşit **İmamı Mâlik**'in eserini okuyor ve İmamı Mâlik'i çağırıyor, diyor ki: "**Sen öyle bir eser vücuda getirdin ki bunu Kâbe'nin duvarına asacağım; her yıl İslam dünyasından gelen ulema bunu kopye edip ülkelerine götürecekler ve bundan sonra bununla amel edeceklerdir.**"

Halifenin bu sözleri üzerine İmam Mâlik şöyle cevap vermiştir: "**Ey Halife, eğer sen böyle birşey yaparsan yarın Allah huzurunda senin gırtlağına yapışırım, senden davacı olurum. Çünkü ben bu eseri kendi yaşadığım muhitin şartlarını dikkate alarak yazdım. Dağın öteki tarafında başka bir grup ulema da oradaki şartlara göre bir eser vücuda getirecektir. Sen bunu alıp bura-**

ya nasıl asarsın. Böyle bir şey yaparsan İslam beldelerinde ilim ve fikir faaliyetini katletmiş olursun, sakın böyle bir şey yapma."

Mâlik bunu binikiyüz küsur sene önce halifeye söylüyor. Şimdi alın bu zatı put haline getirin ve hiç bir ilavede bulunmadan, hiç bir araştırma yapmadan, yeni şartları düşünerek yeniden İslam'ın kaynaklarına bakmadan alın bunu. Ondan sonra da alın işte bunu uygulayacaksınız deyin... Yaptığınız zulmün hesabını nasıl verirsiniz? İşte **reform** teranelerinin arkasında bu vardır. Bunları istismar ederek dini içinden mahvetmek isteyen bir teranedir. Onun vücut bulmaması için **Kur'an'ın ve Muhammedî şuurun kendi mantığını çalıştırmak icap eder.** Evet, ulema hasedine itibar etmemek lazım. Herkes bıraktığı esere, her yetenek verdiği esere göre değerlendirilir. Her insan yetenek ve eserine göre değerlendirilir. Bakıyorsunuz, insanlar kırkbin parçaya bölünmüş, Müslümanların hiçbirinin standardı birbirine uymuyor. Halbuki standartları Allah tespit eder. Şimdi binlerce standart çıkmıştır ortaya.

Geçen yıl **Manisa**'ya konferans vermeye gittim. Havaalanında beni Manisalılar karşıladı. Konferans yerine giderken toplantıyı düzenleyenlerin sıkıntı içinde olduğunu hissettim ve kendilerine dedim: "Bana söylemek istediğiniz birşeyler var galiba? Nedir söyleyin?" Bana cevap olarak: **"Hocam, burada tam ondört tane ayrı dini grup var. Bunlar birbirine Müslüman demezler, selam vermezler, birbirlerinin cenazesine gitmezler."** dediler.

Bunların her biri hakikati bir tarafından seyrediyor. Neden böyle oluyor? Egoizmleri varda ondan. O yaptı da ben niye yapamadım düşüncesi içerisindeler. Fakat iş bu kadarla kalmıyor, başka tahripler de girmiştir işin içine. **Müslüman kendi ana kaynağına, kitabına dönmeden rahat edemez. Tevhit nüktesine ters düşen her şeyin sahte oldu-**

ğunu bilmek ve anlatmak zorundayız. Hatasız insan olmaz. Fikir adamı peygamber değildir. Vahiyle teyit edilmemiştir. Zaten ilim, hatalardan doğrulara gitme faaliyetidir. Hatasız bir ilim adamından bahsediyorlarsa o ilim adamı olmaz. Düşe-kalka hakikate varırsınız. Ehliyet ve emanet meselesinde Allah emanetleri ehil olanlara vermenizi ister. **İslam o din meselesinde bir tek ehliyet getirmiştir. Bu ehliyet ilim ehliyetidir.** Onun kuru bilgi olmadığını sizlere söyledim. İrfan ve kalp gözü bilgisiyle karışık bir bilgidir o.

İslam'da kıyafet hegemonyası yoktur. İslam'da resmî mabet hegemonyası yoktur. İslam toplumunda mabet vardır ama resmî mabet yoktur. Namazınızı cemaatle kılarsanız artı sevap alırsınız ama kendi başınıza kılarsanız kabul olunur. Cemaatin muayyen duvarlar içinde oluşacağına dair bir şey yoktur. Şimdi biz burada seccadeleri serip namaz kılsak en mükemmel mânada cemaat sevabını alırız. Bu binanın tepesinde minare yok diye burada cemaat sevabı yok diyemeyiz, sakın böyle bir zaafa gitmeyin; açık havada bir ağacın altında toplansak orada da aynı şeyi yapsak o da aynıdır. **İslam'da duvar hegemonyası yoktur.** Bakın mabet karşılığı, Kur'an-ı Kerim de Hz. Peygamber de **mescid** tâbirini kullanmıştır. Mabet, secde edilen yer demektir. Secde edildiği sürece mabettir. Secde bittimi mabet biter. Şu salonda secde edin burası mescit olur. Hz. Peygamber: **"Bütün yeryüzü benim ümmetime mescit yapılmıştır."** diyor. Nerede toplanırsanız cemaat orada vardır. Bu bir şuur hadisesidir. İslamiyet bunları niçin getirmiştir? Bir takım sınıflar Allah'ın dini üzerinde hegemonya kurmasın diye getirmiştir. İslam'ın ana düşmanlarından birisi olan **engizisyonu** yapay bir şekilde İslam'a soktular. Bir tek otorite vardır, o da bilgidir. Bunun dışında bir tekelcilik sözkonusu değildir. **Yalnız bilen konuşur** ve yalnız bilene sorulur. Emanetleri ehline vermeniz

Allah'ın buyruklarından biridir. Hz. Peygamber bu emanet esprisini açıklarken: "**İşlerin, görevlerin, yetkilerin ehil olmayanlara verildiğini gördüğün zaman kıyametin kopmasını bekle.**" Buradaki kıyamet üç mânasından bir tanesinde kullanılmış, o da toplumun çökmesidir.

Din meselesinde bir acı gerçek daha vardır: En fazla kıyamet koparanların dinden nasipleri sıfır noktalarındadır. Bilmem nerede okumuş, kırk yaşında Kelimei Şehâdetle selamlaşıyor, ondan sonra birkaç defa camiye gidiyor-geliyor ve bakıyorsunuz din meselesinde âleme imam kesiliyor. Sanki ondan başka Müslüman yok. **Bu din meselesini hariçten gazel okuyanların meselesi olmaktan çıkarmak lazım.** Bunun sorumluluğu ve çilesi vardır. **Bu dinin kitabı, bu işi bilgi üzerine oturtmuştur.** Kelime-i Şehâdet'ten imtihana çekseniz on üzerinden ikiyi zor alır ve ondan sonra topluma din kurtarıcılığı yapmaya kalkarsa o adam, bunun sonu nereye gider!

Bütün bu meseleler nasıl halledilir? Bizim **aydınımızın gafleti** ve ihaneti vardır bunun arkasında. Bu, edebiyat olsun diye söylenmemiştir. Otuz senedir bunun muhasebesini yapıyorum. Dost acı söyler ama söylenmesi lazım. Bizim **aydınımızın günahı çok büyüktür.** Bu din meselesindeki günahın bir numaralı hamalı da bizim aydınımızdır. **Mevlâna**'nın bizim aydınımızla, o aydının horladığı, beğenmediği halkımızın durumunu anlatan şaheser bir sözü vardır. **Mevlâna** bu sözünde şunu söyler: "**Ne adamlar gördüm sırtında elbise yok, ne elbiseler gördüm içinde adam yok.**" Bizim aydınımızla halkımız işte bugün de bu sözde yerine oturmuştur. Aydınımız giydiği elbisenin parasını etmiyor. Giydiği elbisenin hakkını versin. Bizim bu süslü püslü aydınımızın gönül, feraset, asalet ve kalite bakımından durumu kötüdür. **Elbiseyi bir kenara koyarsanız bizim halkımız aydınımızdan yüzelli sene öndedir.** Aydın bu

açığı kapatmak zorundadır. İnsanımıza günahlarının kefaretini ödemek zorundadır. Aydınlarımızın eserlerinin çoğunda yenilik bulamazsınız, şunu-bunu takliti görürsünüz. Bizim halkımızın oturuşunu, kalkışını, inişini, lehçesini taklitle sanat-edebiyat yapmaya kalkıyorlar. Aydınımız hem kalemiyle hem de politikayla bizim insanımızın sırtından post çıkarmak devrini kapatıp bu insanlara bir hizmet verme çığırını açmalıdır. Burada en iyi işaretlerin başında da aydınımızın dine eğilmesi gelecektir. Aydınımız ne yapıyor? Yaptığı iş sadece falanca şöyle yaptı, filanca böyle yaptı diye bağırıp durmaktır. Güzeli, iyisi nasıl vücut bulacaktır? **Allah demeyi genelgeyle yasaklayacaksın, ondan sonra iyi din nasıl olacak? Söylesene!**

Aziz dinleyenlerim, burada felaketin kaynak noktası şudur: **Gelişen dünyayı anlama meselesinde korkunç bir hataya düştük. Taklit bizim ruhumuzu mahvetti.** Ruhu mahvolmuş bir kitlenin ne dini ne dünyayı ne de eşyayı anlaması mümkündür. Aydınımız, inanmasa dahi İslam gerçeği ile ilgilenmek zorundadır. **Bizim insanımızı tanımak iddiasındaki her adamın İslam'ı bilmesi lazım. Bu toprağın insanını tanımanın başka bir yolu yoktur.** Aydının bu işe eğilmesini kendi ürettiği bir zulüm büyük ölçüde engelliyor. İnanmayan inanmamıştır. İnanmayanların bir çoğu bizim insanlarımızın köklerini tahrip etmişlerdir. Biz onları karıştırmıyoruz. Sorulduğu zaman inandığını söyleyen bir aydın vardır ki en büyük zulüm onun üzerinde icra ediliyor. Sebebi de kendisidir. **Aydınımız ameldeki noksanlıkları yüzünden kendine kötülük ediyor.** Sonra da, bu noksanlıklarımla, benim dinle, imanla, Allah'la, kitapla hiçbir ilgim kalmadı diye kendine bir katmerli zulüm daha yapıyor.

İnkâr, insanları mahveder demiştik, ihmaller ise mahvetmez. İhmaller için Allah'ın af kapısı açıktır. Aydınlar: "**Benim namazım eksik, niyazım eksik, şuyum ek-**

sik, buyum eksik, ben bu işle hiç bir biçimde alakadar olmam" deyip kenara çekiliyorlar. Baban öldüğü zaman din adına sen ne yaparsın? Üç tane adam tutar mevlüt okutursun. Sonra da din meselesinde sıkıntı çıktı mı niye bağırırsın? Aydın, ameldeki noksanlıklarını da put yapmamalıdır. Bakın 21.nci yüzyılı bilgi çağı ilan ediyorlar. Şimdiden ismi kondu bile. **Bilgi çağı** nedir niye sordunuz mu ittifakla verilen cevap şudur. **"Kitabın yeniden egemenlik kazanması"** çağı. Bizim insanımız kitap okumuyor. Ne tenkitlerinde, ne sövmelerinde, ne de sevmelerinde sağlam bir bilgiye sahip değildir.

Kur'an-ı Kerim'e ulaşmamızı engelleyen, başka bir ifadeyle İslam'ın güzelliklerinin hayatımıza girmesini engelleyen **iki büyük bela** daha vardır. Bunlardan birisi **geleneksel Doğu kaynaklı beladır.** İkincisi de pek çok aydınımıza musallat olmuş **Batı esaretidir.** Batı standartlarının ilahlaştırılması hiç bir zaman medeniyet değildir. Biz, ilerlemiş dünyada, onun değerlerini kendi dünyamıza aktarma adı altında bir magazin kopyacılığı yaptık. **Magazin kopyacılığı ile hiçbir dünyanın değerlerine sahip çıkamayız.** Bu, bizim insanımızın yıkım noktalarından biridir. İşte bu magazin kopyacılığıdır ki Batı'daki ileri hareketlerin, dine karşı, kiliseye karşı hareketler olduğunu gördü ve onları aynen bizim dünyamıza aktardı. Dine karşı olmak ileri, aydın, münevver adam olmak demektir sandılar. O halde biz de dine karşı olalım ki büyük adam olalım dediler. Bu anlayış, bizim nesillerimizi senelerdir kemirmiştir. "Avrupalı aydınlar kilise, papaz hegemonyasına karşı çıktılar. Büyük adam oldular. Biz de Batıcılık yapmıyor muyuz? O zaman biz de imamlara, camilere ve Kur'an'a karşı çıkalım, biz de büyük adam olalım." dediler. Bunlar büyük adam değil, maskara oldular. Çünkü **orada kiliseye karşı çıkarken hasreti çekilen şeyler burada dine sahip çıkmanın içinde saklı idi.**

Bu bir paradoks gibi geliyor ama bunu iyi tespit etmek lazım. Bugünkü nesillerin ve bizim aydınlarımızın bunu daha iyi fark etmesi gerekir. Bunu dediğiniz zaman işte karşınıza tabular çıkarılıyor.

Kısaca, dinde **Kur'an'ın hakemliğinde yeniden yapılanmak esastır.** Burada önce bütün insanlığın mirası vardır, sonra da İslam'ın mirası. **Kur'an'ın nezaretinde yepyeni sentezler vücuda getirecek beyinlere ve gönüllere ihtiyaç vardır.** Bütün gayretimiz bunu yapmaktır. Cenabı Hakk'ın rızasının esas olduğu gelişmelerden bize, Muhammedî şuuru hayatına hakim kılmış insanlar olarak ne düşer, ne yapabiliriz? Yazdığımız, çizdiğimiz, konuştuğumuz ve insanımızı teşvikimizle yapmak istediğimiz, yarınların ışığını ve gelecek nesillerin mutluluğunu içinde gördüğümüz keyfiyet budur. Bundan sonra olacakları bekleyelim ve görelim.

Beni dinlediğiniz için hepinize teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

V

TASAVVUF DÜŞÜNCESİNDE İNSAN[1]

Efendim, açış konuşması için sizlere teşekkür ediyorum. Sayın dinleyenlerim, ilim ve kültür hayatımızın kıymetli temsilcileri, değerli İzmirliler! Hepinizi saygı ile selamlıyorum.[2]

Burada hep **Mevlâna**'dan konuşuldu, zaten vakfın amblemi de "**Mevlâna**". O halde, Mevlâna'nın bir sözünü başlangıç cümlesi yaparak girebiliriz konumuza. Diyor ki: "**Sus da gönül, dilsiz ve dudaksız söylesin. Gönlün sözlerini duyunca, dilin söylediklerinden utanıyorum.**" Esas, gönlün söyledikleridir insanı bir yerlere götüren. Fakat insanoğlu bu renkler, yönler dünyasında, üç boyutlu âlemin şartlarında kendini ifade etmek için, realiteyi ifade etmek için bir şeylere sığınmak zorundadır. Onun için dil devreye giriyor. Fakat, insanın dili herşeyi ifade etmeye muktedir değil! Eğer dil her şeyi anlatabilse idi, insan kendini anlatabilirdi. Bu güne kadar, kendinin ne olduğunu anlatamamıştır insanoğlu.

Doğu'nun büyük düşünürlerinden biri, **Sâdi.** İranlı Sâdi'ye soruyorlar: "İnsan nedir?" Cevabı şu: "**Yek katre hûnest u hezâr endişe.**" Yani: "Bir damla kan, binlerce en-

(1) Verildiği yerler: **İzmir, İstanbul, Trabzon, Ankara.**
(2) TRT Kanal 1'de 20 dakikalık bir özeti yayınlanmıştır.

dişe ve problem." Ve insan, içine binlerce endişe, hasret, ayrılık, dert, sıkıntı ve iştiyak saklanmış bir avuç toprak. Yaratıcı, o bir avuç toprağın içine bunca macerayı yerleştirmiş ve "insan" diye isimlendirmiş onu. İnsan, bu!

Şimdi bizim, insana, bu konferans bünyesinde bakışımızı tasavvuf düşüncesi çerçeveleyecektir. Çünkü, "Tasavvuf Düşüncesinde İnsan" diye bunu sınırlandırdık biz. O halde biz burada, felsefenin insana bakışını konu etmeyeceğiz ve hatta çok genel mânada dinin de insana bakış açısını konu etmeyeceğiz. Daha özel, bir alanda, tasavvuf düşüncesinin insana bakışı burada konuşmamızı yönlendirecektir. Tabi: "tasavvuf" dediğimiz zaman, bunun kaynağı aklımıza geliyor. O kaynak da Kur'an'dır. Binaenaleyh, tasavvuf adına konuşmak, bir yerde konunun zeminini Kur'an'da tespit etmeyi zorunlu kılar. Bunu yapacağız.

Nedir insan? İnsan kadar eski bir soru ve kâinatın, hayat macerasının en ciddi sorusu: "İnsan nedir?" Bu sorunun cevabında, "kâinat nedir, varlık nedir, hayat nedir, geçmiş nedir, gelecek nedir..." ve daha pratik ifadelerle, "nereden geldik, nereye gidiyoruz"un bütün hikâyesi gizli.

Tasavvufu, "İslam Mistizmi" olarak anıyor dünyada bir çok insan. Geniş mânada o, fakat "mistisizm" deyimi İslam tasavvufunu tam ifade etmiyor. Çünkü o bir felsefî tâbirdir; halbuki tasavvuf vahye dayanan bir sistemdir, bir dinî sistemdir. Mistisizm, bir felsefi perspektiftir. Ama âdet olmuştur, "İslam Tasavvufu" yerine "İslam Mistisizmi" tabiri kullanılır. Arada bir fark vardır, ona işaret edeceğim, fakat üzerinde durmayacağım.

Tasavvufa göre insan, bir **vasatı câmia**dır, yani toplayıcı ortam. Bir takım farklı unsurları bünyesinde toplayan varlık veya ortam demek vasatı câmia. Neleri topluyor insan, bünyesinde? İşte burada, tasavvuf düşüncesinin Kur'an kaynaklı

tespitleri ile karşı karşıya geliyoruz. Kur'an'a baktığımız zaman insanın, iki ifadenin konusu edildiğini görüyoruz. Bir; insan topraktan yaratıldı. Deyim, Kur'an-ı Kerim'indir; "Hulikal insânü min acelin." İki; insan, bir ilâhi nefha'dır, bir ilâhi nefes'tir. Yani kâinatın, varlığın esası olan Yaratıcı Kudret'in bir uzantısıdır. O halde insan; bir Yaratıcı unsurla, bir de iğreti fâni unsuru toplayan varlıktır her şeyden önce. Şimdi bakın insana, toprak kaynaklı bir varlığı var insanın; et, kan ve kemik... Fakat bu 50-60 kiloluk, nihayet 80-90 kiloluk, çürümeye mahkûm kütlenin, bu fâni yığının içinde bambaşka kâinatlar gizli. İnsan o 60-70 kiloluk kütlesi ile varlıkta pek bir mâna ifade etmemesine rağmen, o içinde, henüz adını koymadığımız bir cevher taşıyor ki; onunla, o küçücük bir parçası olduğu kâinatı kendi önünde eğiyor. O halde, insanın şu kütlesinin içinde kâinatın esası saklı bulunmaktadır. İşte buna "Nefha-i İlâhî" diyor Kur'an-ı Kerim. O halde, bir toplayıcı ortam olan insanda evvela fâni ile ölümsüz birlikte bulunmaktadır. İnsanın macerası, insanın büyüklüğü ve aynı zamanda dramı buradan kaynaklanıyor. Sûfi düşünce, insanın topladığı bu iki kutbu, insanın temsil ettiği bu polariteyi, bu mütekâbiliyeti ifade için genellikle **"nâsût"** ve **"lâhût"** deyimlerini kullanır. İnsanda bir **nâsût** var; et ve kemiğin vücut verdiği yapı. Bir de **lâhût** var; onun içindeki ölümsüz mâna. Bazan de **"öz"** ve **"kalıp"** kullanılır. İnsanda bir kalıp var, bir de öz var. Bazan **"heykel"** ve **"ruh"** kullanılır, bazan "fâni" ve "bâki" kullanılır... Her neyi kullanırsanız kullanın, insanın bir ölümsüz tarafı var, bir de buna -tâbiri caizse- hamallık eden kalıp tarafı var. İslam Peygamber'i şöyle buyuruyor; "Bedenleriniz, sizin bineklerinizdir, sizi iyi taşımaları için, onlara iyi bakın!" Şimdi dikkat ederseniz; "bedenleriniz, ruhlarınızın binekleridir." demiyor, "sizin bineklerinizdir, Yani insanın bir şahsiyet (personalite) olarak "siz" hitabına veya "sen" hitabına mazhar tarafı, ilahî kay-

naklı olan tarafıdır. Beden de, onu taşıyan ve sonra günü gelince hamallık ödevini bitirip tekrar geldiği toprağa dönecek bir aracı. Fakat biz, o değiliz! Mevlâna'nın deyişi ile: **"Gün geldi, topraktan gelen toprağa karıştı, pörsüdü;** nur**dan gelen** nura **döndü."** Kur'an-ı Kerim'in insandaki toprak yanla, İlâhi Nefha yanı ortaya koyuşu böyle.

İnsan daha neleri topluyor bünyesinde, toplayıcı bir ortam olarak? Ulvî'yi ve süflî'yi topluyor. Daha bedenine baktığınız zaman bunu görüyorsunuz. **Kalp** gibi, bütün yüceliklerin merkez noktası insanda. Varlığın merkezi olan kalp yanında insan neler taşıyor? İdrar torbası taşıyor, bağırsaklarını taşıyor... İnsan kadar, en ulvî kutupla en süflîyi bir arada taşıyan ikinci bir varlık yok! Ve Kur'an-ı Kerim, insandaki bu ulvî ve süflînin mücadelesine, "kâinatın en büyük mücadelesi" diyor. **"Ve kânel 'insânü eksere şey'in cedelen." Varlık'ta; en yoğun, en müthiş tartışma ve çekişmenin alanı insandır.** Ve bu bakımdan insanda, tartışma ve çekişme mutlu bir sona ulaştırıldığı zaman her şey yerli-yerine oturur -bunu ileride göreceğiz- ve kâinat istenen yere gelir; varlık, gayesine ulaşır.

İnsanın toplayıcı ortam oluşunun bir sonucu da, insanın hayırla şerri bünyesinde birleştirmesidir. İnsan en ileri boyutta hayrın ve en aşağı boyutta şerrin temsilcisi bir varlıktır. Şimdi burada insan gerçeğinin tasavvuf açısından bir değerlendirilişi vardır, onu ifade etmek istiyorum. **İnsanın büyüklüğü, melek oluşunda değildir.** Kur'an-ı Kerim, "melek insan"a hiç bir mertebe tanımaz! Melek insan; insandan bekleneni, Yaratıcı'nın insandan beklediklerini veren bir model değildir! Bu bakımdan, din hayatını "Melek insan" ideali üzerine kuranlar yanılırlar ve Kur'an'a ters düşerler. Nedir insanın büyüklüğü? Meleklikle şeytanlığı -burada çok teknik mânada kullanıyorum, Kur'an-ı Kerim'de kullanılan bir tâbirdir- iblisliği kendi bünyesinde aynı anda taşımasından

kaynaklanıyor. İnsanın büyüklüğü burada! Yanlız melek olsaydı, büyük olmayacaktı. Çünkü zaten melekler vardı. Kur'an-ı Kerim o esrarlı üslubu içinde bunu bize gösteriyor. İnsan, Yaratıcı tarafından meleklere haber verildiği zaman onların itirazı vardır: "Kan dökecek ve bozgunculuk yapacak -insanın tahrip vasfının en belirginleri- bir varlığı niye yaratıyorsun?" Melekler'in itirazı bu. Bakın, Bakara suresinin 30. ayetine. Ve ilave ediyorlar: "Biz ki seni sürekli tesbih ederiz, hamd ederiz hiç aksatmadan. Hâl böyle iken, bu bozguncu, bu kan dökücü varlığı niye yaratıyorsun?" Dikkatlerinize sunmak istiyorum, Yaratıcı'nın, bizim lehimize oy kullanışı çok ilginçtir. Diyor ki meleklere: "Siz şöyle bir susun bakalım! Sizin bilmediğiniz şeyleri ben bilirim." Ve Yaratıcı, bu kan dökücü ve bozguncu vasıfları taşıyan insandan emin olduğunu melekler karşısında açıkça ifade ediyor. Şimdi insana, bize düşen, Yaratıcı'nın bize itimadını haklı çıkarmak, Yaratıcı'yı yalancı çıkarmamaktır. Vahyin hedefi de Allah'ın insana bu itimadını haklı çıkarmak üzere insana yol göstermek ve destek olmaktır. Fakat insan gerçeğini "melek insan" modeli üzerine oturttuğunuz zaman, bu espri mahvolur ve insanın büyüklüğü söner.

Bilmiyorum, ileride münasebet düşecek mi? Ben metinle konuşmadığım için unutabilirim. Bu meseleleri konuşa-konuşa artık kendimiz bunun metni olduk da o bakımdan. Yanlış anlaşılmasın, bana ilham geliyor da konuşuyorum değil! Ben akademisyenim, bilgi ile konuşuyorum ben, tamam da, kendimiz metin olduk artık bunları konuşa konuşa. O bakımdan münasebet düşer mi, düşmez mi bilmiyorum.

Bir Muhammedî gerçeğe burada işaret etmek istiyorum, bir evrensel gerçeğe, bir yaradılış gerçeğine işaret etmek istiyorum. İslam Peygamberi diyorlar ki: **"Eğer günah işlemeseydiniz, Allah sizi yok eder ve yerinize günah işleyen bir topluluk getirirdi."** Bu, buradaki gazeteci arkadaşlar-

dan birinin söylediği değil, Yaşar Nuri'nin de söylediği değil; İslam Peygamber'inin bir hadisidir. "Eğer günah işlemeseydiniz, Allah sizi yok eder, siler süpürürdü." diyor, tâbir odur; "Ve yerinize, günah işleyen bir topluluk getirirdi." Yani, İslam Peygamberi insanları günah işlemeğe mi sevk ediyor? Hayır! "melek insan" hayalinin din adına bir tabu haline getirilmesini önlemek istiyor.

Ben, İslam ülkelerini ve branşım itibariyle dinî muhitleri senelerden beri gezerken, bu gerçeğin gözden kaçırılmasının vücut verdiği felaketleri çok iyi gördüm de onun için bu nokta üzerinde ısrarla duruyorum. Hep, "melek insan" modeli tasavvur ediyorlar. Dinin; insanoğluna uzatması gereken eli, "melek insan" kurma gayesine bağlıyorlar. Ve tabiî ki bunun sonu iflâstır! **İnsan, kiri ile pası ile; insan, hayır ve şerri ile; insan, artısı ve eksisi ile birlikte insandır ve onun büyüklüğü de burdadır! İşte, insanda hayır ve şerrin birlikte bulunuşunun arkasındaki evrensel gerçek bu. İnsanı, bu iki kutupla birlikte kabul etmek gerekiyor.**

İnsanın toplayıcı bir ortam oluşunun bir başka uzantısı da, değerli dinleyenler; insanın, ölümlü ile ölümsüzü bünyesinde taşımasıdır. Şimdi burada söylememiz icap eden ve konferansımız bakımından önemli noktalara vücut verecek bazı hususlar var. Bir çekişmedir seneler ve seneler sürüp gidiyor. Yalnız bizim ülkemizde değil, dünyada; yalnız halk arasında değil, ilim muhitlerinde, akademik platformlarda, çok üst seviyede düşünce zeminlerinde... Ben teferruata girmeyeceğim, yalnız meseleye zihninizi açmak için bir anıp geçeceğim. **"Darwinizm ve Evrim Teorisi."** İnsan meselesi gündeme geldi mi, bu da gündeme geliyor ve burada özellikle İslam ülkelerinde bir kör döğüşü sergileniyor. Ben buna bir "kör döğüşü" diyorum. Bu tıpkı, "yağmuru kim yağdırıyor, yağmur nasıl yağıyor" sorusuna cevap veren iki karşı kutuptaki adamın kör döğüşlerini andırıyor. Yağmur nasıl yağı-

yor? Bir cevap şu: "Ne demek yağmur nasıl yağıyor," yağmuru Allah yağdırıyor. "Nasıl yağıyor?" diye sorma, kâfir olursun!.. İkinci cevap: Yağmur, yeryüzündeki suların güneşin etkisi ile buharlaşması, yükselmesi ve atmosfer şartlarında yoğunlaşarak tekrar su halinde yere düşmesi olayıdır. "Doğru mu?" Doğru! Adam ilave ediyor: O halde, yağmuru Allah yağdırıyor, gibi bir safsatayı söyleyip kafamızı karıştırma!.. Bu bir kör döğüşüdür. Şimdi Kur'an-ı Kerim, bu kör döğüşlerini ortadan kaldıran bir dengeler kitabıdır. Nasıl? Evet yağmur, yeryüzündeki suların güneşin etkisi ile buharlaşması ve atmosfer şartları altında yoğunlaşıp tekrar yeryüzüne inmesi düzeni içinde, Yaratıcı Kudret'in iradesi ile vücut verdiği bir oluştur. Buna **"sünnetullah"** diyor Kur'an-ı Kerim. Allah'ın âdeti, tavrı. Tamam. Yaratıcı Kudret, ilimlere konu olacak bir malzeme vücuda getirmek üzere kâinatı düzenlemiştir. Fakat, bu düzenin arkasında bir şuurlu benlik, bir ölümsüz ego vardır; biz O'na "Allah" diyoruz. Ve Kur'an-ı Kerim, bu şuurlu ego'nun varlığı ile, ilimlerin vardıkları sonuçları asla çeliştirmez! Bunlar aynı realitenin değişik perspektiflerden gözlenmesidir. Binaenaleyh, "yağmuru Allah yağdırıyor, güneşin etkisi ve atmosfer şartları diye bir şey yoktur" diyen adam da aldanış içindedir, "yağmur şu şartlar içinde yağıyor, Allah-mallah diye bir şey yok" diyen adam da aldanış içindedir! Bu "Evrim Teorisi"nde de aynı hadise yaşanıyor. Bir evrimleşme var mıdır insan hayatında? Vardır ve Darwin'e-marwine gelmeyin; Darwin'den yüzlerce yıl önce İslam düşünürleri özellikle sufiler bu meseleyi gündeme getirmiş ve enine-boyuna işlemişlerdir. İşte **Câhız** (ölm. 868) işte **İbn Miskeveyh** (Ölm. 1030) Nedir burada problem olan?Problem olan şudur: İnsan toprak varlığıyla, beden varlığıyla, ölümlü varlığıyla bir evrimleşmenin konusudur. Fakat insanda, evrimleşmenin konusu olmayan bir başka yön vardır, işte o, nefha-i ilâhî olan yön... Ve bunu kabul ettiği-

miz zaman, evrimleşmenin arkasında da bir şuurlu varlığın, bir gayenin olduğunu görmemiz lâzımdır! Yani evrimleşme, sadece kronoloji, sadece pozitif bir seleksiyon hadisesi değildir; bir teleolojik hadisedir, gayeli bir hadisedir. Sünnetullah içinde insanın bir evrimleşmesi vardır ama, onu O Yaratıcı Kudret idare ediyor. **Darwinizm**'in gözden kaçırdığı budur! İnsanın evrimleşmesini bir kaos olayı olarak veriyor; bir hedefsiz, gayesiz kavga hadisesi olarak veriyor Darwin. Biz, beden yapımızla, diğer hayvanlar gibi bir evrimleşmenin konusuyuz; Kur'an-ı Kerim de buna ışık tutmuştur: "İnsanın üzerinden, zamandan öyle devreler geçti ki" diyor "insan, anılmaya değer bir varlık değildi." (Dehir, 1) Ve yine Kur'an-ı Kerim bir **halk** olayından, bir **tesviye** olayından bahsediyor. Sizi fazla teknik bir sahaya çekmek istemiyorum. Ve görüyoruz ki, insanın **halkı** ile **tesviyesi** yani bir kıvama getirilmesi arasında bir zaman vardır. Kur'an-ı Kerim, kendi mucizevî üslubu içinde bunları veriyor. Fakat insan, bir yerden sonra evrimleşmenin konusu olmaktan çıkıyor; o Nefha-i İlâhiye basamağından sonra insan, evrimleşmenin üstüne sıçrıyor.

Bir isimden bahsedeceğim size -Almanca bilmediğim için yanlış telaffuz edebilirim-; **"Max Scheler"** psikolog düşünür, anti-Darwinist bir düşünür olarak kabul edilir. Âdeta bizim şurada çizdiğimiz Kur'anî tabloyu hatırlatırcasına diyor ki; "İnsanda iki varlık alanı vardır." Tamamen Kur'anî bir perspektif olduğu için burada söylüyorum. Bunlardan birisi; insanın **psikovital varlık alanıdır** Scheler'e göre. İkincisi de; **geist alanıdır**. Psikovital varlık alanı, bizim-Kur'an'ın terminolojisini kullanarak-; "Toprak varlık alanı" dediğimiz alandır. İnsan, **Scheler**'e göre; bu alanı ile, tıpkı diğer hayvanlar gibi pozitif ilimlerin, laboratuarın ve sonuç olarak da evrimleşmenin konusudur. Sûfî düşüncenin kabulü de bu. Fakat insanda bir başka alan var, Scheler ona **"geist alanı"** diyor; Kur'an-ı Kerim "Nefha-i İlahiye" alanı diyor ve sufî dü-

şünce "Rahmanî alan", "ebedî alan", "ölümsüz alan" diyor, "lâhût alanı" "kalb alanı". Biraz daha sıcak kelimeler kullanalım Türk dinleyicileri olduğumuza göre; Yunus'un diliyle, "gönül alanı," Mevlâna'nın ifadesi ile, "can alanı". Bu alan, evrimleşmenin konusu olmaz! Ve bu alan, laboratuarın da konusu olmaz! Altı çizilecek nokta budur! Ve Scheler'e göre; "insanın geist yapısını, ilimlerin hiç birinin sınırları içine sokamayız, hepsini aşar!" Hangi alana girer bu? "manevî ilimler alanı" diyor, "psikolojik ilimler alanı" diyor, "felsefî ilimler alanı" diyor, "dînî ilimler alanı" diyor... İstediğinizi seçebilirsiniz fakat, mutlaka pozitif ilimlerin üstünde. Şimdi, insanın bütün macerası boyunca vahye ve dine ihtiyacının arkasında bu yatıyor. Çünkü insanda, pozitif ilimlerin bir yere gelip nefesinin tükendiği ve artık tek söz söyleyemeyecekleri bir alan var. Bu, yalnız ilahiyatçıların tespitleri falan değil.

Size bir isimden daha bahsedeyim, bir doktor düşünür, Nobel sahibi **Alexis Carrel.** Fransız asıllı, Amerika'da yetişti, fakat Fransız asıllı. Ve bence onun Nobel'i kazanmasını sağlayan eseri, çağın âbide eserlerinden biridir. Çağa damga vurmuş eserler vardır, tıpkı şahıslar gibi. Eser; "L' Homme C' Est Inconnu"dür="İnsan, şu meçhul, şu bilinmez." Carrel burada aynen Scheler gibi, fakat bu defa bir tabip ilim adamı ve düşünür edası ile "pozitif ilimlerin, insan gerçeğinde nefeslerinin tükeneceği bir noktanın var olduğunu ve bu noktayı ihmâl ettiği içindir ki çağdaş insanın bunalımlara sürüklendiğini" açık söylemiştir. **Alexis Carrel**'e, konuşmamızın ileriki kısımlarında tekrar döneceğiz. Burada söylemek istediğimiz şudur; insanda, bir yanda evrimleşmenin, bir yanda pozitif ilimlerin, bir yanda laboratuarın konusu olan bir alan vardır. Öte yanda, bütün bunları aşan ve yalnız vahyin ışık tutacağı bir alan vardır. Bu iki alanın da toplayıcı ortamıdır insan. İnsanın **vasatı câmia**lığının bir mânası da bu oluyor.

"İnsan, Nefha-i İlahiyedir." dedik, "kendi bünyesinde, ezelî oluşun tohumlarını taşıyor." dedik, "Zaman ve mekân

kategorilerinin üstüne çıkan, zaman ve mekân kategorilerini uygulamamız mümkün olmayan bir yönü var insanın." dedik. Kur'an-ı Kerim'den kaynaklanan bir yaklaşımla, tasavvuf düşüncesi bu nokta üzerinde çok ilginç bir tespit daha ortaya koymuştur. İnsanla, Yaratıcı Kudret arasında ezelî bir mukavele vardır. Kur'an-ı Kerim buna; **"mîsak"** diyor, **"ahd"** diyor. Bunlar, aşağı-yukarı Türkçe'ye geçmiş. Batı dillerinde bu; **"acte préeternel"** diye ifade edilir. Zaman öncesi mukavele veya **covenant,** ahdleşme. Kur'anî düşünceye göre; insanın acte préeternel veya misak gerçeği vardır. Ve Hz. Peygamber buyuruyor ki: **"Ahdi olmayanın, imanı da yoktur!"** Tabii bu, basit bir hukuk kaidesi olmanın çok üstündedir. Nedir, "ahdi olmayanın imanı da yoktur, misakı olmayanın imanı da yoktur?" Kur'an bizi ısrarlı bir biçimde bu misakı, bu ahdi, Allah'la aramızdaki anlaşmayı bozmamaya çağırıyor ve bunu unutmamaya da çağırıyor. Bir **"nisyan"** tâbiri var Kur'an'da, **"Nakz-ı ahd"** tâbiri de var. "Ahdi bozmak" demek. İnsanın tekâmülünü gerçekleştiren olaya ve eğitime de İslam tasavvufunda "zikir" denir, biliyorsunuz. Zikir, "bir şeyi unutmamak için sürekli anmak, hatırda tutmak." demektir. Bu ikisi arasında münasebet var. Nedir mîsak? Kur'an-ı Kerim, bizim Nefha-i İlahiye özümüz-ruhumuzla Allah arasında bir beraberlikten bahsediyor. Biz dünya şartlarına gözümüzü açmadan önce, Yaratıcı Kudret'e dünya planında O'nun tanığı olacağımıza dair söz vermişizdir. Bu tanıklık, **şâhit olma** tâbiri de Kur'an-ı Kerim'de geçer. Evvela fert olarak her birimiz, Yaratıcı'ya verdiğimiz sözün tanığıyız burada. İkinci olarak; her peygamber, hitap ettiği ümmetin tanığıdır. Bunlar, Kur'an'ın ifadeleri. Üçüncü olarak; son Peygamber, mahşer gününde ümmetinin tanığı olarak Cenab-ı Hakk tarafından ortaya çağırılacaktır. Burada bir anektod vereceğim, Hz. Peygamber'in hayatından. Ayet şu; "Ne dersin, diyor, Peygamberim, bir düşün!.. Bütün manevî önderle-

ri, nebileri, hitap ettikleri toplulukların tanığı olarak ortaya çağırdığımızda; seni de ümmetine tanık olarak çağırdığımızda ne diyeceksin, ne yapacaksın?" (Nisa, 41) Sahabeden **İbn Mesud,** Peygamber'in hafızı olarak şöhret yapmıştır. Hz. Peygamber onu çağırır, Kur'an okutur ve dinlerdi. Böyle bir gün, yine İbn Mesud diyor ki: "Ey Allah'ın elçisi! Siz ki, vahy'in indiği şahıssınız. Benim gibi birine okutarak bundan ne anlayacaksınız, Kur'an zaten size iniyor?.." Diyor ki "Benim de gönlümün ve kulağımın hazzı var, dinlemek istiyorum." Böyle bir gün İbn Mesud okuyor, Nisâ suresinden birkaç sayfa. Az önce okuduğum ayete geldiğimde diyor, -Nisa suresinin o ayetine-, Peygamber ağlamaya başladı. Ve bana dedi ki: "Yeter, burada kal!" Çünkü, insanoğlunun tekâmülü boyunca geçirdiği bütün maceranın âdeta hesabını son Peygamber'den soracağını söylüyor Cenab-ı Hak orada. Ne diyeceksin o zaman? Böyle ağır bir yükün altında ne hissediyorsa Hz. Peygamber birden ağlamaya başlıyor ve İbn Mesud'a diyor ki: "Burada dur!" O halde biz misakta, bu ezeldeki ahdleşmede Cenab-ı Hakk'a bir söz verdik. Nedir o söz? "Dünyaya, şühûd âlemine çıktığımızda; biz, Sen'inle özde beraber olduğumuzun şuurunu, hayatımıza yön verici temel unsur olarak kullanacağız."

Din olayı budur! Bakın, bunu Hz. Peygamber ifadeye koyarken diyorlar ki: "Allah'ı, her an görüyormuşsun gibi davran!" İslam düşüncesinin ve İslam ahlakının belkemiği budur, bu şuura ulaşmaktır! Bütün kalıpların, şekillerin, maceraların, kuralların, bütün yat-kalkların, bağır-çağırların hikâyesi burada gelip düğümleniyor; her an Allah'la beraber olmak şuuru, gaye nokta budur! İşte bu da, ezelde verdiğimiz sözün şuuruna ermekle oluyor. Fransız düşünürü **Gardet** diyor ki: "İslam'da; hukuktan mistisizme kadar, bireysel münasebetlerden enternasyonal münasebetlere kadar her alanda hareket noktası bu misak gerçeğidir." Bu ezelî ahdleşme-

nin bir uzantısı olarak Kur'an-ı Kerim, insanı yeryüzünde "**Allah'ın Halifesi**" diye tanıtıyor. Ne demek, insan yeryüzünde Allah'ın halifesi? Şu demek: **Kur'an-ı Kerim'in insanın önüne koyduğu yol, kâinata hakimiyete giden bir yoldur.**

Batı'yı esas alma sürecine girdiğimizden beri işlenen hatalardan biri de şu olmuştur: Batı'da din adına, -ki, din burada kilise ile eşitlenmiştir- imâl edilen fikirler, olduğu gibi bizim ülkemize aktarıldı ve İslam'a uygulanmaya kalkıldı. Bu, nesillere çok büyük yıkım getirmiştir. Batılı; din eşittir geri kalmak, kilise eşittir düşünmemek noktasına geldi, gelmek zorunda kaldı. Bunun hikâyesini anlatmak bize düşmüyor. Doğrudur! Siz, 70 yaşında, onca eser yazmış **Voltaire**'i afaroz eder ve cenazesini kilisede kaldırmalarına müsade etmezseniz; bu adamın da, sizinle çekişeceği bazı meseleler vardır. Bir **Bruno**'yu getirir odun yığınının üstünde yakarsanız, bu adamın, sizinle hesaplaşmaya ihtiyacı vardır. **Lavoisier**'i yakarsanız, bunun da sizinle hesaplaşmak zorunda olduğunu kabul etmek icap eder. O halde, Batılı için kiliseye karşı çıkmak; bir yerde akla, irfana ve ilme üstünlük tanımak anlamına geliyordu. Bunu şimdi aynen alıp da İslam için uygulamak mümkün müdür? Hayır, mümkün değildir! Çünkü din eşittir ilmi inkâr, din eşittir laboratuarı inkâr, din eşittir düşünmeyi inkâr kuramı İslam için söz konusu değildir! O halde, Batı'daki din anlayışının, özellikle 19.-20. yüzyılda, özellikle sosyologlar tarafından ortaya konan din anlayışının, Kur'an açısından müdafaası kesinlikle mümkün değildir! Nedir o anlayış? Sosyolojinin babalarından biri olan **Durkheim** (ölm. 1917) ve pozitivizmin babası Comte (ölm. 1857) tarafından Batı dünyasına musallat edilen fikir şu: Din, insanın kâinattaki aczini, zavallılığını, çaresizliğini ödünlemek ve bir teselli bulmak için uydurduğu bir kurumdur. Halbuki Kur'an-ı Kerim'in sergilediği din; insanın-

kâinat karşısında mahkûmiyetinin değil, hakimiyetinin yoludur. Buna da, "insanın, Allah'ın halifesi olması." şeklinde ifadeye konan Kur'anî gerçek kaynaklık ediyor. Bunu tamamlayan ikinci bir kavram var Kur'an düşüncesinde, o da "**teshîr**" kavramıdır. Nedir **teshîr?** Birçok ayette ifadeye konan teshîr; insan dışındaki varlıkların, insanın emrine verilmesi, insanın önünde boyun eğmesi olayıdır ve bu tanımı doğrudan doğruya Kur'an-ı Kerim koyuyor: "**Allah; yerlerde-göklerde, gördüğünüz-görmediğiniz ne varsa hepsini sizin emrinize vermiş, sizin önünüzde boyun eğdirmiştir.**" (Lukman, 20) Buna **teshîr** olayı diyoruz. O halde Kur'an-ı Kerim, insanın kâinata hâkim olmasını ilke olarak kabul ediyor ve Kur'an'ın sergilediği dinin hedefi ve tavrı da budur.

Burada sufî düşüncenin bir tespitine işaret etmek lazım. Dün akşam bir sohbette de kısmen temas ettim. **Pascal**'ı bilirsiniz, Fransız matematikçisi ve düşünürü. Fakat bunun matematikçiliği falan unutulmuştur. **Pascal** bu gün Batı insanının aklında "en büyük mistik, en büyük sevgi ve aşk adamı"nı çağrıştırır, matematikçiliği unutulmuştur. 1664 Pascal'ın ölümü, 17. yüzyılın ortası. Pascal diyor ki, çok haklı olarak: "İnsan, kâinatı kuşatır, fakat kâinat insanı kuşatamaz!" 50-60 kiloluk küçücük bir kütle, fakat kâinat onu kuşatamaz! **Pascal**'ın 17. yüzyılda ifadeye koyduğu bu gerçek, daha 8. yüzyılda İslam mistikleri tarafından ve çok daha ileri boyutlarda ortaya konmuştur. Teferruata girmek istemiyorum...

Muhammed İkbal, çağımızın en büyük İslam düşünürü kabul edilir ve 2. Mevlâna kabul edilir. Bu gerçeği ifade ederken diyor ki:

"Ançe der âdem be gonced âlem est.
Ançe der âlem ne gonced âdem est."

Abide iki mısra: "O ki insanda saklanabilir, insanda kaybolabilir; ona biz "âlem" diyoruz, "kâinat" diyoruz. O ki âleme

sığdırılamaz, âlemde saklanması, kaybolması mümkün olmaz; ona da "insan" diyoruz..." İnsan kâinatı kuşatır, fakat kâinat insanı kuşatamaz! İnsandaki, Yaratıcı Kudret'le aynı olan o Nefha-i İlahiye'dir ki; insanı, kâinatı kuşatacak kadar bir ulvîyet çizgisine, bir kudret çizgisine ulaştırmıştır. Kur'an-ı Kerim işte buna, "Allah'ın Halifesi" olma niteliğini lâyık görmektedir. Ve bu yüzden yine Kur'an-ı Kerim'e göre ve sufi düşünceye göre; insan, varlığın en ağır yükünün altındadır ve insan, varlığın en yüksek şerefinin de burcundadır. İnsanın çilesi en büyük çile; tabiî, şerefi de en büyük şeref oluyor.

Şimdi burada, insanın ayrılığı meselesini ele almak lâzım. İnsan, Yaratıcı Kudret'ten kopmuş ve bu noksanlıklar dünyasına gelmiş, bir gurbet hayatı yaşamaktadır; bunu bitirecek ve tekrar aslına dönecektir. Bu, insanın aslından, Mevlâna'nın tâbirini kullanırsak, can yoldaşından ayrılığıdır. İnsan hayatının macerası, hikâyesi bu! Nedir bu ayrılık ve bu ayrılık nasıl vuslata çevrilecektir? Ayrılığın bitişi ve ayrılığın getirdiği yabancılaşmanın bitişi, insanın, aslına kavuşması ile mümkün olur. Şimdi, yabancılaşma meselesi, -"alyenasyon" Fransızcası ile, "eleyineyşın" İngilizcesi ile, bilirsiniz-; günümüz düşünce sistemlerinde, hatta psikoloji ekollerinde "izolasyon" ve "separasyon" adı altında, hatta klinik psikolojisinde bile dikkate alınmaya başlayan bir kavram olmuştur. Bu kavram, tasavvuf düşüncesi tarafından 1300 küsur sene önce gibi erken bir devirde gündeme getirilmiş ve üzerinde fikirler imâl edilmiştir. Bu gün psikoloji yeni-yeni bu meselenin içine girmiştir. Bir parça varoluşçu felsefede **Kierkegaard** (ölm. 1855) ve **Heidegger** (ölm. 1976) tarafından gündeme getirildi. **Marx** (ölm. 1883) tarafından da gündeme getirildi; tabiî materyalist bir yapıda...

Çağdaş psikolojiye göre -**Erich Fromm** gibi, **Karen Horney** gibi çağdaş psikologların temel kabulleridir, **Freud**'da

da var- insandaki buhranların temelinde seperasyon olayı var, ayrılık olayı, izolasyon olayı var. İnsan, bir figürden ayrılmış olmanın ortaya çıkardığı boşluk ve buhran yüzünden bütün iptilâlara, bütün bozukluklara, bütün rahatsızlıklara maruz kalıyor. **Heidegger**'e göre; "İnsan, sahip oldukları ile idrak ettiklerinin çelişmesi yüzünden buhrana düşüyor. İdrak ettiği bir şeyden ayrılmıştır. Sahip olduğu, o ayrıldığı şey değil. İşte, buhranın temelinde bu var." diyor **Heidegger.** İsmini koymadan tabiî...

Tasavvuf düşüncesinde de, kıymetli dinleyenler; insanın bütün sıkıntılarının, acılarının, ıstıraplarının, buhranlarının temelinde "ayrılık" vardır. Yalnız bu ayrılık çok daha öncelere, çok daha ileri zamanlara götürülüyor sufî düşünce tarafından. Ne imiş o ayrılığın başlangıç anı? O ayrılığın başlangıcı, insanın, Allah'tan ayrılışıdır. Şimdi, çağdaş psikoloji, "ayrıldığımız objeye ulaştığımızda sıkıntı biter." diyor. Freud'a göre; çocuk, annesinden, annesinin memesinden koptuğu için bu izolasyon onda problem yaratıyor. O, oraya kadar götürüyor ayrılığı. Tasavvuf düşüncesine göre, ayrılık insanın, Allah'tan aslından ayrılışıdır. Temel sıkıntının ortadan kalkması; insanın, ayrıldığı temel objeye vuslatı ile olacaktır. İşte biz buna, "insanın, Allahına ulaşması." olayı diyoruz. Tasavvuf düşüncesi, bu Allah'a varışı ölümden önce gerçekleştirmenin disiplinidir. Ölümden sonra bunu gerçekleştirmek hüner değildir, burada gerçekleştirmek hünerdir!

Şimdi burada, tasavvuf düşüncesinin **"mutluluk"** ve **"mutsuzluk"** tanımları ile karşı karşıya geliyoruz. Allah'tan ayrılık temel ayrılık olduğuna göre, insanın mutsuzluğunun temelinde de Allah'tan uzak düşme vardır. İnsan, Allah'a yaklaştıkça, mutluluğunu kazanır ve hürriyetini kazanır. Şimdi, tasavvuf tarihi içinde ve persfektifin "şaheser!" diye ifade edebileceğimiz bir sergilenişini biz **Mevlâna**'nın Mes-

nevisinde buluyoruz. Mesnevi'nin ilk 18 beytini bilirsiniz. Mevlevîlik'te o 18 beytin karizmatik ve tabiat üstü bir değeri vardır; 18 rakamının da, oraya bağlı olarak... O 18 beyit -rahatlıkla söyleyebiliriz ki-, sadece Mesnevi'nin değil bütün sufî düşüncenin özetidir. Ne veriliyor o 18 beyitte? Verilen şu: İnsan, Allah'tan kopmuş- ki o bir "**kamışlık**" olarak ifade ediliyor **Mevlâna** tarafından-, bir kamış, bir ney'dir ve bu dünyada ıstırab nağmeleri, ayrılık nağmeleri çıkarmakta, feryat etmektedir. Bu feryatların bitişi, insanın, aslına kavuşması ile sona erecektir. Ve Mevlâna, insanoğlunun mutluluğunun temelinde; ayrıldığı bütün olan Cenab-ı Hakk'a kavuşma esprisini göstermektedir. İşte, ayrılık ve yabancılaşmanın tasavvuf düşüncesinde esas çizgiler halinde ifadesi bu. Pekâla, bu ayrılığın ortadan kalkması ve insanın ilâhî özünü, aslını yakalaması ve hayatını beklenen mutluluk bazına oturtması nasıl mümkün olacaktır?

İnsan, merkez varlık ve insan gaye varlık. Bu ikisinin altını iyi çizmek lazım; burada aktarmaya çalıştığımız bilgilerin, tasavvuf düşüncesinde ait oldukları yere oturmaları için. İnsan gaye varlıktır ve insan merkez varlıktır. İnsanın merkez varlık oluşunu, Yaratıcı ile aynı özü taşıması şeklinde verdim. "İnsan, gaye varlıktır" derken ne anlıyoruz? İnsanı merkez varlık, gaye varlık olunca, insanı araç durumuna düşürecek hiç bir disipline itibar etmemek gerekir! Ve gerçekten de Kur'an-ı Kerim ve tasavvuf düşüncesi, insanı araç durumuna düşüren hiç bir hareket tarzını alkışlamazlar. İnsanın gaye varlık oluşu, bizi pratikte hangi sonuçlara götürüyor?

Kıymetli dinleyenler! Konferansımızın bu kısmında bazı pratik sonuçları dile getirmeyi, tâbiri caizse bazı pratik sonuçlar devşirmeyi esas alacağım. Evvela, **hizmetler, insana götürülecektir!** Bakın peygamberlerin hayatına, mesailerine; peygamberlerin uğraştıkları, inşa etmeye çalıştıkları, ih-

ya etmeye çalıştıkları tek şey vardır: İnsan. Peygamber ne duvar yapar ne saraylar inşa eder ne tarla ekmekle uğraşır ne hayvancılıkla... İslam Peygamberi öyle diyor bir yerde: "Ben ziraatçı olarak gelmedim bu dünyaya. Hurma aşısını git diyor, ehlinden öğren, bana sorma onu! Bana, sonsuzluğuna ait meseleleri sor." Ve 23 yıllık peygamberlik hayatı içinde ortaya çıkardığı ve elleri ile terbiye edip yoğurduğu bir model nesli, sahabi neslini, 30 tane hurma kütüğünün üzerine atılmış dallardan oluşan bir mescitte eğitti. Şimdi bakıyorum, mesela bizim ülkemize bakıyorum; 1950'lerden sonra binlerce cami yapıldı. Ve birçoğunun ayda birkaç milyon gelir getiren gayr-ı menkûlleri de, bilmem neleri de var. Fakat ortada, insan gerçeğinin biryerlere götürülmesi bakımından hiçbir şey yok! Nitekim o, mucizane bir şekilde bunu göstermiş. Diyor ki: "Ahır zamanda ümmetim mescitleri süsler, püsler. Fakat onlar, esas bakımından, Allah'ın zikri bakımından harabedir." **Mevlâna** bu gerçeği çok yakın ifade etmiştir: **"Gönül kâbesinin harap olduğu yerde, sembol Kâbe'yi ihya etmenin anlamsızlığı..."** diye Mesnevi'de geçiyor.

Sufî düşünce, Kur'an-ı Kerim'deki "arş" kavramını -ki "Allah, onun üzerine istivâ etmiştir."- "Hac" kavramını, **"Kâbe"** kavramını; bir zâhirî-şeklî tarafı, bir de hakikati olan kavramlar kabul eder. Esas **Beytullah-Kâbe,** sufî düşünceye göre insanın kalbidir ve esas tavaf onun etrafında yapılır ve esas imar ve inşa edilmesi gereken odur. O, gerektiği gibi ihya edilmezse, sembol Kâbe'nin ihyası insanlığa bir şey kazandırmaz! Bu bakımdan, sufî düşünce **"Hacc-ı hakiki"** diye bir kavram geliştirmiştir, gerçek hac. Ve **Mevlâna** bunu ifadeye koyarken diyor ki:

"Kâbe bünyad-ı Halil-i Âzer est;
Dil nazargâh-ı Celil-i Ekber est."

"O taş duvarlardan yapılma Kâbe, Azeroğlu İbrahim'in, Halil İbrahim'in yaptığı bir binadır; esas Beytullahsa, Allah'ın nazargâhı olan kalptir."

Hizmetin insana götürülmesi, gaye varlık olan insana götürülmesi; önce insanın ihyasını ve inşasını, ondan sonra eşyanın imar ve inşasını esas almayı gerektirir. Bu perspektiften baktığımız zaman, İslam dünyasının durumu gerçekten yürekler acısıdır. **Bugün dünyada insan gerçeğinin ihmal edildiği, insanın ikinci plana itildiği ve insanın bir vasıta varlık haline getirildiği bir numaralı ülkeler listesi İslam ülkeleri olarak karşımıza çıkıyor.** Evvela, bu ülkelerde insan emeği en ucuz şeydir. İnsan emeği, insan onurunun bir uzantısıdır. **İnsan emeği ucuz oldu mu, insanın onuru da ucuz demektir.** Çünkü, **insanın ekmeği ile Kelime-i Şahadet'in onuru aynıdır,** ikisi de hayatın parçalarıdır. Ve İslam dünyasının sancısı, insan unsuruna gelip oturuyor. Bakın, İslam dünyası bu gün 50'ye yakın bayrakla temsil ediliyor dünyada. Ve İslam ülkelerini dikkate almadan dünya ekonomik hayatını tayin mümkün değildir! Suudi Arabistan'ı dikkate almak zorundasınız, OPEC'i dikkate almak zorundasınız. OPEC içinde büyük kısmıyla hakim unsur, İslam ülkeleridir. O halde, Müslümanların problemleri bugün ekonomik olmaktan, hatta politik olmaktan çıkmıştır. Evet, sömürgeciliğin, hatta emperyalizmin altında çok inlediler. Bir Cezayir, yüz küsur sene işgal edilmiş halde perişan, süründü gitti... Bunların hepsini yenmiştir İslam ülkeleri. Bugün problemleri, nefeslerini kesen problem; insan unsuru problemidir, insanı gereken yere getiremedikleri için kıvranıyorlar. Buna, en azından bazılarınızın "politik tespitler yaptı" diyeceğinizi bildiğim için, çok daha çarpıcı örnekler vermeye girmiyorum. Fakat bakın işte bir İran-Irak harbi; 8 yıl, 2 milyon insan ölüyor, harabeye dönmüş iki belde... Dört sene evvel ben **Basra**'dan geçtim, mahşer meydanını andırı-

yordu. Şimdi ne haldeler?.. Şimdi, sekiz yılda yıkılan bu beldeler, seksen yılda ancak eski haline gelir. Çünkü, bir şeyin yıkımı sekiz yıl sürüyorsa, bunun yapımı en azından seksen yıl sürecektir; bu bir yaradılış kanunu... Yıkarken bu beldeleri yiyenler, şimdi de yaparken yiyecekler. Ne var burada? Halk arasındaki tâbirle; "Merkebi kaybettik, semeri bulduk, sevindik." Sekiz yıl iki milyon insan gitti, onca servet heba oldu, onca şehir harab oldu, sonunda başladığımız noktaya döndük. Bu niye böyle oluyor? Bu, insan unsurunun, kavram kargaşasına kendini kurban etmekten kurtaramayışının ürünü. Bakın, iki taraf Kelime-i Şehadet çekiyor, "innâ fetahnâ..." sureleri okuyor, tekbirler getirerek birbirlerine vuruyorlar, ikisi de "şehit" olduğunu söylüyor. Bu, insan zaafı!.. Yani, ikisi de biliyor ki böyle bir şey olamaz! İnsan hayatında harpler olur, tamam, harp ediyoruz... Siz benim gelip arabamı parçalarsanız, ben sizinle kavga ederim, ama bunu getirip de "cennet mücadelesi" diye göstermem gerekmiyor ki. Harp ediyoruz, bir problemimiz var, harp ediyoruz devletler hukuku kuralları içinde, milletler arası teâmüller içinde; ama bunu illâ da din savaşı halinde ortaya koymak çok büyük kayıplara mâl oldu. Neden böyle oluyor bu? Kitleler, politika bezirgânları tarafından sömürülmeye müsait bir çizgideler. İşte, "insan unsurunun zaafı" derken, biz bunu kastediyoruz. İnsan unsurunun bu zayıflığı, İslam ülkelerinde insanın istismarına çok mümbit bir zemin hazırlamıştır ve dinin istismarına, hatta din ticaretinin geliştirilmesine bir zemin hazırlamıştır. Bu bir realitedir. İnsanın gaye seçilişi ve hizmetlerin insana götürülüşü esas alınırsa, bu istismar ortadan kalkar. Bu bakımdan ısrarla üzerinde duruyoruz. **Kur'an adına imâl edilecek bir düşünce, sergilenecek bir anlayış; evvela insanı merkez ve gaye varlık olarak almak durumundadır!** Şimdi siz milyonlar harcayarak, etrafında açlıktan-susuzluktan ıstıraplar içinde kıvranan, ölü-

me mahkûm olan insanların süründüğü bir yerde milyonlar harcayarak cami yapıyorsunuz. O insanlar orda açtır! Caminin, ibadetin, ezanın, namazın sizi götürmek istediği, duvar yapmak mıdır, insanı mutlu etmek midir?.. Bunun hesabını yapacak çizginin altlarında kalmıştır İslam ülkeleri. Bu hesabı birilerinin yapması lazımdır!!!

Evet, hizmetler evvela insana götürülecektir; ondan sonra eşyanın süslenmesine, eşyanın imar ve inşasına gidilebilir. Bu bizi bir noktaya daha getiriyor: Hizmetleri insana yöneltmek için insanlığın birliğini kabul etmek lazım. Kur'an-ı Kerim, tevhit esası üzerine bina eder bütün düşünceleri. Allah'ın birliği, varlığın birliği, dinlerin birliği, insanlığın birliği, medeniyetlerin birliği... Bakın Kur'an'ın hitaplarına; "ey insanlar!" diyedir hep, bir alanı düzenleyeceği zaman "ey müminler!" diye hitap eder ki, o müminler de esasında bu gün sokaktaki vatandaşımızın anladığı mânada değildir, onun da çerçevesi daha geniştir. "Ey insan!" diyor ve Kur'an'ın ilk cümlesi "Elhamdü lillâhî Rabbilâlemîn"dir ve bu cümle her Müslüman'ın günlük ibadetlerinde okumak zorunda olduğu Fatiha suresi'nin de ikinci ayetidir "Allah, âlemlerin Rabbidir!" Biraz ileride Kur'an-ı Kerim, Peygamber'i de "âlemlerin rahmeti" olarak gösteriyor. Şimdi bakın, âlemlerin Rabb'i olan Allah, âlemlerin rahmeti olan Peygamber; bu bizi, insanlığı bir bütün olarak düşünmeye sevk ediyor. Allah, sadece Müslümanların Allah'ı değil; Peygamber de, yalnız Müslümanların rahmeti değildir! İnsanlığın birliği, sufî düşüncenin omurgasında yer alan unsurlardan biri. Din farkı yoktur. Kur'an bunu kabul etmez. Hitap, bütün insanlığadır! Ödevini yapan-yapmayan insan vardır Allah katında. Tamam, ama hitap insanadır! Irk farkı da yoktur! Renk farkı da yoktur! Dil farkı da yoktur! Bölge farkı da yoktur!.. Ne vardır? Yalnız insan gerçeği vardır!

İnsanın gaye varlık oluşu, bize bir noktayı daha irdelemeyi zorunlu kılıyor; o da şudur: "İnsana ait bilgilerle, eşyaya ait bilgiler paralel gidecektir. Bunlardan bir tanesi dengeyi bozacak şekilde ağırlık kazanırsa, insanlık buhrana düşer. Doğu insanı çağlar ve çağlar insana ait bilgilerde derinleşti, mistik bir derinlik. Fakat, eşyaya ait bilgileri ihmâl ettiği için dengesi bozuldu, Batı'nın hegemonyası altına girdi. Şimdi Batı'da denge aksi istikamette bozuluyor, eşyaya ait bilgiler gelişti. Nihayet makine ve eşyaya ait ilimlerin ağırlık kazanması, makinenin, insanı esareti altına alması sonucunu verdi. Halbuki insanoğlu, makineyi, kendine hizmet etsin diye vücuda getirmiştir. Şimdi, kendisi, makinenin emrine girdi. Bu defa ne oluyor? Eşyaya ait bilgiler ağırlık kazanınca, Batı'da buhran çıkıyor. Nedir o buhran? Ruh boşluğu, iç bunalım...

Demin isminden bahsettim ve daha sonra tekrar temas edeceğimi söyledim düşüncelerine, **Alexis Carrel.** Andığım eserinde diyor ki: "Çağımız insanının buhranı; insana ait bilgilerin, eşyaya ait bilgilerin altında kalmasından kaynaklanıyor." Ve Carrel'e göre: "İnsana ait bilgileri en kısa zamanda eşyaya ait bilgilerin seviyesine çıkaramazsak, insanların yarınları felâket olur." Tabiî sadece Carrel'de yok bu. 1940'lı yıllarda **Toynbee** bunu söylüyordu, çağın en büyük tarih felsefecisi. Onun ana eseri sayılan -hacmi küçük olmakla birlikte diğer kitaplarına göre-; "Civilisation On Trail" (Medeniyet yargı önünde) kitabında anlatmak istediği budur. **Toynbee**'ye göre; "insanlığın madde lehine bozulmuş dengesini, madde ve mâna, ruh ve beden dengesi çizgisine getirmek için insanlık yine büyük dinlerden medet ummak zorundadır, başka hiç bir kurtuluş yoktur!" **Toynbee**'nin kanaati bu.

Şimdi, insana ait bilgileri, makineye ait bilgilerin ulaştığı yere çıkarmak ve teknolojideki gelişmeyi insanın iç dünyasında da gerçekleştirmek durumunda olduğumuz, çağın ge-

nel kabulüdür. "İnsan, gaye varlıktır" diyoruz ve insan iki unsurdan meydana geliyor. Bunların bir tanesi terazinin kefesini alıp aşağıya indiriyor, öbür taraf hiç bir değer taşımamaktadır ve tabiî ki bunun sonucu buhran olacaktır.

Kıymetli dinleyenler! Meseleye bizim ülkemiz açısından da birkaç cümle ile bakarak konuyu kapatmak istiyorum. Sizi, ilk devredeki gibi bir saat burada tutmak doğru olmaz.

Bizim ülkemizde insan gerçeğinin ihmali, evvela din meselesine baktığımızda karşımıza çıkıyor. İslam düşüncesinde temel prensip şudur: **Gaye insandır, din de gaye değildir!** Binaenaleyh, hayatla çelişen bir din, din olma vasfını kaybeder! Hayatla çeliştirilen bir dinin, insana hizmeti mümkün değildir! Halbuki gaye, insandır! Bir tek mabud vardır! Tapılacak tek kudret Allah'tır! O'nun dışında ne Kur'an mabuddur, ne din mabuddur, ne Peygamber mabuddur, hiç biri mabud değildir! Kur'an-ı Kerim'i tetkik ederseniz onda, hayat ve insan gerçeği ile çelişen hiçbir şey yoktur. Prensipleri koymuştur. Yaratıcı, insana, gücünün üstünde hiçbir şey yüklemez; bir. Zorlama ve baskı yoktur; iki. Kur'an-ı Kerim'de tabu yoktur, tabu. Ben sosyoloji ile, psikoloji ile, felsefe ile ve hukukla uğraşan arkadaşlara hep söylüyorum; "Kur'an'daki emirlerle, totemizmdeki tabuları birbirine katmayın! Kur'an, tabu getirmez!" **Tabu** nedir? **Tabu**yu aşacak, ikinci plana itecek bir başka realite olamaz! Bir örnek vereyim; "Şunu yemeyeceksin!" demişse tabu, onu yiyemezsiniz, ölürsünüz gene yiyemezsiniz. "Şuna dokunmayacaksın!" demişse tabu, ona dokunamazsınız, ölüm söz konusu olsa yine de dokunamazsınız. Bu, tabudur. Halbuki, Kur'an'ın getirdiği yasakların ve emirlerin tabu vasfı yoktur! Bu tabu vasfını, Kur'an-ı Kerim kendisi kırıyor. Nasıl? Diyor ki domuz etini yasakladığı ayette, eğer zaruret varsa, yiyeceksin, işte, tabu olmaktan çıktı. Bu sefer ne oldu. Akli bir realite oldu, pozitif bir realite oldu. Bir takım mahzurlar öngörüldüğü için yasaklıyor. Ama

insan için tehlike varsa, tabu olmadığı için yiyeceksiniz. Bir şey daha var, burada da kalmaz İslam düşüncesi. Yenmesi yasaklanmış o domuz etini, zarûret var yemeniz gerekiyor da yemezseniz, bu sefer onu yemediğiniz için günahkâr olursunuz. Şimdi bakın, hayat ve insan gerçeğine saygıdır bu. Çünkü aslolan hayat ve insan gerçeğidir, öbürleri vasıtadır. Ama, totemizmin koyduğu tabularda bu yoktur. "Çekirgeye dokunmayacaksın!" diyor, "dokunursan öleceksin!" Bunun, zaruret gibi bir istisnası yok.

Bizim ülkemizde materyalist kültür ile beyinlerini besleyenler, burada vermeğe çalıştığım şu espiriyi gözden kaçırıyorlar. Uyuşturucu yasağı vardır Kur'an'da. Yalnız alkol değil, dikkat edin uyuşturucu yasağı, her türlüsü... **"Hamr"** tâbiri var, o da, "beyni uyuşturan, düşünmeyi engelleyen şey" demektir ki hepsi içine girer. Uyuşturucu yasağı var, ama bu tabu değildir. Size, doktorunuz; "filan maddeyi kullanacaksınız, sağlığınız için gereklidir" derse, bu defa onu kullanmazsanız günahkâr oluyorsunuz. İnsanlık tarihi, Kur'an dışında hiçbir din kitabında böyle bir gerçekçiliğe ulaşmış değildir. Misalleri çoğaltmak mümkün... **Mecelle** getiriyor, genel kurallar kısmında -burada hukukçu arkadaşlarımız var- koyuyor, diyor ki: **"Ezmânın tagayyürü ile ahkâmın tagayyürü esastır":** "Zamanların değişmesi ile hükümlerin değişmesi esastır." Ne demek bu? Hayat gerçeği esastır, hayat esastır! "Hayatla ve insan gerçeği ile gırtlaklaşırsanız, bunlar sizi yere çalar." diyor. Ve Kur'an; hayat ve insan gerçeği ile çatışan hiç bir hüküm getirmez ve böyle bir hükmün ortaya atılmasına müsade etmez!

Şimdi burada bir prensibi daha size hatırlatacağım. Dedik ya; insan unsurunun zaafı, meselelere bu açıdan bakmayı engelliyor. Bu bir mantalite ve bir seviye meselesidir. Peygamber, Peygamber sünnetini ihya, Peygamber gibi yaşamak hadisesi; traş olmamakla, Ağustos sıcağında cübbe giymek

olayı haline getirilmiştir. Affedersiniz, ben 48 yaşında bir adamım, hiç mübalağası yok 40 senemi bu işe verdim, 3 yaşından beri bu işin içindeyim, tam 40 sene. Ben, 3 yaşında başladım bu işe. Kırk senede gördüğüm şudur: İslam Peygamber'i Hz. Muhammed'i bugün en az anlayan kitleler içinde Müslümanlar da var. Hatta bazı sözde Müslüman gruplar, İslam Peygamberi'ni az anlamanın ötesinde tam ters anlamışlardır. Ve ben diyorum ki -bir çok yerde söyledim bunu, enternasyonal platformlarda da söyledim- bugün Müslüman düşünürlerin, Müslüman aydınların, Kur'an düşüncesinin çilesini çeken gerçek kafaların yapacağı ilk iş; Hz. Muhammed'i, bugünkü bazı Müslüman din adamlarının ortaya koydukları "Peygamber imajından" kurtarmak olacaktır! Bugün ortada İslamın Peygamber'i, "Son Peygamber" imajı altında bir bedevi sergileniyor. Ağustos sıcağında başında yün bere, sırtında kalın cübbe, traş olmamış, fistan giymiş acaip bir bedevi... İslam Peygamberi bu değil! Ve hiç kimsenin böyle bir Peygamber imajı yaymaya hakkı yoktur! Peygamber'i, yaşadığı iklim ve bölgenin şartları içinde 20 nci yüzyıla taşımak ve bugünün insanına o imajı vermek İslam'a ihanettir! İslam'ı evvela bu ihanetten kurtarmak lazım, kim bu ihaneti temsil ediyorsa ondan kurtarmak lazım! Ve eğer İslam, özelde bir milyar insanın değerler manzumesi ise ve genelde insanlığın ümit ışıklarını taşıyan bir sistem olarak görünüyorsa, bu bir insanlık borcudur!

Şimdi bakın Kur'an'ın dini, yobazın uydurduğu din değil, Islam ne diyor. Diyor ki; **"Eşyada aslolan ibâhedir."** İslam düşüncesinde, sade İslam hukukunda değil bütün İslamî disiplinlerde. Ne demek bu? Hakkında kesin yasak olmayan her alanda serbestlik esastır. Biz buna bugünkü hukukta, hatta bütün hukuk sistemlerinde, **"kanûnîlik ilkesi"** diyoruz. Bir şeyin suç olması için, bütün unsurları ile tanımının yapılması lazım. Beş unsuru vardır bir suçun mesela; dört tanesi var, bir tanesi yoksa, suç doğmaz. (Konferansı izlemekte olan bir hukukçuya hitaben sorar.) Öyle mi beyefendi?.. Kanunîlik ilkesi. İslam Peygamber'i bunu aynen din sahasına da getirmiştir. Allah'ın kesin yasak getirmediği, göstermediği bir hususta insanoğlu yasak koyamaz; bir. İki; **bir konuda zorlukla-kolaylık yanyana gelirse ve birini tercih zorunda kalırsak, tereddüt doğarsa, kolayı seçmek prensiptir.** Bunu tersine çevirmişlerdir. Şimdi adama diyoruz ki: "Siz, niye cuma namazını 20 rekât kıldırıyorsunuz millete? Peygamber, cuma namazını nasıl kıldı?.." Zor bir iş değil ki!.. Peygamber'in hayatı, dakikası-dakikasına tarihî gerçek olarak tespit edilmiştir. Lejander malûmat İslam Peygamber'inin hayatında, hayâlî malumat, yoktur. Sözleri içine binlerce yalan sokulmuştur ama hayatı gerçektir. Tarihî gerçektir, kaydedilmiş. Eğer bir parça lejander olsaydı, İslam Peygamberi'ni yıpratmak için yıllarını veren oryantalistler, o kapıdan elli defa girmişlerdi. Giremiyorlar, çünkü öyle bir kapı yok! Ne oluyor? Zorla-kolay yanyana geldi, birisini seçeceksiniz; kolayı seçmek esastır. Şimdi, zoru seçiyorlar. "Cuma namazı 20 rekâttır." diye kandırıyor ve imam efendi bağırıyor oradan: "Ben namazı bitirmeden, ellerimi yüzüme sürmeden giden, bir daha buraya gelmesin!" Adam işyerini kapatmış gelmiş, onbeş dakika vakti var; imamla-müezzinin eline düştümü, bir saat/birbuçuk saatte çıkamıyor camiden. Nereden bu yetkiyi veriyorlar size ve nerededir Diyanet'i bu memleketin?.. İslam Peygamber'i nasıl kıldı? Cuma namazı bir örnektir. "Örnek" diyorum, artık istisnalar kural oldu. Örnek vermeye kalksak, hepsini sırayla saymamız lazım... İslam Peygamber'i iki rekât cuma namazı kıldı. Bir de hutbesi vardır bunun, o da şartlara bağlıdır; onun da kısa tutulmasını istiyor Peygamber. Şimdi adam önden 4 rekât kıldırıyor, sonradan 4, sonradan bir 4 daha, sonradan 2 daha, sonra da bir "tespih" faslı, sonra da bir dua faslı... Zaten na-

mazın kendisi dua. "Salât" diyor Kur'an-ı Kerim, o dua demek. Sen duanı öyle yapıyorsun, Müslüman da böyle yapıyor. Ve birbuçuk saat, İstanbul'un göbeğinde Nuruosmaniye'de birbuçuk saat, hem de dışarıda avluda taşın üstünde... Hoca içeride, işi iyi, yeri sıcak, devam... "Gelin, İslam Peygamberi'nin kıldığı cumayı kıldıralım; bakalım cemaat azalacak mı, çoğalacak mı?.." Cevap şudur: "Bu adamlar, diyor, zaten cumadan-cumaya geliyor. Hayvan gibi sokaklarda dolaşıyorlar. Bırak da cuma günü iki saat dursun içeride. Olmaz! Allah yanlış yaptı onu, ben bunu arttıracağım." Bakın; zorla-kolay karşılaştığı zaman, kolayı seçeceksiniz. Peygamber'in direktifi. Hz. Âişe öyle diyor: "Hayatı boyunca, diyor, zorlukla-kolaylık yanyana geldi mi, daima kolay olanı seçmiştir." Bunu ters çevirdikleri gibi, kendiliğinden de hükümler ilâve ediyorlar. Ramazan günü oruç yediğini gördüğü adamı, sokakta dayağa çekmeye kalkıyor. Yolcu mudur, hasta mıdır, neyinnesidir, veya ne için tutmuyor, bu onun bileceği iş!.. "Hayır!... Ben döverim" diyor.

İnsan gerçeğinin, İslam Peygamberi tarafından esas alınışının uzantılarından biri de şu: Kolayla-zorluğun çatışması halinde daima kolayı tercih etmek. İkincisi; dinde tabulara vücut vermemek. Zamanın değişmesi ile, hükümlerin değişmesini esas almak. Gerçi aynı Mecelle: **"Mevridi nasta, içtihada mesağ yoktur!"** diyor. Vahyin getirdiği bir prensip varsa bir konuda, orada tartışma açılmaz! Fakat, size şunu ısrarla belirtmek istiyorum: Kur'an-ı Kerim öyle hükümler getirmiştir ki, hiç birisi belli bir zaman ve mekâna göre donmuş standart getirmez, bir perspektif getirir. Mesela, diyor ki; "âdil olun!" Adalet ilkesini getiriyor, **şûrayı** getiriyor, **meşvereti** yani bir tür **demokrasiyi, cumhurî sistemi** getiriyor Kur'an. Fakat bunun formuna girmiyor; "seçim şöyle yapılacak!.. şu böyle yapılacak!.. şu kadar insan seçilecek!.. şu standartta olacak" demiyor. Neye bırakıyor bunu? Zama-

na, şartlara, mekâna bırakıyor. Kur'an'ın birçok konuda esas aldığı tavır budur.

Şimdi bakın, memleketimizde kavgaya bakın: Birileri dini getiriyor 30 cm. beze indiriyor, öbürü medeniyeti 30 cm. beze indiriyor, bir kör döğüşü gidiyor ortada... Acaba Kur'an-ı Kerim'in dediği nedir? Bağırıp duruyorlar; "Kur'an-ı Kerim örtünme getirdi!.." Tabiî getirdi. Ama örtünme, insan gerçeğini tepetaklak edecek, insanı bunalıma itecek bir tavır ve tarz içinde mi getirildi? Kur'an'da örtünme, "yok" mu diyeceksiniz? Yani bikini ile dolaşabilir mi Müslüman kadın sokakta? Hayır! Ama nedir? Ölçü veriyor hoca efendi: "Kadına diyor, arkadan baktığınız zaman, kadın olduğu belli olmayacak!" Hayvan olacak yani. Böyle mi diyor Kur'an? Hayır! Nasıl diyor? Tabiî onu tartışmak şu andaki işim değil. Söylediklerinin doğru olmadığını bilin şimdilik. Detay istiyorsanız, lütfen, gidin **Kur'an'daki İslam** adlı kitabımı okuyun. Gerçek İslam'la **hürafe dinini** birbirinden ayıran kitaptır. Ve açıkça söylüyorum, alternatifi yoktur. Hiçbir dilde alternatifi yoktur. Din meselesinde **hayatî kitaptır**. Benden söylemesi...

Evet, kıymetli dinleyenlerim! Saat 16.00'ya geliyor. Bakın burada bir "**İnsan-ı Kâmil**" kavramı vardı, onu değerlendirecektim, özellikle **Nietzsche** düşüncesi ile mukayeseli. Bir de, **immortalite,** insanın ölümsüzlüğü meselesi. Ama onlara girmeyeceğim, o uzar gider. O, bir başka zamanda. Ben biraz da, konferansın sonuna doğru, akademisyen olmaktan çıkıp dost sohbetine çevirdim işi; o da, sizin tavrınızdan kaynaklandı. **Mevlâna Rûmî** diyor ki: "Biz, süt taşıyan memeye benzeriz. Bizi çeken ele göre süt veririz." Sağmasını bilmek lazım! Çok sıcak sağdığınız için, ben de konferansın sonuna doğru işi iyice bir sohbet havasına büründürdüm. Teşekkür ediyorum.

VI
İSLAMDA EKONOMİK AHLAK[1]

İslam'da ticarî ahlak veya ticaret ahlakı, içiçe üç daireden bir tanesidir. Yani, bunu İslam'da ahlak dairesinin içinde yer alan, ekonomik ahlak içinde mütalaa etmek lazım. O halde, hem konferansımızın çatısını vermek, hem de konunun akademik bünyesini tespit etmek bakımından şunu söylemek durumundayız. İslam'da, genel anlamda ahlak, en geniş daire, bizim bahsimiz olacak. Onun içinde İslam'da **ekonomik ahlak** ikinci daire ve onun içinde üçüncü daire, daha özel daire, İslam'da ticarî ahlak. Çünkü, ticaret, ekonominin bir parçasıdır. Tabiî, bu içiçe dairelerden konumuz yalnız sonuncusu olduğu için, diğerleri çok daha geniş kapsamlı olmalarına rağmen, kısaca ele alınacaktır. O halde İslam'da ahlak, yani **İslam etikası** veya İslam'da **etik** veya **moralite** dediğimiz şey nedir?... Evvela, kısaca onu görelim. İnsanoğlunun, başlangıçtan beri, temel problemlerinden biri, şudur: Ne yapmalıyım veya neyi yapmalıyız veya neyi yapabiliriz?... Bu, insan hayatında ahlak meselesini gündeme getirir. **Felsefenin temel üç sorusundan biri** ve üç konusundan biri, ahlak. Çünkü, insanoğlu yakaladığı fikir yönünde yürümek iktidarına ulaşamazsa ne o fikrin ne de bulduğu o istikametin anla-

---

(1) Verildiği yerler: **İstanbul** (4 yerde), **İzmir, Konya, Ankara, Bursa.**

mı kalmaz. O bakımdan insanoğlunun makara ipliğinden feza kapsülüne kadar bütün fetihlerinin arkasında yeralan ve hepsinin fikir babası olan peygamberler, bütün mesailerini insana ve insanı inşaya yöneltmişlerdir. Ve insanın fiilen eğitiminin mücadelesini vermişlerdir. Peygamberlerin sonuncusu, bir hadislerinde bunu ifade ederken: **"Ben, ahlakî güzellikleri tamamlamak için gönderildim."** diyor. Bu, bir anlamda nübüvvet kurumunun bütünüyle neyin peşinde olduğunu gösteriyor. Çünkü, nübüvvet kurumunun bütün kemalini son peygamber temsil ediyor. Binaenaleyh, onun, tamamlamak üzere gönderildiği bir kavram ve keyfiyet, bütün nübüvvet kurumunun ideali demek olur. Meseleye bu açıdan fazla giremeyeceğim. Yani ahlakın felsefi yapısından sonra teolojik yapısını incelemek gibi bir işe girmek bu konferansı onunla bitirmek demektir.

İslam ahlakı dediğimizde, ne anlıyoruz?... Evvela, Kur'an ahlakını anlıyoruz. Daha net hale getirelim. Bir başka ifadeyle, Peygamber'in yaşadığı ahlakı anlıyoruz. Hz. Âişe'ye soruyorlar: "Bize, Resul'ün ahlakından bahseder misiniz?" Cevabı şudur: "O'nun ahlakı, Kur'an-ı Kerim'i yaşamaktan ibaretti." O halde, ister Kur'an-ı Kerim ahlakı, ister Hz. Peygamber ahlakı deyin, ikisi eş anlamdadır. Çünkü; o, onu yaşamıştır. İslam düşüncesi Hz. Peygamber'e **"Kur'an-ı nâtık"** der: Konuşan Kur'an, O, Kur'an'ın indiği şahıstır. Ve Kur'an'ın mübelliğidir, tebliğ edicisidir. O tebliği hem sözlü yapmıştır, hem de bunu fiilen yaşamıştır. O halde, Kur'an-ı Kerim'de kristalleşen ahlak, aksiyon halinde bir modele dönüştüğü zaman, karşımıza Muhammedî ahlak çıkıyor. Bir noktayı da tespit etmek lazım. İslam düşüncesi, Muhammedî ahlakın ilahî ahlak olduğunu da bize gösteriyor. Nitekim, Hz. Peygamber: **"Allah'ın ahlakıyla ahlaklanın"** diyor. Çünkü, Kur'an-ı Kerim, insanoğlunun izlemeye çağırıldığı **sıratı müstakîmi** aynı zamanda Allah'ın izlediği yol olarak

gösteriyor. Bir peygamberin ağzından, Hz. **Hûd**'un ağzından Kur'an-ı Kerim, şöyle konuşuyor: "Benim Rabbim, hiç şüphesiz sıratı müstakîm üzeredir, dosdoğru yol üzeredir." (Hûd, 56) Biliyorsunuz ki, Kur'an-ı Kerim'in ilk suresini, Fâtiha suresini, Müslüman hergün okumak zorundadır, namazda farzdır. O surede de bizim sıratı müstakîmi istememiz ve onu izlememiz bize emrediliyor. Yani İslam ahlakı, şunu diyor: Bir yol gösteriyorum sana ki, o yolu aynı anda hem Yaratan, hem de yaratılan izliyor. Bu bakımdan **Muhammedî olmak hayat macerasının en zor işidir. Bu zor işin, her pahalı şeyin taklidi olduğu gibi, taklitleri de vardır. Onlar kolaydır. Fakat, onun hakikatini yaşamak, hayat dediğimiz o zorlu maceranın en zorlu çilesinin altına girmektir ki, pek fazla babayiğite nasip olmuyor.** Temel esprisini verdiğimiz Kur'anî-Muhammedî ahlakı, biraz daha açarsak ve biraz daha pratikleştirirsek, ne görüyoruz? Gördüğümüz şudur: Kur'an ahlakında ilk temel prensip, Allah'la beraberlik şuuruna ulaşmaktır. Az önce söylemiştik hadisi, Allah'ın ahlakıyla ahlaklanın diye.

İşte bakın, Kur'an'ın dünyasında herşey, matematik realiteler bütünü halinde birbirini tamamlıyor. Onları farkedip çıkaracak kapasite ve güce ulaşmışsanız, bunu mucize bir oluş halinde seyrediyorsunuz. Tabiî, hazzı da son derece büyük. Bütün mesele bu noktaya gelebilmekte. Allah'ın ahlakıyla ahlaklanın. Dinin ahlak anlayışının elbetteki ilk ve en önemli unsuru, âdeta omurgası Allah'la beraberlik şuuruna ermek olacaktır. Nitekim, Cibril Hadisi diye meşhur olan hadiste bu, **ihsan** adı altında bizzat Allah Resulü tarafından ifadeye konuyor. Hadiste, Cebrail'in ağzından verilmiş durumda. Teferruatına girmiyorum. İhsan, sizin rahat anlayacağınız bir ifadeyle şudur: Her an Allah'ı görüyormuşsun gibi hareket et. Her ne kadar sen onu göremiyorsan da O, seni görüyor. Nitekim, Kur'an-ı Kerim, O size şah damarınızdan

daha yakındır. Nerede üç kişi olsanız, dördüncünüz O'dur ve nerede olursanız olun, O sizinle beraberdir diye de bunu Kur'anî prensiplere bağlamıştır. (bk. Kaf, 16; Mücâdile, 7)

O halde, **Kur'an ahlakının özünde Allah'la beraberlik şuuruna ulaşmak yatıyor.** Bu şuura ulaşırsanız, Kur'an-ı Kerim'in sizi götüreceği hedefe gitmede ne jandarmaya, ne polise, ne baskıya, ne şiddete hiç bir şeye ihtiyacınız olmaz. Zaten, ahlak dediğimiz, manevî kemal dediğimiz de budur. **Dipçik altında manevî kemale gidilmez.** İnsanların bir takım zaruretlerini istismar ederek, onları inanmadıkları istikametlere sevk etmek ve bunun ismine de din, ahlak demek esasta bir mâna ifade etmiyor. İnsan kendi iç benliğinden Allah'ın halifesi bir varlık sıfatıyla ve hür iradesiyle bir takım hedeflere gitmek isteyecek ve kendi yürüyecektir. Aksi takdirde kalıp ve şekil bakımından ismine ne derseniz deyin, bir manevî hayattan, bir dinî hayattan söz etmek imkânına sahip değiliz. Yani, Kur'anî-Muhammedî yükseliş budur. O halde, Kur'an ahlakının omurgası, bu, Allah'la beraberlik şuuruna ulaşmak oluyor. **İnsan, Allahla beraberlik şuuruna ulaşır ama Allah'laşamaz. Kur'an-ı Kerim insanın Allah'laşmasından bahsetmez. İnsanla Allah'ın birliği, bir panteist beraberlik değildir.** Fakat, **Kur'an-ı Kerim, dikkat edin, insanın ilahîleşmesinden bahsediyor. İnsan, Allahlaşmaz ama ilahîleşir.** Ayet: "Rabbanîler olun, ilahî insanlar olun" diyor. (bk. Âli İmran, 79) İlahî insan Rabbulâlemîn olan Allah'ın ve Rahmetenlilâlemîn olan Peygamber'in rahmetini bu âlemde temsil ediyor. **Mevlâna** öyle diyor: "Biz bu âleme rahmetten nasibi olmayanlara Allah'ın rahmetini ulaştırmak için geldik. Başka bir işimiz yok." İşte, Kuranî-Muhammedî insanın ve ahlak modelinin bir cümleyle ifadesi bu.

Allah'la beraberlik şuuruna ulaşınca ne olacak? Bu şuura ulaşmak ne kadar zorlu bir çileyi icap ettiriyor? Düşünürse-

niz, ne kadar büyük bir şerefi de, bir bahtiyarlığı da getireceğini anlarsınız. Nedir o bahtiyarlık? Şudur: **Bütün hayatınız ibadet haline gelir.** Bu şuura ulaşırsanız, yalnız mabedin duvarları içindeki hareketleriniz değil, bütün hayatınız ibadet olur. Bu yorum mu? Hayır! Ayetlerin ve hadislerin ifade edilişi. Öylesine bir ibadet manzumesi olur ki hayatınız bu şuura ulaştığınız da, Resuli Ekrem'in kendi ifadesinden verirsek, arkadaşınızın yüzüne tebessüm etmeniz de ibadet olur. Bu önemli noktada bir hadis metni vereceğim için beni bağışlarsınız. Diyor ki: "Eşlerin birbiriyle, iki eş arasında oluşacak şakalaşmaları, oynaşmaları bile, ibadettir." Hadis, bir yol üzerindeki dikeni kaldırıp atmak ibadettir. Kardeşinin yüzüne tebessüm etmek ibadettir, diyor. Daha: Denizi, yeşili seyretmeniz ibadettir, diyor. Şimdi, insanlar **ekoloji** diye çırpınıyor. Dünya tahribata uğradı. İnsan tabiat anasını mahvetti. Kendi anasını... Bakın; yeşile bakmak ibadettir, diyor. Denizi seyretmek ibadettir, diyor... Kuş sesi dinlemek ibadettir, diyor... **Ve Allah'la beraberlik şuuruna ulaştığımızda türkümüzle duamız bir çizgide birleşiyor.** Buradan giderek, meseleyi koyulaştırmak istemiyorum. Çünkü, türkümüzle duamız bir çizgide birleşiyor ve tam bir ibadet oluyor, dedim. Evet, Allah Resulü'nün dua ettiği yerle, şiir okuduğu yer, hatta musiki icra ettiği yer aynıydı. Girmeyeceğim bu bahse. Evi de aynı yerdi ya... Spor gösterileri de aynı yerde yapılıyordu. Kur'an bünyesindeki tevhit prensibinin hayatı kucaklayışıdır bu. Herşey bir, hakikat bir. İkilik yok. Çokluk, hiç yok. Çünkü, çokluk kaos'tur. Kaosun olduğu yerde tevhit olmaz. Ve ahenk olmaz. Allah'la beraberlik şuuru, başlıbaşına bir konferans konusudur. Şimdilik bu kadar veriyorum.

İkinci temel prensibi Kur'an ahlakının, hayırda aktivite prensibidir. Kur'an, insanın şerde pasif kalmasını, ben kötü adam değilim, kimseye kötülüğüm yok, demesini yeterli gör-

mez. Bu bazı doktrinlerde kâfidir ve hatta hedeftir. Mesela **Hint** sistemlerine bakarsanız, insanın başkalarına kötülük etmemesi kemal için kâfidir. Şerde pasivite diyorum ben bunu ifade ederken. O düşüncede bir **nirvana-moksa** kavramı var. Yani, insanın, hemcinslerini rahatsız etmemek üzere, hayatın dışında kendisini evrensel ruhta kaybetmesi hadisesi. İslam'da bu, yolun yarısıdır. Bu ilk yarıyı ifade için, Cenab-ı Peygamber buyuruyor ki: "Müslüman odur ki, elinden ve dilinden kimseye zarar gelmez." Kâfi değil. Hz. Peygamber'in hadislerini, bütünü yakalayacak şekilde okumak lazım. Yalnız bir parçasına bakarsanız bütünlüğü kaybedersiniz. Burada görüyoruz bunu. Müslüman, elinden ve dilinden başkalarının rahatsız olmadığı insandır, diyor. Bitti mi? Benim kimseye zararım yok. Mükemmel insan mıyım?... Hayır. İkinci etap var. Bunun ikinci merhalesi var. Nedir o? Onu ifade ederken de, buyuruyorlar ki: "**İnsanların en hayırlısı insanlara en çok faydalı olanıdır.**" İşte, aktivite başladı. Başkalarına kötülük etmemekle bir pasivite sergiledim ben. Kenara çekilirim, kimseye zararım yok. Fakat, başkalarına iyilik edeceksem, o zaman harekete geçmem lazımdır. O zaman, birşeyleri göğüslemem lazım. İthamları göğüslemem lazım. Istırabı göğüslemem lazım. Yürürüm ve terlemem lazımdır. Daha ne diyor? Diyor ki: "**İnsanların içine karışıp, onların ıstıraplarına, çilelerine, ezalarına maruz kalan mümin, insanlardan kaçıp, kenara çekilip, kendi nefsini selâmete çıkarmak üzere, insanların eziyetlerine maruz kalmayan müminden hayırlıdır.**" İşte bu, hayırda aktivite.

İsra olayında bu Muhammedî kemali en ileri şekliyle görüyoruz. Yüce âlemlere çıkıyor, oradan tekrar ıstıraplı dünyaya dönüyor. Bir İslam velisi, tasavvuf büyüklerinden biri diyor ki: "Ben eğer **Sidrei Münteha**'ya varsam, insanoğlunun ulaşabileceği bu en ileri noktaya ulaşsam Allah'a ye-

min ederim, bir daha ordan bu rezil dünyaya dönmezdim. Ama, Hz. Peygamber dönüyor. Ve örnek odur. Nere dönüyor? Tekrar Ebu Cehil'in, Ebu Leheb'in, Ebu Süfyan'ın eziyetlerine, hakaretlerine göğüs germeye geliyor. Dönüyor, hanımlarıyla keçi sağıyor, iş yapıyor, sokaklarda dolaşıyor, çocukların gönüllerini alıyor. Sonra, **Tâif'e** gidiyor. Orada taş yağmuruna tutuluyor. Arap Yarımadası'nın en korkunç putperestlerinin yaşadığı yerdir **Tâif. Tâif'e** gidiyor, özellikle oraya gidiyor. Mekke'den Tâif'e bugün en modern imkânlarla çıkarken, baygınlıklar geçirirsiniz, gidenler bilir. O dağları, yılan gibi kıvrılan dağları, yalınayak yürüyerek çıkıyor. Ve o insanlara iyiliği ve güzelliği gösteriyor. Aldığı karşılık, taş yağmuruna tutulmak ve kanlar içinde kalmaktır. Hayırda aktivite kolay mı? Şimdi Sünneti Muhammediye'yi onun istediği gibi anlamak lazım dedim. İşte, bir örnek geldi önümüze. Şimdi, camide hazır cemaate hitap etmeyi biz, tebliğ zannediyoruz. İslam milletlerinin en büyük talihsizliklerinden biridir bu hazırcılık. Kur'an kursunda kızları, delikanlıları bir takım şeylere muhatap tutmayı tebliğ sanıyor. Öyle bir şey yok. Sakın kimse alınmasın, **tebliğ ve nasihat ayrı şeylerdir.** Müminin mümine nasihatı olur, tebliği olmaz. Tebliğ Tâif'te yapılır. Yaşayan bilir ki, camide hazıra konan kişi, tebliğ ile nasihatı birbirine karıştırıyor. Suyu bulandırmak için. Hayır, camide tebliğ yapılmaz. Camide nasihat yapılır, çünkü orada mümin vardır. Tebliğ ya iman zaafı içinde veya imanın tamamen dışında olan kitlelere yapılır. Onlar da Allah'ın kuludur. Onlara da ileride ilahî emir elbette ulaşacaktır. Kim ulaştıracak onlara? Eğer, Allah ve Peygamberi -tabirimi mazur görün- camiye hapsederseniz, dışardaki insanlar ne olacak. Evet, tebliğ ile nasihatı ayırmak lazım. Bunun, ne gibi kayıplara ve bizi Allah ve Peygamberimiz karşısında ne gibi yüz kızarmalarına maruz bıraktığını anlatmaya kalksam, bir-iki saat sürer. Şöyle işaret edip geçiyorum.

Hayırda aktivite, dediğim gibi, bizi **Tâif**'e gitmeye zorlar. Tâif'e gideceksiniz ve taşa tutulacaksınız. Tâif'e gidin de nimetle karşılasınlar! Hayır. Bir de taşa tutarlar. İkinci merhale. Dedik ya, insanlığın çilesi çok büyük. Muhammedî olmanın çilesi de ayrıca büyük. Taşa tutuldunuz ne oldu? Taşa tutarlarsa ben de söver-sayarım, ben de onlara veryansın ederim. Hayır!... İşte, o da yok. Görüyorsunuz, **berzah içinde berzah, çile içinde çile, zorluk içinde zorluk insan olmak...** Taşa tutarlar, kanlar içinde bırakırlar ve siz sövemezsiniz onlara beyefendi. Siz, onlara sövemezsiniz. Birkaç gün traş olmayıp da işi bitiremezsiniz. Sakal sakal dediğimiz o âlameti farikanın arkasındaki çileyi yaşamak lazım. Bakın şimdi, taş yağmuruna tutmuşlar, vücudu kanlar içinde, o zarif ve aziz vücut, sesi çıkmıyor. Bekliyorlar, bekliyorlar, ses yok. Dayanamıyorlar, insanoğlu bu. Yanına sokuluyorlar. Yanında **Zeyd bin Hârise,** o anda gözyaşları içinde bakıyor Resul'ün vücuduna, kanlar içinde. Diyor ki: "Ya Resulellah, hâlâ ne bekliyorsunuz, bu azgınlara beddua etseniz ya!" "Etmem" diyor. Fakat, ya Resulellah, size bunu yaptılar, siz onlara ne dediniz, onlar size neyi reva gördüler. Etmem, diyor. Biraz daha ısrar edince, diyor ki: "Onlar bana bunu yaptılar ama, onların zürriyetlerinden Allah'ın birliğini tasdikleyecek insanlar gelecek. Ben onlara beddua edip de, onları kahredemem." Allah'ın salât ve selamı üzerine olsun!...

Bakın, insanlığı günlük hesaplar, hele nefsanî hesaplar açısından değerlendirmiyor. Muhammedî olmak budur. İnsanlığı, gelecek zamanlar içinde Allah'ın iradesine hizmeti yönünden değerlendiriyor. **Küçük bir hizmet mülahazası varsa, her türlü çileye katlanmak icap eder.** Şimdi, zannediyorsunuz ki, bitti. Tabiî, çok ileri merhaleler bunlar. Hayır, bitmedi. Orada bakın bir Muhammedî incelik daha var. Ve dua bitmiyor. Orada da bir aktivite var. Negatifte pasif kalıyor. Tamam ama, pozitifte de bir aktivite gerek. Ellerini

açıyor, diyor ki: "Allahım! Şu benim kavmimi doğruya ve güzele ilet, bunlar ne yaptıklarını bilmiyorlar." Bilse yapar mı? Şimdi, biz öğretelim diyoruz, adam bırakmıyor. Diyor ki: "Camide gel anlat!" O biliyor, kardeşim. Ben ona ne öğreteceğim? Bilmeyene öğretelim. "Hayır, diyor, olmaz, bilsin efendim... Camiye girsin, girmiyorsa onunla benim işim yok. Bırak onu, hayvan gibi sürünsün. Onu ancak döverim, söverim, gururunu kırarım. Anlatmaya gelince, sadece camidekine anlatırım." Bir de peygamberimizin yaptığına bakın. Anlatıyor, taşlara hedef oluyor, sonra beddua etmiyor, sonra da "şu kavmime hidayet eyle." diyor. "Kavmime" diye, kendine izafe ediyor. Bu insanlar putperest. Tasavvuf düşüncesinde bu olayın vücut verdiği eserler vardır. Şimdi, bir Türk topluluğa hitap ettiğim için, bir Türk müelliften ve eserinden bahsedeceğim. Aynı zamanda, müfessir, mutasavvıf, mürşit, fakih, muhaddis, edip böyle bir zat, **İsmail Hakkı Bursevî.** Eserinde diyor ki: "Kendisini taş yağmuruna tutan en azılı putperest kitleyi bile "kavmim" diye anması gösterir ki, iman edenler ve etmeyenleriyle bütün insanlık, Muhammedî benlikte birer hücre gibi yerini alır." Tasavvuf düşüncesi Resul'e **ruhi âzam,** en büyük ruh derken, işte buralardan hareket ediyor. En büyük ruh, bir ruh ki, bir vücut ki, bütün insanlığı kendinde toplamış, bütün insanlık onun vücudunda birer hücre gibi yer alıyor. Şimdi, Kur'an-ı Kerim burada bizi hayretlere sevk eden ve tabiî ibretlere de çağıran bir tablo sergiliyor. Hz. Peygamberi anlatırken, Tevbe suresinin sonlarındaki bir ayet şöyle diyor: "Öyle bir peygamber ki, size Allah'ın gönderdiği o peygamber, size dokunan, sizi rahatsız eden, sizin hoşunuza gitmeyen, size acı ve sıkıntı veren herşey aynı anda onu da rahatsız eder." Bir küllî vücut. Muhammedî ahlakı yaşayacak insanda hayırda aktivitenin insanı götüreceği noktalar bunlardır. Buna Kur'an-ı Kerim **"îsar ahlakı"** der ve tarifini kendi verir.

Hicret münasebetiyle Medinelilerin Mekkeli müminlere gösterdikleri kardeşliği ifade eden Haşir suresi ayetlerinden biri îsarın da tarifini veriyor. Âdeta felsefi tanım. **Îsar** odur ki, sen ihtiyaç içinde olduğun halde başkasının ihtiyacını öne alırsın. Başkasının mutluluğunu kendi mutluluğunun önüne alırsın. Peygamber ahlakı budur. Üzerinde fazla durmayacağım. Bu, işin bir cephesi. Kur'an-ı Kerim bunu geliştiriyor, teferruata girmeyeceğim. En azından herkesin iyiliğini istemeliyiz.

Tasavvufta bir söz vardır. Allah, Allahlığını kimseye vermez, derler. Bununla kasdedilen şudur: Kendine isyan edenleri Cenab-ı Hakk kendisi hesaba çeker. **Kibriya** sıfatında benimle tartışanı mahvederim, diyor Cenabı Allah. Bunda benimle tartışamazsınız. Allah, Rabbulâlemîndir. Biz bütün insanlara O'nun kulları gözüyle bakacağız. İnsanlar hangi seviyede olursa olsun, isyan, günah, küfür, şirk, nifak hangi seviyede olursa olsun hesabı O'na vereceklerdir. Biz, Allah değiliz. Şimdi burada, bir Kuranî nükteye daha dikkatinizi çekeyim. Gönül kulağınıza bunu da üfleyin. Bakın, Kuran-ı Kerim'e, o zamanlar üstü kitap, o ulaşılmaz mucize üslubüyle bize müşriklerden bahsederken, bir yerde diyor ki: "**Müşrikler necistir.**" (Tevbe, 28) Bizatihi, pistirler diyor. Müşrikleri ontolojik yapıları bakımından değerlendirirken böyle diyor. Çünkü, Kur'an'ın ifadesiyle en büyük zulüm olan şirke bulaşmışlardır. Müşrikleri bizim açımızdan, insanlık dünyasındaki yerleri açısından, bizimle münasebetleri açısından değerlendirirken, ne diyor, biliyor musunuz? İkisi de aynı sureden, ikisi de Tevbe suresinden. Diyor ki: "**Eğer, müşriklerden birisi, sana komşu olmak isterse ona komşu olma imkânı ver.**" (Tevbe, 6) Az önce, neces diye tanıtmıştı. O tanıtıyor ama, sizin içinizde, hepimizin içinde neces var. Biz bağırsak taşıyoruz, idrar torbası taşıyoruz. Ama, nazargâhı ilahî olan kalbimizi de onun yanında taşıyo-

ruz. Bize ölçüler verilmiştir. Bu ölçülere uymak zorundayız biz. Şimdi diyor ki, onlara komşu olma imkânı verin. Niye? İlletini gösteriyor. "Taki Allah'ın kelamını dinleme imkânını bulsun. Bu Kur'an ayeti Tevbe suresinin 6. ayeti beyler. Herkesin kendisine gelmesi lazım. Neces diye vasıflandırdığı bir güruha komşu olma imkânı veriyor ki, Allah'ın kelamını dinlesin. Allah'ın kelamını necese mi dinleteceğiz diyebilir misiniz? Dinletin diyor. Niye? Çünkü Allah kelamı kendisini dinleyenler üzerinde zaferini kurar. Siz onun dinlenmesini engellemek gibi bir gaflete giriyorsunuz, sonra da onu biz hakim kılacağız diye savaşmaya kalkıyorsunuz. Böyle serserilik olmaz!... Bırakın dinlesin! O, etkisini kendi yapacaktır. Bakın, bunun hayat tarafından doğrulanmış bir tecellisini size vereyim. Fransız sömürgeciliğine 42 yıl gibi uzun bir süre hizmet etmiş bir adam vardır: **Delavignette.** Bütün hayatını Fransız sömürgeciliğine adamış bir adamdır. Sonra, emekli oldu, ayrıldı, büyük bir diplomat, büyük bir misyoner-mücahitmiş adam. Bir kitap yazdı. Ben İngilizcesinden okudum. Muhakkak Fransızca yazıldı. "Hıristiyanlık ve sömürgecilik." Orada diyor ki adam, uzun açıklamalar yaptıktan sonra, bütün sömürgecilik hareketini anlattıktan sonra Afrika'ya getiriyor işi. Diyor ki: Biz, diyor, Afrika'yı Hıristiyanlaştırmak için oraya milyonlar ve milyonlar gömdük. Fakat, sonuçta, ilahî kader bize çok ilginç bir oyun oynadı. Sanki diyor, o paraları biz, kilisenin hâkim olması için değil de, Afrika topraklarına, Müslümanlık hâkim olsun diye gömdük ve kılını kıpırdatmayan, en küçük bir faaliyet göstermiyen Müslümanlar parsayı topladılar. Bizim paralar onların işine yaradı.

Bütün mesele Kur'an'ı, kulaklara ve gönüllere ulaştırabilmekte. Kavgaya, cidalâ gerek yok. Kavga, onu ulaştırmak için yapılır. Onu ulaştırmadığımız insanları tepelemek hüner değildir. Bu, yanlıştır. Ulaştıracaksınız..

Şimdi, bakın size, Kremlin'den, dünyada bugün 2 milyara yakın insanın başını çeken ve inkârın, şirkin burcu Kremlinden size gelse, deseler ki: "Biz, sizin şu Kur'an -Muhammed-İslam dediğiniz şeylere inanmıyoruz. Gerçekten bunları biz komik buluyoruz. Fakat, siz gelin, bizim mesela **Pravda**mızda anlatın, size bir köşe verelim, bir sayfa verelim, İslam'ı anlatın burada. Hiç sanmıyoruz size inanan bir tane adam çıkar, ama anlatın. Biz dokunmayacağız, işte buyurun! Şimdi biz bu teklifi: "Böyle şey olur mu, biz **Pravda** gibi bir yerde İslam anlatır mıyız, o küfür paçavrasıdır" diyerek, red mi ederiz? Yoksa, "yarabbi, ne büyük lütuf, bugünleri de bize gösterdin" diye, hemen orada ayrılan sayfada yazıp, anlatmaya mı başlarız. Siz, bu soruyu düşünün. Benim, 35 yıllık Kur'an hizmeti ve İslam'ı anlatma gayretim sonunda vardığım nokta şudur. Ben, böyle bir şeyi Allah'ın en büyük lütfu telâkki ederim. Yanılıyorsam söyleyin.

Evet, hayırda aktivite bunları bize hatırlatıyor. **İslam ahlakının temel özelliklerinden birisi de merhamettir.** Bir başkası, **itidal, denge** prensibidir. Üzerlerinde duramam. Onların hepsi ayrı bir konu, daha şimdiden bir saatinizi aldım. Bu giriş oluyor bir yerde. Tabiî, ben bunu kısaltıp, bitireceğim. Bunca insan ayakta. Girişi bu olursa, bitişi ne olacak, diye düşünmeyin, kısaltacağım.

İranlı şairin dediği gibi: "Bu sözün sonu gelmez." Şimdi, **ekonomik ahlaka** geçiyorum.

Çağımız **"değişmeler çağı"** olarak tanıtılıyordu yüzyılımızın başlarında, Doğulu ve Batılı fikir adamları tarafından. Fakat bunun yetmediği görüldü. Şimdi, çağımızı değişmelerin izlenemediği, takip edilemediği çağ olarak tanıtıyorlar. Yani değişmeleri izlemek imkânını bile yitirdik, o kadar süratli değişmelerin sergilendiği bir zamanda yaşıyoruz. Böyle bir zamanda İslam ekonomisinin esaslarını tespit etme endi-

şesi Müslüman ilim adamlarını, fikir adamlarını gerçekten çok buhranlı gayretlerin içine itmiştir. Çok çile çekmişlerdir. Hâlâ da çekiyorlar. Çünkü, **yüzyılımızın kaderini belirleyen ekonomik ve teknolojik gelişmelerin başını Müslümanlar çekmedi. Gayrimüslim milletler, kitleler, odaklar, fikirler ve ülkeler çekti. Dolayısıyla, çağın ekonomisine damgasını vuran da o ülkeler ve onların ürettikleri fikirler oldu.** Müslümanlar 200 yıl gibi bir zaman emperyalizmin pençesi, kahrı altında ve sömürgeciliğin pençesi, kahrı altında kendi varlıklarını koruyabilmek için korkunç bir savaş verdiler. Bu savaştan, bu "ayakta kalabilme savaşı"ndan fırsat bulup da, Kur'anı ve ondan kaynaklanan İslam ilimlerini çağın susamışlığına hitap edecek şekle getirme fırsatı bulamadılar.

Düşünün kıymetli dinleyenler, bir **Cezayir**'i düşünün... 120 yıla yakın Fransa işgali altında inledi; dillerini unuttular. Ama, dinlerini unutmadılar. O da Allah'ın mucizesi. Dillerini unuttular. Ben, Fransa'da kaldığım zaman, Cezâyirliler, üniversitede benim komşularımdı. Merakla Arapça konuşmak isterdim, o bana bir hasret giderme imkânı verirdi. Konuşamazdı adam, ısrarla Fransızca konuşurdu. Biraz üstüne vardık. Sonra anladık ki, konuşamıyor adam ve birçoğu bunu ağlayarak ifade etmiştir, "konuşamıyoruz" diye. Böyle bir kahrın altında o insanlar canlarını ve şereflerini korumanın savaşını verdiler. İlim, tefekkür yapmanın rahatlığına hiç bir zaman ulaşamadılar. O bakımdan bugün İslam ekonomisi sistemleştirilmemiş bir durumda. Geçmiş yüzyıllar içinde ortaya konan fıkhi verileri alıp da bugün çağdaş ekonominin ulaştığı çizgide Kur'an-ı Kerim'in insan hayatına ekonomik istikamet vermede ortaya koyacağı değerleri yakalamak mümkün değildir.

Şimdi, bu açığı kapatmak için İslam ülkelerinde yoğun bir gayret var. Burada birşey daha oldu. Müslüman âlimler

İslam ekonomisini çizerken, maalesef evvel emirde **Marksist ekonomi**den yola çıkma durumunda kaldılar. Bunun da sosyolojik sebepleri var. Çünkü kahrı, zulmü, dehşeti altında inledikleri dünya, Batı dünyasıydı ve bu dünya da kapitalist bir dünyaydı. Oradan gidemiyorlardı. Evet, denize düşen yılana da sarılır. Belki sarıldıkları Marksist ekonomi yılandı, ama ona göre hareket ettiler. Enterasandır, çağın en büyük İslam düşünürü sayılan **Muhammed İkbal**, çağımızın **Mevlânası**, Mevlâna'nın 20. yy.'da uzantısı Muhammed İkbal, **Marks**'tan ve eseri Das Kapital'dan bahsederken **"Cebrailsiz kitap" diyor Kapital** için. Bütün zerrelerinde Kur'an'ı yaşamış ve duymuş bir Muhammed İkbal, bunu niye diyor?

İslam ekonomisinin şimdi bir hazırlık devresi içerisinde olduğunu görüyoruz. O bakımdan biz bugün İslam ekonomisini şu... şu... şu çizgiler halinde sizin karşınıza koyma imkânına henüz ulaşmış değiliz. Ancak, Kuranî zemini bize verebilecek bir takım inceliklerden, bir takım esaslardan bahsedebiliyoruz.

Kur'an-ı Kerim ekonomik hayatta, ekonomide **ihtiyaç motifi**nin aslî bir rol oynadığını gösteriyor. Daha Âdem kıssasında bunu bize veriyor Kur'an. Hiçbir ihtiyacın olmadığı cennet dediğimiz bir ortamdan ihtiyaçların insanın gırtlağına sarıldığı bir ortama indiriliyor Âdem babamız, ilk peygamber. Çünkü, **ihtiyaç, insan tekâmülünün motor gücüdür,** motor kuvvetidir. İhtiyacı ortadan kaldırırsanız, tekâmül durur. Bir Türk ermişi, **Kuşadalı** diyor ki: "Terakki **bastta** olsaydı, babamız Âdem cennetten çıkarılmazdı." **Bast,** tasavvufta bolluk, bereket, rahatlık, zevk, neşe filan mânalarında; mukabili **kabz,** sıkıntı ve çile demek. Terakki bastta olsaydı, Âdem orada tutulurdu. Herşey hazır. İhtiyaç diye birşey yok. Uğraşma diye birşey yok. Oradan alınıyor, ihtiyaçların esas olduğu bir dünyaya indiriliyor. Niye? Tekâ-

mül etsin diye. Bugün ekonominin tarifini hangi kitapta açar okursanız okuyun ekonominin tarifi içinde ihtiyaç motifini göreceksiniz. **İhtiyaca yetmeme noktasına gelen kaynakların, ihtiyaçları karşılayabilmelerinin inceliklerini gösteren ilim, ekonomi budur.** İslam'da ekonomik ahlak ihtiyaç motifi sonra insan motifi, üzerinden gider. Yani insanın kemâli esastır.

İnsanın, yaratılış gayesi olan tekâmül noktasına getirilmesi İslam ekonomisinin amaçladığı ana gayedir. İnsanın karnının doyurulması ve midelerin refahı İslam ekonomisinin esasını teşkil etmiyor. İnsan, yeryüzünde Allah'ın halifesidir. İnsan, nefha-i ilahiyeyi kendinde taşıyor. İnsan, kâinatın mihver hakikatidir. Gaye varlıktır. İnsan, bu niteliklerinin zorunlu kıldığı bir kemal noktasına gelmeli ve götürülmelidir. Bütün varlığı Cenab-ı Hak onun için yaratmıştır. O halde, İslam'da ekonomiyi, iktisadi hayatı, daha objektif bir ifadeyle dünya nimetlerinin girdisini-çıktısını bu temel noktayı unutarak değerlendiremezsiniz. Yani ekonomik yükselme, ekonomik gelişme İslam ve Kur'an ahlakı tarafından bizatihi gaye kabul edilmiyorlar, araç kabul ediliyorlar. Böylece, çağın bütün sistemlerinin ekonomi anlayışına, Kur'an-ı Kerim'in anlayışı burada ters düşüyor veya onlar bu noktada Kur'an-ı Kerim'in ekonomi anlayışına ters düşüyorlar. Batı'da bunu söylerken Amerika'yı hatta şimdi Japonya'yı da içine katıyoruz. Çünkü, Batı'yı gördük. Bilmiyorduk. Amerika'yı gördük. Batı onun yanında çok zavallı kalıyor. Ben, sonra Japonya'yı gördüm. Amerika'nın onun yanında zavallılaşma noktasına geldiğini gördüm, benim kanaatim. Şimdi, Batı dediğimiz zaman bütün bu üç dünya, içinde. Buralardaki refah, insanın yüce bir varlık oluşunun hareket noktası alınmasından değil, insanı, yaratılışında gaye olan yücelik noktasına getirmenin hedef alınışından değil. Kur'an-ı Kerim'in bizim önümüze koyduğu ekonomik ahlak

insana ekonomik refahı verirken, hedef noktasını unutmamamızı istiyor bizden. O nokta, insanın manevî kemalidir. Yani, **insan, İslam düşüncesinde bioekonomik bir varlık değildir.** Yani, biyolojik ve ekonomik bir varlık değildir. Nasıl bir varlıktır? Şimdi, bu benim ürettiğim bir tâbirdir. Burda ilim adamları var. Burda ilk defa duyuyoruz diyebilirler. Diyorum ki ben, bioekonomik varlık değildir insan, teoteleolojik (ilâhî ve gayeli) bir varlıktır. Ekonomi bu ilâhî ve gayeli varlığın kendinden beklenen o hayatî hedefe varmasını kolaylaştırmanın bir stratejisi, bir desteği olacaktır. Bundan ne gibi sonuçlar çıkıyor. Madem ki, İslam düşüncesinde ambar doldurmak veya salt ekonomik değer üretmek gaye değildir, o halde, insan hayatına, hayvan gibi avını elde etmeyi en yüksek başarı olarak koyamazsınız.

Ekonomik zafer, insanın tüm zaferi değildir. Ekonomik zafer, insanın zaferleri içinde bir tanesi olabilir. İnsanı ezerek elde ettiğimiz ekonomik değerler, insana hayır getirmeyecektir. Bakın, Kur'an'ın perspektifleri bunlar. O halde, **İslam ekonomisinde sömürü yoktur, emperyalizm yoktur, sömürgecilik yoktur.** Yani, insanı kahrederek, insanı ezerek ekonomik değer üretmekle bir yere gidileceğini İslam ve Kur'an-ı Kerim kabul etmiyor. **İkbal**'in ifadesiyle, midelerin eşitliğini esas alan komünist sistemin, insan hayatına huzur yerine gözyaşı getirmesinin arkasında bu yatıyor. Ekonomik değer üretmeyi ve ferdi, kollektivite içinde sırf üretim adına eritip yoketmeyi esas alan bir sistemin insanoğluna getirdiğini hep birlikte seyrediyoruz. Yarım asrı aşkın bir zamandan sonra, dön başa. Ve dünkü küfredilen değerlere, teslim bayrağını açmıştır bugün komünizm. Onun üzerinde durmayacağım.

Üçüncü temel nokta: **İslam ekonomisi bir denge ekonomisidir.** İslam'da ekonomik ahlak bir denge sergiler. Bakın Kur'an-ı Kerim'e, vermiştir evrensel formüllerini. Diyor

ki: **"Elde ettiğin nimetlerle sonsuzluğunu kurtarmaya çalış. Fakat, dünyadan nasibini de unutma."** (Kasas, 77) Bu dengeyi kurabilmek, işte Kur'an ahlakı budur. Bir başka ayetin ifadesiyle: **Dünya'da ve âhirette güzellik.** (Bakara, 201) Aslında dünya-âhiret diye bir ayrım yoktur, beyler. İslam böyle bir ayrım kabul etmez. Çünkü, vahdet prensibine çarparsınız böyle ayrım yaparsanız. Ama, bizim bakışlarımızı tatmin için Kur'an-ı Kerim bir **düalite mantığı** içinde konuşuyor. Aslında **düalite yoktur, tevhit vardır. İkilik yoktur.** Ama, biz anlamıyoruz. Anlamadığımız için bize aslında tek olan realiteyi parçalayarak, parça parça anlatıyor, anlayalım diye. **Maksat elbise, biz bunu bütünüyle anlayamadığımız için kolunu ayrı, yakasını ayrı, astarını ayrı, düğmesini ayrı anlatıyor. Fakat hakikatte tevhit gözlüğüyle baktığımız zaman ceket cekettir. Ceket, ne koldur, ne yakadır, ne düğmedir, ne astardır...** Ceket, bütünüyle cekettir. Şimdi, **Mevlâna**'dan bir misal vereyim. Hakikatte tevhit, fakat bizim gözümüzle çokluk halinde görünüşü bakın nasıl bir örnekle anlatıyor. Mesnevide bir çamaşır yıkama hikâyesi vardır: İki kişi, diyor Mevlâna, çamaşır yıkıyorlar. Biri kirli ve kuru çamaşırları alıyor, leğene basıyor, yıkıyor. Tabii, o zaman makineler yok. Yani, kuru çamaşırları ıslatıyor. Öbürü de alıyor, sıkıyor, asıyor. Şimdi, tevhit gözüyle bakarsan bu iki adamın biri ıslatıyor, biri kurutmak için asıyor. Yaptıkları iş esasında tektir, tevhit gözüyle baktığınız zaman. Nedir o? **Çamaşır yıkamak**, ismi budur. Ama, çamaşır yıkama kendi bünyesi içinde bir seri amel gerektiriyor: Yıkama, ıslatma, kurutma, sıkma vesaire... İşte, bu çokluk. Eğer tevhit gözüyle bakmazsan, şirk gözüyle bakarsan, çokluk gözüyle bakarsan bu iki adamın yaptığı birbiriyle çelişiyor. Biri ıslatıyor, öbürü kurutmaya çalışıyor. Ama gaye açısından bakarsan, yaptıkları aynı şeydir. Dünya-âhiret ayrımında da bu böyle. Biz hayatı kavrayabil-

mek için onu muhtelif-muayyen parçalara bölüyoruz. Halbuki, hayatın vahdeti esastır.

Beyler ve Hanımefendiler!

Âhiret, sonradan gelen demek kelime mânasıyla. **Âhiret** şu anda, şu salonun içinde de var. Ve biz, şu anda hem dünyayı, hem âhireti yaşıyoruz. İslam ölçüleri getiriyor. Ölçülere sadakat gösterdiğimizde tevhit hakikati tecelli eder. O tecelli edince de dünya ve âhiret aynı anda nasibini alır. Kur'an-ı Kerim: "Fiddünya hasâneten ve fil âhireti hasene" diyor, müminlerin Allah'tan niyazlarını anlatırken. Dünya'da ve âhirette güzellik nasıl oluyor? Ölçülere sadakatle oluyor. Her an hem âhirettir, hem dünyadır. Bakın, kıyametin az sonra kopacağı muhakkak olsa diyor Hz. Peygamber, elinizde de bir yeşil fidan olsa, onu hemen bir yere dikin. Biz, insanlığın, mahşer veya haşir dediğimiz bir hadiseyle, hayat hikâyesinden hesaba çekileceğine imanla mükellefiz ama âhiretin, kıyametin, mahşerin tasvirlerini yapmak diye bir yetkimiz yok. Bizim bir gücümüz de yok. O halde biz, hiç ölmeyecekmiş gibi çalışmak durumundayız. Eh, hiç ölmeyecekmiş gibi çalışalım, o zaman diyeceksiniz ki, az önce niye dedin ki, İslam ekonomisi ambar doldurmayı herşey görmez? İnsanın ruhunun ve mutluluğunun dikkate alınması lazımdır. İşte denge burada. Sözü devam ettirirsek, denge çıkıyor ortaya. Yarın ölecekmiş gibi de ruhun için çalış. Muhammedî babayiğitlik bu ikisini dengelemekte. Onun içindir ki, Kur'an-ı Kerim sıratı müstakîm diyor. Öyle bir yol ki, sıratı müstakîm "kıldan ince, kılıçtan keskin." O yol üzerinde yürüyeceksin. Ve yalpalamadan yürüyeceksin. Dengenin bozulması ister sağdan olsun, ister soldan, ikisinin de sonu felâkettir. Yani, şuradan-buradan gelmiş biri makbul, öbürü kötü diye bir şey yok. Önemli olan dengeyi tutturmak, muhafaza etmek. Evvela sistemler arası denge. Bakın, Kur'an-ı Kerim'in sergilediği düşünceyi, sade ekonomik ahlakı değil, "filan sistemle aynı-

dır" diye çakıştıramazsınız. Hiçbir sistemle. Müstakil bir dünya görüşü, bir sistem sergiliyor. Benzerlikler elbette var. İnsanoğlunun bütün ürettiği fikirler birbirine benzer. Çünkü, hepimiz Âdem babanın çocuklarıyız. Hepimiz aynı küre-nin üstünde yaşıyoruz. Birbirimizden etkilenmemiz muhakkaktır. Ama, Kur'an-ı Kerim ve İslam düşüncesinin başka sistemlerle arzettiği benzerlikler Kur'an'ın anlayışını falan veya filan sistemle eşitleme imkânını bize vermiyor. Bilmemiz gereken budur.

Bakın, bireyi ezen sistemler vardır, ekonomide veya ekonomik yelpazede. İslam, bunlara karşıdır. Kamuyu ezen, kamuyu ferdin ayağının altına süren, **sömürü sistemleri, kapitalist sistem** mesela; "bırakın geçsinler, bırakın yapsınlar," yüzbinler kahrolsun, ama, bir tanesi saltanatını kursun diyen sistemler var. Hayır. Peki, hayırsa tersi ne?... Hiç kimse, saltanatını kuramasın, bu defa ne olsun, fert mahvolsun. Hayır, fert de mahvolmayacak. Çünkü, fert çekirdektir. Çekirdek olmasa hamuru mayalayamazsınız. **Churchill** (ölm. 1965)'in çok beğendiğim bir sözü var: Dünya harbi başlangıcında politik nutuklar atılıyor. O da tabii politikacı olarak konuşmalar yapıyor. Çok tipik konuşmaları vardır, onun. Mesela bir tanesinde diyor ki, "Ey kitle! Herkes çıktı size birşeyler dedi. Şunu vaat etti, bunu vaat etti. Benim size söyleyeceğim, bir cümleliktir. Ben size kan ve gözyaşından başka hiçbir şey vaat etmiyorum. Buna talip olanlar peşimden gelsin" diyor. Fakat, tabii, büyüklük bu. Geçelim. Benim burada üzerinde duracağım bir başka sözü var. Bir konuşmasında anlatıyor. Türkçesini söyleyeyim, diyor ki: "Ne kapitalizm, ne de komünizm. Kapitalizm, nimetlerin adaletsiz dağıtımıdır. Komünizm ise sefaletlerin eşit dağıtımıdır." Buyur, istediğini al. İster nimetlerin adaletsiz dağıtımını al. Birinin köpeğine mama almak için harcadığını, öbürü ekmek bulmak için, çocuğunu ameliyat ettirmek için harcama imkânına ulaşamaz.

İster bunu al, istersen felaketlerin, yoksullukların, huzursuzlukların ve nimetsizliğin eşit dağıtımını al. Ben komünist dünyayı da gezdim. Hemen tamamını. Orayı da biliyorum. Buyurun hangisini isterseniz alın. Bunun üçüncü bir yolu vardır. Benim inancım Kur'an-ı Kerim, o üçüncü yolu gösteriyor. Ne fert topluma, ne toplum ferde mahkûm edilemeyecek. Hiçbiri öbürünün önünde perişan olmayacaktır. Prensipler konmuş, teferruata gidemiyorum. Eserlerimde hepsini sıralamışım.

Dengenin, Kur'an'daki evrensel dayanak noktasını size vereyim. Diyor ki: Nimetler dağıtılacak. İnsanoğlu nimetten istifade edecek. Allah, bütün varlığı insanın emrine vermiştir. Teshîr keyfiyeti Kur'an'da. Fakat, ölçüyü getiriyor. Öyle dağıtılacak ki, servet ve nimet bir takım açıkgözlerin elinde dûle olmayacak. Bir avuç insanın elinde dönüp, dolaşan bir devlet olmayacak. Herkes, istifade edecek. Bir hadisi şerifte: Bütün insanlık, diyor, Allah'ın iyalidir. Aynen Arapça'da öyle geçiyor. Çoluk-çocuğu, ev halkı, bütün insanlık. Şimdi Zatı Mutlak, o cömert hazinesinden bu yeryüzüne, bu ev halkına, hepimize A'dan Z'ye, yeryüzü sofrasına bir yığın nimeti gönderiyor. Diyelim ki, yüz kişiye gönderiyor, nimeti. Hadi bol, bol yiyin. Öyle bir gönderiyor ki, kupkuru samanları hayvana yediriyorsunuz, aşağıdan süt akıyor çeşme gibi. O kuru samandan çıkan süte bak. O kuru samandan süt akar mı, akıyor işte. Bir teneke buğdayı serp çamurların içine, mis gibi başaklar fışkırsın. Her şey çamurdan çıkıyor. Akşam, iftar sofranıza bakın. O nadide nimetler, hele Türk sofralarında israfa varacak şekilde. Hepsi, şöyle mâna gözüyle bakın onların evveliyatına, hepsi çamurdur. O çamurun içinden onları çıkarıyoruz. Cenab-ı Zülcelâl gönderiyor size. O nimetlerden istifade edin, diyor. 100 kişilik nimet sofraya geldi. Üç tane açıkgöz çıkıyor, 97 kişilik nimeti kendi tekellerine alıyorlar. 97 kişi aç kalıyor. Ondan sonra insanoğlu nutuk atıyor: "Al-

dır" diye çakıştıramazsınız. Hiçbir sistemle. Müstakil bir dünya görüşü, bir sistem sergiliyor. Benzerlikler elbette var. İnsanoğlunun bütün ürettiği fikirler birbirine benzer. Çünkü, hepimiz Âdem babanın çocuklarıyız. Hepimiz aynı kürenin üstünde yaşıyoruz. Birbirimizden etkilenmemiz muhakkaktır. Ama, Kur'an-ı Kerim ve İslam düşüncesinin başka sistemlerle arzettiği benzerlikler Kur'an'ın anlayışını falan veya filan sistemle eşitleme imkânını bize vermiyor. Bilmemiz gereken budur.

Bakın, bireyi ezen sistemler vardır, ekonomide veya ekonomik yelpazede. İslam, bunlara karşıdır. Kamuyu ezen, kamuyu ferdin ayağının altına süren, **sömürü sistemleri, kapitalist sistem** mesela; "bırakın geçsinler, bırakın yapsınlar," yüzbinler kahrolsun, ama, bir tanesi saltanatını kursun diyen sistemler var. Hayır. Peki, hayırsa tersi ne?... Hiç kimse, saltanatını kuramasın, bu defa ne olsun, fert mahvolsun. Hayır, fert de mahvolmayacak. Çünkü, fert çekirdektir. Çekirdek olmasa hamuru mayalayamazsınız. **Churchill** (ölm. 1965)'in çok beğendiğim bir sözü var: Dünya harbi başlangıcında politik nutuklar atılıyor. O da tabiî politikacı olarak konuşmalar yapıyor. Çok tipik konuşmaları vardır, onun. Mesela bir tanesinde diyor ki, "Ey kitle! Herkes çıktı size birşeyler dedi. Şunu vaat etti, bunu vaat etti. Benim size söyleyeceğim, bir cümleliktir. Ben size kan ve gözyaşından başka hiçbir şey vaat etmiyorum. Buna talip olanlar peşimden gelsin" diyor. Fakat, tabiî, büyüklük bu. Geçelim. Benim burada üzerinde duracağım bir başka sözü var. Bir konuşmasında anlatıyor. Türkçesini söyleyeyim, diyor ki: "Ne kapitalizm, ne de komünizm. Kapitalizm, nimetlerin adaletsiz dağıtımıdır. Komünizm ise sefaletlerin eşit dağıtımıdır." Buyur, istediğini al. İster nimetlerin adaletsiz dağıtımını al. Birinin köpeğine mama almak için harcadığını, öbürü ekmek bulmak için, çocuğunu ameliyat ettirmek için harcama imkânına ulaşamaz.

İster bunu al, istersen felaketlerin, yoksullukların, huzursuzlukların ve nimetsizliğin eşit dağıtımını al. Ben komünist dünyayı da gezdim. Hemen tamamını. Orayı da biliyorum. Buyurun hangisini isterseniz alın. Bunun üçüncü bir yolu vardır. Benim inancım Kur'an-ı Kerim, o **üçüncü yolu** gösteriyor. Ne fert topluma, ne toplum ferde mahkûm edilemeyecek. Hiçbiri öbürünün önünde perişan olmayacaktır. Prensipler konmuş, teferruata gidemiyorum. Eserlerimde hepsini sıralamışım.

Dengenin, Kur'an'daki evrensel dayanak noktasını size vereyim. Diyor ki: Nimetler dağıtılacak. İnsanoğlu nimetten istifade edecek. Allah, bütün varlığı insanın emrine vermiştir. **Teshîr** keyfiyeti Kur'an'da. Fakat, ölçüyü getiriyor. Öyle dağıtılacak ki, servet ve nimet bir takım açıkgözlerin elinde **dûle** olmayacak. Bir avuç insanın elinde dönüp, dolaşan bir devlet olmayacak. Herkes, istifade edecek. Bir hadisi şerifte: Bütün insanlık, diyor, Allah'ın iyalidir. Aynen Arapça'da öyle geçiyor. Çoluk-çocuğu, ev halkı, bütün insanlık. Şimdi Zatı Mutlak, o cömert hazinesinden bu yeryüzüne, bu ev halkına, hepimize A'dan Z'ye, yeryüzü sofrasına bir yığın nimeti gönderiyor. Diyelim ki, yüz kişiye gönderiyor, nimeti. Hadi bol, bol yiyin. Öyle bir gönderiyor ki, kupkuru samanları hayvana yediriyorsunuz, aşağıdan süt akıyor çeşme gibi. O kuru samandan çıkan süte bak. O kuru samandan süt akar mı, akıyor işte. Bir teneke buğdayı serp çamurların içine, mis gibi başaklar fışkırsın. Her şey çamurdan çıkıyor. Akşam, iftar sofranıza bakın. O nadide nimetler, hele Türk sofralarında israfa varacak şekilde. Hepsi, şöyle mâna gözüyle bakın onların evveliyatına, hepsi çamurdur. O çamurun içinden onları çıkarıyoruz. Cenab-ı Zülcelâl gönderiyor size. O nimetlerden istifade edin, diyor. 100 kişilik nimet sofraya geldi. Üç tane açıkgöz çıkıyor, 97 kişilik nimeti kendi tekellerine alıyorlar. 97 kişi aç kalıyor. Ondan sonra insanoğlu nutuk atıyor: "Al-

İster bunu al, istersen felaketlerin, yoksullukların, huzursuzlukların ve nimetsizliğin eşit dağıtımını al. Ben komünist dünyayı da gezdim. Hemen tamamını. Orayı da biliyorum. Buyurun hangisini isterseniz alın. Bunun üçüncü bir yolu vardır. Benim inancım Kur'an-ı Kerim, o üçüncü yolu gösteriyor. Ne fert topluma, ne toplum ferde mahkûm edilemeyecek. Hiçbiri öbürünün önünde perişan olmayacaktır. Prensipler konmuş, teferruata gidemiyorum. Eserlerimde hepsini sıralamışım.

Dengenin, Kur'an'daki evrensel dayanak noktasını size vereyim. Diyor ki: Nimetler dağıtılacak. İnsanoğlu nimetten istifade edecek. Allah, bütün varlığı insanın emrine vermiştir. Teshîr keyfiyeti Kur'an'da. Fakat, ölçüyü getiriyor. Öyle dağıtılacak ki, servet ve nimet bir takım açıkgözlerin elinde dûle olmayacak. Bir avuç insanın elinde dönüp, dolaşan bir devlet olmayacak. Herkes, istifade edecek. Bir hadisi şerifte: Bütün insanlık, diyor, Allah'ın iyalidir. Aynen Arapça'da öyle geçiyor. Çoluk-çocuğu, ev halkı, bütün insanlık. Şimdi Zatı Mutlak, o cömert hazinesinden bu yeryüzüne, bu ev halkına, hepimize A'dan Z'ye, yeryüzü sofrasına bir yığın nimeti gönderiyor. Diyelim ki, yüz kişiye gönderiyor, nimeti. Hadi bol, bol yiyin. Öyle bir gönderiyor ki, kupkuru samanları hayvana yediriyorsunuz, aşağıdan süt akıyor çeşme gibi. O kuru samandan çıkan süte bak. O kuru samandan süt akar mı, akıyor işte. Bir teneke buğdayı serp çamurların içine, mis gibi başaklar fışkırsın. Her şey çamurdan çıkıyor. Akşam, iftar sofranıza bakın. O nadide nimetler, hele Turk sofralarında israfa varacak şekilde. Hepsi, şöyle mâna gözüyle bakın onların evveliyatına, hepsi çamurdur. O çamurun içinden onları çıkarıyoruz. Cenab-ı Zülcelâl gönderiyor size. O nimetlerden istifade edin, diyor. 100 kişilik nimet sofraya geldi. Üç tane açıkgöz çıkıyor, 97 kişilik nimeti kendi tekellerine alıyorlar. 97 kişi aç kalıyor. Ondan sonra insanoğlu nutuk atıyor: Al-

lah'ın adaleti nerede. Onun elinde şunlar var. Ben, burda aç duruyorum." Allah'ın adaleti haktır, mutlaktır ve muhakkaktır, amennâ. Haltı işleyen bizleriz. Babam sofraya koydu, oğlum oturun yiyin şunları dedi. Hepimize bol, bol verdi. Bir tanesi açıkgöz çıkıyor. 9 tanesi aç kalıyor ötede. Bunu, yeryüzünde Allah'ın iyali dengeleyecektir. Nasıl? Haşarılığımızın cezasını ödeyeceğiz beyler. Düşeceğiz, kalkacağız, kafamızı vuracağız, sonunda Allah'ın bize gönderdiği nimetleri onun istediği şekilde paylaşmayı öğreneceğiz. Bunun yolunu gösteriyorlar, ama insanoğlu başlangıçtan beri dinleri dinlemedi, peygamberleri dinlemedi. Hikâye burada. Dinler gibi göründü ama dinlemedi. Eğer dinleseydi, bunca yüzyıl geçtikten sonra insanlık bu noktada mı olurdu?... **İnsanlığın her devirde mutsuzluğunun arkasında maddî yetersizlik yok, insanın doymazlığı var. Her devirde nimet, insanı mutlu edecek seviyenin daima üstündedir.** Çünkü Allah cömerttir. Ama, niye insanoğlu her devirde mutsuz? Nimetler insanlık tarihinde fazlalaştıkça insanlığın mutsuzluğu artıyor. Nimetlerde en ileri noktaya geldiğimiz zamanda en fazla mutsuzluk kahrı çekiyoruz. Sebep?! İnsanlığın hırsı, doymazlığı!... Kur'anı Kerim getirdiği ekonomik ahlak içinde nimetlerin mutluluğa dönüştürülmesinin yolunu gösteriyor. Nedir o?... İnsanın doymazlığının ekonomik hayata yön vermesini engellemektir. "**Altına ve gümüşe kul olanlar sürünsün**" diyor, Hz. Peygamber. Onun üzerinde ayrıca duracağım.

Dengeyi nasıl sağlıyor?... Teferruata girmeden bunun hâkim prensiplerini dikkatlerinize sunayım. **İslam'da bütün fikrî aktivite bir polarite sergiler.** Bir, çift kutupluluk. Burada da öyle. Bu çift kutuplulukta ekonomik dengeyi sağlayan fikir, bir negatif imkân -bir pozitif imkân getiriyor. Biraz daha netleştireyim bunu. Bir **emir çaresi,** bir de **yasak çaresi** vardır. Polaritenin bir kutbunda emir çaresi, bir kut-

bunda yasak çaresi. Dengenin sağlanmasında emir çaresi, serveti veya ekonomik değerleri tekelden kurtarmak. İkincisi **riba-israf** yasağı. **Riba-israf yasağı** çarenin negatif kutuptaki görünümüdür. Emir kutbunda bir görünüm daha var, aktivite halinde. Nedir o? **Zekât emri!...**

Şurada bir cümle ile söyleyeyim. Zekâtı, sakın asgari hadlerini size müftülerin-vaizlerin gösterdiği ölçüler içinde düşünmeyin. Onu Kur'an geniş mânada **infak** olarak veriyor. Zekât, infakın bir görünümüdür. Kırkta bir veya işte hayvanlarda şöyle, ziraî mahsullerde böyle... Hepsi zekât içindedir, geniş mânada. Fakat, onun da içinde bulunduğu daha geniş bir daire var. O da infak dairesidir. Kur'an-ı Kerim'de yüzlerce ayette geçiyor. Nedir **infak?** Nimete sahip olanın, ona sahip olmayanlar lehine nimetten harcaması, vermesidir. **İnfak, vermektir ve Kur'an-ı Kerim ölçüyü getirmiştir: Sevdiğiniz şeylerden vereceksiniz,** (Âli İmran, 92) **aşağı atacağınız şeyleri değil.** İnfakın hududu yok. Zekât, asgarisini gösteriyor bunun. Hududu kim tayin edecektir?... İhtiyaçlar tayin edecektir. **İhtiyacı nasıl ortaya çıkaracaksın? Senin refahtan tepindiğin yerde başkası kıvranmayacak.** Ölçü budur. Bakın, ayette var:

"Neyi infak edeceğiz, diye sorarlar." İşte ana prensip burda. Diyor ki: "**İhtiyaca fazla geleni ver.**" (Bakara, 219) O halde herkesin elindekinin fazlasını tutup alalım mı? Hayır. Bunu ihtiyaçlar tayin ediyor. Eğer sendeki fazla, başkasının kahır içinde, azap içinde kıvranmasını engelleyecekse, senden alıp ona vereceğiz. Sen vereceksin. Burada zorbalık getirmiyor İslam. Ne getiriyor?... Siz onu vicdanınızda duyacaksınız. "Komşusu açlıktan kıvranırken kendisi tok sabahlayan bana inanmış olamaz." diyor. Tabiî, bunun müeyyideleri yok değil, var. Fakat, Kur'an'ın getirdiği anlayışta maddî müeyyide zirveyi teşkil etmiyor, arkadaşlar. **Vicdanî müeyyide zirvededir. Maddî müeyyide aşağılardadır.** Çünkü

maddi müeyyideyi, hukuki müeyyideyi insanoğlu her devirde alt etmiştir, sollamış geçmiştir. **İnsanoğlu iblisliğe kalktı mı onun önünde hiç bir şey dikiş tutturamaz.** Onun için Kur'an-ı Kerim, başta da söyledik, Allah'la beraberlik şuuru diyerek işi temelden halletmiştir. **Allah'la beraberlik şuuruna ulaşmış insan, köpeğine şampuan parasını fütursuzca harcarken, çocuğuna aspirin alamayan insanlara nasıl kayıtsız kalır?..** Mümkün değil. Evet, **riba-israf yasağı** ve **zekât** emri dengeyi kuruyor. Şimdi, burada bu ikisinin arkasında yatan bir fıtrat prensibi var. Nedir o?...

Kur'an-ı Kerim açık ve net olarak diyor ki: **"Zenginin malında fakirin hakkı vardır."** (En'am, 141) İki yerde veriyor bunu. Müminleri anlatırken "onların mallarında yoksulların, mahrumların hakları vardır." diyor. (Zâriyât, 19) Hak!... Hak! İnsanlık tarihinde hiçbir din metni böyle bir tespit getirmemiştir. Diyor ki; "ürününü topladığın zamanda onun hakkını ver." Yalnız zirai ürün değildir bu. Üretim mânasında alın bunu. Şimdi, nasıl oluyor? Efendim, falancanın benim malımda nasıl hakkı olur. Olur. Onun teferruatına gitmeyelim. Batı düşüncesi **Marx**'la bu noktaya 20. yüzyılın başlarında ulaştı. **Artık değer** teorisi, işte Marksist ekonomi anlayışının bel kemiği. Fakat materyalist ve hınç dolu bir yaklaşımla bu meseleye parmak basanların, insanlığı götürdükleri yer Allahsızlık karanlığı oldu. Eğer, bunu Kur'an'ın rahmetli ve şefkatli elinden alsaydı, insanlık, komünizmin kendisine döktürdüğü gözyaşlarını dökmeyecekti. Bunları öğrenmekten korkmayın. Bizden öğrenin ki, endişeniz olmasın. Bakın, zekât kelimesine bakın... **Zekât,** temizleyen, temizleme aracı demektir. Ve İslam hukukçularına göre mal sahibinin, ekonomik değer sahibinin o değerlerindeki pislikleri temizlediği için ona zekât denmiştir. Ve İslam düşüncesine göre, malında zekât tahakkuk etmiş bir insanın diyelim ki, 10 kuruşu geciktirmesi, fakire ulaştırma-

ması o toplumda zekât almaya müstehak ne kadar yoksul varsa, onların herbirine tek, tek onu borçlu yapar. Hepsinin hakkını yemiş durumdadır. Çünkü, ondan alınacak o zekât, onların hangisine gidecek bilmiyoruz ki. Fakire dağıtılacak, verilecek. **Zekât emri, riba ve israf yasağı.** İşte reçete.

İsraf nedir? İsraf, başlıbaşına bir değil, birkaç konu. İsraf, Kur'an'ın anlayışına göre, insanoğluna reva görülmüş en büyük zulümdür. Neden? Az önce bir sofra misali verdim. Birilerinin haddinden fazla yemesi ve harcaması için beyler, birilerinin gerektiğinden az yemesi ve harcaması lazımdır. İşte, zulüm budur. Benim bir kat elbise giyemeyeceğim yerde sizin 100 kat elbise giymeniz için benim bu kahrı sürdürmem lazım. İşte, zulüm. Ve **İsraf, zulümdür.** Zulümdür de ne oluyor?... Zulmün boy gösterdiği hele hele egemen olduğu toplumlarda çöküş muhakkaktır. Şimdi, burada İslam düşüncesinin hâkim prensiplerinden birini vereyim size. Eminim birçok sorunuzu cevaplandıracaktır. Çünkü, benim de çok sorumu cevaplandırdı. Senelerce sorduğum soruları. Prensip şöyle konmuştur İslam fıkhında, müsaade ederseniz **Mâverdî**'de geçen şekliyle sunayım: "Mülk" diyor -mülk, yönetim, saltanat ve ülke demektir, aynı anda- **küfür üzerine payidar olur, yürür. Bir toplumun hayatı küfür üzerine yürür. Pekala, mutlu da olabilir. Ama, zulüm üzerine yürümez."** Bütün fertler Kelime-i Şehadet'i çekebilir. Hatta, camileri doldurabilirler. Fakat, eğer zulme bulaşmışlarsa çöküşleri muhakkaktır. İslam'ın dil uzatılamaz evrensel prensiplerinden biri bu. Şimdi cevap: "Diyar-ı küfrü gezdim, diyor, **Âkif,** mâmûreler gördüm. Şarkı gezdim vîraneler gördüm." Uzun bir şiir. Cevap burda. Nasıl oluyor bu?... Bir detay daha vereyim. Kur'an-ı Kerim'e göre, zulmün en büyük tecellilerinden biri **emanetleri ehil olmayana vermektir.** Buyurun bakalım. Uzak Doğu'dan komünist dünyaya kadar

Ortadoğusu, Avrupası, Asyası ve Afrikasıyla bütün dünyayı biliyorum. Bir çok ülkede çalıştım, görev yaptım ve mukayeseler yaptım. Yani, Kur'an bağlısı bir insan sıfatıyla o dünyaları gezerken, ıstıraplar içinde mukayeseler yaptım.

Emanetleri ehil olmayanlara vermek, bir toplumun kıyametini hazırlar. Kur'an-ı Kerim'in açık beyanları bunlar. En büyük zulümlerden biridir. Şimdi, bakın... Geri kalmış ülkeler veya az gelişmiş ülkeler. Bakın bu ülkelere, dikkatinizi çeken aksaklıklar listesinin ta yukarılarında dikkatinizi çeken şeylerden biri de insanların, ehil olmadığı şeylerin başına getirilmeleridir. Emanetleri ehil olanlara verin diyor. Ben burada konuşuyorum. Sizin, ortak kanaatinize göre, Türkiye'de şimdi ençok dinlenen, sevilen hatibim veya hatiplerden biriyim. Tamam, ama bana şimdi bir neşter verir de bir ameliyat masasının başına geçirirseniz, ben öldürürüm insanı. Sizi burda saatlerce ayakta dinletiyorum. Bak, katalepsiye girmiş gibi dinliyor bu insanlar. Sakın ben de hakkınız filan kalmasın ha! Kendi isteğinizle yapıyorsunuz. Zahmettir bu Ramazan günü. Aman ha, ben endişe içindeyim. Açık söyleyeyim. Evet bütün bunları yapan bana, verirseniz bir neşter bir adamın çıbanını, kalbini, midesini ameliyat et diye büyük ihtimalle adamın hayatı son bulur. Ehil değilim. Camiye imam tutacaksak; ehliyet, kıraat ehliyetidir. Fıkıh kitaplarını açın görürsünüz. Esasında İslam'da resmî mabet ve resmi din adamı yoktur. Yani, toplanan insanlardan en iyi bilen kimse, o imam olur. Diyelim ki; 100 kişi toplandı, 99'u Fâtiha'yı 10 yanlışla okuyor, bir tanesi 9 yanlışla okuyor. İmamet onun hakkıdır. İkinci bir tercih sebebi yok. Eğer, o 100 kişiden 3 tanesi Fâtiha'yı aynı kıraatle okuyorlarsa, o zaman başka tercih sebepleri arayacağız. Şurada **İmamı Gazâlî olsa** -faraza iyi Kur'an-ı Kerim okuyamıyor- bütün büyüklüğüne rağmen okuyamayabilir. Bir de 17 yaşında bir hafız var, bülbül gibi Kur'an-ı Kerim'i okuyor. İmamlık onun

hakkıdır. Fıkıhta bunlar en basit fıkıh kitabında var. Ben, medreseden geldim, hariçten gazel okumuyorum. Bunları ezberleyerek okudum. Şimdi ne yapıyorlar? Caminin kapısından bakıyor adam imamın yüzüne. Tam imam tekbir alacak, farz kılınacak. Bakıyor yanındaki adama, diyor ki, "sakalı yok abi," çekip gidiyor. Şimdi bunu koyun bakalım İslam'da bir yere. Ayrımlar başlamıştır. Biz mabet farkı görmeden bütün insanları Muhammedî aydınlığın altında toplamaya uğraşırken, şimdi bir de bakıyorsunuz ki, sakallı imamın camii, sakalsız imamın camii ayrımları çıktı. Almanya'ya gittim, defalarca, konferansa. Filanca cami, falanca cami... Hiç biri öbürünün camiinde namaz kılmaz. Paris'e gittim, hâkeza. Bir kitleye bundan daha büyük zulmü, hangi düşmanı yapabilir!... Bunu düşünmek lazım. Kur'an-ı Kerim, o ulaşılmaz mucize üslubu içinde insanın kendine zulmünden bahseder, bir çok ayette. Hep düşünürdüm: "İnsan, kendine nasıl zulmediyor?" İşte, buyurun bir tanesi burda. Ben, bu manzaraları seyrettim. Şimdi, bu Türkiye içine de sıçradı. Artık, birbirlerinin cenazelerini kılmıyorlar. Bizim gruptan değil diye. Selam vermiyorlar birbirlerine.

Bundan bir süre önce **Manisa**'ya gittim. Ticaret Borsası çağırdı. Hava alanından aldılar, İzmir'den geliyoruz. Sıkıntı içinde, birşeyler söylemek istiyorlar. Aklıbaşında insanlar, konferansı organize edenler. Bir hayal kırıklığına uğrayıp, onlara gücenmeyeyim diye. Dedim: "Beyler, söyleyin. Birşeyler diyeceksiniz ama, nedir?" Sancılanıyorlar. Dediler ki; hocam bir hayal kırıklığı olmasın. Bizim Manisa'da -rakam kendilerinin verdiği rakam- 13 çeşit dinî hizip var ve bunların hiçbirisi öbürüne Müslüman gözüyle bakmaz. Hangisine sorsanız Müslüman yalnız kendisi. Zulüm içinde zulüm... Zulüm kelimesi bile âciz kalıyor, bunu ifadeden. Sonra da diyoruz ki; "Gönder Mevlâm su. Bize acı, niye biz sürünüyoruz?" Olmaz öyle şey. Ama, bunun suçu kitlede değildir, beyler.

Kıtle öyle inandırılıyor ve o samimi bir zavallıdır. Bu, köşebaşını tutan insanların zulmüdür. Allah, bunun hesabını onlardan soracaktır.Hani, fıkıh kitabı, hani mezhep imamları, hani sünnet?... İşte, saymış burda. 7 tane öncelik şartı imamlık için. Kıraat, ilimde üstünlük, şunda üstünlük, bunda üstünlük, sayıyor, sayıyor, sayıyor, getiriyor. Sen şimdi, nasıl sakallı imam, sakalsız imam diye ayrım yapıyorsun. Hadi, bizim camiye diyor. Görüyorsunuz bunu, yaşadığınız apartmandan tutun, sokağa, işyerinize kadar. Bizim camiye gidelim, diyor. Ne demek "bizim cami?" Dedik ki, resmî mabet olmadığı için, resmî din adamı da yoktur. **"Bütün yeryüzü bana mescit yapıldı, diyor, Hz. Peygamber."** Allah dost, toprak post. Secde edecek yeri buldun mu, kafanı koyacak yeri, bitmiştir hikâye. Ama, kilisede daha tüyü bitmemiş papaz gelmese ayin icra edilmez, dağılır giderler. İslam'da böyle birşey yok. O halde, ölçülere sadakat dediğimiz şey bu. Nefsi işin içine katmadan ölçülere sadakat lazım. Orada hak tecelli eder. Şimdi, bakın Esmâül Hüsna'dan biri Hak. Allah'ın ismi, Kur'an-ı Kerim'e göre kâinattaki şaşmaz ve bozulmaz **sünnetullahın** bir ismi de Hak'tır. İnsan hakkı mânasında da bizim günlük dilde kullandığımız hak. Şimdi, bizim, ölçülere riayetimiz halinde hak tecelli eder. Hak tecelli edince, fert de payını alıyor, toplum da. Evrensel planda da herşey yerine oturuyor. Dolayısıyla İslam düşüncesinde, bakın, **sosyal adalet-ferdî adalet** diye bir ayrım yoktur. Bu saçmalıktır. Eğer, adalet varsa ondan fert de payını alır, aynı anda, toplum da. Bunlar içiçe daireler. Yoksa, hepsi birden çöker. Yani, tek tek fertler bozuk olacak, bir çuvalın içinde tek tek pirinçler çürük olacak, çuvalın ağzını kapattığımız zaman, pilavlık pirinç diyeceğiz buna. Olmaz ki... Tavuk mu yumurtadan, yumurta mı tavuktan çıkar. Bunun çekişmesine girmek, bir paradoksa hizmet etmek olur. Ona gerek yok. Fakat, Kur'an-ı Kerim bize gösteriyor ki, ölçülere sadakat

tam olduğu zaman hak tecelli eder. Hak tecelli edince de fert, toplum ve evren aynı anda bundan payını alır.

İki saate yaklaşıyor, bunu daha detaylandırmadan öteki prensibini vereyim İslam ekonomi ahlakının... **Emeğin imtiyazı.** Üçüncü aslî prensip budur. İslam ekonomisinde, Kur'an'ın ekonomi anlayışında ekonominin omurgasını sermaye oluşturmaz, emek oluşturur. Bu, en hayatî prensiplerinden biridir. Ayetleri hemen hergün vâizlerden dinlersiniz. Ben burada onları ekonomik ahlak açısından değerlendiriyorum: **"İnsan için elinin emeğinden başka birşey yoktur."** (Necm, 39) Bunlar, direkt ifadeler. Dolaylı ifadeler yüzleri bulur. Kur'an-ı Kerim'de: **"Bîmâ kesebet eydîkûm."** diyor. Kur'an'da insan budur. Elinin ürettiği ve alınteri. Herşey bunun karşılığıdır. Bir hadiste deniliyor ki: **"Ekmeğe saygı duyun. Çünkü, Allah yerleri ve gökleri ekmek üzerine oturttu."** Bir peygamber sözü. Ekmeğe saygı duyunun anlamı sadece yerde görünce öp, alnına götür değil. Hayır, o ne, biliyor musunuz? Resul'ün sözünü kocakarının sözü gibi, kahvehane sözü gibi bir nükteye hapsetmeyin sakın. Birçok nükteyi aynı anda verir. Zaten öyle olmasa benim sözümle peygamberin sözünün farkı kalmaz. Bu nedir, biliyor musunuz? **Emeğe saygı gösterin. Allah, yerlerin ve göklerin kıvamını emek üzerine oturtmuştur. Emeğe ihanet ederseniz,** zulüm olur. Emeğe ihanet!... **Emeğe ihanet,** insanoğlunun başına **komünizm** kamçısını musallat etmiştir. O kamçının altında eğitimini veriyor. Durup dururken çıkmadı ki ortaya komünizm. Bir ihtiyacın ürünü olarak çıktı. Emeğin imtiyazı nerede? **Ekonominin mihverinde emek vardır. Sermaye yok.** Kur'an-ı Kerim'in anlattığı ve anladığı ekonomik modelde böyle. Bu bizi bir kaç noktaya daha götürüyor. Ben çok önemli saydığım bir tanesini vereyim: **Kur'an-ı Kerim toprakta mülkiyet kabul etmez.** Hepimiz, mâlikiz, hepimizin az-çok mülkü var. Kur'an-ı Ke-

rim toprağı Allah'ın mülkü sayar. **Toprakta mülkiyet yoktur.** Ne vardır? **Toprak üzerine kimin alınteri düşüyorsa topraktan** çıkanlar **onun hakkıdır.** Onu devlet tedvir edecektir. Tabii bu utopya diyeceksiniz. Her neyse. **Doğal kaynaklarda da mülkiyet yoktur.** Şimdi, ben size bir tablo çizeyim. Bu divanelik diyeceksiniz. Ama, hiç yorum, tevil zorlama değil. İslam'ın prensiplerinden çıkıyor. **Doğal kaynaklarda mülkiyet yok.** Kimse onlara elini koyamaz. Orada bir monopolizme gidemez. Kimsenin tekelinde değil. Bu ne demek, pratiğe dökeyim. İşte **petrol.** İslam'ın şampiyonluğunu yapıyor, bir yığın petrol ülkesi. Sonra da faizsiz banka (!) bilmem ne kuruyorlar ve Müslümanın parasını çekiyorlar. İyi, hizmet olabilir, birşey demiyorum. Öyle mi, değil mi, tartışmalı. Öyle olduğunu farz edelim. Güzel! Ama, Kur'an birşey söylüyor. Bir sadet var. Orda o sadede gelen var mı? Nedir o sadet, biliyor musunuz?

Müslüman topraklarda yer altından çıkan bütün nimetler Kelime-i Şehadet'e iştirak etmiş bütün müminlerin ortak malıdır. Nerde çıkarsa çıksın. Yapın da görelim... Hani Musluman kardeşliği diye enternasyonal arenalarda nutuk atanlar? Yapsana!... Kur'an'da var bu. İtirazı olan var mı, öyle değil diye?!... Hiç kimse diyemez. Üstünü örtüyorlar. Ondan sonra örtünün üstüne kurulup nutuk atıyorlar. Örtünün altında başka şeyler var. Çıkarın görelim. Çıkarmıyorlar. Doğal kaynaklar. Hac gelirlerinde de bu iştirak esastır. **Hac gelirleri** de bütün Ümmet-i Muhammed'in müşterek malıdır. Bir ülke onların üstüne yatıp, kendi insanlarına yediremez. Veriyorlar mı?!... Yok! **Petrol ve Kâbe gelirleri...** Şimdi görüyorsunuz, iş koyulaşıyor. Bunlar da nerden çıktı diyeceksiniz. Bunlar yerden çıkmadı, var da üstünü örtüyorlar. Ticari ahlakta, sayın Oda mensupları, İslam'ın getirdiği ilk prensip şudur: Niyet, Allah'ın kullarına hizmet olacaktır. Tasavvufta en büyük isimlerden biri

Hallâc -ki benim ihtisas alanımdır- diyor ki; "bir insan, başkalarının hayrını düşünmeden, sırf kendi hesabına bir günlük yiyeceğinden fazla birşey depolarsa, mümin vasfını kaybeder." Çok ağır değil mi?... Allah'ın kullarına hizmet niyeti ticarî ahlakın bir numaralı unsurudur. Belkemiği. Bir dünya düşünün. Kur'an-ı Kerim hayal kurmaz. idealindeki dünya bu. Biz, onu bırakmıyoruz, tecelli etsin. Şimdi, bir de bunun tam karşısında bir dünya düşünün: Adam 30 sene sonra sofrasına getireceği tatlının hesabını bugünden yapıyor. O bunu yaparken, akşama içecek çorbası olmayan bir yığın insan var. Bu ne biçim dünya?!.. Ve inananın vicdanı bunun nasıl farkında olmaz? Biz mümine konuşuyoruz. Yoksa, şu söylediklerimizin birçoğu komik kalır. "Bu adam ne diyor? Hayal mi kuruyor, rüya mı görüyor..." derler. Ama, müminin vicdanına hitap ettiğimiz zaman, bunlar elle tutulur şeylerdir.

Emek, ehliyet unsuru, emanete saygı, ticarî ahlakta bunlar var. Emanete saygı deyince, zannetmeyin ki, borsacılık yapanlara veya bankerlere milletin emanet ettiği paralar mânasınadır. Hayır!... Şu söylediğim mânada emanete saygı ne, biliyor musunuz?... **Allah'ın nimetlerinin tamamı emanettir.** İnsan onları Allah'ın gösterdiği hedeflere uygun şekilde kullanacaktır. Beyefendinin yakışıklılığı ona emanettir. Hanımefendi, sizin güzelliğiniz de size emanettir. Yani, hanım, bey, ne olursa olsun... Evet, ne bileyim... Oradaki beyefendinin bileğinin gücü ona emanettir. O, onu insanlığın hayrına kullanmak zorundadır. Bakın, medeniyetlerin çöküşlerine ve yükselişlerine. Bir medeniyetin çöküşü, bütünüyle oluyor. Yani, mahalledeki imam, adliyedeki hâkim, mahalledeki kabadayı aynı anda birden çöküyorlar. Yüz sene önceki kabadayı ile şimdiki aynı değildir. 200 sene geriye gidin, bizim toplumumuzda kabadayı ne demek? Kabadayı, mahallenin namusunun garantisi demek. Şimdi, kabadayı,

evvela kendi apartmanındakilerden işe başlıyor veya başlamak niyetinde.

Çöküş bu. Ben tasavvuf tarihi okutuyorum, senelerdir. Dünya üniversitelerinde de onu okutuyorum. Türkiye'de de onu okutuyorum. Hep talebelerim sorar: Hocam, anlattığınız tasavvuf ne harika şey! Şöyle, böyle... Hep de son sınıflara olur benim dersim. Çünkü, o ders son sınıflarda ilahiyat fakültelerinde. Ama şimdi bize bir ipucu ver de gidip birinin elini öpelim. Bilmem ki... Ben, ilim adamıyım, soyutunu gösteririm bu işin. Somutunu bilmem. Somutlara baktığımız zaman, dökülüyorlar. El tutulacak tarafı yok. Nasıl, ben kimin günahına gireyim de git filancaya elini öp, diyeyim! Niye? Çünkü, Allah'ın kullarına hizmet gayesiyle yola çıkmıyorlar. Eee, iyisi yok mu? Elbette var. Kubbenin altı boş olur mu, boş olsa çöker. Ne için çıkıyorlar ortaya? Etraflarına adam toplasınlar diye. Gaye bu olduğu içindir ki, benim elimi öpmeyenler kurtulamaz diyor, adam. Eğer, gaye hizmet olsa öyle demeyecektir. Hâdise bugün iman hâdisesidir; yangını vücuda getiren, iman yokluğudur. Onu kurtarmaya baksanıza. Herkes karnını doyurmak, gıdalanmak zorundadır. İman bu. Fakat, herkese siz işkembe çorbası yiyeceksin diye tutturabilir misin? Bana işkembe çorbası yedirmeye kalksanız ölürüm de yemem. Hoca bu akşam ne yiyeceğini bize gösteriyor demeyin. İçyağı yediremezsiniz bana. Ama, ben öyle insanlar da görüyorum ki, mesela, kara lahanayı yemiyor. Ben onun için delik-delik gezerim nerde var, bulup alayım diye. Yemiyor adam. Şimdi bakın espri yapmıyorum. Bir hakikati ifşa için söylüyorum. Bir sofra, burada herkesin aynı yemeğin yemesi diye bir şart yoktur.

Tarikat, mürşit bunların hepsi birer gıdalanma vasıtasıdır. Herkese şundan yiyeceksin, başka şey yiyemezsin kaydını getiremezsin. Mürşit de böyledir. Zevklere, eğilimlere göre, mizaclara göre mürşitler insanları alır, manevî boyutla-

ra yükseltirler. Ama, benim elimi öpmeyen kurtulamaz, batar gibi bir yola gittiniz mi, Allahlık iddia ediyorsunuz demektir. Şirktir bu. Tasavvuf böyle mi diyor. Bakın bakalım tasavvuf tarihine. Yedi ceddim bu işle uğraştı. 48 yaşındayım. Ben 40 yıldır bu işle uğraşıyorum. "Ne biçim laf?" Evet öyle! Çünkü, doğduğum an beşiğim o seslerle sallandı benim. Biliyorum bunu. Öyle mi, tasavvuf bu mu? Niçin söyledim bunu?.. Medeniyet çökünce önce dinden çöküyor. Şimdi bakın beyler... Bir mahalle düşünün, namaz kılmak için arkasına gittiğiniz imam Fatiha'yı 20 tane yanlışla okuyor. Zammı sureyi demiyorum. Sabah namazı kıldıracak imam azaldı artık. Zammı sureyi uzun okuyacağı için. Yok, kalmadı. Ama, sokağa fırladımı nâra atıyor. En büyük ben. Benden başka yok, diye. Olmaz bu. Olmaz!... Kelime-i şehadetten imtihan ettiğimde- ettiklerimde varya-10 üzerinden 2 numara zorla verebildiğim adam, ertesi gün sokakta karşıma çıkıyor. Diyor ki: "İlim, milim mühim değil. Dava mühimdir. Sen, benim dediğimi yap." Oğlum, ama ben sana dün Kelime-i Şehadetten 2 numara zor verdim. Sen bana nasıl dava öğretirsin. Sen bir defa adam ol da, ondan sonra birşeyi savun. Senin savunduğun şeye karşı çıkmak bir meziyettir. Niye insanları böyle bir zorlukla karşı karşıya bırakıyorsun? Şimdi, peşinde namaz kılmak için, imam arıyorsunuz, mahallede yok. Aynı mahallede 30 tane evliya türemiş, şeyhlik ilan eden edene. Enflasyon! Adam bana geliyor: "Hocam, diyor, bana göster **Akşemseddin** gibi bir adam, gidip elini öpeyim." Tamam! Sen bana **Zenbilli Ali** gibi imam göster, **Ebu Suud** gibi imam göster, ben de sana Akşemseddin gibi şeyh göstereyim. İkisi birden gidiyor. Bunların biri çökmüş, gitmiş de öbürü ayakta, olmaz. Hepsi birden gider veya gelir.

Evet, **Hallâc** öyle diyor: "Ancak, kendinden gayrısı için depolayabilirsin. Niyeti bu olursa, depolamakta mazurdur. Aksi takdirde, diyor, mümin vasfını kaybeder insan."

Ticari ahlakta, bir başka prensip, **aldatmama prensibi.** "Aldatan bizden değildir." diyor, Hz. Peygamber. **Muhammedi mümin yalnız dostlarının değil, düşmanlarının bile kendinden emin olduğu adamdır.** Muhammedi diye ona derler. Bakın, Hz. Peygamber'in lâkabına bakın. **el-Emîn.** Güvenilir adam. Emin, emin... Ne ilginçtir ki, **emin** kelimesiyle iman, mümin kelimeleri aynı kökten gelir Arapça'da. Muhammedül Emîn'dir. Adam din, iman noktasında onun nübüvveti noktasında kılıç çekiyor. Fakat, en kıymetli şeylerini emanet etmek için adam aradı mı onu gidip buluyor. Ona kafa tutarken beraber olduğu müşrik arkadaşına bir şeyini emanet etmiyor. Biliyor ki Muhammed'e emanet etmek garantidir. Mümin bu. Tasavvuf tarihinde bu emin ve eman meselesiyle ilgili hayranlık verici anekdotlar var. Bir tanesini vereyim. Hicrî 3. asrın büyük sufilerinden biri, **Bişr el-Hâfî** (ölm. 226/840) uzun yıllar kendine hizmet etmiş bir müridini birgün çağırıyor: "Gel buraya, diyor. Defol git! Bir daha seni karşımda görmek istemiyorum!" Adam: "Efendim, ne oldu, ne yaptım" diyor. Diyor ki: "Düşmanların bile senden emin olmadan sen Muhammedî olamazken, senden dostların bile emin değil. Senin kalbin, 30 yıldır nazar ediyorum yalnız düşmanlarına değil, dostlarına bile ihanet ve hıyanet dolu. Seni, ben ne yapayım! Defol git!..." Evet, **mümin odur ki, düşmanları bile ondan emin olur. Ya dostları bile emin olamıyorsa ne olacak?** Evet, güvenilir olmak, aldatıcı olmamak. Hz. Peygamber, hayatında hiç göz kırpmadı. Başkaları fark etmeden birilerine bir şey söylemek. Ne demek bu?

Şimdi ben size Hz. Peygamber'in hayatından bir örnek vereyim: Birisi gelmiş, sanıyorum, Fetih öncesi: Çadırında Hz. Peygamber'in, birşeyler söylüyor. Hz. Peygamber de her zamanki o toleranslı, müsamahakâr tavrıyla. Adam iyice sıkıcı bir hal almasına rağmen, yine de yumuşak davranıyor ve çı-

kıp gidiyor adam. Sahabilerden bazıları orada. Hz. Peygamber adam gittikten sonra: "Hakettiği şey bu değildi ama benim müsamaham onu yapmamı engelledi." mealinde birşey söylüyor. Sahabinin biri diyor ki: "Ya Resulellah, açık söylemeniz gerekmezdi, bize göz ucuyla bir işaret etseniz, biz onun hemen işini bitirirdik." Öyle bir öfkeleniyor Hz. Peygamber, öyle bir celalleniyor ki! "Bana, diyor, böyle bir şeyi nasıl söylersiniz. Bir peygamber, işmarla konuşmaz, söyleyeceğini açık söyler." Yani, katakulleye, ikiyüzlülüğe müsaade yoktur. Asla yarım dönüş yapmazdı. Kaypaklık yapmazlardı. Dönecekleri zaman bütün vücutlarıyla dönerlerdi. Güvenli insan olmak ve aldatmamak lazım. Aldatan bizden değildir. Ticarî hayatta **karaborsa** da olmayacak.

Ticaret Odası beni getirdiğine pişman mı olacak, ne olacak?... Elbette olmaz. Pekçoğunu hepimiz biliriz. Hepiniz bilirsiniz. Bir tanesini söyliyeyim. Sebzeler üzerinde monopol kurarlar, mesela domatesi -gazetelere bu çok intikal ediyor- fiyatları düşürmemek için denize döküyorlar kamyonlarla, tonlar... tonlar... Fiyatlar düşmesin diye. O fiyat düşüşünü sağlayacak farkı denize döküyorlar. İnsan kılığına bürünmüş canavarlar bunlar. Haram mal üretme ve buna önayak olma, aracı olma, seri halde malı ve geliri lekeler. **Spekülasyon**, çok teknik bir tabirdir bu, haramdır. Bunun yanında, İslam ahlakı adına konuştuğumuza göre, piyangosundan lotosundan, totosundan müşterek bahisinden bilmem neye kadar haramlar. Ülkeye bakın, kumarhaneye benziyor. Televizyonu açın, 20 dakika seyredin, yeter. Fazla birşeye gerek yok.

Tabiî, **spor** sünneti Muhammediyedir. Hz. Peygamber, putperest pehlivanlarla bile güreş tutmuştur. Bahis koyarak. O vardır. Ama, **müşterek bahis** yoktur. O, kumardır.

Aziz dinleyenlerim!

3 saate yaklaştı, bu bitmez. Siz, herhalde çok güçlüsünüz, öyle görünüyor. Söz bitmeyecek, siz de bitmeyeceksiniz. Ama, benim bedenen bitme ihtimalim var. Bu da sizin misafirperverliğinize yakışmayacak. Terledim de. Hemen terimi kurutmak üzere, hepinize hayırlı günler, başarılı günler diliyorum. Allah razı olsun. Allah'a emanet olun. Hayırlı iftarlar hepinize!

VII
İSLAM DENİNCE NE ANLIYORUZ?[1]

Muhterem İSOD üyeleri! Hepinize hayırlı akşamlar diliyorum. Şimdi zor bir durumda kaldığınızı biliyorum. Yediğinizi mi hazmedeceksiniz, beni mi dinleyeceksiniz? Benim konuşmamın muhtevası umarım sizi fazla zorlamayacaktır.

Değerli Başkan'ın benimle ilk görüştüğü sırada vardığımız mutabakat, konumuzun İslam ve İnsan olmasıydı...

İnsan ve Din konusu, insanoğlunun var olduğu günden beri temel meseledir...

Din, bazılarının zannettiği gibi, sadece inananları ilgilendiren bir mesele değildir. İnsanı ilgilendiren bir meseledir. İnananı ve inanmayanı ile ve birlikte. Yaşadığımız günler gayet açık olarak göstermiştir ki; insanoğlunun dini, hayatının dışına çıkarması, dinle ilgisini kesmek gibi bir noktaya gelmesi mümkün olmamıştır ve olmayacaktır. Burada dikkatlerinize bir hususu, altını çizerek arz etmek istiyorum. Dünya bir yandan çok güzel ümitlerin sıcaklığı içinde çok güzel beklentilerle yarınlara bakıyor; bir yandan da, muhtemel felaketlerin soluyuşunu ensesinde duyabiliyor. Böyle kritik bir dönem yaşıyor insanoğlu.

(1) İstanbul'da İSOD üyelerine verildi ve adı geçen kuruluşun "İSOD'un Sesi" adlı dergisinde Aralık 1992'de yayınlandı.

Dünyamız, üç milyara yakın bir kitleyi arkasından sürükleyen ve dünyada; ayda, haftada, günde değil saatte bir iktidar indirip bindiren bir ideolojinin tarihe karışmasını yaşayan, gören ve hâlâ yaşamakta olan kitlelerle doludur. Bunlar hepimizin birlikte yaşadığı şeyler. Bir ideoloji, dünya nüfusunun yaklaşık üçte ikisini peşine takmış ve 24 saat insanoğlunun gündüzünü ve gecesini, zihnini, gönlünü, beynini meşgul etmiş bir ideolojii müsbet-menfi 70 yıl gibi bir süre içinde, vaat ettiği ümitlerle, başka bir deyimle, yarattığı bütün hayal kırıklıklarıyla tarihe gömülmüştür. Şimdi işin burası değil bizi ilgilendiren, bundan sonrasıdır. Dünyanın yarıdan fazlasını peşinden sürüklemiş bir ideolojinin böyle korkunç bir hayal kırıklığı içerisinde insanlığı ve bağlılarını bırakıp gitmesi, alkışlamakla bir kenara bırakılacak bir hadise değildir. **Berlin Duvarı**'nın yıkılışı sadece bir alkış ve oy meselesi olarak alınmıştır; fakat bunun arkasında, düşünen beyinler ve gören gözler için, biraz da elinizi şakağınıza koyup düşünmeniz gereken bir takım boyutlar gelmiştir insanlığın önüne.

Nedir onlar?

Adını koyarak söyleyeyim: Materyalizm, bağlılarına vaat ettiklerini verememiş, büyük boşluklar bırakmıştır insanoğlunun bünyesinde.

Şimdi, insanoğlu bu boşlukları dolduracaktır. Beklentiler vardı; o beklentileri daha süratle yerine getirmek isteyecektir. Bu, insanlığın yapısıdır; felsefe değil, edebiyat değil. Bırakılan hayal kırıklıklarının telâfisi yönüne gitmek için süratli gayretler vardır dünyanın bütün kıtalarında, bütün başkentlerinde; özellikle bu ideolojinin hüküm sürdüğü ülkelerde.

Ne oluyor? Bu bırakılan boşlukları insanoğlu neyle dolduracaktır? En önemli sorulardan biri budur. Boşlukların doldurulmasına başlanmıştır, dünyanın şurasında, burasında.

Şimdi, olmak veya olmamak şeklinde çok ciddi bir soru şudur:

Acaba insanlık bu boşlukları doldururken, tekrar yeni felaketlerin kucağına düşecek midir, düşmeyecek midir? Nitekim, komünizm bu boşlukları doldurduğunu vaat eden sistemlerin yetersizlikleri yüzünden sahneye çıkmış bir reaksiyondu. Bunun felsefi mânası budur. **Eğer, kilisenin temsil ettiği din, insanoğluna vaat ettiklerini gereğince verse, insan ruhunun beklentilerini gerektiği şekilde insanlığın önüne koyabilseydi, komünizm sahneye çıkmayacaktı.**

Bir reaksiyondu komünizm. Neye reaksiyondu? Engizisyona reaksiyondu.

Şimdi müsaade ederseniz, biraz da kendi branşımın, ilahiyatın; özellikle İslam ilahiyatının terimlerini kullanarak söyleyeyim: Komünizm, Allah'a fatura edilen zulmün inlettiği insanlara, Allahsızlığa dayanarak vaat edilen bir cennet getiriyordu; vaadi buydu. Fakat Allah'a fatura edilen **engizisyon** zulmünün arkasından, Allahsızlığa fatura edilen zulüm bitmiştir. 70 yıl, çok kısa bir süre. Bireyin hayatında epey bir zamandır bu; toplumların ve dünyanın hayatında bir andır 70 yıl; hiç birşey değildir. Bir kâinat prensibi var: **İnkâra, imansızlığa ve Allahsızlığa fatura edilen zulmün ömrü fazla olmaz. İnsanoğlu onu çok kısa sürede yener fakat Allaha fatura edilen zulmün üstesinden gelmek, bu kadar kolay değildir.**

Nitekim, komünizme hazırlık devresi diyebileceğimiz **engizisyon** zulmü, insanoğlunun yakasını yüzyıllarca bırakmamıştır. Çünkü kendi arkasına aldığı destek, bulduğu ve istismar ettiği değerler, ilâhî değerlerdir. Bugün aynı soru bütün şiddetiyle yine gündemdedir. İnkâra fatura edilen zulümlerin kurtulan veya kurtarılan insanlık, hangisini derse-

niz deyin, şimdi acaba yeni bir inkâr zulmünün kahrına mı dûçar olacaktır? Yeniden Allah'a fatura edilen zulümlerin, din patenti altında insanlığı sömürecek zulümlerin pençesine mi düşecektir? Yoksa bunların hiçbiri olmayacaktır da, ümidimiz tecelli edecek ve insanlık ne inkâra ne de Allah'a fatura edilen zulümlerin esaretine değil, bu defa gerçekten güzelin, iyinin ve mutluluğun basamaklarını çıkmaya ve ufkunda yeni aydınlıklar görmeye müsait bir noktaya mı gelecektir? Bunu, Yaratıcı biliyor. Fakat, şunu biz bilmek zorundayız ki; bu, insanoğlunun gayretine bağlı bulunuyor.

Şu üç alternatiften birinin dünyada egemen olması insanoğlunun gayretine bağlı bulunuyor. Şunu esefle söyleyeyim; dünyayı durmadan bu mânada ve bu konsepsiyonların etrafında faaliyetlerle dolaşan bir insan sıfatıyla söyleyeyim: İnsanoğlu, Yaratıcı Kudret'in kendisine iyiyi ve güzeli göndermedeki niyetine uygun bir gayretin içinde görülmüyor? Maalesef faaliyetlerin, dünyanın şurasında burasında, daha iki yıl, üç yıl gibi bir süre içerisinde hayal kırıklıkları yaratmaya başladığını görüyoruz. Daha net söyleyeyim -umarız, aldanırız, bir yanlış tespitte bulunmuş oluruz- görünen odur ki; insanlık yeniden Allah'a fatura edilen, ruhsallığa fatura edilen, maneviyata fatura edilecek olan zulümlerin kırbacının altına doğru gitmek meyli içindedir ve böyle bir sathı mâile girmiştir. Her gün gazeteleri açtığımızda, eğer okuyorsanız ve bilhassa görerek okuyorsanız, buna delil olacak birçok şeyle karşılaşmanız mümkündür bir uçtan bir uca.

Bugünkü gazetelerde vardı; **Rusya**'da, manevî doyum ruhsal doyum adına, kitleler halinde, orgazma yönelik bir takım şovlarla, insan yığınlarının tatmini cihetine gidildiği. Ve mesela, dünyada bugün artık her mahallede bir kaçına tesadüf edebileceğiniz ruhçuluk hareketleri, insanlığın manevî boşluklarını doldurmaya yönelik gayretler artıyor. Ülkemiz de elle tutulur faaliyetler içindedir. Şimdi bütün bunlar aca-

ba insana Yaratıcı'nın mutlu olsun diye, peygamberler aracılığı ile gönderdiği din gerçeğinin hizmetinde mi olacaktır; onu gerçeği ile insanlığın önüne mi çıkartacaktır, yoksa, onu yeniden bir musibet haline getirerek yozlaştırmak suretiyle, insanlığı yeni inkârcı arayışlardan medet ummak gibi bir sürecin içine mi sokacaktır? Bunlar bugün, sorular halinde insanlığın önünde duruyor. Şimdi gelelim, bizim konferansımızda, size birkaç dakika içerisinde, bu ciddi soruların cevabı olarak düşündüğümüz şeyleri söyleme noktasına.

Değerli dinleyenlerim! İslam dedik, insan dedik. İslam'la insan birbirine; biri olmayınca, öteki olmayacak şekilde bağlı iki kavramdır. Gerçek anlamıyla İslam'ı ortaya getirdiniz mi, gerçek anlamda insan ortaya gelir. Gerçek anlamda insanı yakaladınız mı, gerçek anlamda İslam'ı yakalarsınız. İslam'ın, zaten kelime anlamı, insanın Yaratıcı Kudrete ve kâinat prensiplerine teslimiyeti, onlarla uyumlu yaşaması demektir. Kelime anlamı budur. Biz bunu, Yaratıcı'ya teslimiyet diye ifade ederiz.

O halde, insan, varlık yapısında saklı olan ve kendinden beklenen en güzel değerleri, mükemmellikleri üretip ortaya çıkardığı zaman, elle tutulur realiteler haline getirdiği zaman, İslam da önünüze gelir. Bu ne demektir? Bu şu demektir: **İslam, insana rağmen bir anlayış değildir; insan için ve insanla beraber bir anlayıştır ve din meselesinin omurga noktalarından biri de budur.**

Şimdi burada, "İslam" derken onun temel kaynağı Kur'an-ı Kerim'in İslam'dan ne anladığını ifadeye koymak lazım. Bütün peygamberlerin insanlığa bir mutluluk yolu, mutluluğa giden prensipler yekûnu olarak getirdiği tüm sistemlere Kur'an-ı Kerim **"İslam"** demektir. Sadece Hz. Muhammed'in tebligatı değildir; sakın böyle bir yanlışa gitmeyin. Hz. İsa'nın, Musa'nın, Dâvud'un, Eyyub'ün, Yusuf'un, Süleyman'ın hepsinin getirdiği, aynı kaynaktan alınmış aynı prensiplerdir. Tümünün adı İslam'dır. Genel adı "İslam"dır.

Allah'ın insanoğluna, mutlu olsun diye vahyin aracılığı ile gönderdiği bütün prensiplerin genel adı İslam'dır. Bu prensiplere, kim hayatında, ne kadar fazla yer veriyorsa, İslam'a en yakın olan, odur.

Yani **Kur'an-ı Kerim burada bir patent hegomanyası getirmez.** Müslüman bir babanın-annenin çocuğu olmak, İslam'ın bütün değerlerinin mâliki olmak gibi bir şansı vermiyor size. Bunu Kur'an-ı Kerim kesinlikle reddeder. Hatta babanız peygamber olsa bile, böyle bir şansınız yoktur. Bizzat kendinizin ne yaptığı, sizi Müslüman yapar veya yapmaz. Oğlunuzun peygamber olmasının da bir etkisi yoktur.

Kur'an-ı Kerim bunları bize açıkça gösteriyor. **Günahta da veraset yoktur, hayırda da.** Süjenin-ferdin, bizzat kendi aktivitesidir onun ne olduğunu belirleyen. Dolayısıyla Kur'an-ı Kerim, "bizim ecdadımız şöyle yapardı" sözünü putperestliğin bir belirtisi olarak görür. Bunun Kur'an'ın dünyasında yeri yoktur. Benim babam şuydu, dedem şuydu, atalarımız buydu. Bunu belki 50'ye yakın ayetinde, Kur'an-ı Kerim putperestliğin vasıflarından biri olarak verir. "Ben şöyle yapıyorum" diyebilmek lazımdır. Kur'an'ın getirdiği hayat anlayışında bu var. Falancalar yaptı, ben de onların filancasıyım şeklinde söze girdiniz mi, daha ilk adımda Kur'an'ın dışına çıkarsınız.

Kırk yılını bu işi araştırmaya vermiş, otuza yakın eser vücuda getirmiş bir insan olarak, bir noktayı daha vermek istiyorum size. Peygamberlerin elinden insanlığa takdim edilmiş şekliyle, gerçek şekliyle, ilâhî yapısıyla, daha net söyleyeyim, ana kaynağı Kur'an-ı Kerim'deki şekliyle İslam'ı bugün sokakta, dünyanın herhangi bir yerindeki herhangi bir Müslüman ülkenin yaşantısında görmeniz mümkün değildir...

Bugün yeryüzünün şurasında veya burasında Kur'an'ın getirdiği saf, berrak, net yapısıyla İslam'a örnek olacak hiç

bir topluluğa ve yaşantıya maalesef tanık olabilmiş değiliz, olamıyoruz. Bu bir talihsizlik midir? Bunu bir talihsizlik, bir ihmal, ne sayarsanız sayın; fakat bir talihin olduğu muhakkak. Bir bahtiyarlığın olduğu muhakkaktır, o da şudur: İslam'ın, hiç kimsenin yanlışından, yozlaştırılmasından söz edemeyeceği bir kaynağı vardır; o da Kur'an-ı Kerim'dir.

Hiç bir dinin, ilâhi kelâm sıfatını taşıyan ve insanoğlunun hiç bir dejenerasyonunu musallat edemediği böyle bir kaynağı yoktur. Bu yalnız İslam'ın bahtiyarlığıdır.

O halde, "İslam nedir?" sorusunun, aklı başında, vicdanı yerinde ve imanı da yerinde insanlar tarafından aranacak cevabı Kur'an-ı Kerim'dedir. Bunu en küçük mânada sulandıranlar, evvelâ kendilerini aldatırlar, sonra da İslam'a hiyanet ederler. Efendim İslam mirası şu, şu, şu kalemlerden oluşur diye sayarsınız. Bunlar ne oluyor? Tamam, bunlar geniş dairenin içinde, fakat hepsinin mihengi, hepsinin kaynağı, hepsinin hizaya getiricisi ve hepsinin olması gerekenini gösteren kaynak Kur'an-ı Kerim'dir. Başka söylemek mümkün değildir. Bu dini Kur'an-ı Kerim getirdi. Bu dinin, çerçevesini, muhtevasını, hedefini, stratejisini, şeklini şemailini Kur'an-ı Kerim getirmiştir. Dolayısıyla, İslam'ın asırlar içinde karartılan çehresi, yozlaştırılan bünyesi Kur'an-ı Kerim'in filtresinden geçirilerek onun endazesine vurularak ve onun kriterleriyle yeniden yapılandırılarak, insanlığın önüne çıkarılmalıdır. Bu çok zor iştir. Niyet edinceye kadar. Niyet ettikten sonra o kadar zor değildir. Sadece ilim ve düşünce faaliyeti gerektirir. Kur'an-ı Kerim bunları da söylüyor.

O halde aziz dinleyenlerim, din meselesinde samimi olanlar evvela şu yanılgıdan kurtulmak zorundadırlar. Kendi benliklerini, kendi iç dünyalarını, kendi şuurlarını kurtarmalıdırlar. Sokakta gördüğünüz şey İslam değildir. İslam'dan bir şeyler vardır onda ama tamamen İslam değilir o. Fazla yormayın kendinizi. Bütün bir ömür mezarlıklara hap-

settiğimiz, bütün bir ömür, sadece evlerimizde süslü kılıflarda asmayı kendisine saygı telâkki ettiğimiz ve bütün bir ömür, yüzde en fazla birimizin-ikimizin okuduğu, ne demek istediğini anlamak için okuduğu Kur'an-ı Kerim'i şöyle biraz sabredip, bir iki-üç ay okursanız, içinde ne var diye, söylediklerimizin haklılığını anlayacaksınız.

Şimdi iki malzeme var ortada. Benim kullandığım terimlerle, İslam'a fatura edilen şeyler ve gerçek İslam. Bunların birbirinden ayrılması lazım. İslam'ı 21. yüzyıla girerken, sahneden uzak tutmak isteyenlerin işte bu noktada gayet zeki bir oyunları var ve maalesef dünyanın bir çok yerinde bir çok Müslüman da bu oyuna teslim olmuştur.

Her parçası bir taraftan alınmış bu kaos dini "İslam" diye insanlığın önüne çıkarılıyor ve onun taşıdığı bir yığın açık, bir yığın karanlık, bir yığın tutarsızlık, gerçek İslam'a fatura edilerek insanlığa "İslam" dediğiniz şey budur. Buna yaklaşırsanız yanarsınız." deniyor.

Bu, İslam'ı sahneden uzak tutmak isteyenlerin bugün, sığındıkları bir numaralı stratejidir ve onlar hesabına gerçekte hiç bir masrafa da mal olmuyor. İslam adı altında bir takım tutarsızlıkları dünyanın şurasında-burasında insanlığın önüne çıkarın ve insanlık bundan tiksinsin. Oyun, işte bu!

Şimdi, burada evvela; inananların, sonra da samimi olarak gerçeği arayanların, İslam'a inanmasalar da, insanlık borçları şudur; acaba, sokakta, bizim önümüzde arzı endam eden acaiplikler, Hz. Muhammed'in, Allah'tan vahiy ile aldığı ve insanlığa tebliğ ettiği dinin aynısı mıdır? Bu soruyu sorup bunun için biraz gayret sarfetmek lazım. O zaman Kur'an-ı Kerim gelecektir. **Kur'an-ı Kerim dışında İslam'ın güvenilir hiçbir dayanağı yoktur.**

Kur'an-ı Kerim bize peygamberliğin bittiğini söylüyor. Eski dinlerde, yozlaşmaların, sonradan gelen bir peygamberin

aldığı vahiylerle düzeltildiğini söylüyor. Kur'an-ı Kerim'de, belki yüzlerce ayet var bu konuda. İnsanlık tahrif ediyor, Yaratıcı Kudret tashih ediyor gönderdiği bir peygamberle.

Fakat peygamberlik dönemi bitti. Bittiği içindir ki, aziz dinleyenlerim, Cenab-ı Hakk şunu ilan etmiştir. İnsanlığa artık peygamber gelmeyecektir. Ama vahyin size göklerden ulaştıracağı ışığı ilahî bir garantiyle şu Kur'an-ı Kerim'de saklıyorum, onu koruyorum. Kur'an'ın en büyük mucizelerinden biri onun dokunulmaz bir şekilde muhafaza edilmiş olmasıdır, devam edeceğidir. Cenab-ı Hakk: "Onu biz indirdik biz koruyacağız" diyor. Gayet açık. İşte, bütün sürçmelerin, yanılmaların, eksiklerin, gediklerin, tartışmaların nihaî düzeltme mercii Kur'an-ı Kerim'dir ve maalesef İslam dünyası, Kur'an-ı Kerim'i bilmiyor.

Bir noktayı daha dikkatlerinize sunmak istiyorum: **Kur'an-ı Kerim'i herkes okur ve herkes anlar, Kur'an bunu yeminle söylüyor.** Böyle pekiştirilmiş yeminlerle söylüyor Cenab-ı Hakk: "Biz bunu kolaylaştırdık, herkes okusun, anlasın diye" Eğer Allah yalan söylemiyorsa herkes Kuran'ı anlar. Ne demek herkes Kur'an'ı anlar?

Kur'an-ı Kerim bütün insanlığa uzanan bir rahmettir. Herkes kendi boyutuna göre Kur'an'dan bir nasip alır. Yanlız bir boyut vardır ki, orada en basit insandan en yukarıdaki insana kadar herkes aynı nasibi alır. Nedir o? Eskilerin deyimiyle **"zarûrâtı diniye".** Dinin kulluk borcu olarak, insandan istediği şeyleri anlama bakımından bütün insanlar Kur'an'dan aynı şeyleri anlarlar.

Hiç istisnası yok bunun. Zarûrâtı diniye, dinin sizden salt insan olarak, Allah'ın kulu olarak istediği vecibeler var; onları anlamak bakımından dünyanın en zevkli, en rahat anlaşılır, en kolay, en doyurucu ve kalıcı fikirlerini veren kitap Kur'an-ı Kerim'dir.

Kendimizi ve başkalarını aldatmayalım. "Ben Kur'an-ı Kerim'i aldım" diyor adam. Kur'an'ın, kara deliklerden bahseden, güneş sisteminden, biyolojik kanunlardan, hatta bir kısmı henüz ilim tarafından keşfedilmemiş kanunlardan bahseden ayetlerini okuyor, anlamıyor. Ne işin var senin o ayetlerle? Ben 40 yıllık ilahiyatçıyım, ben de anlamıyorum onları. Hatta kitaplarımın bazılarında bu ayet bizim branşımıza girmez, astronomiye ilişkindir, ancak o dalın uzmanları bunu anlar deriz. Ama Kur'an'a bağlı bir insan sıfatıyla, Kur'an'ın bizden mutlaka asgari müşterekler olarak istediği şeylerin hepsini, herkes okuduğu zaman anlar. Kur'an-ı Kerim'de ne diyecek? "Yalan söylemeyin" diyecek? Ne diyecek? "Yetim malı yemeyin" Ne diyecek? "Çalışın," Ne diyecek? "Ahdinize vefa edin". Ne diyecek? "Başkasının evine kapıyı çalıp, selam vermeden girmeyin."

Başkalarının evine girmeyi düzenleyen 6 tane ayet var Nur suresinde. Aynı surede, tesettür meselesine el atan bir tane ayet var.

Bunlar üzerinde de düşünmek lazım. Altı tane ayet var Nur suresinde, evlere giriş şeklini düzenleyen ayet. Bir şey söylüyor insanlığa. Bunların hiçbirisi, herhangi biri tarafından okunduğunda anlaşılmaz değildir. Benim yazımı anlamıyabilirsiniz, ama Kur'an'ın ayetlerini okudunuz mu anlarsınız. "Yetim malı yeme, karnına ateş doldurmuş olursun" (Nisa, 10) diyor. Ne var bunda anlaşılmayacak? "Ramazan ayı oruç tutun" diyor. "Hastaysan tutma, sonra tutarsın; yolcuysan tutmayabilirsin, sonra tutarsın." (Bakara, 182-187)

Ne var bunda anlaşılmayan, neresinde ne var? Kur'an-ı Kerim'i Arap ve Acem geleneklerinin genelgesi gibi insanlığın önüne çıkarmak isteyenlerin düzenledikleri **"ilmihal"** adı altındaki kitaplarda zihin mastürbasyonları yapmışlardır. İşi içinden çıkılmaz şekle sokmuşlardır. Ha, bunlar yok

Kur'an-ı Kerim'de. Elbette yok Kur'an-ı Kerim'de. Şükürler olsun ki yok. Elbette yok.

Kur'an-ı Kerim "namaz kılın" diyor size, "bu kulluk borcunuzdur" Ne getirmiş? Rukûunu vermiş, secdesini vermiş, kıbleye yönelişini vermiş, kıraatını vermiş, abdestini vermiş, guslünü vermiş. Ne kalıyor geriye? Geriye ne kalıyor? Namaz bunlar zaten. Huşû da vermiş. Aman zihninizi tam şekilde verin Allah'a ibadet ederken; o bir derunî meditasyon. Beden de buna eşlik ediyor. Almış başkaları bunu, namazı Çin akrobasisi şekline getirmiş. Şimdi bu akrobasi Kur'an'da yok. Ona namaz diyen kim? Ayaklarının santimi, eğildiğin zaman belinin burası, burnunun burası, parmağının şurası. Nerde bunlar? Bunlar ne Kur'an-ı Kerim'de var ne de Hz. Peygamber'in hayatında var.

Kur'an'ın gösterdiği ve Hz. Peygamber'in kıldığı şekliyle namaz, o Kur'an'da var. Öbürü, namazı içinden çıkılmaz bir ızdırap haline getirip kitleleri Allah'a secde etmekten alıkoyan bir tavır. O yok Kur'an-ı Kerim'de, aziz dinleyenlerim.

O bakımdan, biz şu ayrımı ısrarla yapıyoruz. İslam dünyasının her tarafında Kuran'a dönüşü önce Müslümanlara ve sonra da insanlığın mutluluğuna bir reçete olarak gören ilim ve düşünce adamları şu ayrımı yapıyoruz: **Kur'an'ın İslamı, Kuran'daki İslam veya gerçek İslam.** Bir de, geleneklerin beslediği ne idüğü belirsiz din...

Bu ayrımı yapmazsanız İslam'ı anlamanız ve İslam yoluyla Allah'a yaklaşmanız mümkün olmaz. Burada sözlerimi bitirme noktasına gelirken, hiç bir tevazu aktörlüğüne gitmeden, gayet açık, "şöyle düşünürler, böyle derler" demeden bir noktaya daha dikkatinizi çekeyim: **Kur'an'daki İslam** kitabımı okuyun.

İnsanımız bu **Kur'an'daki İslam**'la, din adı altında insanımızın önüne çıkarılan karmaşanın, halitanın tahlilini ve birbirinden ayrılmasını muhakkak ve muhakkak yapma noktasına gelmiştir. Bu, Türkiye açısından, bizim insanımız açısından günümüzün en hayatî meselesidir.

Eğer bu yapılmazsa, 70 yılda çöktüğünü söylediğimiz ideolojinin ve benzerlerinin insanımıza yapamadıklarını din adına yapacaklardır insanımıza, Binâenaleyh, ülkemizin hem İslam'ı gerçekten sevenleri hem de insanı sevenleri bu hayatî meselede ciddi bir tavır takınmak zorundadırlar.

İnanmayabilirler, inanmayabilirsiniz. İhmalleriniz olursa zaten İslam sizi kendisi dışına itmez, çerçevesi dışına çıkarmaz, ne kadar ihmaliniz olursa olsun.

Şimdi insanımıza bir de bu yolla bir kötülük ediyorlar. İslam meselesinde, din meselesinde eksiği olanları dinin dışına itiyorlar. Karanlığa mahkûm olmuş nesillerin günahlarının en az yarısı görevlerini yapmayanların sırtındadır.

Benim bir korkum daha var: Eğer bu din, İslam, gerçeğinde olduğu gibi bizim insanımıza anlatılmazsa ve bu anlatılmamaktan kaynaklanan açıklar, bir takım aforizmaları çalıştırarak baskıları, zorlamaları dehşetleri ve şiddetleri çalıştırarak telafi edilme cihetine gidilirse bir kaç sene sonra, fazla demiyorum, Türk çocuklarının gruplar halinde, Hıristiyan veya Budist olduklarını görmek, hiç uzak bir ihtimal değildir.

Herkes kendine çeki-düzen vermeli ve düşünmelidir bunu. Artık **Allah'ı şuraya buraya hapsetme cüretine kalkma devrinin kapanması lazım.**

Bir ilahî sorumluluğun hepimizin ensesine bindiği günleri yaşıyoruz, bunun nefesini herkes ensesinde hissetmelidir. Sorumluluklarınız var. Yarınlar için var, dünden bize aktarılmış emanetlere borçlarımız var.

Bizim insanımızdan özellikle iki zümre bu sorumluluğun altında: Birisi ilim ve düşünceyi temsil edenler. Eskiler buna "**ulema**" derler; ikincisi de, kapitali-serveti-imkânı temsil edenler ve onlara sahip olanlar. Bunlara da "ağniya"derler,

eskiler. Ve, derler ki: "Ağniya ile ulema ihanete girdi mi, o memleketin işi bitiktir." Ağniya ile ulema görevini yapmazsa o memleketin işi bitiktir. Biz kısaca "aydın" diyelim. Aydın bu ülkede görevini yapmıyor, yapmamıştır. Halkını alaya almayı hüner zannetmiştir. Halkını düşük görmeyi hüner zannetmiştir.

Halkını bir tür "mahluk" gibi görmeyi meziyet zannetmiştir. Günahı vardır, suç işlemiştir. Şimdi bizim insanımızdan bizim aydınımızın özür dilemesi lazım. Servet sahipleri de görevlerini yapmamışlardır, hiç yapmamışlardır.

Görevini savsaklayan bu iki tipten bir karma tip çıkmıştır şimdi, o da politikacı tipidir. Politikacı buradan gelir. Şimdi millet illâllah diyor bundan. Ben 47 yaşını dolduruyorum; ben hayatım boyunca illâllah demişim bir vatandaş olarak. Yalana teslim ettiler insanımızı.

Politika gibi, insana hizmetin en haysiyetli olması gereken kurumu bir utanç vesilesi haline getirdiler. İş yapacağına, aklına, izanına, imanına güvendiğimiz bir yığın insana: "Buyrun hizmet yapın yahu, niye oturuyorsunuz"? dediğimiz zaman: "Ben çocuklarıma babası milletvekili oldu" diye bir ad bırakmak istemiyorum" diyor adam. Ne demektir bu? Eminim her biriniz yüzlerce şekliyle duymuşsunuzdur toplumda. "Ben istemiyorum" diyor. Ne için buraya geldi bu? Bu, aydının çürümesinden ve zenginin, servetinin rakamını kabartmayı bahtiyarlık zannetmesinden kaynaklandı. Bu hata devam ediyor.

Şimdi komünizmin çöküşü âdeta kapitalizmin ve servet şımarıklığının zaferi gibi karşılanıyor. Yanlıştır, bu hesabı böyle yapanlar yarın kafalarını duvarlara vururlar. Çünkü **komünizm zaten kapitalizmin veledi zinasıdır...** Eğer, kapitalizmde hayır olsa, komünizm zaten ortaya çıkmazdı.

İnsanlık yeni bir takım dengeler arıyor. O çöktü, bu çıktı. Emme basma tulumbalar gibi bir zulüm gitti, öbür zulüm

geldi. **Churchill'e** soruyorlar; kapitalizmle-komünizmi değerlendirir misiniz kısaca? Cevabı son erece dâhiyanedir; diyor ki: "Kapitalizm nimetlerin eşit olmayan dağıtımı, komünizm ise sefaletin eşit dağıtımıdır" buyurun istediğinizi seçin...

Hangisinde mutluluk var? Hiçbirinde. Şimdi yeni dengeler arıyor insanlık. Bu yeni dengeleri ararken, tekrar tarihî hatalarını işleyip, yeni bir takım ilâhî kamçı hüviyeti taşıyan sistemlerin kucağına düşmesin diye gayret göstermek lazım.

Aziz dinleyenlerim, sözlerimi burada bitiriyorum ve size bir şeyi, bir riski vardır, ama o riske rağmen, kendi vicdanî görevimi yapmış olmak için söylüyorum. Şurada bir çerçeve çizdik ve dedik ki: "Bu İslam denen ilahi kurumu, boyutlarını, muhtevasını, hedefini başlangıç ve bitiş noktasını ve hareket tarzını Kur'an-ı Kerim belirler. Her şeyi onun ölçüsüne vuracaksınız, ona uyuyorsa, eyvallah hoşgeldin, uymuyorsa din dışıdır."

Bu anlayışı bizim insanımızın gayet rahatlıkla takip edeceği ve 15 yıl gibi bir zamanımızı vererek bir eser vücuda getirdik: **Kur'an'daki İslam.** Onu, bizim insanımızın okuması gereken hayatî kitap diye ben tescil ediyorum ve burada size de aynı şeyi tekrar ediyorum. Çünkü, yerine koyacağınız başka birşey yoktur. Olacaktır; Allah'ın izniyle daha güzelleri olacaktır. Şu anda yoktur.

Bu Kur'an'ın getirdiği din nedir? Komşumuzla münasebetimizden, Allah'la münasebetimize kadar, mikrodan makroya kadar; 24 saat bizimle beraber olduğunu, şah damarımızdan bize daha yakın olduğunu söyleyen Allah'ın bize gösterdiği hayat standardı, bunun boyutları, bunun kristalleşmiş, elle tutulur görünümleri nelerdir?.. Bunları verdik o eserde.

Bunu da bir görev duygusu içinde size bildirdikten sonra ben konuşmama burada son veriyorum; hepinize teşekkür ediyorum.

geldi. **Churchill**'e soruyorlar; kapitalizmle-komünizmi değerlendirir misiniz kısaca? Cevabı son erece dâhiyanedir; diyor ki: "Kapitalizm nimetlerin eşit olmayan dağıtımı, komünizm ise sefaletin eşit dağıtımıdır" buyurun istediğinizi seçin...

Hangisinde mutluluk var? Hiçbirinde. Şimdi yeni dengeler arıyor insanlık. Bu yeni dengeleri ararken, tekrar tarihî hatalarını işleyip, yeni bir takım ilâhî kamçı hüviyeti taşıyan sistemlerin kucağına düşmesin diye gayret göstermek lazım.

Aziz dinleyenlerim, sözlerimi burada bitiriyorum ve size bir şeyi, bir riski vardır, ama o riske rağmen, kendi vicdanî görevimi yapmış olmak için söylüyorum. Şurada bir çerçeve çizdik ve dedik ki: "Bu İslam denen ilahi kurumu, boyutlarını, muhtevasını, hedefini başlangıç ve bitiş noktasını ve hareket tarzını Kur'an-ı Kerim belirler. Her şeyi onun ölçüsüne vuracaksınız, ona uyuyorsa, eyvallah hoşgeldin, uymuyorsa din dışıdır."

Bu anlayışı bizim insanımızın gayet rahatlıkla takip edeceği ve 15 yıl gibi bir zamanımızı vererek bir eser vücuda getirdik: **Kur'an'daki İslam.** Onu, bizim insanımızın okuması gereken hayatî kitap diye ben tescil ediyorum ve burada size de aynı şeyi tekrar ediyorum. Çünkü, yerine koyacağınız başka birşey yoktur. Olacaktır; Allah'ın izniyle daha güzelleri olacaktır. Şu anda yoktur.

Bu Kur'an'ın getirdiği din nedir? Komşumuzla münasebetimizden, Allah'la münasebetimize kadar, mikrodan makroya kadar; 24 saat bizimle beraber olduğunu, şah damarımızdan bize daha yakın olduğunu söyleyen Allah'ın bize gösterdiği hayat standardı, bunun boyutları, bunun kristalleşmiş, elle tutulur görünümleri nelerdir?.. Bunları verdik o eserde.

Bunu da bir görev duygusu içinde size bildirdikten sonra ben konuşmama burada son veriyorum; hepinize teşekkür ediyorum.

VIII
RUHSAL YÜKSELİŞİN YOLLARI[1]

Değerli dinleyenler!

Ruhsal yükseliş deyince ne anlıyoruz? Kemik yığını olarak gördüğümüz vücudumuz içinde sonsuz bir güzelliğin tohumunu taşıyoruz. Tohumu çürütmeden, onu, içimize koyan kudretin istediği kıvama getirerek ondan sonsuzluk meyvasını üretmek borcundayız. Tevhit inancında insanlığın ruh ve beden birliği esastır.

Bu, bedenin de ruhun da ihmal edilmemesini gerektirir. İnsanoğlu sürekli bir biçimde bu birlikleri parçaladığı için, hep ıstırap çekmiştir. Unsurlardan bir tanesi zedelendiği zaman, öteki de dengesini yitirir. Doğu, önemi ruha verdiği için bedeni ihmalin faturasını çok acı ödemiştir. Batı ise tam tersine, bütün dikkatleri dış dünyaya çevirdiğinden kayba uğramıştır. İnsanlığa yeni bir denge lazımdır. Ben inanıyorum ki bu dengeyi Kur'an-ı Kerim getirmiştir.

Ruhsal yükseliş deyince ne anlıyoruz? Bunun amacı nedir? Ruhsal alanda yükselince nereye varırız ve ne oluruz?

(1) İstanbul'da **Uran Holding** merkezinde verildi ve adı geçen Holding tarafından Haziran 1993'te yayınlandı.

Konunun en önemli yanı, yön ve yol sorunu. Yol lazım ki yürüyesiniz; yürüdüğünüz yolun sizi bir yere götürmesi için yön önemlidir. Yolu bulmak lazım ama evvela yönü tespit etmek lazım. İnsan açısından önemli olan yön, imana ulaşmaktır. Ana **hedef insanın özüne ulaşmasıdır.** Ruhsal yükselişin de bir anlamı budur. **Dinde buna, Allah'a varmak diyoruz.** İnsanın özüne ulaşmasıdır bu. İnsanın özünde zaten Allah var. Eğer olaya Kur'an açısından bakarsanız insan, gerçek benliğini aradıkça Allah'a yaklaşır ve Allah'a yaklaştıkça gerçek benliğine ulaşır. Allah'a gidince insanın özünü buluruz. **Gerçek hürriyet ise insanın Allah'a varmasıdır.** Çünkü gerçek hürriyet sizin özünüze bağlanmanızdır. Karanlıklardan, sahteliklerden arınmaktır. Özünüzde Allah olduğuna göre öze gidildiğinde gerçek benliğe ulaşılır. Biz hep **hümanizm**den bahsederiz. Bütün dünyanın önüne çıkartılan bu kelimenin gerçek mânasının öze varmak olduğunu pek hatırlamayız. Ruhsal yükselişin hedefi Allah'a varmaktır. Bunu, insanın hedefi benliğine ulaşmasıdır diye verebiliriz. Felsefede **kozmik benliğe ulaşmak** olarak bilinir. İnsan, kâinat dediğimiz, bir büyük vücudun parçasıdır. Büyük vücudun ruhu Yaratıcı Kudret'tir. O kudret, insana kendinden birşey vermiş. Yani **biz bir yandan Allah'ın nefhası, bir yandan da kâinatın bir parçasıyız.** Ruhsal yükseliş meselesinde evvela bu şuur noktasına ulaşmak lazım. Görebildiğimiz ve göremediğimiz, kavrayabildiğimiz ve kavrayamadığımız kadarı ile bu **kâinat dediğimiz büyük oluşumun bir sonu vardır; ama sınırı yoktur.**

Henüz sınırlarını kavramakta dahi zorluk çektiğimiz bu büyük oluşum kütlesinin parçası olmak bize yetmemiştir. İnsanın içindeki değerler, bu kütlenin ruhundan bir parça taşımamızdan kaynaklanıyor. Yaratıcı Kudret'ten bir nefes taşı-

mamızdan geliyor. **Yükseliş adı altında insanın evrenden koparılmaması gerekir.** Ruhsal yükselişin hedefi de budur. Biz buna insanın kozmik benliğine ulaşması da diyoruz. Sözü felsefi boyutlara çekmeden bazı önemli noktalara değinelim: Benliğin, Yaratıcı Kudretin bir nefesi olduğunun şuuruna varmak gerekir.

Kur'an, insana, Allah'ın yardımcısı olması için emir veriyor. "Allah'ın yardımcıları olun" diyor. (Saf suresi, 14) Herkes kendi boyutuna göre bundan gerekli dersi alacaktır. "Allah'a yardım ederseniz, Allah da size yardım eder." (Muhammed suresi, 7) Sonuç şudur: Bizim kader dediğimiz sırrı, **kaderi biz bizzat Cenabı Hak ile birlikte yazıyoruz.** Bunun kıvamını, insanın o yükselişte Allah'ın faaliyetine iştirakte kazandığı mertebe tayin eder. İnsan, beklenen noktaya geldiğinde bir **aktif ego** olarak aktif oluşa iştirak ediyor. Ruhsal yükselişin hedefi budur. Bu ruhsal yükseliş ya da Allah'a varış psikolojik, parapsikolojik âlemin yukarı boyutlarında konuşulduğu zaman, insanın özüne, sahibine dönmesi dersiniz. Biraz daha yukarılara çıkar, sırlara daha mahrem noktalara çıkarsak, tasavvufta **dosta kavuşma** dersiniz. **Realiteye değişik isimler veririz. İsimlendirme, bakış açısına göre farklı olur. Ama esas aynıdır.** İnsan kendi iç dünyasında bir takım aydınlıkları yakalamak için, hayattan ve insandan kaçacak veya korkacaksa Kur'an buna değer vermez. Bu, Kur'an düşüncesinde örtülü bir egoizmdir. Bunun yerine hayata, insana, kitlenin yürüyüşüne katılmak gerekir. Allah'a varışı saptıran iki tavır vardır:

a) Ruhsal yükselişi sağlamak için fildişi kuleye sığınan felsefe hayranı, insandan kaçışı seçen tavır,

b) İnsandan kaçmayan, fakat ukalalık yapan tavır. Kendi yükselişini ruhsal yükseliş zanneder.

Görünüşte hiçbir şeye sahip olamayan insanlar vardır, iç dünyaları o sahip olamadıkları şeylerin hayalleri ile doludur.

Dinin kural ve şekil tarafını kotaran insanlar tarih içinde, insanın kalbini dejenere etmeye götüren negativiteler olarak, sadece serveti, şöhreti, mevkiyi görmüşlerdir. Bunlar doğrudur, ama bunlardan çok daha sinsi ve namert bir tahrip vardır. Bu da insanın iç dünyasında yıkım getirmesine rağmen, dış dünyasında fazilet ve ibadet şeklinde görünen şeylere değer verilmesidir.

Şimdi dikkatlerimizi altı çizilecek temel unsurlara çekelim: İnsanlara kötülük etmemek, yükselmek için yeterli değildir.

Kur'an-ı Kerim **hayırda aktif olmayı** istiyor. "Benim kimseye zararım yok, kimseden bir talebim yok" demek yetmez. "Benim başkalarına hayrım" var demek lazımdır. Hz. Peygamber: "İnsanların en hayırlısı, insanlara en çok faydası olandır," diyor. Biz hayatın ve insanın içine dalıp, hayırda aktif hizmetler vererek Allah'a gitmeyi esas almazsak sahip olduğumuz şöhret ve mevki bizi çürütebiliyor, dejenereleştiriyor ve perişan ediyor. Bu tehlikelerle dolu alana, bu mayın tarlasına, bu risk alanına girmezsek insana bizim hizmetimiz ne olacaktır? Burada Kur'an'ın kendine özgü tavrı ortaya çıkar. İnsanın kurtuluşu; kalbi, kalbin sahibi olan dostun dışında hiçbir şeyle doldurmamakla elde edilir. **Kalp sarayının sultanı Cenab-ı Haktır.** O'nun has mekânına başka birşey sokmak doğru değildir. İmkânlara, servete, mevkiye ve şöhrete sahip olmak hiç bir zaman kötü bir mâna taşımıyor. Kötü olan şey, sahip olunan şeylerin size sahip olmasıdır. Nimetler deniz suyuna benzer, kalp de gemi gibidir. Eğer suyu, geminin altını delerek, içeri doldurmazsanız, suyun derinliği geminin daha iyi yüzmesini sağlar. Eğer aynı suyu gemiyi delerek, kalbi delerek onun içine doldurursanız gemi batar. Gemiyi yüzdürmesi gereken su, gemiyi batırır.

Tasavvufta denir ki **en büyük put, ibadet putudur.** Çünkü o putun fark edilmesi son derece zordur. Şimdi bizzat

Cenab-ı Peygamber'in bir tespitini sunmak istiyorum. **"Ben ümmetim adına açık putperestlikten değil, gizli-saklı putçuluktan korkarım,"** diyor. O nedir? O, riyadır, riyakârlıktır. Namazı örnek veriyor. Namaz, insan ile Allah arasında, aşk beraberliğidir. Hz. Peygamber ise onu yer ile göklerin nuru olarak belirtmiştir. Namazın endüstriyel yatırım haline getirildiğini ve kitleleri kandırmak için bir sanayi tavrı içinde, bir ticarî sektör halinde toplumda uygulandığını düşünün. Hz. Peygamber de Kur'an da riya konusunda örnek olarak namazı vermiştir. Bakın Mâûn suresine.

Namaz çok önemlidir. Çünkü secdesiz din olmaz. Secdeyi ve namazı şimdi bit pazarı metaı yaptılar. Bu yüzden gençlik secdeden nefret eder hale geldi. Secdeden nefret eden toplumun varacağı hiçbir yer yoktur. Kulun Allah'a yaklaştığı en ileri nokta secdededir. Buradan misal veriyor, Hz. Peygamber. Sonsuz kurtuluşu Allah'ın rahmeti ve lütfu getirir. Şimdi Allah'ın rahmet ve lütfunu kaldırdılar. Allah'ı despot bir kabile şefi haline getirdiler. **Yahudilik** insanlığın başına bu anlayışı musallat etmişti. Şimdi onu İslam'a bulaştırdılar. Kur'an ilk ayetinde Allah'ı âlemlerin rabbi olarak tanıtarak işe giriyor. İnsanı âdeta kulağından tutarak "bak, benim temel konum budur" diyor. Aynı ifadeleri kullanarak Allah'ın en büyük peygamberini de âlemlere rahmet olarak tanıtıyor. Şimdi, **âlemlerin rabbi olarak tanıtılan Allah'ı kabile şefi, âlemlerin rahmeti olan peygamberi de klik lideri yaptılar.** Böyle yaparsanız o dinin pratiklerini akşama kadar icra etseniz de o dinin başına en büyük belâ olursunuz. Ve o dine hıyanet edersiniz. Bütün söylediklerimi baş tarafta giriş olarak söylediklerimle birleştirelim: İnsan, büyük vücudun, kâinatın bir parçasıdır. Kuvvet olarak da Cenab-ı Hakk'tan bir nefha, bir öz taşımaktadır. İnsan, ruhsal yükselişin namzedi olan insan, bütün varlığa Allah'ın gözü ile bakmak durumundadır. Varlığa Allah'ın gözü ile bakmak, bütün

varlığı kucaklamakla mümkündür. **İnsanı kucakladığımız zaman kâinatı kucaklamış oluyoruz.** Çünkü insan kâinatın bir parçasıdır. "Kâinat insanı kuşatamaz ama, insan kâinatı kuşatır." Sözünü **Pascal** söylerken 8-9 asır geç kalmıştır. Çünkü İslâm mistikleri bunu çok önceden ve çok daha güzel bir şekilde sunmuşlardır. **İnsanın içinde hiç bir yere sığmayan bir hasret vardır. Hiç bir vatan onu teselli etmiyor.**

Tevhidi nasıl kavrayacaksınız? İnsanı kucaklayarak. İnsanı kucaklamak, insana hizmet, aktörlük haline getirildi mi insanı gerçeğe ısındırmak mümkün değildir. İnsanı kucaklamak, insanlar arasında ayrım yapmamakla olur. Ruhsal yükselişe aday olana **Allah adamı** derler. **Din adamı diye bir tâbir yoktur.** Çünkü İslam'da din adamlığı diye bir şey yoktur. İslam'da engizisyon yoktur. Engizisyona giden yolları tıkamıştır İslamiyet. Çünkü **engizisyonun insanlığı götüreceği nokta komünizm olur.** Engizisyona dini teslim ederseniz, insanlığı dinsizliğe teslim edersiniz. İslam, engizisyona giden yolları kapamıştır. Şimdi İslam'a engizisyonu sokmak isteyenler var. Bu oyuna gelen İslam içi bazı odaklar da var. Kur'an-ı Kerim bilen ile bilmeyeni ayırmıştır. **Bilgin, kavuğu büyük olan değildir.** Kıyafet hegemonyası yoktur. Bu bir putperestliktir. Allah'ın en aziz resulu olan Hz. Peygamber'in kisvesi ile en basit işçinin, kölenin kisvesi aynıdır.

Üstünlük giysi ile olmaz. Bizim aydınımız, insanlardan kendini giysi ile ayırmıştır. İnsanlarımızın elinden tutmamıştır. Böylece hem kendi ruhsal yükselişinin yolunu tıkmış, hem de ondan birşeyler bekleyen insanları mahrum bırakmıştır. 100-150 yıldan beri en büyük sıkıntımız, aydın sıkıntısıdır. **Mevlâna:** "Ne insanlar gördüm, sırtında elbise yok, ne elbiseler gördüm içinde insan yok." diyor. Bizim aydınımız giydiği elbisenin parasını etmeyen bir aydındır. Kitleyi daha ileri boyutlara çekmesi gereken aydın, kitleye güvensiz-

lik vermiştir. İşte bunun içindir ki bir türlü, beklenen noktaya gelemiyoruz. İslam, **engizisyona** giden yolda kıyafet hegemonyasını kaldırmıştır. İslamiyet'te hiç kimse şöyle veya böyle giydiği için başkalarından üstün olamaz. Ölçüler vardır, ölçülere uyan üstündür. Resmî mabet hegemonyası da getirmemiştir İslamiyet. **"Bütün yeryüzü benim ümmetime mâbed, mescit yapılmıştır"** diyor Hz. Muhammed. Kilisede papaz gelmezse ayin yapılmaz. Müslümanlık'ta camiye hoca gelmezse bir Müslüman kalkar namazı kıldırır. Evinizde de ibadet edebilirsiniz. **Caminin fonksiyonu insanları biraraya getirmektir.** Size gayet açık ve İslam'ın kesin ölçüleri içinde kalarak söylüyorum: Şu anda şurada bizim vücut verdiğimiz manzara tam bir cami manzarasıdır. Cami, toplayan demektir. Nerede toplanırsanız orada cemaat vardır. Esasında cemaat bir şuur beraberliğidir. Aynı kubbenin altında omuz omuza namaz kılıp, dışarıya çıkınca, hizip farklılıkları yüzünden birbirlerine kâfir, zındık diyen insanların Hz. Muhammed'in tanıttığı cemaatle hiç bir alakaları olamaz. Yozlaşmanın ve yapay engizisyona teslimiyetin belirtilerinden biri de **duvar hegemonyasıdır. İnsan yetiştirmenin yerini duvar yapmanın almış olduğu bir din insana bir şey veremez.**

Allah'ı nerede arıyorsunuz? **Allah size günde bir kaç defa değip geçiyor ama siz farkında değilsiniz. Ekmek parası bulamayan insanların kılığında değip geçiyor.**

Sevgi; ben insanları severim demekle olmaz. Köpeğinin şampuanına harcadığı parayı, mahallede aç olarak yaşayan insanlara yardım amacı ile kullanamayan bir insanın sevgi dolu olduğundan bahsedemeyiz. Böyle insanların olduğu yerde hiç birşeyi tam mânası ile gereken yere oturtmak mümkün değildir. Duvarı yapıp çıkıyorsunuz, minareyi yapıyorsunuz; minarenin duvarları dibinde yaşayan yoksul insanları, sürünen çocukları görmüyorsunuz. Bu çocuklar burada süründükçe sizlerin Allah'a yaklaşması zor olur. **Şimdi tıraş**

olmamayı Hz. Muhammed'i memnun etmenin yolu zannetmişler, siz buna inanıyor musunuz? Siz, Hz. Muhammed'i bu kadar ucuz mu zannediyorsunuz? Sünnet, işte sünnet: "Komşusu aç iken yatıp, uyuyan bana inanmış olamaz" diyor, niye bundan hiç bahsetmiyoruz? İnsanı kucaklamak, insana hizmet vermekle olur. Peygamberimiz diyor ki: **"Halk, Allah'ın ev halkı gibidir. Allahın en sevgili kulu, onun halkına en fazla faydası dokunandır."** Camiye az gelene kızıyor, halbuki az geleni daha fazla kucaklaması lazım. Şimdi **dini, insanlardan biraz daha fazla para çekmenin yolu haline getirdiler. Halbuki din, hizmetin yoludur.** Sürekli, din paraya âlet oluyor. Gelene makbuz kesiliyor. Derneğin, vakfın biletlerinin ismi **cennet bileti** olarak geçiyor. Ben çocuklarımı zorlamak istemiyorum. Hepsi üniversite öğrencisi. Çocuklarımı ibadete götürdüğümde bana sordular: **"Burası mabed mi? Ticaret yeri mi?"** Cennet bileti satıyormuş. İnsanın cennete gitmesi seni neden ilgilendiriyor? **Sen insanları bu kadar düşünüyorsan, onlara buradan birşeyler versene. Burada bunların hayatlarını cehenneme çeviriyorsun, yarına cennet vaat ediyorsun. İnsanların cennete gitmesini istiyorsan, burayı cehennem etme. Bırak, cennetin sahibi onu kime vereceğini bilir. Benim etrafımda toplanmayanların imanları yoktur diye bağırıyor. Para verince cennete gitmesini istediğin adam para vermeyince cehennemlik mi oluyor. Bu mantık ile Allah'a gidilmez, bu dua ile Allah'a gidilmez.**

Sevgi nedir? Sevgi, insanlığı Allah'ın aziz emaneti gibi kucaklamak, sahip olduğumuz imkânları paylaşmak, hayatın ve insanın önümüze çıkaracağı çilelerden dolayı insanlardan kaçmamaktır. Eğer gelecek çileler bizi insanlardan uzaklaştırıyorsa, doğru gitmiyoruz demektir. **En büyük putperestten en erdemli insana kadar herkesin içinde güzellik vardır.** Onun için, insanları horlamayın, diyoruz.

Horlanan adam gün olur seni geçer. **Bana bazen soruyorlar: Hangi mezheptesin? Ben Allah'ın mezhebindenim.** Kim beni çağırırsa gider, konuşurum. Benim vazifem bu. Ben insan ayırmam. Din adına konuşuyorum.

Adam, din adına manşet attığı gazetesinde, bizzat kendi insanına benim İslam'ı anlatmamdan rahatsız oluyor. Onu dinlemiyorlar da ondan. Niye dinlesinler seni, için karanlık, yüzün nefret dolu. Şu insanoğlu, gönülden gönüle akışı fark eder. Siz somurtsanız da, gülseniz de fark eder.

Böyle insanlara insanlar itibar etmiyor. İşte politikacıların durumu, seçimi kazandıktan sonra, halka ilgi, sevgi bitiyor, kendilerini düşünüyorlar. İnsanlara, kâfir-zındık gibi ne kadar kötü damga varsa hepsini vuruyorlar.

Başı açık kadınlara konferans veriyoruz, manşet atılıyor: Başı açık olanlara konuşma yapılamaz. Onlar sanki Allah'ın kulu değil. Bu, zalim ve namert bir oyundur. Bunun dine fatura edilmesini bizim insanımızın önlemesi gerekir. Bakınız, size bu akşam, bu vakitte Allah'ın bir emaneti gibi söylüyorum. Bu rezilliğin dine fatura edilmesini önlemek lazım, önleyin ki adam olsunlar. **Bu din hiç kimsenin babasının çiftliği değildir, bu din üzerinde hiç kimse hegomonya kuramaz.** Herkes Allah'ın emanetini taşıyor, onun farkında değilse fark etmesi için gayret sarfedersiniz. Fakat **kimseyi cehennemlik ilan edemezsiniz, bu bir putperestliktir.** 5 vakit namaz kılmak gerekir ama Allah'ın sevgisi bu sayı ile kayıtlanamaz.

Bizim aydınımız iki zulmü birden işliyor. İstismar tezgâhında iğreti ve her an değişebilecek şeyleri dinin omurgası gibi vererek halkı kandırıyorlar. Bu işi ancak aydın çözer. İnsanlığın en güzel dininin, en güzel sisteminin, en güzel kurumunun gözlerimizin önünde perişan edilmesine müsade etmemeliyiz.

Bu din, tezgâhtarlığını yapanların anlattığı gibi değildir. Bunu yeniden, kaynağı olan ilahî kelamın denetiminde insanlığa anlatmak gerekir. Bizim yazdığımız, çizdiğimiz, konuştuğumuz ve anlatmak istediğimiz budur. Bizim politikada gözümüz yoktur. Onlara anlatmak istediğime, aydınlığa çirkef bulaştırmayacağıma bu millete söz verdim. Bütün bunları anlatırken içimde zerre kadar bir kin yoktur.

Hakikatı hatır için gizlerseniz hesap sorarlar. Aydınımızın bu meseleye el atması lazım. İyi hatipleri dinleyerek romantik zevklerle tatmin yeterli değildir.

Hepinizi tekrar en sıcak duygularla selamlıyorum, hepinize yeni aydınlıklara yükselme bahtiyarlıkları diliyorum.

IX
KÂMİL İNSAN OLARAK HZ. MUHAMMED[1]

Hamdolsun o Allah'a ki bir avuç toprağa kendinden bir nefha üfleyerek ona insan demiştir. Ve salât ve selam o resuller sultanı Cenab-ı Peygamber'e olsun ki insanoğlunun Allah'a yaklaşabileceği en ileri noktaya vardıktan sonra, insana hizmet etmek için, insana ışık tutmak için bu çileli dünyaya geri dönmüştür.

Kıymetli dinleyenler, benimle varılan mutabakattan biraz daha farklı bir isimle ilan edilmiş benim konuşmam. "İnsanı kâmil olarak Hz. Muhammed" diye. Ben, "tasavvuf yönünden Hz. Peygamber" gibi düşünmüştüm. Ama konuşmamı, notlarımı ona göre değiştirdim. İnsanı kâmil olarak Hz. Peygamber nasıl anlatılabilir? Esasında bu konu "yaşadığı gibi yaşa, görürsün" diyerek bitirilecek bir konudur. Bir izah zarureti, bir hitap zarureti burada elbette birşeyler söylemeyi gerektirecektir. Evvela Hz. Peygamber'i insanı kamil olarak biz nasıl anlayabiliriz sorusuna cevap bulmak için, insanı kâmil meselesini anlamak, anlatmak lazım ki bu başlıbaşına bir konudur. Ona hiç giremeyeceğiz. Bir tek noktaya işaret et-

(1) Ankara'da Türk Tarih Kurumu'nda yapılan bu konuşma, **Diyanet Vakfı** tarafından **Kutlu Doğum Haftası** kitabında yayınlandı. (Ankara, Haziran, 1990).

mek istiyorum; tasavvufun en ağır ve en hayatî kavramlarından biri olan insanı kâmil kavramı, son zamanlarda Doğu ve Batı'da çok ilginç etüdlerin konusu yapılmıştır. Ve hâlâ hararetli bir şekilde bu çalışmalar devam ediyor. Çünkü Batı'da da eskiden beri bir örnek insan, seçkin insan, üstün insan realitesi vardır. Aslında bütün toplumlarda bu var. Ve çağımızda özellikle felsefede **Nietzsche** tarafından üstün insan, veya üst insan şeklinde bütün felsefecilerin dikkatini çekecek boyutlarda bu mesele gündeme getirildi. Ve sanıyorum, Batı düşüncesinin, üzerinde en çok yazdığı, en çok tartıştığı konulardan biri halindedir. Nedir üstün insan, ideal insan? Batı tefekkürünün **Nietzsche**'de kıristalleşen üstün insanı, tasavvufun 10 asrı aşkın bir zamandır geliştirdiği insanı kâmil kavramıyla temelde bazı farklar arz eder. Bunları detaylandırmak burada mümkün değil. **Üstün insan**la insanı kâmil'in en belirgin farkı, ilkinin bir tahakküm, tasallut ve ezme kudreti halinde tasavvur edilmesidir. Halbuki insanı kâmil bir merhamet, şefkat ve sevgi unsurudur. Pratik mânada meseleye baktığımızda en büyük fark şudur: Batı insanının idealinde kristalleşen üstün insan, ayaklarını başkalarının tepesine basan ve meziyeti bu olan bir tiptir. Halbuki, insanı kâmil, İslam'ın insanı kâmili, ayaklarını bütün insanlar gibi yere basan ve insanlarla göz göze, kucak kucağa ve omuz omuza beraber yaşayan bir varlıktır. Onun meziyeti, insanlarla kaynaşmasıdır. İnsanları fildişi kuleden seyretmesi değil. Böyle bir konuşma içerisinde insanı kâmil ile diğer üstün insan anlayışlarının farkı bu kadar verilebilir.

O halde insanı kâmil, insan hayatı için bir **rahmet, şefkat ve sevgi unsuru**dur. Bu üç kelimenin altını çizmek lazım. Bu üç unsuru şahsiyeti ile insan hayatında temsil eden insanı kâmile genelde insanlık tarihi içinde, özel olarak da İslam tarihi içerisinde bakıldığında karşımıza en mükemmel şekliyle bir hayatî keyfiyetler halinde, bir aksiyonlar bütünü

halinde, bir amelî örnek halinde Hz. Peygamber çıkıyor. Esasen tasavvuf, insanı kâmili anlatırken Hz. Peygamber'i anlatır, yapmak istediği odur. Nedir insanı kâmilin vasıfları, belirgin özellikleri; bir başka anlamda, nedir Cenab-ı Peygamber'in ideal bir insan olarak hakim özellikleri.

Burada süreye, niyetinize göre çok uzun bir liste tertip edebilirsiniz. Ben burada 5 nokta üzerinde duracağım kısaca. Hz. Peygamber, siz onu aynı zamanda insanı kâmil mânasında alacaksınız, onları zaten eşitledik, herşeyden önce **Emin vasfını** taşıyan bir varlıktır. Ünvanı, Emin'dir. Kendisine güvenilen ve kendisinin de kendisinden emin olduğu insan demektir. Bu Emin sıfatı Hz. Peygamber'de, temsil ettiği imanı, yürüdüğü yolu hiçbir kayda ve şarta mağlup düşmeden yürümesi ve hedefe gitmesidir. En şiddetli sıkıntılarını hayatını kuşattığı anda müşrikler amcasını kendisine gönderiyor ve "bu işten vazgeçsin, ne isterse vereceğiz." diyorlar. Biliyorsunuz, söylediği şudur: "Güneşi bir tarafıma, ayı öbür tarafıma koysalar temsil ettiğim davadan vazgeçmem." İşte şahsın iç dünyasında emniyet, emin olma hadisesi, Hz. Peygamber'in diliyle bu. Bunun muhitteki tecellisi de başkalarının ondan emin olmasıdır. Ve sanıyorum ki günümüz İslam dünyasında, genelde bütün insanlıkta temsil kabiliyetinin ve temsil edenlerin sergiledikleri en büyük zaaf bir imanın mümessillerinin başkalarına güven verememeleridir. Hz. Peygamber'in hayatı bize şunu gösteriyor: Teoride, kağıt üzerinde, makro planda ifadeye koyduğunuz ne kadar yüksek, ne kadar hakikat olursa olsun sizin, hitap ettiğiniz insanlara güven vermeniz gerekir. Bu güveni sadece söylediklerini yaşamak diye kayıtlamak yeterli değildir. Siz söylediğinizi yaşarsınız ama acaba yaşadığınız bana güven veriyor mu? Bir de bu taraf var. Hz. Peygamber'in hayatı bize gösteriyor ki muhitte emniyeti sağlamak, emin olduğunuzu kendinizin dışındaki dünyaya anlatmak için iki esas var. "Bir, söy-

lediğinizi yaşayacaksınız, iki-bu ikincisi günümüz dünyasında çok daha mühim-yaşadığınız şeyin insanlığın istikbali bakımından bir hayra ve aydınlığa vesile olacağını insanlığa anlatmanız lazım. O da bir güven hadisesidir. Biraz daha pratikleştireyim:

Hz. Peygamber'in hayatında şu var: İmanı bakımından ona karşı olan insanlar da ona güveniyor. İşte meselenin püf noktası buradadır. Siz zannediyorsunuz ki, biz zannediyoruz ki **Ebu Cehil, Ebu Lehep** Hz. Peygamber'in küçük adam olduğu düşüncesindeydiler: Hayır, kesinlikle. Asrısaadeti iyi tetkik edin. Ebu Cehil ve Ebu Lehep Hz. Peygamber'in büyüklüğünü sizden ve bizden çok daha iyi biliyorlardı. Neydi hadise? İmanına katılmıyorlardı. Hesapları yüzünden. Fakat bir şey var: Hz. Peygamber'in güvenilir olduğunu, onların kendilerinden de güvenilir insan olduğunu her zaman itiraf ediyorlar. Bir örnek vereyim: Kılıcından Müslümanların senelerce çektiği Ebu Süfyan, Mekke devri gibi Müslümanların işkenceler altında inledikleri bir zamanda kızı **Ümmü Habibe**-ki Hz. Peygamber'in hanımlarından biridir- Habeşistan'da Hz. Peygamber'le nikahlanıyor. Haber **Ebu Süfyan**'a geliyor. En şiddetli düşmanıdır Hz. Peygamber'in ve söylediği şudur: "Takdir ederim **Ümmü Habibe**'yi. Muhammed gibi ulaşılmaz değerlerin sahibi birisinin evlilik teklifine nasıl hayır diyecekti? Ebu Süfyan bunun farkında; kılıcından Müslüman kanı damlıyor, ama bunun farkında. İşte insanı kâmil veya ideal insan budur. İmanına iştirâk etmeseniz de onun emin insan olduğunu bilirsiniz. En büyük düşmanları, en azılı putperestler, en değerli şeylerini gidip ona emanet ediyorlar. Düşmanıdırlar, biliyorlar bunu, fakat onun kendisine emanet edilen şeye hıyanet etmeyeceğini de biliyorlar. Tasavvuf tarihinde bu insanı kâmilin emin sıfatını taşıma keyfiyeti hayranlık verici anekdotlara sebep teşkil etmiştir. Bir tanesi hatırıma geliyor şimdi, söyleyeyim. İlk tasavvuf bü-

yüklerinden Bişrül-Hâfi kendisine yıllarca hizmet emiş müridini, talebesini bir gün kovuyor, Hayret! Talebesi: "Beni neden kovuyorsun?" diyor. Ona söylediği şudur: "Sen, diyor, düşmanların bile senden emin olmadıkça, bizim yolumuzda bir mertebe olamazsın. Halbuki senin iç dünyana bakıyorum, senden dostların bile emin olamaz." Bu bir âbide tespittir ve İslam'ın ruhunu yakalayan bir tespittir. Hz. Peygamber'in şahsiyetinin özünü yakalayan bir tespittir. **Kâmil insan odur ki düşmanları bile ondan emin olur.** Dostlarının bile kendisinden emin olmadığı bir insan nasıl mümin olur! Evvela insan olmak lazım, söylediklerinizi ondan sonra dinleyecekler. İkinci nokta, insanı kâmilin veya Hz. Peygamber'in şahsiyetindeki mühim noktalardan birisi de **evrensel-liktir.**

Bu **evrensellik** meselesi son zamanlarda moda oldu. Kelime, gayet güzel, armonisi olan bir kelime, eskiden cihan şumüllük diyorduk. Bu daha tatlı, iyice yerleşti evrensellik. Dinleyenler üzerinde bir etki yarattığı için herkes kullanıyor. Nedir bu evrensellik? Pratik bir ifadeyle, bütün insanlığı bir bilmek. Evrenselliğin özü budur. Esasında dünyada üç tane mensubu olan bir fikir de kendini evrensel olarak empoze eder. Oradaki evrensellik ayaklarını egoizme kaptırmış bir evrenselliktir. Tüm insanlar benim gibi düşünsünler demek evrensellik değildir. Herkes ister bütün insanlar benim gibi düşünsün. Her davanın, her heyecanın, her sistemin biricik gayesi budur. Ne oluyor evrensellik o zaman? Sizin gibi düşünenlerin doldurduğu bir dünyada evrensellik zaten kendiliğinden vardır. Kelimenin mânası kalmıyor orada. İnsanlık mozaiğinde sizin renklerinizin ve standartlarınızın dışındakilere de saygı duymak lazım. **Yunus**'un ifadesini kullanırsak 72 milleti bir bilmek gerek. O bir bilmek sizin davanızı inkâr anlamına gelmiyor. Aceleci hükümler bunları birbirine karıştırır. Hayır, öyle değil, fakat insanlığı bu mânada kucaklamazsanız insanlığa nüfusunuz mümkün olmaz.

Hz. Peygamber'in evrenselliği, bütün insanlığı bir bilmesi keyfiyetiyle ortaya çıkar. Tasavvuf, buradan hareketle, Peygamber'i **Ruh-i Âzam** diye vasıflandırmıştır. En büyük ruh demektir. Nedir Ruh-i Âzam? Kur'an-ı Kerim bunun çerçevesini veriyor. Tasavvuf bunu, Kur'an-ı Kerim'in ayetlerine dayandırmaktadır. Tevbe suresinin son iki ayetinden birisi delildir. Hz. Peygamber'i anlatırken Cenab-ı Hak: "Ey insanlar size dokunan, sizi rencide eden, sizi rahatsız eden herşey Peygambere de rahatsızlık verir, sıkıntı verir." diyor.

İsmail Hakkı Bursevî (ölm. 1724) bu noktayı anlatırken diyor ki: "Hz. Peygamber bütün insanlığı, sevinçleriyle ve kederleriyle kendi vücudunda temsil eden bir küllî vücut demektir." Onun için insanoğlunun hangi iklim ve köşede ve hangi zamanda ayağına bir diken batsa Hz. Peygamber onun acısını vücudunda hisseder. Nitekim yine Bursevî şunları anlatıyor eserinde. "Böyle olduğu içindir ki kendisini taş yağmuruna tutan putperestlere dahi 'benim kavmim' diye hitap etmiş ve onlar için de iyilik ve güzellik dilemiştir. Demek ki onlar da onun vücudunda birer hücre durumundadır." İşte evrenselliğin boyutları ve özü buradadır. Hz. Peygamber'in **nezîr** vasfı var. Uyarıcıdır, korkutucudur.. Elbette, insan psikolojisinde bu da var. Fakat belirgin nitelik insanlığı bir bütün bilmek ve insanlığın sevinçlerini, kederlerini kendi vücudunda duyabilmektir. Bu kaçınılmaz şart.

Bu evrensel yanıyla Hz. Peygamber ilk insandan itibaren bütün insanlığın mirasını temsil eden bir küllî vücuttur aynı zamanda. Bakın, İslam'ın getirdiği anlayışta hiçbir peygamberin inkârı yoktur; tam tersine, diğer peygamberlerin bağlısı olan insanların bizzat kendi peygamberine isnat ettikleri eksikleri, hatta iftiraları İslam tashih eder. İslam dışında hiçbir sistemde böyle bir şey göremezsiniz. Çünkü Hz. Peygamber'de medeniyetlerin, insanlığın fikir ve gönül mirasının bütünlüğünün temsil edildiği görülür. Onun için geçmiş

mirası inkâr yoktur İslam'da. Ne vardır? Onların gözden geçirilmesi, tashihi ve insanlığa tekrar kazandırılması vardır.

Bakın, Kur'an-ı Kerim bir musahhihdir düzelticidir aynı zamanda. Kur'an-ı Kerim yeni değerler de getiriyor; fakat insanlığı bir bütün olarak ele alıyor. Peygamberlerin bıraktığı mirastaki yozlaşmaları tashih ediyor ve ismini saymadığı şahısların sayılarını tespit etmeden Allah'tan aydınlık alıp insanlığa ulaştırmış büyük bir kadroyu kucaklıyor. Birkaç tane örnek veriyor. İnsanlığın önünü tıkayan hiçbir bağnazlığa, hiçbir egoizme gitmiyor. Koca bir insanlık mirası var. Bunu bütünüyle değerlendirmek lazımdır.

Üçüncü unsur: Kur'an-ı Kerim, Peygamberimize **rahmet** diyor. Ben buna merhamet, sevgi ve hizmet diyorum. Bir sürü mânası var. Batı literatürünü okuduğunuz zaman özellikle oryantalizmin mümessillerini, orada çok rahatsız edici bir hata da görürsünüz. Derler ki: Kur'an-ı Kerim'de Allah, bir korku ve ürperti unsuru olarak veriliyor; Kur'an-ı Kerim'de sevgi yok. Kur'an-ı Kerim'de şefkat yok. Bu, tamamen yanlıştır. Kur'an-ı Kerim'de sevgi en ileri mânada var. Şefkat en ileri boyutta var. Kur'an-ı Kerim sevgi, şefkat ve merhameti aynı anda karşılayacak bir tâbir kullanıyor. Daha ilk ayetlerinden itibaren rahmeti kullanıyor. Rahmet; sevgi unsuru, şefkat unsuru ve merhamet unsurudur. Yalnız insanlığın değil, bütün varlıkların rahmetidir Hz. Resul.

O halde Hz. Peygamber evrenselliği de aşan bir keyfiyetin taşıyıcısıdır. Bir kozmik benliktir. Çünkü **Hallâc** (ölm. 921) çok güzel şekilde ifade ettiği gibi, "o yalnız yeryüzü sakinlerine değil yıldızlara da Peygamber olarak gönderilmiştir." Şimdi bakın, yaşadığımız günlerde, 21. yüzyıla girerken **kozmik şuur**dan bahsediliyor. Yani yaşadığımız dünya planını, yaşadığımız, içinde bulunduğumuz üç boyutlu âlemi aşan bir evrensellik. İnsanlık oralara doğru tırmanıyor ve insanlık oralara doğru tırmandıkça da görecektir ki o boyutlarda kendisi-

ni tutan ve yeni boyutlara doğru yol aldıracak olan, yine Hz. Peygamberdir. Ama Hz. Peygamber'i bu mânada, Müslümanların çok iyi anlamaları, sonra da anlatmaları lazım. **Rahmet**, Allah'ın hakim vasfıdır. Kur'an-ı Kerim'in ilk ayeti **rahman ve rahim** sıfatından bahsediyor. Aynen bunun gibi, Allah'ın en büyük Peygamberi de âlemlerin rahmetidir. Çok tipiktir, Kur'an-ı Kerim Allah'ın sıfatlarından üç tanesini Hz. Peygamber için kullanıyor. **Rahîm, Raûf ve Rahman.** Şimdi bakın o esmâı hüsnâda herşey var; kâinat, sufî düşünceye göre esmâi hüsnânın zuhurundan ibarettir. Esmâı hüsnâya baktığınızda yüzde doksanın üzerinde rahmet, lütuf, merhamet, cömertlik ifade eden isimler görürsünüz. İntikam ifade eden bir kelime var: el-Müntakim. Esmâi hüsnâdan yine rahmet, merhamet, bağış ifade eden üç tanesi Resuli Ekrem için kullanılmıştır. Bu da dikkat çekici noktalardan biridir.

Dördüncü nokta: Hz. Peygamber'in şahsiyetinde Kur'an-ı Kerim'in irşat görevi dediği karşılıksız hizmet zevkinin varlığıdır. Kur'an-ı Kerim irşat görevi için ücret beklememeyi gerekli görür. Yâsin suresinde "Sizden ücret beklemeyenleri izleyin, onlardır, yalnız onlardır sizi doğruya götürecek olan." Tabii, bunlar üzerinde uzun uzun durmak lazım...

Son nokta: Hz. Peygamber'in, diğer tâbirle, insanı kâmilin şahsiyetinde hakim özelliklerden biri de gerçekçiliktir. Nedir gerçekçilik? Bir defa insan başta gerçekçi olmak zorundadır. Ve Hz. Peygamber böyledir. Örnekler sayısız. Şeytan insan imajına saplanıp kalmak, bir bedbin felsefeyle insani bir şeytan gibi görmek yanlıştır. İnsanı; inişleri çıkışları, eksikleri, gedikleriyle bir bütün bilmek ve sevmek lazım.

Kütüb-i Sitte'de yer alan bir hadiste diyor ki: "Eğer siz günah işlemeseydiniz Allah sizi siler- süpürür, yok eder ve yerinize günah işleyen bir topluluk getirirdi." Çünkü insanın tekâmülü ona bağlı, siz bir melek nesil idealiyle işe girişirse-

niz hayat sizi yere serer ve çıkmaza gidersiniz. Gerçekçiliğin üç görünümünden biri bu. Görüyorsunuz, sert yaklaşımlar yumuşatılmış, kırılmıştır. İslâmiyet tabu getirmiyor. Çünkü emirler de yasaklar da gaye değildir; gaye Allah'ın vuslatıdır. Bunlar da birer basamak-vasıtadır. Hz. Peygamber'in hayatında bunun sayısız örnekleri var, araştırırsanız göreceksiniz... Gerçekçiliğin bir uzantısı da şudur: İnsanlığı, geleceği esas alarak değerlendirmek lazımdır, bugünün hesaplarıyla değil. Ne demek bu, biraz muğlak kalabilir. Buna pratik bir örnek vereyim Hz. Peygamber'in hayatından: O **Tâif** meselesi, demin de söyedim, gidiyor insanlara, güzellikleri anlatıyor, aydınlığı anlatıyor; aldığı cevap taş yağmuruna tutulmak. Kanlar içinde kalmıştır vücudu. Günlerce yol yürümüş, dağları tırmanmış. Güzelliğe davet ediyor adamları, taş yağmuruna tutuyorlar. Yanında yol arkadaşı, diyor ki, "sen onlara ne dedin, onlar sana ne yaptı, beddua et onlara, bunlar melundur." "Yapmam" diyor. "Nasıl yapmazsın, yap işte." Onlara hidâyet diliyor. Israr ediyorlar; söylediği şudur: "Beni zorlamayın, ben onlara beddua etmeyeceğim. Çünkü onların arkaya bırakacakları nesillerden Allah'ın birliğini kabul edecek insanlar gelecektir" İnsanlığın bugünkü hatalarını ve sürçmelerini esas alıp insanlığın üzerine çullanmamanın gerekliliğine ne güzel örnek! İnsanlığı, gelecekte üretebileceği aydınlıkları düşünerek ele almak gerekir. Hz. Peygamber'in yaptığı budur. Hepinizi Allah'a emanet ediyorum!

X
İNSAN VE DİN[1]

Hanımefendiler, beyefendiler!

Bana bildirilen şekliyle konuşmamız, din ve insan konusunda olacak. Din ve İnsan veya İslam ve İnsan aşağı yukarı aynı şey, çünkü benim zaten perspektifim, Kur'an-ı Kerim'in perspektifidir. Burada, felsefî, metafizik tahliller yaparak sizi yormak istemem. Onlar, iyice sıkıntı olur sizin için. Bu din ve insan konusu, Türkiye'de, son verdiğimiz konferansı da esas alırsak, otuz civarında yerde verdiğim bir konferanstır ve hiçbirinde ikibuçuk saatten az konuşmamışımdır. Ancak burada bazı köşebaşı noktalara işaret ederek içinizde dönüp duran soruların cevabı olacak çok genel hatları verebileceğim. Gerisini siz düşüneceksiniz. Ve tabiî insanımızın okumamak gibi bir özelliği var. O özellik, bize çok pahalıya mâloluyor.

Bizim kültürümüz şifahî bir kültürdür, ta Selçuklu'dan, Osmanlı'dan beri. Bu şifahî kültür bizi, düşünceyi ve bilgiyi daima birilerinin dudaklarından öğrenmeye itmiştir. O bizde kollektif bir şuuraltıdır. Tabiî, bilgi çağı insanı için bu çok pahalıya mâloluyor. Matbaa, icadından ikiyüz küsür sene sonra İmparatorluğun başkentine gelmiş. Ve onca zamandan

(1) İstanbul'da 26 yerde verildi.

sonra geldiği halde yine karşı çıkışlarla, devreye girmesi güçleştirilmiş. İşte bunlar hep, şifahî kültürün iyice kuvvetlenmesine ve yerleşmesine yol açmış. Şimdi bakıyorsunuz-dünya ölçülerinde bir misal vereceğim, gerisini siz düşünürsünüz. Çok aktüel bir konudur- Azerbaycan'da kitap okuma oranı bizim birkaç katımız. Buradan, bizim nerelerde olduğumuzu düşünün ve din gibi bir konuda, gerçekten en ileri anlamda ihtisaslaşmayı gerektiren bir konuda, bizim ruh halimizle neyi nasıl halledeceğimiz ve hangi taşı nereye koyacağımız ve taşı gediğine koymak yerine, birinin kafasına indirip indirmeyeceğimiz, edebiyat yapmak için değil ülkemizin ve insanlarımızın yarınlarını düşünmek için sorulacak ciddi sorulardır.

Hiç kimse, birileri bir-iki saat konuşursa biz de bu din meselesini anlarız gibi bir hayale kapılmasın. Bu, hayalden de ötedir. Ama ben bu kadarını söylüyorum. Nitekim bu hayal yüzündendir ki biz, cenaze imamı ve Kur'an kursu hocası yetiştirmeyi, din meselesini halletmek sanma noktasına gelmişiz. Ve o yüzden de bugün, gerçekten bizi bunaltan bir kaos, dine fatura edilerek insanımızın önüne çıkarılmaktadır. Bundan şikâyet etmeye halkın hakkı vardır, ama aydının, bizim hakkımız yoktur. Gerçi aydın, gökten zembille inmez, halkı tarafından yetiştirilir, halkının potansiyeli ile yetişir. Ülkenin imkânları ve performansı ne olursa olsun, aydın oradan çıkar ama yine de aydının borcu vardır. Tıpkı zenginin fakire borcu olduğu gibi. Yani **Marx**'ın **artık değer** dediği keyfiyet, yalnız maddî servette işlemiyor; kültür servetinde de bilim servetinde de manevî servetlerde de işliyor. Onun içindir ki, Kur'an-ı Kerim ve İslam Peygamberi, bilgi ve aydınlık sahibi insanın, bunu mezara götürmek üzere kendi içinde hapsetmesini insanlığa en büyük zulüm sayar. Eğer böyle ise aydınımız, gerçekten çok büyük zulüm işlemiştir bizim insanımıza karşı. Sizi hırpalamak, ezmek gibi bir niye-

tim yok. Biyografimi dinlediniz, bu tenkit ettiğim kitlenin ben de içindeyim. O bakımdan rahatlıkla konuşabiliyorum.

Bizim aydınımızla bizim halkımızın ilişkisinde, **Mevlâna Celâleddin Rumî**'nin şu sözü işliyor; hiç mübalağasız. Diyor ki Mevlâna: "Ne adamlar gördüm sırtında elbise yok, ne elbiseler gördüm içinde insan yok." Bizim aydınımızla halkımızın münasebetini en güzel anlatan sözdür. Gerçekten bizler, bu insanımıza vermemiz gerekenleri vermemişiz. Yani giydiği elbisenin hakkını ödememiş bir aydın kitlesi vardır bu ülkede. **Magazin taklitçiliği ile, dünyada şu kadar yıl önce çilesini çekenler tarafından oluşturulmuş, meydana getirilmiş, aksiyona çevrilmiş fikirleri, hemen hemen işleri bittikten sonra, şurada burada sokağa düştükten sonra alıp bizim insanımızın önüne getirir, bunları hayata sokmaya çalışır bizim aydınımız. Halbuki onların işleri başka tarafta çoktan bitmiştir.** İnsanoğlu başka oluşların sancılarını çekmektedir. Ve bir yaradılış kanunu var: "Hayat geriye adım atmaz." Hiçbir güneşin doğuşu, bir önceki güneşin battığı yerde değildir. Siz daima birilerinin yerlere attığı şeyleri alıp kutsamak durumuna düşmüşseniz ve bunu da bir meziyet olarak telakki ediyorsanız, sizin vay halinize ve size gönül bağlayan kitlenin vay başına! Ve tam bir "vay başına kitle" vardır bizim ülkemizde ve bunun günahı da aydınımızın omuzundadır. Bu aydının ortaya çıkardığı en ideal tip, bugünkü politikacı tiptir.

Benim, **politikayla hiçbir alakam olmadı, belki olacak ama şu anda yok,** o bakımdan rahat konuşuyorum. Bunların al birini, vur öbürüne. Halka yalan söylemek bunların meziyeti olmuştur. İşte bunun arkasında yetişmemiş aydın veya aydınlığının hakkını vermeyen, şuuruna ermeyen aydın yatıyor. Bu aydın yüzündendir ki **biz, bit pazarı politikacısı yetiştiriyoruz durmadan. Devlet adamlığı ayrı bir olaydır. Devlet adamı, o da politikacıdır ama boyu-**

tu farklıdır. Daha yukarılardadır devlet adamı. Size ıstırap da vaat edebilir ve yine sizi peşine takar ve yine size güven verir ve yine sizin ülkenize en güzelini bırakacağına inanırsınız. Ama hep vaat eden, fakat hiçbir şey bırakmayan, ama hep halkımızın önüne gelen bir politikacı tipi yıllar ve yıllar bütün hesaplarını, ülkenin yarınlarını önüne koyarak değil, yalnız sandığı önüne koyarak değerlendiren bir politikacı tipi, bizim zavallı denebilecek durumdaki aydınımızın tipik üretimidir. Bu üretimin mahsülleri yerine gerçek anlamda; felsefî, kozmolojik, ontolojik, dinî, sosyolojik anlamda nereden bakarsanız bakın, bütün kıstaslara göre aydın olabilecek bir avuç insan, bir kadro, bizim ülkemizin gerçekten talihini değiştirebilir. Çünkü bizim **insanımız çok değerli bir insan kitlesidir. Ve bizim aydınımızdan, bu erkânı harp dediğimiz, çarıklı dediğimiz halk, gerçekten birkaç yüzyıl ileridedir; ruh değerleri, gönül değerleri bakımından.** Şimdi, aydın bunu kapatmak zorundadır. Nasıl kapatacaktır bunu? Bu, tabiî, kuru bilgi işi de değildir; bu bir yapısal değişiklik gerektirir. Biz, yıllarca Doğu'yu tabulaştırdık. Bir zaman aydın buydu. Medresenin bıraktığı aydın. Sonra bunun yerine -bir reaksiyon veya alternatif olarak devreye girmiştir- Batı'yı tabulaştıran, putlaştıran bir tip çıktı. Fakat hiçbir zaman kendisi olmayan bir aydının ıstırabını biz hep yaşadık kitle olarak, yine de yaşıyoruz. Din meselesine gelince din konusunda dram çok daha derindir.

Bizim **insanımızın din konusunda izbelerde, merdiven altlarında karanlık üreten birtakım çıkar odaklarına teslim edilişinin günahı da aydının boynunadır.** Bu aydın, tutulduğu taklitçilik illeti yüzünden, "Allah" diyeni yamyam gibi, "peygamber" diyeni böcek gibi göre göre, dini, 35. sınıf zavallı tiplerin sığınağı haline getirdi. İzbelere çekildi. Güneşten açık havadan, aydınlıktan, ışıktan mahrum ne olabilirdi bu izbelerde senelerce? Ancak karanlık ve kaos ola-

bilirdi. Mayalana mayalana bu hale geldi. Şimdi sokağa çıkmıştır, herkesin yüzüne sıçrıyor katran gibi. Ve herkes şikâyetçi bundan. Şikâyetçi ama bunu Cenab-ı Hakk gökten indirmedi; yerden de bitirmedi, bu burada oluştu. Sebep kimdir? Sebep biziz. Ben, karamsar filan değilim. Yalnız insanı tanımayı imkân dahiline sokan üç temel branşta eğitim gördüm: İlahiyat, hukuk, felsefe. 30 yıldır da bu konuda sade okumuyorum, yazıyorum. Şunu biliyorum:

Bu din, 5. sınıf adamların elinden, ucuz adamların elinden alınmalıdır. Bu nasıl olacaktır? Buna, ucuz olmayan adamlar el koymak zorundadır. Bizim aydınımızın kendine ve halkına zulmettiği noktalardan biri de şudur: Din bahsindeki ihmalleri yüzünden, kendini Allah'ın kulluğunun dışında görmüştür. Dinin dışında görmüştür. Bu belki, Batı standartlarında, kilise mantığında, engizisyon anlayışında doğrudur; ama bu ülkenin dininde, İslam'da, bu böyle değildir. İslam'da, insanların ihmalleri, insanları Allah'ın kulluğunun dışına çıkarmaz. İnsanı batıran, inkârdır, ihmaller değil. İhmalsiz zaten kul olmaz. İslam'ın temel kabulü budur.

"Mükemmelim" diyen bir insanın, İslam değerleri açısından iyi bir kul olması, Allah'a yaraşır bir kul olması, mümkün değil. Çünkü insan eksiktir, fragmanter bir varlıktır. Mükemmellik ancak küllî varlığa ait bir özelliktir, insan bu değil. O halde aydınımızın: "Benim, şu eksiğim var din meselesinde, bu eksiğim var, o halde bu din işinde benim hiçbir söz hakkım yok. Ben nihayet babam, dedem öldüğü zaman mezarlığa, cami avlusuna kadar bir giderim. Sonra da kimlerin uydurduğu belli olmayan bir mevlit okuturum." diyerek kenara çekilmeyi bırakması gerekiyor. Bunların İslam'la hiçbir alakası yok, gerçek İslam'la. Sonralardan uydurulmuş şeyler. Aydının durumu bu noktaya geldiğinde, bunu ustalıkla istismar eden ve işe yarar insanları, şu ihmalin var,

bu eksiğin var, o günahın var diye sürekli devre dışı tutan bir yapay engizisyon çalıştırıldı bu ülkede.

İslam'da **engizisyon** yok. Kur'an, engizisyona giden bütün yolları kapatmıştır. Çünkü engizisyonu devreye soktunuz mu, din, insanoğluna mutluluk yerine kahır ve azap getirir. Nitekim ortaçağda yapılan budur. Akşam bir etüd okuyordum. Sıcağı sıcağına söyleyeyim size: Engizisyon cellatlarının, büyücülük yapıyor teranesiyle, yalnız genç kızlık dönemindeyken katlettikleri, itham ederek katlettikleri kadın sayısı binlercedir. Bütün bunlar Allah adına yapılmıştır. Halbuki gerçek anlamda dindarlar **engizisyon** mahkemelerinin katlettiği bu insanlardı. Gerçek dindarlar onlardı, fakat onları dindarlık adına, dine fatura ederek katlettiler. Engizisyon bu. Onun için Kur'an-ı Kerim engizisyona giden yolları tıkamıştır. Evvela sınıfı, özellikle din sınıfı hegemonyasını kaldırmıştır. **Din sınıfı yoktur. Din herkesindir. Nasıl Allah herkesin Allah'ı ise din de herkesindir. Kıyafet hegemonyasını kaldırmıştır. Hiç kimse kıyafetiyle başkaları üstünde egemenlik kuramaz, üstünlük ileri süremez. Mabet hegemonyasını kaldırmıştır. Mabet her dinde olur ama, İslam'da resmî mabet yoktur.** Hz. Peygamber'in gayet açık ifade ettiği gibi, yeryüzünün her tarafı mabettir. Tasavvufta; toprak post, Allah dost derler. Ama diğer dinlerde böyle değildir. Ayin kilisede yapılır, havrada yapılır ve eğer papazla haham orada yoksa ayin iptal edilir. Daha yakın zamanda, İtalya'da 500 küsür çiftin nikâhını kıyan bir papaz, nikâh öncesi listede belirlenen papaz olmadığı için, dikkat ediyor musunuz, 500 kişinin nikâhı geçersiz sayılmıştır. Yakın, şurada, iki-üç yıllık hadisedir. Bu kadar kuralcılık, bağlayıcılık ve sınıf hegemonyası vardır. İslam'da böyle şeyler yok. Niçin yok? Çünkü bu, insan mutlu olsun diye Yaratıcı tarafından gönderilen dinin, peygamberler aracılığı ile gönderilen dinin, Allah'a fatura edilen bir zulümle in-

sana kan kusturmasına yol açar. Şimdi bakın, bizim dinimizde engizisyon yok. Kur'an mücadele etmiştir, engizisyon girmesin diye. Fakat **yapay bir engizisyon İslam'a sokulmuştur.** Ve ülkemiz bu yapay engizisyondan rahatsız olacak bir noktaya gelmiştir. Yine yapay afaroz kurumları çalıştırılmıştır, çalıştırılıyor. Eğer bu ülkenin ve insanımızın kaderini güzele ve iyiye götürmek için içinde bir sızı duyanlar buna el koymazlarsa, bu yapay engizisyon giderek resmileşir ve dünyanın, İslam dünyasının şurasında burasında emsalini gördüğümüz ve sanıyorum daha yoğun bir şekilde ileriki yıllarda görebileceğimiz şekliyle, bizim ülkemizde de bir kahır süreci açılabilir.

Din ve insan nedir, Kur'an açısından bakıldığı zaman? Ana başlıklarla veriyorum: **Kur'an, insan için bir din getirir, insana rağmen bir din yoktur Kur'an'da.** Engizisyon dini, insana rağmen bir dindir. Ve Kur'an bize gösteriyor ki; insanın ezildiği, itildiği, kahıra uğratıldığı, çıkmazlara sokulduğu, nefesinin tüketildiği bir dünyada, dinin varlığından söz etmek mümkün değil. O halde, dinin getirdiği kurallarla insan hayatını çıkmazlara sokmadan nasıl bağdaştıracaksınız? Kur'an bunun disiplinini veriyor. Burada detaylara girecek değilim. Evvela, Kur'an-ı Kerim tabu getirmiyor, tabu. Birçok kişi, bizim aydın insanımızın bir çoğu, dindeki emir ve yasaklarla tabuyu birbirinden ayıramaz. Çünkü dine bakışı da bir yerlerden ithal edilmiştir. O da magazin taklitçiliğine bağlıdır. 18. yy. sonlarından başlayıp genel anlamda pozitivist ve daha sonraki adıyla materyalist felsefenin verileri ışığında, Batının kiliseye karşı çıkışını aynen almış, bunu taklit etmiştir, kopya etmiştir. Halbuki **Batı'da dine karşı çıkışın ortaya koyduğu değerler, Kur'an açısından bakıldığında, dine sadakatle elde edilecek değerlerdir.**

Bizim insanımıza Batı'da bir yığın büyük beyin, **antikrist** oldukları halde, yani Hıristiyanlığın Allahına karşı ol-

dukları halde, **ateist** diye tanıtılmıştır. Bunlar kavram hatalarıdır. Kuşakları bu yalnış kavramlarla biz yönlendirdik. Hep söylerler: **Nietzsche** ateisttir, **Voltaire,** ateisttir. **Marx** haliyle ateisttir. Ona bizim de bir diyeceğimiz yok. Efendim, **Sartre** ateisttir, o ateisttir, bu ateisttir. Bunların hiçbirisi **ateist** değil, bunlar **antikrist** insanlardır ve kilisenin zulme âlet edilmiş tanrısına karşı çıkmışlardır. Ben tasavvuf tarihçisiyim. Ve **Nietzsche** mütehassısıyım. Nietzsche hayranıyım aynı zamanda. **Nietzsche**'yi tetkik ettiğim zaman, İslam tasavvufu içinde herhangi bir büyük sufîyi tetkik etmiş gibi oluyorum. Perspektifler aynıdır, bakış aynıdır, varış noktası aynıdır, duyduğu ıstırap aynıdır. Neyi duymuş, ıstırabının arkasında ne var? Dinin çıkarlara, sahtekârlığa ve sömürüye âlet edilmesi var, fazilet tellallığı ile insanlığın ruhunun hançerlenmesine hayıflanma var. Herhangi bir sufîyi alıp, **Nietzsche**'nin yerine koyabilirsiniz. **Böyle Dedi Zerdüşt**'ün altına bir sufî düşünürün imzasını rahatlıkla atabilirsiniz.

İnsanoğlunun iyiyi ve güzeli yakalayan beyinlerinin bir ortak noktaları var. Biz onu yakalamak yerine ki -Kur'an o ortak noktaları veriyor- Batı'da kiliseye karşı çıkışı, bizde Kur'an'a karşı çıkış halinde bizim insanımıza getirdik verdik. Ve iş buralara geldi. Halbuki Kur'an-ı Kerim'in getirdiği dinde tabu yoktur, emir ve yasak vardır. Emir ve yasaksız hayat yok. Hayat bir takım normlarla yürüyor. Varlık bir takım kanunlarla yürüyor. **Oluş bir takım prensiplere bağlıdır. Su 60^0 de hiçbir zaman kaynamıyor, 100^0 de kaynıyor. Deniz seviyesinde civa basıncı hep aynıdır. Pi sayısı aynıdır. Üçgenin iç açılarının toplamı aynıdır. Bunlar değişmez. İnsan hayatının da böyle değişmezleri var. O değişmezleri Kur'an-ı Kerim getiriyor. Değişenlere dokunmuyor. Değişenler alanını insanın önünde sonsuz bir ufuk olarak açıyor ve bununla da yetin-**

miyor; insanı omuzlarından tutarak: "Bu sonsuz alanda çalışıp aklını işleterek sonuçlar çıkaracaksın, senin Müslümanlığının onuru burada yatıyor" diye teşvik ediyor. Tam kilise anlayışının tersine. Bu artık teori falan değil, bir tarihsel realitedir. **Bugün Batının göklerde koloniler kuruşunu sağlayan bilgi üstünlüğünün arkasında yatan mirasın gerçek sahipleri Müslümanlardır.** Sıfırlı sistemden, kimyanın kanunlarından, astronominin kanunlarından, tıbbın kanunlarına kadar hepsini, Müslüman bilim adamları bulmuş ve Batı'ya hediye etmişlerdir.

Rönesansın arkasında Müslümanlar vardır. Nereden Rönesans olacaktı? Ben felsefe tarihçisiyim, ben demiyorum bunu. Çağın en büyük felsefe tarihçisi **Toynbee**'ye gidin sorun. Onun, ortalığı birbirine katan ünlü eseri **Civilization on Trial,** Batı medeniyetini sanık sandalyesine koyup orada yargılıyor. Evet Rönesans. Kim var Rönesans'ın arkasında? Kur'an'ın getirdiği tefekkür var. Pagan kültür ve vahşiler gelmiş, bütün **Roma ve Yunan** kültürünü tarumar etmişler. Ortada hiçbir şey yok. Batı'nın yakalayabileceği hiçbir şey yok. O küllerin içinden ne bulmuş ortaya çıkarmışsa Müslüman ilim adamları çıkarmıştır. Yunan ve Roma mirasını tercüme eden ilk onlar, bulan ortaya çıkaran onlar. Rönesans bunun üzerine oturmuş. **Reform** hareketleri bunun üzerine oturmuş. O mirasın arkasında da Müslümanlar var. Eee niye şimdi böyle olmuştur? Bir cümleyle söyleyeyim: Ünlü fıkrada olduğu gibi. **Dua aynı duadır, Kur'an aynı Kur'an'dır ama okuyan ağız aynı ağız değildir.** Ve bugün İslam meselesi o noktaya geirilmiştir ki, sokakta insanlığın önüne çıkarılan İslam'ın -ne idüğü belirsiz bir karışımdır o, İslam diyorlar ona. Bir torbaya doldurmuşlar, bir kaos ve devşirme dini diyorum ben ona yazılarımda. Kur'an'a nispeti % 15-20'lerdedir. Bunu, % 70'lere, % 80'lere çektiğimiz zamanda size tanıtılan İslam'ın çok ötelerinde ve üstünde bir İslam görmeniz mümkün olacaktır.

Kararlı ve güdümlü bir el, kitlenin din adına Kur'an'la kucaklaşmasını engelliyor. Kur'an adına ortaya sürülmüş bin küsür yıllık ve çoğunlukla çölde oluşmuş yorumları insanın önüne getiriyorlar, "işte din budur" diye. Ve bizim aydınımız, bilgisizliği yüzünden, çıkıp da "bunlar din değildir" diyemiyor. Bakıyor kaos. Soruyor: "Bu kaosu ben kabullenebilir miyim?" Vallahi kabullenemezsiniz! Hiç kimse kabullenemez ve kabullenmeyin tabiî. O halde "ben buna karşı çıkıyorum" diyor ve tabiî tezgâh gayet güzel kurulmuştur; hemen dinsiz, cehennemlik yaftasını yiyor ve azap başlıyor. Dinsiz mi adam? Hayır! Babası ölünce, camiye gidiyor, mezarlığa gidiyor, ne yapacak?

Birilerinin alkışladığı, birilerinin de hiç durmadan sövdüğü şu İslam realitesi, olması gerekeniyle bu mudur diye sormamışız, sormadık. Global planda sormadık -üç-beş tane şurada burada soran olabilir- yani soyutla somutu birbirinden ayırma gayretini göstermedik. Bunun esası nedir, söylenen bu mudur? Eğer buysa hepimiz birlikte bunu hayatımızdan kovalım. Ama bu değil. O halde nedir, nedir? İşte onu, bizim aydınımızın çekeceği çile ortaya getirecektir.

Evet, tabu yok dedik Kur'an-ı Kerim'de. Tabu koydun mu ne olur? Tabuda, ölsen de kalsan da birşey neyse odur. Karaysa karadır, beyazsa beyazdır. Ama emir ve yasak o değildir. Kur'an'ı Kerim emir ve yasak getirir. Fakat emir ve yasak getirdiği normun hemen içinde, uzak bir yerde de değil - şimdi zamanımız yok, size detaylı ve teknik bilgiler veremiyeceğim- bir **ıztırar** prensibi de getirir. **Zorunlu haller prensibi**dir bu. Bununla, emir ve yasağın tabulaşmasını kırar, önler. Evet bunu yap, bunu yapma, fakat eğer bu "yap ve yapma" insanı boğma noktasına geliyorsa, hayatın şu veya bu şartları altında, o zaman onun üstüne çık diyor. Çünkü bu dini gönderen kudret, Cenab-ı Hakk, bunu insanı boğmak için göndermemiştir. İnsanın ıstırap çekmesinden zevk du-

yan bir Allah değildir O. İnsanın daha yukarı boyutlara gitmesini, tekâmülünde daha ileri çizgilere doğru seyretmesini istiyor; mutlu olmasını istiyor insanın. Bunu insan için göndermiştir. Bunu, **"insana rağmen"** hale getirdiniz mi, Kur'an'ı Kerim kendisi müdahale eder. "İnsana rağmen" hâle getiremezsiniz.

Dini, bir tabular yığını olmaktan çıkarıp evrensel yapısına ulaştırmak ehil insanın işidir. Onun içindir ki Kur'an-ı Kerim, insanoğlunun bulaşacağı en büyük zulümlerden birini, bir işe, ehil olmayanların el koyması olarak gösteriyor. Ve din meselesinde ne yazık ki, işe ehil olmayanlar el koymuştur. Ve bakın, 1990'lı yılların Türkiyesinde birlikte seyrediyoruz manzarayı. Bu din meselesinde ısrarlı bir tavır, kitlenin din hayatını kotarma işini daima ehil olmayan ellerde tutuyor ve bu yüzdendir ki, din istismarı en verimli politik alanlardan biri haline gelmiştir. Çünkü, eğer insan hayatı için bir fenomen veya bir kavram zorunluysa, siz onu görmezlikten gelmekle, onu insan hayatından kovamazsınız. Onu birileri mutlaka değerlendirir. Ehil olanlar değerlendirmezse, istismarcısı değerlendirir, mutlaka.

Şimdi manzaraya bakın. Türkiye'de bu fakir kitlenin vergilerinden, trilyonları her yıl alan, yarı kuruluşu bir vakıfla bir o kadar da gayriresmî alıp götüren bir **Diyanet Teşkilatı** var. Ve herkes Anadolu'da bunu soruyor, ben de herkese ve size soruyorum, ne yapar bu Diyanet İşleri? Dünyada en zalim duvarların yıkılıp, insanların birbirleriyle yüzyüze geldikleri bir mahşer manzarasının sergilendiği dünyada, olayların aylarla-yıllarla değil, saatlerle birbirini kovaladığı bir zamanda, ne yapıyor bu atmış milyonun anayasal din kuruluşu? Bordro imzalıyor, yüzbinlerce personeline üç trilyona yakın para dağıtıyor. Başka? Bir de kandil gecelerinde otuz seneden beri okunan, her okuyanın onbeş tane yanlışla oku-

maya çalıştığı kandil tebriklerini okuyor. Başka birşey var mı?

Almanya'ya gidiyorsunuz, defalarca gittim, konferanslara gittim, gezmeye gittim, özel toplantılara gittim. **Fransa**'ya gidiyorsunuz aynı şey. Ne görüyorsunuz? Diyanet oraya elemanlar gönderiyor, üç ay-beş ay sonra onlar, orada hem Türkiye'nin hem de İslam'ın esas varlığına karşı olan bir takım odakların derhal insiyatifine giriyor ve sonra da istifa ediyorlar. Ve bizim insanımız orada da din adına hançerleniyor, kahra uğratılıyor, istismar ediliyor, perişan ediliyor, burada da... Bu niçin böyledir? Çünkü, "bu niçin böyledir" diye soran insanların sorularına cevap alma şansı çok zayıftır. Kim soruyor bunu? "**O sorsa ne, sormasa ne**" diyecekleri insan soruyor bunu. İşte, iş yine bizim aydınımıza geliyor...

Evet, insan merkezî varlıktır, gaye varlıktır. Kur'an'ın dininde insan budur. Ve Kur'an'ı Kerim Yaratıcı Kudret anlamında kullandığı Hak- Allah demek, Allah'ın isimlerinden biri- ile halkın birleştirilmesini esas alır. **Hak'la halk birbirinden ayrıldı mı, din kalmaz ortada.** "Ben Hakk'a yaranacağım ama halkı ezeceğim" diyor. Engizisyonun yaptığı buydu. Allah'a yaranma adı altında, Allah'a gerçekten kul olan insanları katletmiştir. Milyonlarca insanı, yüzlerce yıl. Onun için Kur'an-ı Kerim, halkı ezen, insanı ezen, Hakk'a hiçbir şekilde gidemez, diyor. Halka zulümle kirletilen iman iman olmaktan çıkar. Hak'la halkı birleştirmek lazım...

Bunun tersi de mümkün değildir. Yani "ben halkı tutarım, halkı severim, Hak diye birşey bilmem" diyemezsiniz. O da **Stalin** mantığıdır. O mantığın da insanlığa ne bıraktığını birlikte seyrettik. **Halkçılık** teranesiyle halkın canına okudular. Milyonlar kahra uğratıldı. Buyrun bakalım, bıraktığını görün. Acından sürünen, dünyada perişanlığın doruk noktasını temsil eden kaç yüz milyon insan... İşte buyrun, 72 yıl. Bilanço ortada. O halde insanlık yeni denge noktaları arıyor.

İnsanlık, yeni ufuklar ve perspektifler arıyor. Ve bunları, yine adından az önce bahsettiğim Toynbee'nin 1940'lardaki ifadesiyle, büyük dinlerin bıraktıkları mirasın içinden çıkaracağız. Ve böyleyse o mirasın en son ve en mükemmel şekli, toplayıcısı Kur'an-ı Kerim'dir. Ve o da bizim insanımızın önündedir. Fakat **bütün mesele, din adına bir anonim şirket kurup, Kur'an-ı Kerim'i bu şirkette bilmem kaçıncı dereceye atan anlayışı saf dışı bırakmak ve Kur'an-ı Kerim'i birinci derecede ve tek hüküm kaynağı haline getirmektir. Esasen Kur'an'ın omurga kavramı olan tevhidin, birliğin icabı da budur. Ve bugün İslam dünyası, tevhit adı altında, tevhit dinine mensubiyet adı altında korkunç ve zehirli bir şirk yaşıyor.** Maalesef! Ve ne ilginçtir ki, İslam'ın muazzez Peygamberi, ileride ümmetinin bu felakete düşeceğini yüzlerce defa ifadeye koymuş, gündeme getirmiştir. Bir tanesini söyleyeyim: Diyor ki: **"Benim ümmetimi batıracak olan, açık putperestlik değil, örtülü putperestliktir."** Görünüşte hiç kimse ne Lât'a ne Menât'a ne Uzza'ya ne şuna ne buna tapmıyor. Bu, insan hayatından bitmiş, çekilmiş gitmiştir. Fakat **insanoğlu Kâbe'de, şurada, burada kırdığı putları kendi iç dünyasında tekrar kurmuştur, hem de en görkemli şekilde.** İşte bu iç dünyaya yerleşen putperestlik insanlığı kemirecektir. Bütün korku budur.

Ve öyle olmuştur, dediği aynen öyle olmuştur. Evet, bu akşam için altı çizili bir özet cümle vermek istersem, size şunu söyleyeceğim. Bu din meselesinde bizim aydınımız, bu dini, Kur'an'a, ana kaynağı, ilahi kelam ünvanı taşıyan kaynağı Kur'an'a bağlamak için çalışmalıdır. Gerisinin itimada layık tarafı yoktur, bizzat Peygamber'e binlerce yalan söz isnat edilmiştir ve bugün din adına ortalığı kasıp kavuranların sığındıkları da o Emevi yalanlarıdır. Bunları, İslam'ı dejenere eden ve Peygamber'in evladını katleden Emevî ortaya çıkar-

dı. Bunu temizlemek lazım. Herkesin elinden geleni yapması icap ediyor. Onu yaptıktan sonra, bizzat Kur'an-ı Kerim sizi serbest bırakıyor.

Kur'an-ı Kerim bir jandarma nizamı getirmez. En büyük Peygamber'e: "Sen ışığı ve aydınlığı göster, kenara çekil, hesap sormak, hizaya getirmek senin işin değildir" diyor. Elli küsür ayet var bu mealde, Peygamber'e hitaben. Peygamber'e hitap buysa, seninle benim halimi düşünün. O halde **Kur'an'ın dininde, âhiret müfettişliği ve cehennem zebaniliği yoktur.** Ne vardır? Bizzat Kur'an'ın ifadesiyle, doğru ve ışık açık hale gelmiştir. İnsanoğluna gösterirsen, o onun peşine gider. Gösteremediğin için gitmiyor. Birşey daha getiriyor: **Baskı ve zorla insanı cennete götürmeye kalkanlar, insanı yalnız cehenneme götürürler. Kur'an'ın insanoğlunun önüne koyduğu cennet, robotların cenneti değildir. Özgür iradeleriyle güzeli ve iyiyi arayan insanların gittiği yer cennet olabilir. Kur'an'ın başka bir cenneti yok. O halde zaptiye mantığı ile, zorlayarak, insanı birtakım manipülasyonlarla veya tekmeleyerek belli hedeflere yöneltmek, sergilediği manzara ne olursa olsun, iyiye ve güzele gidiş değildir. Bunlar Kur'an'dan onay alamaz.**

Şimdi, bu Kur'an dinini ortaya çıkardıktan sonra birisi çıkıp; "bunu ortaya çıkaralım, tamam ama ben buna yine de inanmayacağım" derse, o da olur. **Kur'an-ı Kerim, cehenneme gitme özgürlüğü de vermiştir.** Dün akşamki TV konuşmamda yine söyledim. Yine söylüyorum, altını çizerek, sürçü lisan filan değil, Kur'an-ı Kerim insana cehenneme gitme özgürlüğünü veriyor.

Cennet bir semboldür. Ne yazık ki onu saman yemeye ayrılmış bir ahır filan zannediyorlar, kilidi falan var sanıyorlar. Ve tabii böyle olunca da kilidi ben tu-

tuyorum diyor; endülüjans, işletiyor, ben gir dersem girersin, girme dersem giremezsin...

Bütün bu kavramları, Kur'an'ın ışığında yeniden değerlendirmek ve olması gereken noktaya getirmek lazım. Ondan sonra-aynen kendi ifadesi- "iki yol gösterdik" diyor insana, birçok ayette, değişik ifadelerle. "İster ışığa gider ister karanlığa gider." İster cehenneme gider, ister cennete gider. Ama bu özgürlüğü veriyor. **Cehenneme gitme özgürlüğü elinden alınmış bir insanın ürettiği iyiden ve güzelden, Yaratıcı Kudret hiçbir şey beklemiyor. İyi ve güzel odur ki, onu üreten, çirkini ve kötüyü de üretme iktidarını serbestçe taşır.** O iktidarı elinden aldığınız adam bir iyi ve güzel üretiyorsa, ona **robotun üretimi** denir ve robotun üretimine Kur'an-ı Kerim değer vermez. Böyle olunca, Kur'an'ın dinini ortaya koyarsanız, kimsenin rahatsız olmasına falan gerek yok. O zaman din bezirgânlığının kurduğu tezgâhlar zaten iflas edecektir. Ve insanoğlu ne tarafa gideceğine kendisi karar verecektir. Yalnız, insan onuruna yakışan Allah'ın kendisine sunduğu ışıkla hayatını bilgi, şuur, kanıt ve gerçeklik üzerine oturtmasıdır.

"Ölümünüz **beyyine** yani aydınlık ve açıklık, delil üzerine olsun, yaşamınız da beyyine üzerine olsun." (Enfal, 42) diyor. Eğer **beyyine** üzerine değilse, siz adına iman deyin, dindarlık deyin, takva deyin, ne derseniz deyin; Kur'an'ın dilinde, Kur'an'ın terminolojisi içinde onun adı **'amâ**'dır: **Körlük.** Aynen Kur'an'ın tâbiri. Ve diyor ki: **"Bu dünyada kör olan, ölüm sonrasında da kördür."** Ölüm sonrasını turistik seks oteline çevirdiler. Orada, bilmem kaç tane huri verilecekmiş. Bunlar da yalan, Kur'an'da böyle birşey yok. Evet, öbür âlemde insanlara nimetler verilecek, eşleri de olacak tabiî, hayat devam edecek; hayat devam edecek ama böyle **sex shop** değil orası... Ağzını sulandırarak bekliyor ve tabiî böyle bir iştah arenasında başkalarına yer kalmasın diye insan

egoizmi sürekli devreye girer. O da öyle değil, ölüm sonrasında tekâmül devam eder. **Ölüm, hayat dediğimiz o sürekli oluşun bir istasyon noktasıdır. Sırtınızdaki bir küfeyi bırakıyorsunuz ve devam ediyorsunuz.** İşte, âhiret inancının esası budur; hayatın devamı. Fakat o da bize anlattıkları gibi değil. Kur'an onu öyle anlatmıyor. Ona inanacaksa bir adam, bir hazırlık yapabilir, oradaki tekâmül yolculuğu daha rahat yürüsün diye. Çünkü **tekâmülü tamamlayacaksınız.** İnsan denen bu eşsiz-emsalsiz varlığın bir kadavra gibi kaldırılıp bir kenara atılması mümkün değildir. Bunu böylesine mükemmel donatıp gönderen kudret, bunu bir yerlere götürecektir ve bunu ölüm gibi bir mekanizma hiçliğe gömemez. Bu devam edecektir. **Tekâmülünüzü mutlaka tamamlayacaksınız. Buna mezun değil, memursunuz, mahkûmsunuz.** Ve Kur'an-ı Kerim diyor ki; madem böyledir, gelin yolu geriye doğru rahat olsun diye yürümeyin. Bu tepeye sizi bir gün mutlaka çıkaracaklar. Çocukluğumuzda biz yaylalara giderken -insanın yapısında bu var- babanız, amcanız önünüzde gider. Karadeniz'de büyüdüm ben. Doğu'da doğdum, hayatımın 7 yılı orada geçti ama büyük kısmı **Karadeniz**'de. Dik arazi, 4 saatlik yol, yaylaya gidiyorsunuz. Baba, anne önde. Biz çocuklar yoruluruz, baba yürür, "hadi çocuklar" diye de seslenir. Biz kaçamak yapardık. Ne yapardık? Arkaya döner aşağı doğru biraz gideriz. O bir dinlendirir insanı, sonra baba yukarıdan biraz daha sert bir şekilde bağırdı mı, bir de geri gittiğiniz yolu yürürsünüz. Tekâmülde de böyledir. Ve Kur'an-ı Kerim diyor ki; geri doğru gitmekle kazanacağın birşey yok. Bu yolu yürüyüp tamamlayacaksın, ama burada, ama ölüm istasyonundan sonra, ama cehennemde...

Cehennem... Cehennem, tekâmülünü aksatan insanların orada tâbi tutulacakları zorlu şartlardır. Sembol. Onun da resmini yapıyorlar. Böyle ateş çukuru falan gibi.

Ondan sonra getiriyor, zebani resimleri de koyuyor. Milletin önüne koyuyor. Nerede bunlar? Sembol bunlar. **Dinin bir dili var; bilimin dili olduğu gibi, dinin de bir dili var. Paul Tillich**'in dediği gibi -çağımızın en büyük protestan ilahiyatçılarından biri- bu **semboller ve işaretler yani din dili, bilim diline çevrilmedikçe dini anlamak mümkün değildir.** Zebani yapıyor, ondan sonra dua ediyor yaparken: "Bana da benzese de ben de zebani gibi milletin başına musallat olsam."

Bu kaostan dini kurtarıp gerçek kaynağına kavuşturduğunuzda, insanoğlu bunun ortaya koyduğu güzelden kaçmaz, tiksinmez. Cenneti gösteremeyenler cehennem zebaniliğinden medet umar. Gösteremeyince bu sefer aforoz başlıyor. Ve **Kur'an-ı Kerim, aforoz yok diyor. Aforoz yok. Kimse kimseyi Allah'ın kulluğuna sokamaz, vaftiz yok; kulluktan çıkaramaz, aforoz yok. Kimse kimsenin ölüm sonrası hakkında beyanname yayınlayamaz, senet çıkaramaz, endülüjans yok. Kimse kimseyi Allah'ın jandarması sıfatıyla yargılayamaz. Engizisyon yok.** Ne var? İşte en muazzez Peygamber'e hitabı 11 yerde Kur'an-ı Kerim'de: "**Sana düşen, yalnız ve yalnız iyiyi ve güzeli göstermektir.**" Göstereceksin, insan artık güzel ve iyi gösterildiğinde onu kucaklayacak kıvama gelmiştir, yapısı bakımından. İnsan onca tekâmül geçirdi. Göster, diyor, ama **despotizm yok. Din adına despotizm getirirseniz, bu evvela Allah'ı rahatsız eder ve siz dindarlık adı altında dinsizlik sergilersiniz.** Kur'an-ı Kerim buna da değiniyor. "**Dini yalan sayan kimdir?**" sorusuna Kur'an'ın verdiği cevabın içerisinde neler var? Korkunç bir tablodur o. Bir yerde bu suali soruyor: Dini yalan sayan kimdir? Ve verdiği cevapta, bunun kim olduğunu gösteren cevabın içinde birkaç unsur var. Onlardan birisi de riyakârlıkla namaz kılmak. Korkunç birşey bu, korkunç birşey. Eve gidince okuyun **Mâûn suresi**ni, görün.

Namaz, insanın Yaratıcı'yla diyalogudur. Secde var namazın içinde. **Şimdi namazı da işkenceye çevirdiler.** Ben bazen söylüyorum insanlara -ben 10 yaşından, 9 yaşından beri namaz kılan bir insanım- bu namaz değil diyorum. **Hz. Peygamber'in ve Kur'an'ın anlattığı namaz bu değil, bu Emevî sporu.** İşte **teravih** diye birşey, duydunuz. Hz. Peygamber'in hayatında yok böyle 20 rekatlık teravih. Bir din düşünün ki hanımefendiler, beyefendiler, kulluk borcu olarak müntesiplerine yüklediği 5 vakitlik namazın toplamı-birlikte sayalım: sabah 2, öğle 4, ikindi 4, akşam 3, yatsı 4-17 rekattır. Abdestleriyle birlikte ben hesabını yaptım. 45 dakikayı geçmiyor günlük hayatımızda işgal ettiği zaman. Şimdi bir cuma namazı iki saat. Bir düştünüz mü camiye, bir daha çıkamıyorsunuz. **Şunu kesinlikle bilin ki, İslam'ın Peygamberi böyle bir namaz kılmadı.** Kimler bunu bu hale getirmiş? Bir tür işkence. **İnsanları bırakmıyorlar ki, Yaratıcılarına secde etsinler.** Namazı örnek veriyor. Burda riyakârlığa gidenleri, bazı ruh hallerine sahiplerse, dini inkâr edenler sayabiliyor. Din sadece, "din yoktur" diyen tarafından inkâr edilmiyor. O açık inkârdır ve insanoğlunun ondan göreceği zarar pek fazla değildir. İnanmıyorsa inanmasın. **İnanmamanın da bir çilesi vardır. İnanmamak kolay iş değildir. O da tersinden bir imandır. Eski Yunan septiklerini** tenkit ederken, sonraki filozoflar şöyle derler: Siz herşeyden şüphe ediyorsunuz, o halde birşeyden şüphe etmiyorsunuz. Nedir o? Şüphe etmekten şüphe etmiyorsunuz, bu da bir kesinliktir. Burda da aynı, "hiçbir şeye inanmıyorum" demek az yiğitlik işi midir? Kolay mıdır? Ve Kur'an-ı Kerim, bunda, **"dindarlık"** adı altında sahtekârlık yapana nispetle bir fazilet görür. Onun için küfrün, **kötülüğün ve karanlığın en kuduz şubesi ikiyüzlülüktür. Nifak** diyor Kur'an-ı Kerim buna. **Şirk ondan sonra gelir.**

Adam açıkça, "ben inanmıyorum diyor, inandır, inanayım." Kur'an-ı Kerim, bu bir karanlıktır diyor, yazıktır insana. Ama **imansızlıktan daha kötüsü var. İnanıyoruma fatura çıkarıp, inanıyorum pasaportu taşıyıp, pasaportun içini işte az önce bahsettiğim zulümlerle doldurmak.** Bunların ayıklanması ve insanımızın önüne çıkarılması lazım. Kur'an'ın dininin insanın önüne çıkarılması lazım. Ben buna **Kur'an'ın dini** diyorum, **Allah'ın dini** diyorum, **yaradılışın dini** diyorum. Kitaplarımdan birinin adı da odur: **Din ve Fıtrat.** Yaradılış demek. Bunu insanın önüne çıkaracaksınız. Ondan sonra kim bunu alkışlıyor, kim buna sövüyor göreceğiz. Ama manzara mutlaka değişecektir.

Biz ilim ve düşünce adamıyız, bir de popülaritemiz vardır. Habire gelirler yayıncılar. Falanca, dine sataşmış ona bir cevap yazın. Getirin bakalım nedir? Ahmet, Mehmet, bakıyoruz -o gelmeden ben ona 50 defa baktım ya- ne var burada? "İşte bak, işte bak burada diyor ki, dine şöyle diyor." Cevap veriyorum: **"Bu adamın tenkit ettiği, Hz. Muhammed'in tebliğ ettiği Kur'an'ın dini değil ki! Kimin dini ise gidin, bu tenkitlere o cevap versin." Biz evvela şu Kur'an dininin ne olduğunu bir ortaya koyalım. İşte bizim mesaimizin, bilim ve düşünce faaliyetimizin esası budur. Hareket noktası budur, hedefi budur. 20 küsür kitabımızın ve daha benim gibi aynı kanaati taşıyan bir bilim ve düşünce kadrosunun hareket noktası ve hedefi budur.** Tabiî bu, korkunç bir mukavemetle karşılaşıyor. Çünkü az önce bahsettim, **oturmuş büyük tezgâhlar vardır.** Büyük hesaplar vardır ve bunlar dışarıdan da bir takım çıkarlar uğruna ve gayet sistemli bir biçimde besleniyorlar, provoke ediliyorlar. O bakımdan, **Kur'an'ın dinini ortaya getirelim, o zaman görelim kim seviyor, kim karşı çıkıyor. Arap, Acem ve Şaman geleneklerini, bir torbaya doldurup bunları Kur'an'a fatura ederek insanlığın**

önüne getirirseniz, bunu inkâr edenlerden önce biz yakanıza yapışırız. Kur'an-ı Kerim yapışıyor. Dinler tarihinde -Doğu-Batı, tetkik edin göreceksiniz- dini temsil edenlerden Kur'an-ı Kerim kadar şikâyet eden ikinci bir kitap yoktur. Felsefe tarihinde de yoktur. Lütfen açın, okuyun. Biz okuyoruz, yakalayamıyoruz diyorsanız, kitaplarımıza bakın. Bir zahmet, ödünç alıp bakın. Her sayfasında dini temsil edenlerden şikâyet vardır. Niçin? Kur'an-ı Kerim şunu bize açıkça veriyor: **İnsanoğluna yapılan zulümlerin dinsizliğe fatura edilenleri, dine fatura edilenlerden çok daha hafiftir ve kısa sürelidir.** Bakın komünizme, inkâra fatura edilen bir zulümdür. **Komünizm, Marx** (ölm. 1883)'ın **Das Kapital'indeki fikirler değildir.** Bunu böyle almayın. Onu da gürültüye getiriyorlar, o ayrı bir hadisedir. **Komünizm** bir aksiyondur. Bir sistemdir, kristalleşmiş bir anlayıştır, bir politikadır. O ne oldu? 72 yıl, üç milyara yakın insanı peşine takmışken bir haftada, eskilerin deyimiyle, **zirüzeber** oldu. Çok zulüm etmiştir insanlığa, fakat o zulumden insanoğlunun kurtulması bir asra bile varmamıştır, çok kısa süreli olmuştur. **Engizisyon** zulmünden ise insanlık beş asırda kurtulamamıştır, hâlâ kurtulamamıştır. Kaldı ki **komünizm de engizisyon zulmünün bir uzantısı olarak insanlığın başına geldi;** çünkü dine fatura edilen zulme bir reaksiyon olarak geldi, fakat ne yazık ki o da başka bir zulümdü. Allah'a fatura edilen zulümden insanoğlu kurtulamıyor. İşte Kur'an-ı Kerim bunu gösteriyor. **Yahudi** hahamlarından, **kilise** ruhbanlarından şikâyet dolu Kur'an. Hz. Peygamber'den sonra birilerine vahiy gelmiyor ki, Müslüman din temsilcilerinden şikâyetler nasıl olacak görelim. Sayfalar boyu şikâyetler var. Bunların âhirete, ruha, kutsala fatura ederek yapacakları zulmün insanın hayatından sökülmesi çok zordur.

Din bir rahmet kurumu, bir rahmet limanıdır. Kur'an kendisini rahmet diye vasıflandırılıyor. Peygamber'i de rah-

met diye vasıflandırıyor. Bir kucak ki cânisini de sarar, velisini de sarar, melek tıynetlisini de sarar. Saracak, çünkü **Allah'ın kapısından başka kapı yok.** Yani din insanı elbette saracak fakat bu rahmet limanına sığınan gemilerin hepsi nimet taşımıyor, aziz dinleyenlerim. Onun için Kur'an-ı Kerim ilim ve düşünce ordularını sürekli hizmete çağırıyor, uyanık olmaya çağırıyor. Bu limana demirleyen gemilerin hangisinin kazurat, hangisinin nimet, hangisinin kobra yılanı, hangisinin kanarya taşıdığına dikkat edin diyor.

Mevlâna diyor ki, **"Allah adamı âgâh olacaktır" Âgâh, Farsça bir kelime. Şuurlu ve uyanık demek.** Bir yerde de soruyorlar: **"Veli kimdir, hak adamı kimdir?** diye. **"Hak adamı, âgâh olan adamdır."** diyor. Uyanık, uyanık olmak. **Uyanık olmak için evvela bilgiyle donanmış olmak lazım. Sonra iyi niyetle, sonra da gayretle. Üçü birleşecek.** İyi niyet olmazsa gayret ne işe yarar. İyi niyetle, insana hizmet edilir. **Atomun parçalanışı,** iyi niyetten yoksun olduğu zaman **Hiroşima**'da azap olup insanoğlunun başına yağıyor. İyi niyet de yetmez, bir de **bilgi** eklemek lazım ona. O yüzdendir ki Kur'an-ı Kerim ısrarlı bir biçimde, Allah'ı, varlığın sırlarını tanımak bilgi sahiplerinin işidir diyor. Ve bilgiyle ilgisini kesmiş bir insana hiçbir değer vermiyor. Hıristiyan dünyadakinin tersine. Bir de **gayret** lazım. Yani bilgi olur, beyefendiler, hanımefendiler, çok bilgili olur, çok da iyi niyetli olur ama yemeğini yiyip yan gelir, TV seyreder. "Bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın. Bana ne!" der.

Bunları birleştirenler ve bu performansla, bu kapasiteyle ülkenin ve insanlığın yarınlarına birşeyler bırakmak isteyenler -çoğunluğa geçince demiyorum, hiç gerek yok- yeterli sayıya ulaştıklarında hem bizim ülkemizin hem de insanlığın kaderi çok daha farklı olacaktır. Ben böyle düşünüyorum ve hepinize sevgiler, saygılar sunuyorum.

XI

FETHİ GEMUHLUOĞLU'NU ANARKEN...[1]

Saygıdeğer dinleyenlerim!

Fethi Gemuhluoğlu'nu anlamak cazip, tatlı, fakat zor ve bazı noktalarda imkânsızdır; eskilerin deyimiyle, bir **sehl-i mümteni**'dir. Herkes "yapabilirim" sanır, heveslenir, fakat ağzını açınca tıkanır, kalakalır. Bu zorluk, bence, Fethi Bey'in bir ârif, bir mâna eri oluşundan kaynaklanmaktadır. Ârifler, diğer bir tâbirle ilahî "**oluş**"a bağlı Allah erleri, Rabbânî ve ilahî tecelliler gibi yaşanır, hissedilirler, fakat kelâm ve lafız dünyasına sığdırılmaları güçtür. Tasavvuf tarihinin âbidevî isimlerinden biri olan **Cüneyd-i Bağdâdî** (ölm. 910)'ye "ârif kimdir?" diye sorduklarında şu cevabı veriyor: "Az önce buradaydı, gitti..." Ârif, her an bir "şe'n"de olduğundan, tanıtmaya kalktığımız anda, o, ortada yoktur; başka bir tecelli içinde ve bizim bulunduğumuz noktanın çok ilerisinde biryerdedir. O halde ârif'i, hakkıyla tanıtmak, hatta tanımak mümkün değil...

---

(1) İstanbul'da **Sheraton Hotel** ve **Türkpetrol Vakfı** konferans salonunda verilmiş, aynı Vakfın yayınladığı **Lale** Dergisi'nin 1. sayısında yayınlanmıştır. (Temmuz, 1982)

Fethi Bey'in "tanınması ve tanıtılması zor" oluşunun bir başka sebebi de onun büyük **melâmetidir**. Meşrebinde en hakim noktayı melâmetin oluşturduğu bu büyük aşk adamı, perdenin ön tarafına çok az şey yerleştirmiş, esas varlığını, daha başka bir tâbirle "hazinesini" perdenin arkasında, görünmeyen tarafında saklı tutmuştur. Ve onun bu saklı tuttuğu yanını, "mahrem-i esrâr" olan sayılı birkaç kişiden başkası hiçbir zaman bilemeyecektir, kanaatindeyim. İlave edelim ki, Allah erlerinin belirgin vasıflarından birisi de, bu keyfiyettir.

Şahsiyetindeki esas unsurları tasavvufun yoğurduğu Fethi Bey'i biz de tasavvufi kıstasları hâkim kılarak değerlendirecek ve onun bir iman, aşk ve hizmet âbidesi halinde beliren varlığını, ahlak ve karakterimizi, şuuraltımızı besleyen bu disiplin açısından tahlil edeceğiz. Meseleye bu niyetle yaklaşırsak, Gemuhluoğlu'nun, tek kelimeyle bir **Türk Alpereni** olduğunu, ilk ve kaçınılmaz tespit olarak belirtmek zorunlu olur.

Bu "alp-eren"in şahsiyetinde mühür unsurlar üç tanedir: İman, aşk ve hizmet...

Fethi Bey'de **iman** bir ölümsüzlük iksiri, hayatın ve ebedîliğin motor gücüdür. Zaman ve mekâna mahkûm olmayan, onları aşan tek realite iman'dır. Ezelî ve ebedî olan, **iman**'dır. İman, kendisine ilişkin olan herşeyi ebedîleştirir. Bu bakımdan iman, insanoğlunun hayatında kılık ve zuhurunu hangi renk ve desen içinde arzederse etsin, daima başrolü oynayacak ve etkisini ebediyyen sürdürecektir. Çok sevdiği **Yahya Kemal**'i bir yerde şöyle tenkit ediyor: "İman bir şevk olan devirler geçti, diyor, **Yahya Kemal.** Hayır, yanılıyor! İman bir şevk olan zamanlar geçmemiştir; geçmiştir sanılsa da geçmemiştir."

Fethi Bey'de "iman" denince, İslamın anladığı iman akla gelmelidir. Bu iman kalpten organlara, başka bir tâbirle kuv-

veden fiile, teoriden pratiğe çıktığında aşk ve hizmete dönüşür.

Bir ruhî, bir derûnî ve kalbî keyfiyet olarak iman, Ezel'den, **"Bezm-i Elest"**den başlar. "Elestü" hitâbıyla vücut bulmuştur; ancak bir aksiyon ve bir sosyal realite olarak, bir zuhûr ve fışkırış olarak iman, tarihimiz içinde boyut kazanır. Bizim tarihimiz, Gemuhluoğlu'na göre, **"âlemlerin fahri** Hz. Muhammed'in Hira mağarasında "İkra" (=oku!) hitâbına mazhar olduğu anda başlamıştır."

Sözünü ettiğimiz imanın eşya ve olaylara en ileri seviyede hâkim olduğu mutlu devir, **"asrı saadet"** dediğimiz Hz. Peygamber devridir. Bu devri, **Osmanlı**'nın hâkimiyet devri takip eder.

Osmanlı... Bu kelime Fethi Bey için bir dünya görüşünün, bir imanın, bir ilâhî memuriyetin, bir ebedî ve mutlu mükellefiyetin sembolüdür. Bu açıdan Osmanlı'ya, daha doğrusu tarihe bakış onda, kaybedilenler ağlayış mânasında bir hüzün vücuda getirir. Bu **hüzün,** Fethi Bey'in temel hüznüdür. Bu temel hüzün her halde yaşar ve kaybedilenler geri gelmediği müddetçe de yaşayacak; hiçbir şey bu hüznü ortadan kaldıramıyacaktır. 1949'da yazdığı **"Şimallim"** şiirinde şöyle diyor:

"Şimal dağlarını kâfir sarmış
şimallim,
Sevişmek olmaz bize...

Şimal dağlarının en yücesine
Kayaları aşarak, rüzgârlara binip
kartallaşarak
Sakladığımız soyumuzu buldular
Vurdular, onun arta kalanını

Fethi Bey'in "tanınması ve tanıtılması zor" oluşunun bir başka sebebi de onun büyük **melâmetidir**. Meşrebinde en hakim noktayı melâmetin oluşturduğu bu büyük aşk adamı, perdenin ön tarafına çok az şey yerleştirmiş, esas varlığını, daha başka bir tâbirle "hazinesini" perdenin arkasında, görünmeyen tarafında saklı tutmuştur. Ve onun bu saklı tuttuğu yanını, "mahrem-i esrâr" olan sayılı birkaç kişiden başkası hiçbir zaman bilemeyecektir, kanaatindeyim. İlave edelim ki, Allah erlerinin belirgin vasıflarından birisi de, bu keyfiyettir.

Şahsiyetindeki esas unsurları tasavvufun yoğurduğu Fethi Bey'i biz de tasavvufi kıstasları hâkim kılarak değerlendirecek ve onun bir iman, aşk ve hizmet âbidesi halinde beliren varlığını, ahlak ve karakterimizi, şuuraltımızı besleyen bu disiplin açısından tahlil edeceğiz. Meseleye bu niyetle yaklaşırsak, Gemuhluoğlu'nun, tek kelimeyle bir **Türk Alpereni** olduğunu, ilk ve kaçınılmaz tespit olarak belirtmek zorunlu olur.

Bu "alp-eren"in şahsiyetinde mühür unsurlar üç tanedir: İman, aşk ve hizmet...

Fethi Bey'de **iman** bir ölümsüzlük iksiri, hayatın ve ebedîliğin motor gücüdür. Zaman ve mekâna mahkûm olmayan, onları aşan tek realite iman'dır. Ezelî ve ebedî olan, **iman**'dır. İman, kendisine ilişkin olan herşeyi ebedîleştirir. Bu bakımdan iman, insanoğlunun hayatında kılık ve zuhurunu hangi renk ve desen içinde arzederse etsin, daima başrolü oynayacak ve etkisini ebediyyen sürdürecektir. Çok sevdiği **Yahya Kemal**'i bir yerde şöyle tenkit ediyor: "İman bir şevk olan devirler geçti, diyor, **Yahya Kemal.** Hayır, yanılıyor! İman bir şevk olan zamanlar geçmemiştir; geçmiştir sanılsa da geçmemiştir."

Fethi Bey'de "iman" denince, İslamın anladığı iman akla gelmelidir. Bu iman kalpten organlara, başka bir tâbirle kuv-

veden fiile, teoriden pratiğe çıktığında aşk ve hizmete dönüşür.

Bir ruhî, bir derûnî ve kalbî keyfiyet olarak iman, Ezel'den, "**Bezm-i Elest**"den başlar. "Elestü" hitâbıyla vücut bulmuştur; ancak bir aksiyon ve bir sosyal realite olarak, bir zuhûr ve fışkırış olarak iman, tarihimiz içinde boyut kazanır. Bizim tarihimiz, Gemuhluoğlu'na göre, "**âlemlerin fahri** Hz. Muhammed'in Hira mağarasında "İkra" (=oku!) hitâbına mazhar olduğu anda başlamıştır."

Sözünü ettiğimiz imanın eşya ve olaylara en ileri seviyede hâkim olduğu mutlu devir, "**asrı saadet**" dediğimiz Hz. Peygamber devridir. Bu devri, **Osmanlı**'nın hâkimiyet devri takip eder.

Osmanlı... Bu kelime Fethi Bey için bir dünya görüşünün, bir imanın, bir ilâhî memuriyetin, bir ebedî ve mutlu mükellefiyetin sembolüdür. Bu açıdan Osmanlı'ya, daha doğrusu tarihe bakış onda, kaybedilenler ağlayış mânasında bir hüzün vücuda getirir. Bu **hüzün**, Fethi Bey'in temel hüznüdür. Bu temel hüzün her halde yaşar ve kaybedilenler geri gelmediği müddetçe de yaşayacak; hiçbir şey bu hüznü ortadan kaldıramıyacaktır. 1949'da yazdığı "**Şimallim**" şiirinde şöyle diyor:

"Şimal dağlarını kâfir sarmış
şimallim,
Sevişmek olmaz bize...

Şimal dağlarının en yücesine
Kayaları aşarak, rüzgârlara binip
kartallaşarak
Sakladığımız soyumuzu buldular
Vurdular, onun arta kalanını

vurdular
Kör ve kızıl kurşunlar.
Yukarılardan senin ve benim
Kalbim çarparak
yuvarlananlar var.
Sevişmek olmaz bize şimallim,
Sevişmek olmaz.

....

Dağ çocukları kızıl kardan önce eriyor,
Karıştı kanları Karadenize
Ak denizim ak, köpüklen, şahlan!
Bahtı karam, adı karam
Boğaz'da duruyoruz, selâm sularına
Depreşti yaram, yaram depreşti de
şimallim,
Sevişmek olmaz bize..."

Osmanlı'nın gidişi (üzerine basarak söylüyorum), "gidişi" "yokoluşu" değil, sadece bizim varımızın talan edilmesi olmamıştır. Gemuhluoğlu'na göre Osmanlı'nın gidişi, dünya huzurunun gidişinin de başlangıcı olmuştur. Bilhassa İslam ülkelerinin... Şöyle derdi sık sık: "O büyük ecdât o büyük **Osmanlı...** Bir medeniyet kurmuşlar kardeşim, bir dil kurmuşlar, bir gönül dili konuşmuşlar, bir Boğaziçi medeniyeti kurmuşlar. İlahî, rahmetle dolu bir dil terennüm etmişler. Suya, **âb-ı lezîz,** ekmeğe **nân-ı azîz** demişler. Bak kardeşim, **yağmura yağmur dememişler, rahmet demişler; gözyaşına rahmet dedikleri gibi..."**

Bu noktada bir gerçeğe daha temas etmek lazımdır: Fethi Bey'in Türklüğe ait bu düşünceleri, Türk insan ve toplumuna çok tesir eden bazı tasavvuf büyüklerinde aynen görülmekte ve o büyüklerden uzun yıllar feyz alan Gemuhluoğlu'nun, bu **"Türklüğe güven"** keyfiyetinin de vârisi olduğu

anlaşılmaktadır **"Türbedar"** ünvânıyla tanınan **Ahmed Âmiş Efendi** (ölm. 1919) diyorki: **"Türk Devleti ilâ yevmi'l-kıyâme bakidir. Sadece şekil ve kılık değiştirir, yok olmaz."** Bir başka yerde de aynen şöyle diyor: **"Hz. Âdem'e cennette birçok dil telkîn edildi de onların hiçbiriyle konuşmayı kabul etmedi. Türkçe telkîn edilince, hemen kabul etti.."** Böyle bir Türklük anlayışı, Devlet'e hizmeti, yani Türk Devleti'ne hizmeti bir ibadet telâkkî eden bir disiplinin doğmasına zemin teşkil etmiştir. Nitekim, tarafımdan, bir doktora tezinin konusu edilen **Kuşadalı İbrahim Halvetî** (1774-1845), "Türk Devleti'ne hizmeti bir ibadet" olarak telâkkî ediyor.

İmanın ruhî ve sosyal belirişine de temas edelim. Ona göre, bizim imanımızın ruhî belirişi **aşk,** sosyal belirişi de **hizmettir.** Hizmetin iyi yürüyebilmesi için **toprakta mülkiyetin** yasaklanmasını esas aldığını da ilave etmeliyiz.

Toprakta mülkiyet yasağının mâna ve önemini sık sık şöyle dile getirirdi: "Kardeşim, açık söylüyorum, **bana bir 'müslüman anayasası' yap deseler, ilk madde olarak şunu yazarım: Toprakta mülkiyet yoktur..."** Burada şu noktayı da belirtmeliyiz ki, Fethi Bey, sistem ve ideoloji adamı değildi. Kalıplardan, putlaştırılmış ideolojilerden nefret ederdi. O daima faziletin peşinde koştu ve fazîletli insanın, her sistemi mutluluk vesilesi yapabileceğine inandı.

Gemuhluoğlu'nun kişiliğinde hâkim unsurlardan ikincisi olan **aşk,** şekle karşı ruhu, maddeye karşı mânayı ifade eden ve insan hayatında huzur ve biricik kaynağı olan keyfiyettir. Aşkın olmadığı yerde hayat bir kaos ve ıstıraptır. İyi ile kötüyü, ışıkla karanlığı, acı ile tatlıyı âhenkli bir birlik halinde bütünleştiren ve insana mutlu ufukların kapılarını açan bir mânadır aşk. **Mevlâna**'nın deyimiyle, **"bütün zehirleri bala çeviren iksirdir aşk."** Ve **Yunus**'un eşsiz tarifiyle aşk

odur ki, o gelince bütün eksikler biter. Fethi Bey'in bağlı olduğu gönül yolunun büyük pîrlerinden **Kuşadalı** azîz de, aşkı "saadet için üzerinde birleşilen mâna" olarak tanıtıyor.

Yıllar süren dostluk ve sırdaşlığımız boyunca Fethi Bey'in, "aşksızlık ve mânasızlık yüzünden kıvrandığımızı" ısrarlı bir şekilde dile getirdiğini gördüm. "Saadet devri" diye andığımız Hz. Peygamber devrine müstesna mevkiini ve sahabeye seçkinliğini bahşeden keyfiyet, Fethi Bey'e göre, aşkla kucaklaşan iman'dı. **Osmanlı'nın** kudret ve ihtişamının temelinde aynı şeyi görmekteyiz. Bizim **sefaletimizin temelinde ise, "aşktan tecerrüd etmiş kupkuru bir iman ve İslam iddiası" yatmaktadır.** "Eğer" diyordu; "kardeşim, eğer sahabînin anladığı mânada ve olduğu şekilde kırk tane Müslüman olsak, tevhit her şeye hükmeder. Başlangıçta böyle olmuştu, şimdi de böyle olmasına mâni yoktur..."

Aşka böylesine büyük değer yükleyen Gemuhluoğlu, bu anlayışının bir icabı olarak, İslam adına ortalığı saran kof ve kuru şekilcilikten daima şikâyetçi oldu ve onunla mücadele etti. Ruhu besleyen, sadece gönül yolunu tıkayan ufûnet konulu, estetikten mahrum bir şekilcilikti onun yakındığı şekilcilik... "Kardeşim, diyordu, **adam tıraş olmak zahmetinden kurtulmak için sakal bırakacak, ötesi âdâba uygunluk endişesiyle her gün tıraş olacak; sonra da biz kalkıp tıraş olmayanı daha kâmil müslüman ilan edeceğiz. Olur mu böyle şey? Hz. Peygamber'in diş fırçalama hususundaki emirleri, öyle sanıyorum, sakala ait beyanlarından daha kesin ve daha çoktur. Peki, sen sakalı bırakmayı meziyet sanıyorsun da, 'kelime-i şehadet' getiren ağzının ziyneti olan dişlerini neden fırçalamıyorsun? Dişini temiz tutmayanların suçu, sakalını kesenlerden az mı, kardeşim?..."**

Ruh ve şekil konusunda, "mânalı şekil" ile "kof ve mânasız şekil" ayrımına örnek olacak bir hatıram var Fethi

Bey'le yaşadığımız: 1976 sonlarıydı. Beni çağırdı ve her zamanki tatlı, emir verici edâsıyla: "Beyefendi, itiraz yok, biraz sonra **Tercüman Gazetesi**'ne gideceksiniz ve cuma gününden itibaren yazmaya başlayacağınız yazıların anonsunda kullanılmak üzere resminizi çekecekler. Hemen gidin, sizi bekliyorlar." Ben, çantamı toparlamaya başladım. Birdenbire yerinden kalktı ve karşıma dikilerek, "bana bak, şu ceketle bu kıravat birbirine uyuyor mu? Bu nedir be?" diye celâllendi ve sert bir hareketle kıravatımı tutup boynumdan çıkardı. Yan odaya geçip biraz sonra döndüğünde elinde birkaç kıravat vardı. "Bunların hangisi daha iyi olur?.." diye mırıldanmaya başladı. Ben birşey demeye kalktım, sözümü keserek: "Sen sus, o kadar bilseydin şu ceketin altına bu kıravatı takmazdın!" diye payladı. Nihayet, kıravat seçildi ve boynuma takıldı. Tam çıkacağım sırada, "dur" diye seslendi ve yanıma iyice yaklaşarak pantolonumun paçasını tutup yukarı çekti ve gür bir sesle: "Al başına bir belâ daha, yahu bu çoraplar bu ayakkabıya, bu pantolona uygun mu be? Şimdi ben sana çorap nerden bulayım? Hadi git ve paçalarını yukarı kaldırıp çoraplarını gösterme sakın. Resmin çekilirken de kasılma, ama çok da mütevâzî olma ha!" Sevdiği insanın meselesi, ruhu ve maddesi üzerine en şefkatli anneden daha müşfik bir tavırla eğilişi veren bu olay, bir başka yönüyle de, insan hayatında mâna ifâde edebilecek şekle verilen önemi göstermektedir. **Şekil** bir **örf** meselesidir; dolayısıyle onun durumunu, içinde yaşadığımız kitle bakımından doğuracağı netice, uyandıracağı duygu ve etki belirtir. Hz. Peygamber, bu manada, yaşadığı devir ve toplumun şekil anlayışına, mesela giyim-kuşamdaki örfe uymuştur. **Ebu Cehil'in giyimiyle Ebu Bekir'in giyimi hiç de farklılık arzetmiyordu, ikisinin de sakalı vardı.** Çünkü bu bir örf meselesiydi ve aynı toplumun insanları olarak ikisi de bu örfe uymuşlardı.

Şekle karşı ruhu, maddeye karşı mânayı öne çıkaran bir insan sıfatıyla Gemuhluoğlu, insan hayatında ve insanın mü-

kemmel bir varlık olarak inşasında kan ve nesebe değil, gönül ve iman yakınlığına değer veriyordu. Türk mutasavvıflarının sık sık tekrarladıkları şu ilke, onun hep dilindeydi: **"Yol evladı olmak, bel evladı olmaktan yeğdir. Bize lazım olan, yol evladıdır."** Birlik, beraberlik, yakınlık, akrabalık... Bütün bunlar, onun için, dostluktan ibaretti. **Dostluk** yoksa hiçbir yakınlıktan, hiçbir birlikten söz edilemez. "Oğlunuzla bile dost olun, onu sırf oğlunuz olduğu için değil, onunla kurduğunuz dostluk için sevin. Bunu yapabilin!" diyen Gemuhluoğlu, **dostluk** denen o esrarlı mânanın insan hayatında ne büyük bir yer tuttuğunu çok güzel dile getirmiştir. Gemuhluoğlu'nun, bir kelimeyle, en çok neyin hasretini çektiğini ifade etmemi isterseniz **"dost"** veya **"dostluk"** tâbirini kullanırım. Zaten **aşk varsa dost vardır ve dost olunca aşk bakî kalır.** Kâinat, tasavvufî telâkkîye göre, aşkın yüzüsuyu hürmetine var edilmiştir ve Allah, bütün nesep ve ilişkilerden kendini münezzeh tuttuğu halde dosttan münezzeh tutmamıştır. Sevgili kullarına **"velî"**, yani "dost" demiş ve onları "korku ve hüzünden âzâde" olmakla anmıştır. Zaten **dostluğun olduğu yerde korku ve hüzün olmaz ki!...**

Şekle ve maddeye tenezzülsüzlükle seçkinleşen aşk, ilâhî ve engin fezasında yükseldikçe birçok şey gibi, aklı da gerilerde bırakır. Fethi Bey, belli bir noktadan sonra **aklı** kenara itip aşka teslim olmayanlara acır ve onların hiç kimseye faydalı olamayacakarını ısrarla savunur. Diyor ki: **"Akıl, ondan mahrum olanlar içindir. Aklı olanlar, onu bir kenara itip aşkı seçsinler. Din, akıl sahipleri içindir ama aynı din, kemal noktasında aklı aşanlar tarafından yaşanır."** Dolup taşan camiler, bunca namaz, bunca hac ve bunca merasim ve iddiaya rağmen müslümanların hallerindeki perişanlığın sebebi ne olabilir?.. Bu, Fethi Bey'in en çok sorduğu sorulardan biri, belki de başlıcasıydı. Cevabı şuydu:

"Müslüman'ın bugün parası, malı, nüfusu, mevkii, coğrafyası, şusu, busu var. Hem de en iyisinden var. Fakat aşkı yok, o da taklit ettiği Avrupalı gibi akla, zekaya, dünyaya teslim olmuştur. Hallâc, insanlık tarihinin bu büyük evladı, bir yerde şöyle diyor: "İnsan, iki rek'at namazla da Allah'a varabilir, elverir ki, onun abdestini kanıyla alabilsin." Burada tespit edilen özellik, aşk adamına mahsustur. Şekil ve gürültü, **riya ve menfaat** adamı bunu anlamaz; esasen o buna "dalâlet" veya "küfür" demektedir. Nitekim, aşk yolcusu, **Hallâc**'ı böyle diyerek, doğramış ve yakmıştır.

Aşk ve mâna noktasında Fethi Bey'i çok güzel anlatacak bir menkıbe daha: İstanbul'da medfûn gönül büyüklerinin mezarlarını ziyaret için dolaştığımız günlerden birinde, **Şeyh Gâlib**'in türbesi önünde, âdeta vecd içinde bana sordu: **"Secde eder misin?"** Ben: "Namazlarımı kılmaya çalışıyorum" diye, ortadan bir cevap verdim. Gözlerini biraz daha açarak ve elleriyle boğazıma sarılırcasına seslendi: "Ben sana namaz kılar mısın?" demedim, Yaşar Nuri, secde eder misin?" diye haykırdı ve ilave etti: "Secde, sâcid, mescûd ve secde mahallinin birleşmesidir. Sen, bunu yapabiliyor musun, onu söyle?..." Bir gönül adamının, aşk ve fedakârlık üzerine oturan gerçek ibadeti bundan güzel anlatması düşünülemez.

Aşktan mahrumiyet bizi **vecd ve telvin** adamından, daha kısa bir tâbirle "Allah adamı"ndan kaçmaya, ona tahammülsüzlüğe götürmüştür. Fethi Bey'in sık sık ele aldığı konulardan biri de buydu. Derdi ki: "Kardeşim; Allah, Allah adamının gönlüne dokunmadıkça bir milleti helâk etmez. **İnsanları günahları değil, zulümleri ve 'Allah dostları'nı rahatsız etmeleri mahvediyor."** Bir gün de şöyle haykırmıştı: **"Aşk ve şevksiz ibadetten, şevk içinde yapılan günah daha iyidir."** Ve ilave etmişti: **"Günahlarınızı da**

şevk içinde yapın. Şevk ve aşk sahibi, günahkâr da olsa, fazîlet sahibidir. Kaderi kötü olduğu için günahkâr-lığın mazharı olmuştur. Fahişenin bile fazîleti olabilir. Nasıl olur, diyeceksin? Eğer fahişe, kendisine gelen adama; 'bugün kendimden şüpheliyim, sana benden bir hastalık bulaşabilir, başka birine git!' diyebiliyorsa, fazîlet sahibidir; fahişeliği içinde fazîlet sahibidir. Hz. Peygamber, kırk yıl fahişelik yapan bir kadının, susuz bir köpeğe su içirdiği için cennete konulduğunu söylememiş midir?" Fethi Bey haklıydı, Hz. Peygamber öyle söylemiştir ve şunu da söylemiştir: **"Eğer günahlarınız olmasaydı, Allah sizi yokeder; günah işleyip kendisinden af dileyen başka bir kavmi yerinize getirirdi."**

Aşk, bir ilâhî **rahmet** olan aşk, diğer bir rahmet ola **gözyaşını** gerekli kılar. Bu yüzden aşkın bulunduğu yerde **gözyaşı** da kaçınılmazdır. Bazıları buna bakarak aşka "zavallılık" veya"delilik" diyorlar. **Muhammed İkbal**'in diliyle, onlara beddua edelim: **"Aşka 'delilik' diyen insan, hayatın sırrına ebediyyen bîgâne kalsın"**. Kur'an, nebileri, insanlığın herşeyini borçlu olduğu o yüce varlıkları, **"evvâh"** olarak anar. **Evvâh,** yani başkaları için çok çok ah eden, inleyen. Nebi'lerden sonra en büyük evvâh, **velîler,** gönül erleri... Şairler bunun sadece lafını ederler:

"Bâis-i şekvâ bize hüzn-î umûmîdir Kemâl!
Kendi derdi gönlümün, billâh, gelmez yâdına"

diyen şair de,

"Sen zanneder misin ki, benim hep elemlerim?
Heyhat, ben nevâib-i eyyâmı inlerim!"

diyen şair de yalan söylüyorlardı. O fedakârlık ve eriş, 'Allah dostlarına has. Şairler onun laf bezirgânları...

Bir Allah eri olarak Fethi Bey, gözyaşı ile yakından dost olmuş bir insandı. **Ben onun kadar güzel ve yerinde ağ-**

layan ikinci bir insana rastlamadım. Bundan daha güzeli, ben onu hep gayr için ağlarken gördüm. Nefsi için ağlamazdı. İşin sırrı da burada zaten. Kişinin, nefsi için döktüğü gözyaşı ıstıraba, melankoliye sebeptir. Avrupalı'nın gözyaşı böyledir. **Aşk adamının gözyaşı, gayr için dökülen gözyaşıdır. Bu yüzden Hz. Peygamber onu, "Allah'ın rahmeti" olarak vasıflandırmıştır.** Gayr için ağlayan aşk adamının belirgin niteliği, **şikâyetçi olmamaktır.** O hüznünü Allah'a açar, yalnız Allah'a... Gemuhluoğlu da öyle idi. Hüznünü yalnız Allah'a açardı. "175 lira ev kirasını veremediğim günler, şu sokaklarda aç dolaştığım günler çok oldu. Ama şikâyet etmedim. Kimden kime şikâyetçi olacaktım?" der ve velîliğinin büyüklüğü arkasında gizleyen **Osman Şems Efendi** (ölm. 1893)'nin şu mısraını gözyaşları içinde okurdu:

"Gamdan güler, zevâl-i melâlime ağlarım"

"Aşık olmak lâzım, gözü yaşlı olmak lazım. Böyle olursak gamlı oluruz ve gamlı olanlar, Hz. Peygamber'in refikıdirler. 'Ben, gönlü kırık olanlarla beraberim' buyuruyor Hz. Peygamber..."

Gemuhluoğlu'nun kişiliğine mührünü vuran unsurların üçüncüsü "**hizmet**"tir. Burada bir noktaya temas etmek ihtiyacını duymaktayım: **Kuşadalı İbrahim** Efendi üzerine yaptığım doktora çalışması sırasında, bu zâtın düşüncesinde hâkim olan "**Allah'ın kullarına Allah rızası için hizmet**" nüktesine somut bir misal olarak, devamlı sûrette Fethi Bey gözümün önüne geldi. Tasavvuf tarihinde, tekkeyi kapatıp onun yerine bütün yeryüzünü bir edep mektebi haline getirmeyi gaye edinen bir mutasavvıf olarak büyük inkılap yapan **Kuşadalı**, bu geniş "**yeryüzü tekkesi**"nde tasavvufî eğitimin, yani seyrüsülûkün, Allah'ın kullarına, hiçbir fark gözetmeden hizmet sunmakla mümkün olacağı kanaatindedir.

Kuşadalı, "ölülere rahmet, dirilere hizmet"diye ifade ettiği bu keyfiyeti bazan da "**meâş, yahut meâd hizmeti üzere olmak**" diye belirtmektedir. Fethi Bey, Kuşadalı düşüncesinde, diğer bir ifâdeyle bağlı olduğu pîri tarafından temsil edilen sistemde yeralan bu esaslara tam uyan ve "Allah'ın kullarına ayrım gözetmeden, meâş, ya da meâd hizmeti sunan bir alp-eren"di. Hiçbir kötülük, hiçbir hizipçilik, hiçbir bölgecilik, hiçbir günah ve hiçbir hakaret onu bu hizmetten alıkoyamamıştır. Onun hizmetinde, tıpkı Kuşadalı'da olduğu gibi şu esaslar hakimdi:

1. Hizmetin her şeyden önce insana yöneltilmesi: Fethi Bey, insanın ihmal edildiği yerde hiçbir şeyin selâmet getiremiyeceğini biliyor ve bunun mücadelesini veriyordu. İnsanın imar ve inşasıdır ki diğer unsurları faydalı hâle getirmekle kalmaz, insanlığa mutlu bir gelecek sunar. O, bu gerçeği çok güzel kavradı ve hizmetinde insanı, yalnız insanı esas aldı. Bu büyük **muvahhit,** kalıcı ve yaratıcı hizmetin insana yöneltilen hizmet olduğunu, peygamberlerin davranışından öğrendiğini söylerdi. Hâl ve hareketini, böyle izah etmesi gerçekten dikkate değer.

2. Kuşadalı ve Fethi Bey'in hizmet anlayışlarında ikinci hâkim nitelik, "hizmet karşılığında insandan birşey beklememek ve hizmetin muhatapları tarafından gösterilen nankörlük ve kadirbilmezlikten yakınmamak" şeklinde ifade edilebilir. Hizmet karşılığında insandan bir şey beklememek, hatta iyilik edilenlerden teşekkür dahi beklememek, Kur'an'ın talimatı cümlesindendir. Yâsîn suresinin bir ayeti, "**sizden ücret istemeyenlere tâbi olun...**" (Yâsîn, 21) buyuruyor. İnsan suresinin iki ayeti ise, müminleri, "iyilik yaptıklarından karşılık ve teşekkür beklemeyen kişiler" (İnsan, 8-10) olarak vasıflandırır. Ben öyle inanıyorum ki Fethi Gemuhluoğlu, bu Kur'anî hizmet anlayışını, son yarım asır içinde en ileri derecede yaşayan bir

Türk ârifidir. O, herkese iyilik ve hizmette bulunurdu. Hiçbir şey beklemeden, hatta çoğu kere iyilik ettiklerinin kendisine çeşitli şekillerde hakaret ve iftiralarda bulunduklarını bile bile... "**Ben iyilik etmeye, iyi olmaya, herkese dost olmaya mecburum, kardeşim! Başkası iyi veya kötü olur, bu beni ilgilendirmez.**" diyen Gemuhluoğlu, insan ve aşk adamının herşeye dost olması, her şeyi, Yaratan'dan ötürü sevmesi gerektiğine inanmış bir mâna eri idi. Şöyle derdi: "Hep güzele dost olmak, hep hoşa gidene dost olmak mârifet değil. Hoşa gitmeyene, nefse ağır ve nâhoş gelene de dost olabilmek lazım. Bizde kalp ve göz gibi bağırsak da var, idrar ve pislik de taşıyoruz. Demek ki onlar da bir işe yarıyor. Onlara da düşman olamayız." Büyük gönüllü azîz Kuşadalı da şöyle diyor:

"İyiliğe iyilik, her kişi kârı
Kötülüğe iyilik er kişi kârı
İyiliğe kötülük şer kişi kârı."

Ârif ve kâmil insan odur ki, bu üç mısradaki huyların ikinci mısrada dile getirilenini seçer. Fethi Bey'in, hayatının büyük kısmını hizmetinde geçirdiği bir büyük zât da şöyle derdi: "**Biz, okyanusa benzeriz, birkaç damla pislik, yani şunun bunun kötülüğü, çamur atması bizi lekelemez, yolumuzdan etmez.**" Türk tasavvuf tarihinden bir başka gönül eri, **Kenan Rifâî** de şöyle dile getiriyor bu gerçeği: "Gönül bir dereye benzer. Ona her türlü çer-çöp, pislik düşebilir. Bütün mesele bunları biriktirip, taaffün edecek hâle getirmemekte. Onlar, geldikleri gibi geçip gitmelidirler!" "Mümin kinden, nefret ve düşmanlıktan uzak olmalıdır" prensibinin ne muhteşem ifadesidir bu!

3. Tenkitle uğraşmaktan ve antitez olmaktan uzaklık: Fethi Bey, "tenkitle uğraşma"yı "tebliğde gayret"e tercih edeliden beri çökmeye başladığımızı her zaman belirtirdi. Şuna-buna laf yetiştirmeye harcanan bir ömürden ne ferde,

ne de topluma bir fayda gelmez. Başkalarının yanlışlarını, ayıplarını aramakla vakit öldürmek yerine, gerekli olanı yapmak... İşte kemâlin ve hizmetin, hatta imanın icabı budur. Benim yaptığım kötüyse, iyisini yap göreyim. Göre göre ben de onu yapmaya başlayacağım. Çünkü insan yaratılıştan temizdir, iyiye daha kolay ısınır. Ama, sen beni yere batırarak sahneye çıkmak istersen, nefsim sana harp ilân eder ve en azından, iyiyi kabullenmem gecikir. Sen beni tenkit etmeden iyiyi yap ve benim görmemi sağla... **Kuşadalı** diyor ki: "Sana kötülük ve senin için kıyl u kanaal edene inkisâr yüzünden görünme; 'onun de celâlini atayım' deyû gayret göster..."

4. Zühd: Hz. Peygamber ve ashabının hayatlarında hâkim olan zühd, yani dünya nimet ve imkanlarını, nefsinden çok başkaları için kullanmak, Gemuhluoğlu'nun bütün hayatını dolduran bir meziyet idi. "Herşeye dost olun, herşeyi sevin, fakat paraya dost olmayın, parayı sevmeyin", diyen Gemuhluoğlu zühd'ü ne güzel ifade etmiştir. Onu derinden rahatsız eden olumsuzluklardan biri de, insanların, bilhassa ilim adamlarının paraya dost olacak bir ruh yapısının içine itilmeleriydi. "İlim adamı" diyordu, "kifâf-ı nefs edecek kadar paradan mahrum olunca ihtiyacının fazlasına ihtiyaç duymaya başlar. Onu bu süflî iştiyaktan kurtarmak lazım ki, paraya dost olmasın. **Paraya dost olan ilim adamından hayır gelmez. Fakat ne yazık ki şu memlekete, ilim adamı, pazar yerinde limon satan sümüklü çocuğun kazandığı parayı bile alamamaktadır.**" Gemuhluoğlu'nun, **Türkpetrol Vakfı**'na ve onun mensuplarına içten bir muhabbetle bağlı oluşunun temelinde, bu vakfın, ilim erbabını kısmen de olsa "paraya dost olmak"tan uzaklaştırıcı rol oynaması vardı.

Konferansımı burada noktalarken, Cenâb-ı Hak'tan, o büyük insanın ruhunu sonsuzluk nimetleriyle lütuflandırmasını diliyor ve hatırası önünde hürmetle eğilerek son sözü ona bırakıyorum: **"Artık gündüzler insanlara yetmez oldu. Zafere ulaşanlar, geceleri de çalışanlar olacaktır."**

KARMA İNDEKS